

ЛІДЕРИ ринку

Рейтинг юридичних
компаній України 2017

вул. Велика Васильківська, 9/2, офіс 67.
Київ, Україна

+38 (044) 500-79-71

JURIMEX
LEGAL SOLUTIONS
• SINCE 2003

WWW.JURIMEX.UA

WHITE COLLAR CRIME

*Challenge
accepted!*

ЗМІСТ

«Лідери ринку.
Рейтинг юридичних компаній
України – 2017» **6**

Рейтинг юридичних компаній
України. Group#2 . . . . . **14**

ЛІДЕРИ ПРАКТИК

Авторське право та захист
інтелектуальної власності **34**

Аграрне та земельне право **40**

Антимонопольне
(конкурентне) право **44**

Арбітраж та медіація **50**

Банківське та фінансове
право **54**

Банкрутство /
Реструктуризація **64**

Енергетика /
Природні ресурси **66**

Інвестиції **70**

ІТ / Медіа право **74**

Корпоративне право / М&А **82**

Корпоративне управління /
Комплаєнс **86**

Кримінальне право та процес . . . **90**

Медичне право /
Фармацевтика **98**

Митне право **102**

Міжнародне право / ЗЕД **106**

Міжнародний арбітраж **110**

Нерухомість / Будівництво **114**

Податкове право **118**

Сімейне право **126**

Судова практика **130**

Транспортне право **134**

Трудове право **142**

Видавець:
ТОВ «Юридична газета»

Реєстраційне свідоцтво КВ №11259-139ПР
від 24.05.2006 р. Газета видається з 2003 року.

Генеральний директор: Олена Осмоловська
Відповідальний за випуск: заступник головного редактора Анна Родюк
Над випуском працювали: Єгор Желтухін, Оксана Горьова, Павло Чернишук
Фахівець з дизайну та верстки: Андрій Семянович

Адреса видавця:
01103, м. Київ, вул. Кіквідзе, буд. 18
• Адреса для листування: 01030, м. Київ, а/с 51
• Тел./факс: (044) 364-83-85
• E-mail: info@yur-gazeta.com
• Сторінка в Інтернеті: www.yur-gazeta.com

Редакційна політика
Усі ексклюзивні права на матеріали, які опубліковані у довіднику «Лідери ринку. Рейтинг юридичних компаній України – 2017» належать ТОВ «Юридична газета». Будь-яке розповсюдження матеріалів довідника «Лідери ринку. Рейтинг юридичних компаній України – 2017» можливе виключно за письмовою згодою ТОВ «Юридична газета». У разі використання чи передруку матеріалів «Лідери ринку. Рейтинг юридичних компаній України – 2017» посилання на довідник є обов'язковим.

За зміст викладених матеріалів несе відповідальність автор (рекламодавець). Рекламні матеріали надає рекламодавець, який несе відповідальність за достовірність наданої інформації. Видавець виходить з того, що рекламодавець має право і попередньо отримав усі необхідні дозволи для публікації. Матеріали, позначені символом «®» друкуються на правах реклами. Дизайнерські ідеї, оформлення, стиль, а також увесь зміст є об'єктом авторського права та охороняються законом.

© ТОВ «Юридична газета»

Видання надруковано в ТОВ «ІМБІР», 04213, м. Київ, вул. Прирічна, буд. 27-Г, кв. 233,
тел.: (044) 583-17-52.
Підписано до друку 30.01.2018 р. Наклад видання 5 000 примірників. Ціна договірна

Юридична Газета
ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ЩОТИЖНЕВЕ ПРОФЕСІЙНЕ ЮРИДИЧНЕ ВИДАННЯ

ЛІДЕРИ РИНКУ. РЕЙТИНГ ЮРИДИЧНИХ КОМПАНІЙ – 2017

Олена ОСМОЛОВСЬКА,
генеральний директор
«Юридичної Газети»

«Юридична Газета» вже другий рік поспіль проводить рейтингове дослідження вітчизняного ринку юридичних послуг з метою виявлення його найбільших здобутків, надання достовірної та об'єктивної інформації про ринок, оцінки змін, що відбулися протягом досліджуваного періоду, визначення тенденцій, позиціонування найсильніших юридичних компаній, які суттєво впливають на формування вітчизняного ринку, забезпечують стандарти здорової конкуренції та професійної етики. Це дослідження спонукає до просування на ринку ідеї максимальної відкритості й прозорості, обумовленої не лише запитами сучасного бізнесу та інвестиційної перспективи, але й високим репутаційним результатом.

Період дослідження у 2017 р. складав 12 календарних місяців (з 01.07.2016 р. до 30.06.2017 р.). Предметом дослідження є кількісні показники (фінансові, статистичні) та репутаційні характеристики за підсумками досліджуваного періоду.

Головні принципи рейтингового дослідження:

- Фінансові та статистичні відомості, надані компаніями в анкетах для дослідження, є достовірними. У випадках, коли учасники дослідження не надавали повну базову інформацію для аналізу, Оргкомітет дослідження самостійно здійснював експертну оцінку і визначав показник з відкри-

тих баз даних та іншої інформації, отриманої з відкритих джерел, користуючись методом аналогії та порівняння даних. Якщо в результаті роботи над проектом Оргкомітет дослідження виявляв розбіжності, він звертався за додатковими роз'ясненнями даних, вказаних учасником в анкеті. Надані учасником відомості коригувалися на підставі отриманих додаткових даних.

- Всі відомості, отримані в анкеті, використовувалися на умовах конфіденційності. Вони не публікуються і не можуть бути передані третім особам.

- Участь юридичних компаній у дослідженні – добровільна. Для участі у дослідженні потрібно було заповнити анкету та надіслати її на адресу представника редакції, що входить до складу Оргкомітету. Ми не рейтингували компанії, які не надали заповнену анкету, а також компанії, які розпочали діяльність у 2017 р. Це правило не стосувалося юридичних фірм, які провели ребрединг та є правонаступниками компаній, що діяли у 2016 р.

- Дотримання балансу між іміджевими та фінансовими критеріями ранжування. Щодо окремих позицій експертами виступили юристи, тобто юридичним компаніям було запропоновано визначити та вказати колег з найвищою професійною репутацією у зазначених практиках.

За результатами дослідження було сформовано такі номінації:

- «Лідери ринку. Топ-50 юридичних компаній України – 2017» (в якому визначено 50 найкращих компаній);

- «Рейтинг юридичних компаній України – 2017. Group#2» (де ми визначили всі компанії, які надали анкети, були допущені до ранжування та мали достатні показники для релевантного аналізу);

- «Лідери практик 2017» (дослідження за окремими напрямками юридичної практики; в кожній із запропонованих в анкеті практик визначалися найкращі представники юридичного бізнесу);

- «Лідери практик 2017. Group#2» (дослідження за окремими напрямками юридичної практики, що були представлені в рейтингу Group#2;

компанії були проранжовані відповідно до поданих кейсів (угод/судових спорів)).

Основні критерії ранжування компаній:

- Показник доходу компанії за досліджуваний період (який є не лише показником успішності компаній, а й одним із найважливіших критеріїв успішності будь-якого суб'єкта господарювання) та показник ефективності компанії (обчислюється за формулою співвідношення доходу до загальної кількості юристів компанії, засвідчує ефективність менеджменту, високий професійний рівень співробітників та роботу команди загалом).

- Враховувався результат, отриманий компанією в рейтингу «Лідери практик». Репутаційна складова при дослідженні забезпечувалася голосуванням колег з ринку. Юридичні компанії мали змогу в анкеті стати експертами та визначити компанії з найвищою професійною репутацією у запропонованих практиках.

- Дотримання балансу між репутаційними та фінансовими критеріями ранжування забезпечує об'єктивність підходу до оцінки, враховуючи запити реального сектора економіки. Додатковими критеріями, які впливали на підсумковий бал, були позиції компаній в інших авторитетних міжнародних рейтингах. Кожен із зазначених критеріїв має визначену шкалу балів. Кількісні показники переводилися в бали.

- Для отримання додаткових даних та перевірки достовірності поданої інформації Оргкомітет дослідження користувався бізнес-пошуковою системою YouControl, що стало додатковою гарантією об'єктивності інформації.

Оргкомітет дослідження складається з представників редакції «Юридичної Газети», які мають відповідний багаторічний досвід роботи з дослідницькими програмами. Відсутність зовнішньої Експертної групи обумовлена гарантіями забезпечення конфіденційності отриманої інформації від учасників дослідження та мінімізацією суб'єктивного впливу на результати дослідження.

ТОП-50 РЕЙТИНГ ЮРИДИЧНИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ – 2017

ПОЗИЦІЯ В РЕЙТИНГУ	НАЗВА КОМПАНІЇ	ОСНОВНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ	АДРЕСА ТА ТЕЛЕФОН
1	Астерс	Корпоративне право / M&A; вирішення спорів; антимонопольне право; банківське, фінансове право, реструктуризація; енергетика та природні ресурси	Київ, вул. Богдана Хмельницького, 19/21 тел. +380 44 230 60 00
2	Ілляшев та Партнери	Вирішення спорів (судова практика та міжнародний арбітраж); корпоративне право / M&A; банкрутство та реструктуризація; захист конкуренції та антимонопольне право; міжнародне право / ЗЕД	Київ, вул. Кудрявська, 11 тел. +380 44 494 19 19
3	Sayenko Kharenko	Банківське та фінансове право, банкрутство та реструктуризація заборгованості; конкурентне, корпоративне право / M&A; міжнародна торгівля; вирішення спорів; оподаткування	Київ, пров. Музейний, 10 тел. +380 44 499 60 00
4	Baker McKenzie	Банківська та фінансова практика; оподаткування; корпоративне право / M&A; нерухомість та будівництво; інтелектуальна власність	Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 24 тел. +380 44 590 01 01
5	Arzinger	Нерухомість та будівництво; корпоративне право / M&A; антимонопольне та конкурентне право; вирішення спорів; white collar defense	Київ, вул. Московська, 32/2, 10 поверх тел. +380 44 390 55 33
6	ЄПАП Україна	Судова практика; корпоративне право / M&A; кримінальне право та процес; міжнародний арбітраж; банківське та фінансове право	Київ, вул. Володимирська, 38 тел. +380 44 492 82 82
7	Василь Кісіль і Партнери	Вирішення спорів (судова практика, міжнародний арбітраж); праця та зайнятість; кримінальне право; корпоративне право; антимонопольне та конкурентне право	Київ, вул. Богдана Хмельницького, 17/52-А тел. +380 44 581 77 77
8	AEQUO	Банківське та фінансове право; злиття та поглинання / корпоративне право; вирішення спорів (судова практика та міжнародний арбітраж); інтелектуальна власність; антимонопольне, конкурентне і торгове право	Київ, вул. Богдана Хмельницького, 52, БЦ «Вектор» тел. +380 44 490 91 00
9	AVELLUM	Корпоративне право / M&A; банківське, фінансове право та ринки капіталу / реструктуризація; вирішення спорів; податкове право; антимонопольне право	Київ, вул. Володимирська, 38 тел. +380 44 591 33 55
10	Integrites	Практика врегулювання спорів; банківське та фінансове право; нерухомість; антимонопольне та конкурентне право; корпоративне право / M&A	Київ, вул. Добровольчих батальйонів, 1 тел. +380 44 391 38 53
11	EQUITY	Судова практика; кримінальне право; банкрутство; банківське та фінансове право; нерухомість	Київ, пров. Рильський, 4 тел. +380 44 277 22 22

ПОЗИЦІЯ В РЕЙТИНГУ	НАЗВА КОМПАНІЇ	ОСНОВНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ	АДРЕСА ТА ТЕЛЕФОН
12	DLA Piper	Корпоративне право / M&A; податкове право; нерухомість та будівництво; інтелектуальна власність та технології; державне регулювання бізнесу	Київ, вул. Велика Васильківська, 77А тел. +380 44 490 95 75
13	CMS Київ	CMS Cameron McKenna Nabarro Olswang	Енергетика та надра; корпоративне право / M&A; банківське та фінансове право; антимонопольне право; судова практика / міжнародний арбітраж
		CMS Reich-Rohrwig Hainz	Антимонопольне право; банківське та фінансове право; вирішення спорів; корпоративне право / M&A; податкове право
14	Dentons	Корпоративне право / злиття та поглинання; банківське та фінансове право; енергетика; інформаційні технології та інтелектуальна власність; трудове право	Київ, вул. Володимирська, 49А, 2-й поверх тел. +380 44 494 47 74
15	KPMG Law Ukraine	Податкове право; трансфертне ціноутворення; корпоративне право / M&A; корпоративний комплаєнс; судові спори та арбітраж	Київ, вул. Московська, 32/2 тел. +380 44 490 55 07
16	ETERNA Law	Агробізнес; арбітраж; судова практика; корпоративне право/M&A; трудове право	Київ, пров. Рильський, 6, БЦ «Софія» тел. +380 44 490 70 01
17	JURIMEX	Податкове право; міжнародне право; інтелектуальна власність; фармацевтичне право; трудове право	Київ, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 67 тел. +380 44 500 59 71
18	Грамацький і Партнери	Нерухомість та будівництво; інформаційні технології та технології даних; захист бізнесу; судова практика; корпоративне право	Київ, вул. Михайлівська, 16 тел. +380 44 581 15 51
19	Салком	Судова практика; міжнародний арбітраж; телекомунікації; антимонопольне право; нерухомість і будівництво	Київ, вул. Хрещатик, 12 тел. +380 44 591 31 00
20	Aver Lex	Кримінальне право та процес; судова практика	Київ, пров. Хрестовий 2, 5-й поверх тел. +380 44 300 11 51
21	LCF	Вирішення спорів; банківське та фінансове право; банкрутство та реструктуризація; корпоративне право	Київ, вул. Володимирська, 47, оф. 3 тел. +380 44 455 88 87
22	Алексєєв, Боярчук і Партнери	Судова практика; кримінальна практика; податкова практика; корпоративна практика	Київ, вул. Шота Руставелі, 11 тел. +380 44 235 88 77
23	АНК	Корпоративне право / M&A; нерухомість та аграрне право; морське та транспортне право; податкове право та податковий аудит; судові спори	Одеса, вул. Ланжеронівська, 9, оф. 17 тел. +380 48 234 87 16

ТОП-50 РЕЙТИНГ ЮРИДИЧНИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ – 2017

ПОЗИЦІЯ В РЕЙТИНГУ	НАЗВА КОМПАНІЇ	ОСНОВНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ	АДРЕСА ТА ТЕЛЕФОН
24	PwC Legal	Вирішення спорів; банківське та фінансове право; корпоративне право та комплаєнс / злиття та поглинання; трудове та міграційне право; ІТ / захист персональних даних	Київ, вул. Жилинська, 75 тел. +380 44 354 04 04
25	Пахаренко і партнери	Інтелектуальна власність; судова практика; господарське та договірне право; корпоративне право; конкурентне право	Київ, вул. Червоноармійська, 72 тел. +380 44 593 96 93
26	Дубинський і Ошарова	Право інтелектуальної власності; судова практика; комерційне право; конкурентне право; фармацевтичне право	Київ, вул. Жилинська, 37, 3-й поверх тел. +380 44 490 54 54
27	Spenser & Kauffmann*	Вирішення спорів; нерухомість та земельне право; банківське, фінансове право / M&A; податковий консалтинг та податкові спори; антимонопольне та конкурентне право	Київ, Кловський узвіз, 7, 14-й поверх тел. +380 44 288 83 83
28	Moris Group	Судова практика; податкова практика; практика корпоративного, конкурентного права / M&A; банківське та фінансове право; супровід інвестиційних проектів	Київ, вул. Московська, 8Б тел. +380 44 359 03 05
29	КМ Партнери	Податкове право; судова практика; нерухомість та будівництво; трудове право; трансфертне ціноутворення	Київ, вул. Паньківська, 5, 5-й поверх тел. +380 44 490 71 97
30	LEXWELL & PARTNERS	Корпоративне право / M&A; міжнародний арбітраж; інвестиції; податкове право; судова практика	Київ, пров. Рильський, 6, БЦ «Софія» тел. +380 44 228 60 80
31	Соколовський і Партнери	Податкове право; банкрутство та реструктуризація підприємств; кримінальне право та процес; корпоративне право; енергетика	Київ, вул. Клінічна, 25 тел. +380 44 495 19 28
32	L.I.Group	Банкрутство та реструктуризація; судові спори; банківське та фінансове право; міжнародний арбітраж; корпоративні спори	Київ, вул. Євгена Коновальця (Щорса), 36Д, оф. 4-Г тел. +380 44 227 05 14
33	Antika	Судова практика; міжнародний арбітраж; будівництво/нерухомість; енергетика, природні ресурси; корпоративне право	Київ, вул. Хрещатик, 12, 2-й поверх тел. +380 44 390 09 20
34	ENGARDE	Міжнародний арбітраж; судова практика; корпоративне право; захист конкуренції; банківське та фінансове право	Київ, вул. Павлівська, 18А тел. +380 44 498 73 85
35	ALEXANDROV & PARTNERS	Аграрне право; земельне право; інвестиційне право; боргова реструктуризація; судова практика	Київська обл., Софіївська Борщагівка, вул. Польова, 58 тел. +380 44 501 20 64
36	Коннов і Созановський	Корпоративне право; інтелектуальна власність; вирішення спорів; медіа право; господарське та договірне право	Київ, вул. Шота Руставелі, 23, оф. 3 тел. +380 44 490 54 00

* у грудні 2017 р. 9 з 11 партнерів та радників компанії оголосили про продовження роботи під новим брендом – ADER HABER

ПОЗИЦІЯ В РЕЙТИНГУ	НАЗВА КОМПАНІЇ	ОСНОВНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ	АДРЕСА ТА ТЕЛЕФОН
37	ОМП	Аграрна практика; фармацевтична практика; податкова практика; корпоративне право / M&A; судова практика; трудове право	Київ, вул. Тарасівська, 9, 4-й поверх тел. +380 44 391 30 01
38	Interlegal	Морське право; транспортне право; міжнародна торгівля; порти та термінали; податки	Одеса, вул. Генуезька, 24В тел. +380 48 233 75 28
39	Juscutum	Практика TMT; безпека бізнесу; управління конфліктами; податкове право; корпоративне право	Київ, вул. Олеся Гончара, 35 тел. +380 44 359 08 96
40	TiCiEm Груп Україна	Арбітраж та медіація; позасудове вирішення спорів; міжнародний арбітраж; міжнародне право / ЗЕД; банкрутство / реструктуризація заборгованості	Київ, вул. Воздвиженська, 10А тел. +380 44 228 13 38
41	Trusted Advisors*	Судова практика; банкрутство; корпоративні конфлікти та оптимізація оподаткування	Київ, вул. Саксаганського, 40/85 тел.: +38 044 359 06 64
42	IMG Partners	Аграрне та земельне право; банкрутство та ліквідація підприємств; оподаткування; транспорт і логістика; міжнародна торгівля	Київ, вул. Ігорівська, 1/8 тел. +380 44 201 10 66
43	Юрлайн	Корпоративне право / M&A; вирішення судових спорів; нерухомість та будівництво; транспортне та морське право; міжнародний арбітраж	Одеса, вул. Успенська, 11/13 тел. +380 48 738 08 93
44	Pavlenko Legal Group	Судова практика та вирішення спорів; захист бізнесу; government relations; корпоративна практика; податкова практика	Київ, вул. Золотоустівська, 23А тел. +380 44 281 06 00
45	S.T.Partners	Судова практика; сімейне та спадкове право; кримінальне право та захист бізнесу; корпоративне та комерційне право	Київ, вул. Антоновича, 16, оф. 10 тел. +380 44 234 40 97
46	Evris	Судова практика; корпоративна практика / M&A; податкова практика	Київ, вул. Б. Хмельницького, 52 тел. +380 44 237 72 50
47	Правовий Альянс	Медичне право / фармацевтика; корпоративне управління / комплаєнс; кримінальне право; право інтелектуальної власності; антимонопольне та конкурентне право	Київ, вул. Іллінська, 8, БЦ «Іллінський», 4-й під'їзд, 3-й поверх тел. +380 44 425 40 50
48	VB Partners	Вирішення спорів; white-collar-crime; податкове право; корпоративне право; сімейне право	Київ, вул. Рибальська, 22, БЦ «Башта №5», 13-й під'їзд тел. +380 44 581 16 33
49	ECOVIS Бондар та Бондар	Авіаційне право; антимонопольне / конкурентне право; вирішення спорів; корпоративне право; нерухомість	Київ, вул. Рогнідинська, 3, оф. 10 тел. +380 44 537 09 10
50	AGA Partners	Арбітраж ГАФТА і ФОСФА; агробізнес та міжнародна торгівля / міжнародний інвестиційний та комерційний арбітраж; сімейне право; міжнародне структурування бізнесу; судова практика та ЄСПЛ	Київ, вул. Антоновича, 64/16, БЦ «Кузнецкий» тел. +380 44 237 79 33

* з листопада 2017 р. ЮФ Trusted Advisors об'єдналась з ЮК «Алексєєв, Боярчуков та Партнери» та працює під брендом останньої

ЗА ПРИНЦИПОМ AVELLUM

Що цікавого приніс 2017 рік для однієї з найбільш успішних фірм на ринку юридичних послуг України – AVELLUM? Говоримо з її керуючим партнером **Миколою СТЕЦЕНКОМ** та старшим партнером **Глібом БОНДАРЕМ**. Юристи поділилися принципами та підходами до своєї роботи, секретами побудови взаємовідносин з клієнтами, а також розповіли про перспективи приходу іноземних інвестицій в Україну.

- Яким був 2017 рік для фірми AVELLUM? Чи вдалося втілити у життя все, що запланували рік тому?

- **Микола Стеценко:** Рік був доволі цікавим та насиченим. Як фірма ми дорослишаємо, в результаті чого ускладнюється рівень наших внутрішніх завдань та процесів, а практика диверсифікується. Ми планували збільшити лінійку наших продуктів та поступово посилити інші практики. Загалом, нам вдалося досягти цієї мети.

AVELLUM відома на ринку сильними практиками фінансового та корпоративного права, а також судовою та арбітражною практиками, що вирішують складні спори. Цього року ми стали набагато сильнішими в податковій практиці та отримали нагороди від International Tax Review, що засвідчили нашу серйозну позицію. В антімонополярній практиці також було чимало роботи, зокрема велика кількість справ щодо амністій та складні концентрації.

- Яким був 2017 рік для бізнесу?

- **М. С.:** Сьогодні те, що ми бачимо на ринку, я називаю висхідною паузою. Останні кілька років українська економіка перебувала у стані падіння або стагнації, тобто «досягнула дна». «На дні» непрофільні, слабкі активи продаються, борги реструктуризуються або списуються – саме цим протягом останнього часу займалися великі українські корпорації. Однак у цьому році всі реструктуризації завершилися, а бізнес почав думати, що робити далі. Як правило, кожен конкретний бізнес може собі дозволити паузу, проте він не стоїть на місці. Потрібно збільшувати свою частку на ринку, здійснювати капітальні інвестиції, щоб посилювати свою ефективність. Сьогодні ми бачимо,

що економіка нібито почала відновлюватися, а бізнес починає робити обережні інвестиції.

- Наскільки «завантаженими» були практики, в яких надає послуги Ваша фірма?

- **Гліб Бондар:** Я очолюю фінансову практику, яка покриває кредитування, ринки капіталу, а також боргові реструктуризації. Незважаючи на те, що поки немає активності іноземних кредиторів, наша практика була достатньо завантаженою. В цьому році відкрилися ринки капіталу для українських емітентів. Зокрема, компанії Kernel та Миронівський хлібопродукт змогли випустити єврооблігації на міжнародних ринках капіталу. Для Kernel це був дебютний випуск. МХП покращив свої показники з позиції випуску. Після суверенної реструктуризації на ринки вийшла держава та змогла залучити 3 млрд дол. США, що також означає повернення довіри від іноземних кредиторів.

AVELLUM супроводжувала всі ці транзакції. Ми також брали участь у кредитних проектах за участю міжнародних фінансових установ (наприклад, ЄБРР), супроводжували операції щодо продажу проблемних кредитних активів і продовжуємо працювати над деякими борговими реструктуризаціями. Загалом, робота була дуже різноплановою.

- Якими з останніх проектів Ви найбільше пишаєтесь?

- **М. С.:** Я дуже пишаюся тим, що ми працювали над транзакцією щодо продажу гіпермаркетів «Караван» на користь групи компаній Auchan. Це була класична, велика M&A транзакція в секторі ритейл. Той факт, що Auchan збільшує свою частку на ринку та присутність в інших містах є най-

кращим прикладом того, що іноземці вірять в Україну. Компаніям, які не присутні в Україні, зробити цей leap of faith складніше, тому що вони не були в Україні та не знають, як ведеться бізнес. Транзакція з Auchan була непростю, переговори були гарячими і довгими, але врешті-решт всі залишилися задоволеними.

Ще одна справа, якою ми пишаємося – це робота для Kernel щодо придбання компанії «Українські аграрні інвестиції». Це одна з транзакцій, яка легко перевищила позначку 100 млн дол. США. Розмір земельного банку наближався до 200 тис. га землі. Щоб розуміти масштаб транзакції, варто зазначити, що компанія «Українські аграрні інвестиції» в далекі 2009-2011 рр. серйозно розглядала можливість для виходу на IPO. Тобто це була дуже потужна компанія, яка мала велике значення на ринку.

- Які підходи Ви використовуєте в управлінні фірмою?

- **М. С.:** Звісно, партнери визначають основні напрямки роботи, але нас дуже цікавить думка співробітників щодо тенденцій та напрямків розвитку фірми. Щоквартально ми проводимо опитування на різні теми: наскільки співробітники щасливі, наскільки поділяють цінності компанії. Влітку, в рамках нашого корпоративу в Буковелі, ми проводили розширену стратегічну сесію з юристами, щоб почути їхні думки.

- Що для Вас означає партнерство?

- **Г. Б.:** Перше слово, яке приходиться в голову – це довіра.

- **М. С.:** Насамперед, це довіра та повага. Партнерство – це сім'я. Ти не повинен проводити весь час разом, але маєш постійно бути зв'язаним невидимими нитками та відчувати, що в кого відбувається. Партнерство –

Микола СТЕЦЕНКО, керуючий партнер AVELLUM

це коли не замислюючись можна повернутися спиною один до одного та захищати фірму від катаклізмів (економічних, конкурентних, емоційних чи людських), знаючи, що за спиною стоїть партнер, якому можна повністю довіряти.

У січні 2018 року в AVELLUM був призначений новий партнер Юрій Нечаєв. Юрій приєднався до нас в рік заснування фірми у 2009-му, і ми можемо з гордістю говорити про те, що він є першим юристом, який виріс в AVELLUM до партнера.

- Ви проводите активну роботу в HR-напрямку. Зокрема, популярною є програма стажування Join AVELLUM. Розкажіть про неї більш детально. На що звертаєте увагу, обираючи кандидатів?

- Г. Б.: Ми залишаємося вірними принципу обережності з позиції найму юристів старшого рівня та надаємо перевагу випускникам юридичних шкіл. Пропонуємо роботу студентам останніх курсів, які можуть більше часу приділяти роботі. Join AVELLUM – це ініціатива, для того щоб студенти мали про нас більше інформації, це майданчик, де ми розповідаємо про

себе. Кого ми шукаємо? На співбесіді ми звертаємо увагу на те, чи має людина бажання розвиватися та пізнавати щось нове. Звичайно, працівників для роботи готують не ВНЗ, а саме юридичні фірми, тому ми не очікуємо, що випускники все знатимуть та вмітуть. Нам важлива психологічна готовність та бажання розвиватися.

- Як мотивуєте команду для роботи?

- Г. Б.: Питання мотивації є достатньо складним. Думаю, тут немає певного готового рецепта. Ми мотивуємо надзвичайно цікавими проектами та клієнтами, якими будь-який юрист може пишатися, і це дає неабиякий поштовх для професійного розвитку. Допмагаючи побачити перспективу кар'єрного розвитку, ми не обіцяємо кожному партнерство (це було б нечесно), але ми допомагаємо вибудувати план для розвитку, підтримуємо ініціативність щодо розвитку якоїсь окремої практики (чи субпрактики), а також піднімаємо по кар'єрним сходинкам не за вислугу років, а залежно від швидкості, з якою юрист здатен професійно розвиватися. Також ми мотивуємо працівників гідною матеріальною винагородою.

- Яких принципів дотримуєтеся в роботі зі своїми клієнтами? Що вважаєте неприпустимим? Чи є моменти, коли клієнту скажете категоричне «НІ»?

- Г. Б.: У взаємовідносинах з клієнтами я вважаю неприпустимим надання неякісних послуг. Відповідно, найбільшим нашим пріоритетом є надання послуг високої якості. Я маю на увазі не лише питання надання правильної юридичної поради, але й сервісу загалом. Ми прагнемо бути довіреним радником для наших клієнтів, щоб AVELLUM була першою фірмою, про яку вони думали, коли у них виникає потреба в юридичній допомозі.

- М. С.: Звичайно, є деякі речі, яких ми просто не будемо робити. Це корупція або інше порушення закону. Ми завжди намагаємося переконати клієнта спробувати досягти своєї мети іншим способом. Також, незважаючи на спокусу, ми не візьмемося за роботу, в якій не вважаємо себе спеціалістами. Ми намагаємося сфокусуватися на найбільш складних транзакціях для великих корпорацій. У нас є експертиза та відповідний досвід, але це не дешево. Тому не кожен клієнт

зможе працювати з нами та оплачувати наші гонорари.

- Напевно, в цьому році одним з найпопулярніших словосполучень серед представників юридичного бізнесу є legal tech. Яку роль відіграють технології у Вашій фірмі (як у контексті взаємовідносин з клієнтами, так і внутрішніх процесів)? На Вашу думку, наскільки наш ринок є «ментально» готовим до впровадження інновацій у своїй роботі?

- **М. С.:** Мені здається, що інновації – це «круте» слово, але трохи перебільшене. Потрібно відрізняти інновації від покращень. Кожна юридична фірма, як і будь-який бізнес, постійно покращує свої процеси та сервіс.

Варто зазначити, що ми активно працюємо зі стартапом щодо автоматизації документів AxDraft. На сьогодні вже десятки документів у різних практиках є автоматизованими. Це дозволяє нам уникати механічних помилок, стандартизувати підходи до тих речей, які не вимагають унікальних рішень. Ми не відстаємо від інноваційного тренду, але клієнту, передусім, необхідні інновації в обслуговуванні та сервісі (це не мої слова, так говорять дослідження). Зокрема, як і коли ви відповідаєте на запит клієнта, якою мовою; наскільки ваші документи вчитані, зрозумілі та структуровані; наскільки документи корисні клієнту, щоб з перших рядків він зрозумів, що це саме те, що йому потрібно.

- Якими бачите перспективи України з позиції підвищення рівня інвестиційної привабливості?

- **Г. Б.:** Я вважаю, що є перспективи, але вони залежать від зовнішньої та внутрішньополітичних чинників. Для цього створені певні економічні умови: стабілізація валютного ринку, певне очищення від «поганих» боргів, очищення банківської системи. Як правило, це не вважається чимось унікальним. З такою ж ситуацією зіштовхувалися країни Центральної та Східної Європи, коли переживали кризові періоди. Хочеться сподіватися, що ми вже минули гостру стадію кризи. Відповідно, сьогодні бізнес готовий до змін. Можна побачити, що

Гліб БОНДАР, старший партнер AVELLUM

зараз є багато ініціатив зі створення різних акселераторів, стартапів тощо. Маємо лише побажання до політиків – щоб вони не заважали. На мою думку, вже були здійснені певні кроки держави в напрямку розуміння необхідності надання бізнесу певної свободи. Отже, маємо перспективи для приходу інвестицій, але вони лежать не лише в економічній, але й у політичній та навіть геополітичній площині. Однак ми залишаємося оптимістами. Якби ми не були оптимістами, мабуть, не займалися б юридичним бізнесом в Україні.

- Якою бачите свою фірму у 2018 році?

- **Г. Б.:** Я бачу нашу фірму успішною. Проте я не думаю, що у 2018 р. ми за-

знаємо радикальних змін. Ми поступово реалізуємо те, що планували в цьому та минулому році. Вважаю, що необхідно надалі покращувати ефективність нашої роботи за допомогою всіх можливих інструментів. В нашій бесіді ми торкнулися питання інновацій. Технології, які з'являються, вже є новою нормальною реальністю. Потрібно їх застосовувати, інакше неможливо вижити та конкурувати на ринку. Ми будемо покращувати ефективність, шукати юридичні таланти, розвивати практики, яким необхідно дати поштовх (податкова практика, розвиток енергетики, судові спори).

Розмову вела **Анна РОДЮК**, заступник головного редактора «Юридичної Газети»

ЮРИДИЧНІ ФІРМИ – ЛІДЕРИ ПРАКТИК

Дубинський і Ошарова Пахаренко і партнери	Авторське право та захист інтелектуальної власності
Alexandrov&Partners	Аграрне та земельне право
Asters	Антимонопольне (конкурентне) право
Sayenko Kharenko	Арбітраж та медіація
Sayenko Kharenko	Банківське та фінансове право
Ілляшев та Партнери	Банкрутство / Реструктуризація заборгованості
CMS Cameron Mckenna Nabarro Olswang	Енергетика / Природні ресурси
AEQUO	Інвестиції
Sayenko Kharenko	ІТ / Медіа право
AVELLUM	Корпоративне право / M&A
Baker McKenzie	Корпоративне управління / Комплаєнс
AVER LEX	Кримінальне право та процес
Arzinger	Медичне право / Фармацевтика
КМ Партнери	Митне право
Sayenko Kharenko	Міжнародне право / ЗЕД
ENGARDE	Міжнародний арбітраж
Василь Кісіль і партнери	Нерухомість / Будівництво
КМ Партнери	Податкове право
AGA Partners	Сімейне право
Ілляшев та Партнери	Судова практика
Interlegal	Транспортне право (морське)
ECOVIS Бондар та Бондар	Транспортне право (авіація)
Василь Кісіль і партнери	Трудове право

ПОЗИЦІЯ В РЕЙТИНГУ	НАЗВА ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ	ОСНОВНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ	АДРЕСА ТА ТЕЛЕФОН
51	Kinstellar	Вирішення спорів; корпоративне право / M&A; банківське право та фінанси; енергетика; комплаєнс	Київ, пл. Спортивна, 1А, 16-й поверх, БЦ «Гулівер» тел. +380 44 394 90 40
52	SERGII KOZIAKOV & PARTNERS	Корпоративне право; антимонопольне право; міжнародна торгівля; нерухомість; судова практика	Київ, вул. Ірининська, 5/24, оф. 93 тел. +380 44 590 48 28
53	Грищенко та Партнери	Міжнародний арбітраж; інтелектуальна власність; корпоративне право; судові спори; банківське право та фінансові операції	Київ, вул. Січових Стрільців, 37/41, 3-й поверх тел. +380 44 490 37 07
54	Dmitrieva & Partners	Інвестиції та валютне регулювання; корпоративне право та M&A; судова практика; комплаєнс; податкове право	Київ, вул. Дніпровська набережна, 3 тел. +380 44 553 76 60
55	Кравець та Партнери	Банківське та фінансове право; господарське право; трудове право; адміністративне право; кримінальне право	Київ, пров. Бехтерівський, 4Б тел. +380 44 229 69 50
56	LEMAN International Law Group	Банківське та фінансове право; корпоративне право / M&A; IT / медіа право; інвестиції; міжнародне право / ЗЕД	Київ, вул. Марії Заньковецької, 7, оф. 21 тел. +380 44 232 29 04
57	Axon Partners	IT-право	Київ, вул. Воздвиженська, 34А тел. +380 44 578 23 37
58	Скляренко, Сидоренко та Партнери	Судова практика; кримінальне право та процес; корпоративне право / M&A; сімейне право; авторське право та захист інтелектуальної власності (IP)	Київ, б-р Тараса Шевченка, 31, оф. 8 тел. +380 44 234 23 03
59	Aleksey Pukha and Partners	Фармацевтика / медичне право; податкове право / трансферне ціноутворення; державно-приватне партнерство та інвестиції; арбітраж / міжнародний арбітраж; міжнародне право / ЗЕД	Київ, вул. Іоанна Павла II, 21 тел. +380 44 528 30 94
60	АО «Ситнюк та партнери»	Банківський та фінансовий сектор; суди; податковий сектор; корпоративне управління та M&A; інвестиції та супроводження бізнес-проектів	Київ, вул. Пушкінська, 20А, оф. 39 тел. +380 44 496 08 09
61	Юрзовнішсервіс	Фінансування літаків; арбітраж; податкові спори; судові спори (включаючи корпоративні); банкрутство	Київ, вул. Тургенєвська, 46/11, оф. 2, секція 1 тел. +380 44 239 23 90
62	Gestors	Корпоративне та комерційне право; судовий супровід та арбітраж; трудове право; банківське та фінансове право; торговельне право та антидемпінговий захист	Київ, вул. Назарівська, 7Б, оф. 4 тел. +380 44 234 04 58
63	Абсолют	Банкрутство; судова практика; корпоративне право, M&A; земельне право та нерухомість; податкове право	Дніпро, б-р Катеринославський, 2, ТДК «БОСФОР», оф. 610 тел. +380 56 732 38 63
64	KPD Consulting	Вирішення спорів; нерухомість / будівництво; корпоративне право / M&A; посадові злочини; банківське, фінансове та податкове право	Київ, вул. Старокиївська, 10Г, БЦ «Вектор», блок «В», оф. 210 тел. +380 44 234 36 19
65	Вдовичен та Партнери	Податкове та митне право; кримінальне право; контрактне право	Київ, вул. Студентська, 5-7В тел. +380 44 586 77 77

ПОЗИЦІЯ В РЕЙТИНГУ	НАЗВА ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ	ОСНОВНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ	АДРЕСА ТА ТЕЛЕФОН
66	Ario Law Firm	Судова практика; корпоративне право; реструктуризація та банкрутство; кримінальне право; податкове право	Київ, вул. Панаса Мирного, 7 тел. +380 44 537 22 90
67	Андрій Кравець та Партнери	Корпоративне право; банківське право; податкове право; судова практика; трудове право	Київ, вул. Гайдара, 58/10, 2-й поверх тел. +380 44 277 36 06
68	Кушнір, Яким'як та Партнери	Корпоративне право / M&A; податкове право; земельне право / нерухомість; судова практика; банківське та фінансове право; антимонопольне право	Київ, вул. Інститутська, 19В, оф. 40 тел. +380 44 253 66 65
69	SDM Partners	Вирішення спорів; корпоративне право / злиття та поглинання; інтелектуальна власність; оподаткування; банківське та фінансове право	Київ, вул. Велика Васильківська, 72А, БЦ «Олімпійський», 2 під'їзд, 6-й поверх тел. +380 44 391 63 17
70	Солодко і партнери	Практика кримінального права; практика міграційного права; практика приватних клієнтів; шлюбно-сімейна практика; практика у справах про ДТП	Київ, вул. Кудрявська, 23А тел. +380 44 272 12 42
71	IPStyle	Авторське право та захист інтелектуальної власності; судова практика	Київ, вул. Хорива, 1А тел. +380 44 293 40 12
72	Олександр Перемежко та Партнери	Вирішення спорів; інтелектуальна власність; податкове право; корпоративне право / M&A; кримінальне право	Київ, вул. Євгена Коновальця, 36Д, 7-й поверх, оф. 54.2 тел. +380 44 364 37 77
73	Касьяненко і Партнери	Банківське право; фінансове право; податкове право; господарське право; трудове право	Київ, вул. Володимирська, 40/2, оф. 24 тел. +380 44 209 50 69
75	Gryphon Legal	Корпоративні фінанси та стратегії; банки та фінанси; комплаєнс / управління ризиками; IT / технічна індекстрія; податки та податкове структурування	Київ, вул. Євгена Коновальця, 36Д, оф. 1 тел. +380 44 227 92 12
76	СК ГРУП	Судова практика; податкова практика; корпоративна практика	Київ, вул. Воздвиженська, 10Б, оф. 23, 4-й поверх тел. +380 44 594 53 00
77	Suprema Lex	Кримінальне право; банківське та фінансове право; авіаційне право; інтелектуальна власність; сімейне право	Київ, просп. Космонавта Комарова, 8, оф. 61 тел. +380 44 384 05 57
78	ARTIUS	Корпоративне право / M&A; податкове право; кримінальне право та процес; сімейне право / спадкове; тендери / публічні закупівлі	Київ, вул. Сосницька, 1/44, 1-й поверх тел. +380 44 383 28 82
79	Михайлюк, Сороколат і Партнери	Захист інтелектуальної власності (патентування винаходів, корисних моделей, промислових зразків; реєстрація торговельних марок; реєстрація доменних імен, авторських прав)	Харків, вул. Бобруйська, 46 тел. +380 57 717 74 72
80	allTax	Податкове право; кримінальне право; судові спори	Київ, вул. Білоруська, 26, оф. 33

Group #2 РЕЙТИНГ ЮРИДИЧНИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ – 2017

ПОЗИЦІЯ В РЕЙТИНГУ	НАЗВА ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ	ОСНОВНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ	АДРЕСА ТА ТЕЛЕФОН
81	SYTNYK & PARTNERS	Антимонопольне право; корпоративне право / злиття та поглинання; загальна судова практика та кримінальне право; банківське та фінансове право; трудове право	Київ, вул. Шота Руставелі, 44, 3-й поверх тел. +380 44 220 10 46
82	Софія	Аграрне право; земельне право; супроводження судових справ; супроводження проектів інвестування	Київ, вул. Січових Стрільців, 10, оф. 45 тел. +380 44 331 04 85
83	МБЛС	Транспортне право; корпоративне право; вирішення спорів; інвестиції; імміграційне право	Київ, вул. Січових Стрільців, 77, оф. 223 тел. +380 50 441 36 15
84	Advice Group	Компласнс; вирішення спорів; податкове право	Львів, просп. Тараса Шевченка, 36, оф. 8 тел. +380 32 261 44 52
85	LeGran.TT	Морське право; порти та термінали; міжнародна торгівля; судові спори та міжнародний арбітраж; податкові спори	Одеса, вул. Приморська, 2, оф. 49 тел. +380 48 710 03 60
86	ARSLEGEM	Судова практика; корпоративне право / M&A; антимонопольне право; податкове право; нерухомість/будівництво	Київ, вул. Студентська, 5-7В тел. +380 44 363 07 77
87	PETERKA & PARTNERS	Корпоративне право / M&A; трудове право; судовий процес; податкова практика; право інтелектуальної власності	Київ, вул. Саксаганського, 40/85, 8-й поверх тел. +380 44 581 11 20
88	CLACIS	Антимонопольне / конкурентне право	Київ, пров. Рильський, 6 БЦ «Софія» тел. +380 44 392 01 02
89	SAFIR Law&Finance	Податкове право; трудове право; корпоративне право; судова практика; земельне право та нерухомість	Київ, вул. Казимира Малевича, 83 тел. +380 44 361 80 85
90	НОБІЛІ	Банкрутство та реструктуризація заборгованості; вирішення спорів; податкове право; корпоративне право	Київ, пр-т Перемоги, 67, корпус «С», оф. 103 тел. +380 44 200 23 15
91	Тарасов та партнери	Супроводження бізнесу; судова практика; авторське право та захист інтелектуальної власності; податкові спори; кримінальне право та процес	Київ, вул. Володимирська, 81Б, кв. 26 тел. +380 44 254 38 52
92	Смирнов, Тарасевич та Партнери	Судова практика; кримінальне право та процес; земельне право та нерухомість; податкове право; банкрутство	Дніпро, вул. Писаржевського, 1А, БЦ «Дельта Істейт», оф. 521 тел. +380 56 236 73 77
93	МАКМЕЛ	Банківське та фінансове право; вирішення спорів; захист у кримінальному процесі; супроводження господарської діяльності; енергетика та природні ресурси	Київ, вул. Євгена Сверстюка, 19, оф. 21 тел. +380 44 232 11 44
94	Grishakov Law Company	Вирішення спорів; інтелектуальна власність; земельне право; корпоративне право; міжнародний арбітраж	Київ, просп. Лобановського, 56, 3-й поверх, оф. 4 тел. +380 67 828 88 94
95	AVG	Сімейне право; інтелектуальне право; банківське право; цивільне право; господарське право	Київ, вул. Круглоуніверситетська, 2/1, оф. 1 тел. +380 44 338 50 70

ПОЗИЦІЯ В РЕЙТИНГУ	НАЗВА ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ	ОСНОВНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ	АДРЕСА ТА ТЕЛЕФОН
96	Юридичне бюро Сергєєвих	Морське право; супровід бізнесу; судова практика; трудове право; медіація	Одеса, вул. Армійська, 11, корпус 6, оф. 2А тел. +380 48 737 82 28
97	Анте	Врегулювання спорів; авіаційне право; фармацевтичне право; корпоративне право; трудове право	Київ, вул. Нижньоюрківська, 45А тел. +380 44 277 23 00
98	Адвокатське Бюро Оксани Кобзар	Податкове право; корпоративне право / M&A; митне право; міжнародне право / ЗЕД; аграрне та земельне право	Харків, вул. Єсеніна, 2А тел. +380 57 342 28 87
99	Гаро та Партнери	Сімейне право; господарське (корпоративне) право; медичне право; кримінальне право; медіація	Київ, вул. Левандовська, 3А, оф. 203 тел. +380 44 290 42 52
100	TOTUM	Земельне та аграрне право; врегулювання спорів; будівництво та капітальні інвестиції; корпоративне право / M&A	Київ, вул. Щєкавицька, 30/39, оф. 71 тел. +380 44 383 51 91
101	Oleh Rachuk Law Firm	Земельне право; корпоративне право; кримінальне право; медичне право; право інтелектуальної власності; сімейне право	Київ, вул. Вишгородська, 14 тел. +380 44 279 11 22
102	Semper Legal	Корпоративне право; кримінальне право та процес; судова практика; податкове право; земельне право	Київ, вул. Глибочицька, 32В, оф. 207 тел. +380 44 300 10 80
103	Пронін та партнери	Судові спори; міграційне право; спортивне право; договірне право; кримінальне право	Київ, вул. Мечникова, 16, оф. 213 тел. +380 44 361 64 35
104	єПраво	АТ / Авторське право; кримінальне право та процес; енергетика / природні ресурси; корпоративне право та вирішення спорів; антимонопольне право	Київ, вул. Пушкінська, 28/9, оф. 24 тел. +380 44 235 04 44
105	Скуратівський та партнери	Кримінальна практика; господарська практика; адміністративна практика; цивільна практика; корпоративна практика	Київ, вул. Куренівська, 16А тел. +380 44 536 04 23
106	Цезар	Судове представництво; Захист бізнесу / протидія недружньому поглинанню; спори з банківськими та фінансовими установами, Фондом гарантування вкладів фізичних осіб	Київ, вул. Почайнинська, 53-55 тел. +380 67 678 01 11
107	Гринчук та партнери	Корпоративне право; судова практика; податкові та митні спори; ІТ-право, ІР; нерухомість / будівництво	Львів, вул. Винниченка, 12 тел. +380 32 242 24 80
108	Профекто	Податкове право; судова практика у господарських справах; кримінальне право та процес	Київ, вул. Братська, 6, оф. 420 тел. +380 44 223 38 03
109	Домініон	Нерухомість / будівництво; судова практика; податкове право; кримінальне право та процес	Київ, вул. Січових Стрільців, 14А, оф.43 тел. +380 44 331 40 30
110	Гончарук та партнери	Податкові та митні спори; банківські спори; судова практика; робота з проблемною заборгованістю; юридичний консалтинг	Київ, Рейтарська, 9 тел. +380 67 243 33 64

РЕЗУЛЬТАТ СУДОВОЇ РЕФОРМИ БАГАТО В ЧОМУ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ЮРИДИЧНОЇ СПІЛЬНОТИ

Олексій КОТ,
доктор юридичних наук,
керуючий партнер
ЮФ «Антика», член Ради
з питань судової реформи
поділився з «Юридичною
Газетою» своїм баченням
судової реформи, місцем
професійної спільноти
у вихованні суспільної
правосвідомості, впливом
етики на професію, а також
розповів, як побудувати
відносини з «токсичним»
клієнтом, щоб не нашкодити
репутації компанії.

- Пане Олексію, які можна
зробити висновки за результатами
3-х років проведення судової
реформи, в контексті її впливу
на ринок юридичної професії
та юридичний бізнес?

- Судова реформа – це по-справжньому комплексний процес. Запорука його успіху полягає не лише у змінах до процесуального законодавства, але й у новій структурі судової влади та нових особистостях, з якими суспільство асоціюватиме судову владу. 15.12.2017 р. розпочав роботу новий Верховний Суд України, конкурс до якого тривав понад рік. До складу ВСУ увійшли насправді сильні з професійної позиції юристи. Варто відзначити, що конкурс до ВС був неочікувано відкритим. Це визнають не лише українські фахівці (навіть ті, що критикують реформу), але й іноземні експерти, які дуже ретельно стежать за динамікою змін та результатами судової реформи. Не менш важливим є суто практичний результат – оновлення процесуального законодавства. Фактично, це перша змістовна реформа процесуального законодавства за час незалежності України.

- Якщо охарактеризувати зміни
до процесуальних кодексів
кількома словами, що концептуально
нового вони принесуть?

- Ідеологічно нові процесуальні кодекси розраховані на професіоналів, передусім на професійне представництво інтересів сторін у суді адвокатами. Це виглядає абсолютно логічним. Вже з 2018 р. обов'язкове адвокатське представництво

вводиться на рівні апеляційних судів, а ще через рік у судах всіх інстанцій. Наше суспільство врешті-решт повинно зрозуміти, що звертатися за правовою допомогою до адвоката так само природньо, як звертатися за медичною допомогою до лікаря.

Це абсолютно нові підходи щодо ведення судового процесу, це питання можливості захисту суб'єктивних цивільних

прав. Зокрема, розширюється коло способів захисту прав. Відтепер суб'єктивні цивільні права можуть захищатися не лише у спосіб, передбачений законом або договором, але й у спосіб, який сторона вважає належним та ефективним для захисту її порушеного права. Взагалі, нові процесуальні кодекси містять багато нових норм, які дозволять ефективніше захищати права в суді. Саме тому адвокати, які здебільшого здійснюватимуть представництво інтересів сторін у судових процесах, повинні не лише знатися на нормах цього законодавства та кваліфіковано застосовувати його положення, але й використовувати на користь свого клієнта весь інструментарій, передбачений новими кодексами.

- Наскільки так звана адвокатська монополія вплине на перерозподіл ринку, враховуючи певні негаразди в адвокатському самоврядуванні та відсутність нового закону про адвокатуру?

- Проблематика так званої «адвокатської монополії» давно та активно обговорювалася. Напевно, на це питання немає однозначної відповіді. На мою думку, для громадян, які потребують захисту порушених прав та інтересів у судах, захист із застосуванням професійних знань та навичок адвокатів буде максимально ефективним. Періодично від опонентів лунають ідеї обов'язкового професійного представництва, що адвокатська монополія призведе до витрачання додаткових коштів з боку клієнтів на юридичні послуги. Дійсно, існують побоювання, що через вартість адвокатських послуг буде обмежено певний доступ до правосуддя. Однак процесуальне законодавство, серед іншого, передбачає реальну можливість компенсації витрат на представництво адвокатом. Також процесуальне законодавство допускає так зване «самопредставництво». Існують категорії справ, де представником може бути не адвокат.

Однак, відповідно до Конституції України, для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. При цьому винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах можуть встановлюватися Законом. Такі ви-

нятки встановлені в нових процесуальних кодексах.

- Загалом, в Україні відсутнє регулювання юридичної професії. Деякі питання регулюються виключно внутрішніми етичними стандартами конкретного юриста. Таким чином, правників неможливо притягнути до відповідальності за неетичну поведінку, а також вплинути на «аморальні» дії юридичних компаній. Як змінити ситуацію?

- Сьогодні велика відповідальність за якість роботи адвокатів покладатиметься саме органи адвокатського самоврядування, оскільки право на здійснення представництва інтересів у суді буде гарантією якості послуг. За таких умов адвокатура в Україні має забезпечити своєрідний «контроль якості адвокатських послуг». Інакше позитивні елементи, реалізовані в межах судової реформи (в тому числі адвокатська монополія), будуть знівельовані.

Ми повинні зникати до того, що існують певні механізми та санкції, що мають застосовуватися до адвокатів, які неналежним чином здійснюють свої професійні обов'язки.

Щодо етичних стандартів, звісно, вони є необхідними. Можливо, їх слід оновлювати. Однак головне – не формування етичних стандартів, а намір та готовність відповідати високому званню адвоката.

- Юрист не повинен ототожнюватися з клієнтом. Однак багато юридичних компаній захищають «токсичних» клієнтів. Чи впливає або має впливати репутація клієнта на імідж юркомпанії?

- В ідеальному світі адвокат не повинен ототожнюватися з будь-яким клієнтом. Якщо мова йде про «токсичного» клієнта, цілком зрозуміло, що адвокат не лише не повинен, але й не хоче ототожнюватися з клієнтом. Звісно, за таких обставин імідж клієнта може впливати на імідж юридичної компанії. Кожен адвокат повинен приймати відповідне рішення особисто або на зборах партнерів компанії.

Коли отримуєш пропозицію від «токсичного» клієнта, то розмір гонорару, вочевидь, має включати компенсацію потенційних репутаційних ризиків. Також потрібно бути готовим до того, що певна категорія клієнтів через такий вибір може відмовитися від співпраці.

Проте чи мають право на професійний захист, наприклад, особи, що звинувачуються у корупції або державній зраді? Поставлю навіть більш складне запитання, а чи мають таке право крадії або вбивці? На мою думку, відповідь на це запитання дуже проста. Так, вони мають таке право, але не кожен адвокат погодиться захищати таку особу. Це питання не стосується етики, це питання більше особистих цінностей та переконань, принципів, розуміння категорій можливого, дозволеного, коректного. Кожен адвокат повинен особисто відповісти на це запитання.

- Для Вас особисто яка відповідь?

- Звичайно, ми з партнерами обговорюємо подібні ситуації. Зазвичай, відповідаючи на питання «Чи будемо ми працювати з таким клієнтом?», намагаємося отримати відповідь на інше запитання: «Як інші наші клієнти відреагують на те, що ми працюємо в таких «специфічних» проектах?».

- Наразі в Україні укрупнюють деякі суди. З позиції оптимізації, цей крок є логічним. Однак чи не обмежить це доступ до правосуддя тих людей, які живуть у невеликих містах чи селах, з яких фізично приберуть суди?

- Думаю, доступ до судів через таке укрупнення не буде обмежений. Безперечно, на початковому етапі існуватимуть певні труднощі, але це нормально. У будь-якого запитання є декілька складових. Так, сьогодні в Україні є багато судів, у яких працюють кілька суддів, один з яких – голова суду, а два інші – його заступники. Отже, ефективність такого суду, враховуючи лікарняні, відпустки та навантаження на суддів, м'яко кажучи, залишає бажати кращого. Звісно, людина може звернутися до суду у своєму чи сусідньому селі, але чи отримає вона справедливе та оперативне рішення в таких судах?

Окрім того, ми не повинні дивитися на систему захисту прав у судах, відмежовуючи її від системи соціального забезпечення. Будь-яка особа, мешканець того чи іншого села, має бути належним чином забезпеченою, мати змогу найняти адвоката або звернутися за безоплатною правовою допомогою, або захищати себе самостійно. У такої людини повинна бути мінімальна можливість доїхати до райцентру, щоб дістатися канцелярії суду чи юридичної консультації.

Ці проблеми дуже важливі, але вони не виходять за межі судової реформи. Не можна перекладати вирішення всіх цих проблем виключно на суди. В нашому суспільстві сприйняття кожної реформи відбувається не системно. Наприклад, ми намагаємося відновити довіру суспільства виключно до судової влади, хоча рівень довіри до будь-якої з гілок влади катастрофічно низький. Потрібно говорити про більш системні речі, бачити картину загалом, а не її окремі частини. Тому я закликаю оцінювати реформи у їх сукупності, адже це взаємопов'язані елементи. Ми повинні забезпечити належний захист прав кожного громадянина в суді, а отже, повинні подумати над тим, як організувати роботу судів всіх рівнів таким чином, щоб кожен суд був дієвим механізмом захисту порушених прав.

- Запровадження в Україні е-суду є дуже актуальним питанням.

Однак чи готові ми до цього з позиції фінансових та людських ресурсів? Адже хтось повинен обробляти тисячі рішень, сканувати їх, потрібно десь зберігати цю інформацію. Чи не призведе певна самовпевненість у цьому питанні до колапсу в системі?

- Ми вже звикли до того, що державна реєстраційна служба почала працювати в електронному форматі. Чи не призвели такі нововведення до колапсу? Напевно, ні. Навпаки, дуже зручно подивитися інформацію про юридичну особу та її статутні документи, не виходячи з офісу, маючи лише комп'ютер або смартфон, підключений до мережі Інтернет. Так, спочатку це було незвично та, можливо, не зовсім зручно з технічної позиції. Проте через деякий час ми почали сприймати це як щось звичайне. Так само з е-судом, спочатку можуть бути певні негаразди, але в найближчому майбутньому це дозволить покращити оперативність розгляду справ, вчасно інформувати сторони про процесуальні деталі, розглядати клопотання та скарги без фізичної передачі справи з одного суду до іншого. Свого часу скептики стверджували, що для запровадження реєстру судових рішень потрібно обробляти нереальну кількість документів, що з цього нічого не вийде та ін. Однак наразі ми маємо реєстр, що справно функціонує та наповнюється щодня новою інформацією.

- Торкаючись теми судової реформи, не можна залишити без уваги

питання юридичної освіти. На чому потрібно акцентувати увагу у процесі реформування профільної освіти?

- Сьогодні в Україні є потреба змінювати підходи до юридичної професії. Зараз можна констатувати досить значну прогалину між освітою, яка надається у ВНЗ (я говорю, в тому числі, про найкращі заклади освіти), та фактичною здатністю навіть найуспішніших студентів якісно працювати одразу після отримання диплома. Щонайменше півроку потрібно компанії, щоб навчити молодого юриста певним практичним навичкам. Чому так? Можливо, варто залучати фахівців-практиків до навчального процесу? Можливо, необхідно формувати програму таким чином, щоб вона включала практичні аспекти роботи в суді чи юрфірмі або в ролі інхауса? Однак можна констатувати, що ВНЗ вже йдуть цим шляхом. Проте поки такі зміни не

стануть системними, це не вирішить проблеми. Крім того, проблему можна вирішити шляхом альтернативних освітніх програм, в яких вкрай зацікавлений ринок юридичних послуг. Ми можемо знайти тисячі причин, щоб не реформувати підходи до освіти, але якщо цього не станеться, то завтра пройде повз нас.

- Одним із завдань судової реформи є збільшення довіри до судів. З Вашого практичного досвіду, наскільки це вдалося реалізувати?

- Починати потрібно з відповіді на запитання: «А хто, власне, оцінює рівень

довіри до суду?». Якщо це думка фахівців, які регулярно ходять до суду – це одне питання. Якщо це людина, яка жодного разу не була в суді – це інша справа. Якщо відкинути емоції та говорити мовою фактів, є певні результати. Це нове процесуальне законодавство з новими можливостями захисту. Це нові процедури добору суддів. Це новий Верховний Суд, до складу якого увійшли порядні та професійні юристи (як науковці, так і практики). Однозначно, все це покращить сприйняття нового суду професійним середовищем. До того ж ми часто забуваємо, що судові рішення, як правило, задовольняє лише одну сторону. Отже, інша сторона залишається незадоволеною. На жаль, рівень нашої правосвідомості поки не дозволяє визнати, що лінія захисту була погано підготовленою тощо. Легше заявити, що суд корумпований або щось у такому дусі.

Завдання адвоката, серед іншого, полягає в тому, щоб пояснити клієнту перспективи розгляду справи, оцінити правову позицію, інколи навіть допомогти клієнту прийняти непросте рішення – відмовитися від звернення до суду, якщо немає правової позиції.

Тому успіх судової реформи багато в чому залежить від професійної спільноти, від суддів, адвокатів, юристів-практиків та від кожного з нас.

Розмовляв **Єгор ЖЕЛТУХІН**,
головний редактор
«Юридичної Газети»

ДОПОМАГАТИ – ЦЕ ЛЕГКО!

Долучайтеся на tabletochki.org.

Таблеточки — благодійний фонд,
який захищає інтереси дітей з
онкологічними захворюваннями та їх
сімей в Україні.

- ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ
- ПЕРЕНАВЧАННЯ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ
- ПРАВОВА ДОПОМОГА
- МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЙЦІВ
- ПІДВИЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОБІЗНАНОСТІ СУСПІЛЬСТВА ЩОДО ПРОБЛЕМ БІЙЦІВ ТА ЇХ СІМЕЙ

Для перерахування коштів на підтримку нашої діяльності:

Благодійна організація "Благодійний фонд допомоги захисникам вітчизни та їх сім'ям "Коло"

Реквізити рахунку в АТ "Піреус банк МКБ":

ЄДРПОУ 39266921
п/р 26002001100835
МФО 300658

Реквізити рахунку в ПАТ КБ "ПриватБанк":

ЄДРПОУ 39266921
п/р 26002052639022
МФО 320649

Призначення платежу - благодійна допомога.

www.facebook.com/fond.kolo/

«УСПІХ АНК – ЦЕ УСПІХ НАШОЇ КОМАНДИ»,

– ОЛЕКСАНДР КИФАК

Олександр КИФАК, адвокат, керуючий партнер юридичної фірми «АНК», розповів «Юридичній Газеті» про останні тенденції практики морського права, особливості розвитку юридичного бізнесу на регіональному рівні, а також про принципи своєї роботи та секрети успіху на ринку юридичних послуг України

- Пане Олександр, в рейтингу нашого видання юрфірма «АНК» отримала найвищу позицію серед регіональних компаній. Чим завдячуєте такому успіху?

- Дякую за вітання! На мою думку, по-перше, необхідно подякувати нашим клієнтам, які довірили нам свої справи та проекти в минулому році. По-друге, я переконаний, що успіх АНК – це успіх нашої команди (адвокатів, юристів, бухгалтерії, офіс-менеджерів, перекладачів та секретаріату), адже кожен зробив свій внесок у досягнуті результати. По-третє, варто врахувати, що ЮФ «АНК» була заснована восени 1996 р., і деякі клієнти працюють з нами до сьогодні. Бізнес багатьох клієнтів так чи інакше пов'язаний з Південним регіоном України – це портові оператори портів «Великої Одеси» (Одеса, Чорноморськ, Южний), міжнародні експедитори та перевізники, судновласники та морські агенти, крьюінгові компанії та шип-менеджери. Тому ми насправді відчуваємо себе лідером

серед юридичних фірм Південного регіону.

- Якими були тренди у 2017 році? Окресліть перспективи розвитку юридичних послуг у сфері морського права?

- Морське право – дуже специфічна галузь, оскільки там необхід-

ні не лише глибокі знання та досвід, але й вільне володіння англійською мовою, яка традиційно вважається мовою міжнародного спілкування серед морської спільноти. Нашими основними клієнтами є провідні світові Клуби взаємного страхування відповідальності судновласників (так звані «P&I Клуби»), яких ми

консультуємо у зв'язку зі страховими випадками, що трапилися з моряками з України. Також не варто забувати, що саме в Одесі знаходяться офіси найбільших судноплавних компаній, що належать українським власникам, які оперують флотом під іноземним прапором і потребують юридичної підтримки. Морське судноплавство є бізнесом, який пов'язаний з підвищеними ризиками, тому клієнти зазвичай хочуть мати доступ до юриста 24 години на добу 7 днів на тиждень. Наша практика морського права намагається «бути в тренді» та завжди готова прийти на допомогу.

Що стосується перспектив розвитку юридичних послуг у сфері морського права, все буде залежати від стану економіки та довіри інвесторів до України. Погляньте, як стрімко розвивається індустріальний хаб у морському порту «Южний» – там працюють компанії зі світовими іменами, які залучені до будівництва гідротехнічних споруд, днопоглиблювальних робіт, зовнішнього фінансування тощо. В наступному році очікується прихід до Чорноморського морського порту відомого у світі інвестора. Всі ці проекти потребують якісної юридичної підтримки, а тому, думаю, у 2018 р. юристи не залишаться без роботи.

- Наскільки популярною та конкурентною є практика морського права?

- За моїми спостереженнями, практика морського права є «широко популярною у вузьких колах» (*посміхається – ред.*). Річ у тім, що основні юридичні фірми, які консультують у сфері морського права, працюють на цьому ринку з кінця 90-х років. Більшість клієнтів, які потребують юридичної підтримки в галузі морського й транспортного права, вже давно зробили свій вибір та працюють зі своїми юридичними радниками протягом багатьох років. Крім того, не всі новачки можуть похизуватися відмінною англійською мовою та досвідом у складанні «морських» юридичних документів (договорів фрахтування, менеджменту, укомплектування суден екіпажем, різноманітних нотисів та морських протестів). Тому поки що ми не бачимо на горизонті нових гравців ринку,

які могли б надавати клієнтам якісні послуги у сфері морського права.

- З якими проблемними питаннями та запитаними до Вас найчастіше звертаються клієнти?

- За словами одного нашого клієнта, «до юриста, як до лікаря, здорові не звертаються». Дійсно, значна частина нашої щоденної роботи пов'язана з розв'язанням бізнес-конфліктів як у судовій, так і позасудовій площині. Водночас однією з функцій юриста є надання порад та консультацій, щоб допомогти клієнту уникнути судової тяганини. Ми намагаємося слідувати цьому правилу, але коли потрібно, то ми готові захищати інтереси клієнта в суді або арбітражі.

нового терміналу в морському порту «Чорноморськ». Команда АНК допомагала клієнту в укладенні довгострокових договорів оренди нерухомого майна, земельних ділянок, підписанні меморандуму з Адміністрацією морських портів України та консультувала з інших питань. Ми виступаємо юридичним радником китайської компанії, яка виграла тендер на днопоглиблення акваторії та підхідного каналу порту «Южний», загальна вартість проекту перевищує 1 млрд грн. Це перший досвід роботи китайської державної компанії в Україні. Ми сподіваємося, що він буде успішним.

Також ми виступили юридичним радником Групи компаній «GNT»

КЛІЄНТИ ЗАЗВИЧАЙ ХОЧУТЬ МАТИ ДОСТУП ДО ЮРИСТА 24 ГОДИНИ НА ДОБУ 7 ДНІВ НА ТИЖДЕНЬ

Коли звертаються Р&І клуби або страхові компанії – це, як правило, пов'язано зі страховим випадком на борту судна. Оскільки Україна залишається одним зі світових лідерів у рейтингу країн, чий моряки працюють під іноземним прапором, таких страхових випадків не меншає. Як показує наш досвід, майстерність юристів найкраще розкривається на стадії позасудового врегулювання спору, адже потрібно бути не лише юристом, але й виступати медіатором, психологом, а інколи навіть психотерапевтом. У країнах Європейського Союзу існують юридичні компанії, які спеціалізуються на медіації, тобто допомагають сторонам домовитися на взаємовигідних умовах без суду. У нас медіація тільки набирає обертів, але ми вже давно використовуємо її елементи під час переговорів.

- Назвіть найбільш успішні угоди, проведені юридичною фірмою «АНК». В чому їх цінність для Вашої компанії, команди та юридичного ринку загалом?

- Ми виступили юридичним радником Групи компаній «КЕРНЕЛ» у проекті з будівництва сучасного зер-

(оператор портового зернового терміналу в Одеському порту) у процесі залучення кредиту від ЄБРР. Ми допомогли Групі компанії «RISOIL S.A.» в укладенні довгострокового договору земельного сервіту з Чорноморським морським портом. Це далеко не повний перелік, але кожен з цих проектів мав свої унікальні особливості та нюанси, які нам довелося враховувати під час роботи. Так чи інакше, кожен проект, кожна справа дає юристам новий досвід та знання, а тому ми не перестаємо дякувати нашим клієнтам за довіру.

- Чим, на Вашу думку, відрізняється «регіональний» юридичний бізнес від «столичного»? Які особливості роботи в Південноукраїнському регіоні?

- Звичайно, існують певні відмінності. По-перше, це коло клієнтів, з якими доводиться працювати. В Одеській та Миколаївській областях знаходяться більше ніж 10 морських портів, у яких зосереджений «портовий бізнес» (портові оператори, експедитори, судновласники, судноремонтні та суднобудівні заводи,

Олександр КИФАК, адвокат, керуючий партнер юридичної фірми «АНК»

“ ВСІ «ГОЛОВНІ НОВИНИ» СУДОВОЇ ПРАКТИКИ НА НАС ОЧІКУЮТЬ У НАСТУПНОМУ РОЦІ

шип-менеджери та морські агенти). Ще однією великою групою клієнтів є агросектор, куди входять компанії, залучені до сільського господарства (зернотрейдери, елеватори, винзаводи тощо). А також сфера послуг та ритейлу, яка традиційно представлена в Одесі (готелі, ресторани, торговельні центри). Юридичний супровід таких клієнтів вимагає не лише професійного досвіду, але й глибокого розуміння бізнес-процесів та реформ, які відбуваються у відповідній галузі. По-друге, за нашими спостереженнями, погодинні ставки юридичних фірм Південного регіону в середньому на 10-20% нижчі, ніж аналогічні ставки столичних юридичних фірм. Вартість юридичних послуг часто має значення під час ухвален-

ня рішення на стадії вибору юридичного радника.

- Розкажіть про останні новини судової практики в цій галузі.

- Враховуючи, що з 15.12.2017 р. набули чинності нові процесуальні кодекси, я думаю, що всі «головні новини» судової практики на нас очікують у 2018 році. Однак варто зазначити, що останнім часом зросла судова практика у справах про арешт морських суден, трудових спорах, які виникають з контрактів про працевлаштування моряків, а також справах за участю нерезидентів. Ми відчуваємо позитивні зміни у відправленні судочинства в тих судах, де запроваджена та успішно функціонує система «Електронний суд», а судді працюють над

підвищенням кваліфікації та відповідально ставляться до підготовки справи до розгляду.

- Чи потребує додаткового законодавчого регулювання сфера морського права? На які зміни очікуєте у 2018 році?

- Юридична фірма «АНК» неодноразово виступала з пропозиціями щодо змін до законодавства, яке стосується морського права. Серед найперших – ратифікація Конвенції про працю в морському судноплаванні, ухвалена у 2006 р. (так звана «MLC Convention»); прийняття Закону України «Про міжнародний реєстр суден», покликаний спростити процедуру отримання права плавання під прапором України; Закон України «Про внутрішній водний транспорт», який повинен сприяти розвитку річкового судноплавання та інші.

Інтерв'ю підготувала **Анна РОДЮК**, заступник головного редактора «Юридичної Газети»

ТОП 15 ЕФЕКТИВНИХ МЕНЕДЖЕРІВ – КЕРІВНИКІВ ЮРИДИЧНИХ КОМПАНІЙ

(за версією колег)

1	Олексій Дідковський	Asters
2	Андрій Стельмащук	Василь Кісіль і Партнери
3	Михайло Харенко	Sayenko Kharenko
4	Сергій Свириба	ЄПАП Україна
5	Армен Хачатурян	Asters
6	Микола Стеценко	AVELLUM
7	Денис Лисенко	AEQUO
8	Тімур Бондарєв	Arzinger
9	Ольга Просянюк	Aver Lex
10	Дмитро Гадомський	Axon Partners
11	Володимир Саєнко	Sayenko Kharenko
12	Олег Макаров	Василь Кісіль і Партнери
13	Денис Бугай	VB Partners
14	Сергій Чорний	Baker McKenzie
15	Анна Огрєнчук	LCF

«СТАВЛЕННЯ ДО УКРАЇНИ В СЕРЕДОВИЩІ БІЗНЕСУ СТАЄ ПОЗИТИВНІШИМ»,

– ОЛЕГ БАТЮК

25 років роботи на українському ринку юридичних послуг минулого року відсвяткувала найбільша у світі міжнародна юридична фірма – Dentons. Ми поспілкувалися з керуючим партнером київського офісу компанії **Олегом БАТЮКОМ**, який розповів про історію, сьогодення та плани компанії, а також висловив свої думки щодо розвитку українського ринку юридичних послуг та окреслив перспективу приходу іноземних інвестицій

- Пане Олеже, 2017 року Ви святкували ювілей – 25 років роботи Dentons в Україні. Розкажіть, як все починалося?

- Звичайно, це довга історія. У 1990 р. я брав участь у конкурсі на стипендію британського Foreign Office. Мені пощастило її виграти. У 1991 р. у мене з'явилася можливість поїхати на навчання до університету Queen Mary у Лондоні – це один з найкращих центрів комерційного права Великобританії. Виїжджав я на початку літа 1991 р. ще з Радянського союзу, через Москву (тоді навіть не було жодних прямих рейсів).

У той час в Україні відбувалися процеси, пов'язані з отриманням незалежності. До кінця 1991 р. Україна стала дуже популярною в закордонних медіа, особливо як об'єкт для інвестицій. За результатами кількох досліджень аргументувалося, що з усіх республік колишнього Радянського Союзу Україна є найбільш пристосованою та найбільш успішною для ринкової економіки. Це пов'язано з географічним розташуванням та компактністю територій. Україна виглядала найкращим варіантом, саме тому до неї був дуже великий інтерес.

Я зустрічався з представниками бізнесу, в тому числі юридичного, для об-

говорення цих питань. До Лондону приїздили делегації уряду України. Десь на початку 1992 р. стало зрозуміло, що міжнародний бізнес тримає погляд у бік України. Таким же шляхом пішов юридичний бізнес. До мене надійшло кілька пропозицій щодо співпраці. Врешті-решт, я познайомився з представниками фірми Salans у лондонському офісі. На той момент компанія вже мала великий великий досвід роботи в Радянському Союзі та на пострадян-

ському просторі, у неї були клієнти та конкретні проекти в Україні.

Моє навчання завершилося у травні. Приймавши пропозицію від Salans, я повернувся в Україну. Ми почали працювати. Офіс у нас був невеликий. Спочатку працювали лише дві людини. Звісно, допомагали колеги з Парижа та Лондона. У 1992 р. ми відкрилися, а вже через рік мали команду з п'ятьох осіб та досить успішно працювали в невеликому офісі.

- Які події у житті Вашої компанії були «переломними» та вплинули на її подальшу роботу?

- По-перше, офіційне відкриття офісу. По-друге, важливим був період у 2000-2007 рр., коли юридичний бізнес в Україні розвивався бурхливими темпами. Така собі «золота жила». На ринок заходили міжнародні банки, страхові компанії, великі фірми з нерухомості. Юристів катастрофічно не вистачало. Всі компанії активно розвивалися. Нерухомість, фондові ринки, злиття та поглинання, банківська практика – все росло, як на дріжджах. В цей період наш офіс сформувався в тому вигляді, який він має зараз. Думаю, це був надзвичайно важливий етап, оскільки протягом короткого часу ми виростили з фірми, де було лише 10 юристів, до фірми, в якій налічується 40 юристів та стали full service. Приблизно у такому складі ми працюємо сьогодні. Маємо такі ж департаменти. Саме тоді ми сформувалися такими, якими є зараз.

Потім настала криза 2007 р. Відтоді справи йдуть не так добре, проте ми зберегли свій склад. Однак у цьому році з'явилися ознаки поживлення на ринку.

- Ваша компанія пережила не одне об'єднання. Окрім переваг у вигляді посилення практик, які ризики містить у собі цей процес?

- Об'єднання – це ще один важливий етап розвитку нашої компанії, який дуже допоміг нам вистояти у післякризовий період. Враховуючи кризу не лише 2007 р., а й наступну (пов'язану з Януковичем, Кримом та Росією), створення Dentons чотири роки тому було для нас дуже значущою подією. Адже ми отримали доступ до ресурсів та клієнтів найбільшої фірми у світі. В Україні специфіка ринку така, що для того щоб бути успішним, потрібно бути присутнім хоча б у кількох важливих регіонах. Завдяки Dentons ми все це отримали. Об'єднання має для нас важливе значення, тому що без Dentons наш офіс сьогодні виглядав би дещо по-іншому.

Якщо говорити про об'єднання загалом, вважаю, що це доволі складний процес. Не всі об'єднання були успішними. В майбутньому ця тенденція продовжуватиметься. Проте настане період, коли деякі фірми переглянуть свою політику і будуть не лише об'єднуватися, але й розходитися.

Тут є кілька моментів. Одне із проблемних питань стосується інформаційних технологій. Інколи зовсім нелегко звести комп'ютерні програми, які в юрфірмах бувають складними та часто несумісними. Комусь доводиться відмовлятися від своїх, а комусь – переходити на нові. З глобалізацією та автоматизацією фірми використовують все більше комп'ютерних програм та платформ, багато з яких є не кастомізованими, тому звести їх разом буває доволі складно. Наприклад, колись було не просто «звести» Windows та Mac OS. Існує білінгова система, система обліку часу, accounting software – все це достатньо важко об'єднати. Однак, напевно, ця проблема не є найбільш складною.

Коли створюється глобальна фірма, виникає багато питань, пов'язаних з різницею менталітетів на ринках. Це насправді велика проблема. Якщо програмне забезпечення завжди можна купити, доопрацювати, змінити, то з менталітетом нічого не зробиш. Тут є людський фактор, все побудовано на взаємовідносинах. Від цього нікуди не подітися. Наприклад, об'єднати такі регіони як Китай та США буде складно. Навіть у Європі в різних країнах є велика різниця. Щоб владнати це питання, необхідно багато працювати, роз'яснювати. Потрібно, щоб люди зустрічалися одне з одним. У процесі спілкування відмінності не зникають, але люди принаймні починають їх розуміти та поважати. Врешті-решт, всі ми юристи та робимо в різних країнах багато схожих речей.

До того ж важливо не лише пояснити людям, чому більше – це краще, але й дати їм можливість відчутти це матеріально. Юристи – дуже прагматичні люди, орієнтовані на результат, в тому числі на фінансовий. Можливо, в Європі це не так помітно, як у США. Партнерам має бути краще разом, ніж окремо, інакше партнерства не має сенсу.

Окрім технічних моментів, ще є проблема компенсаційної системи, яка в різних країнах дуже відрізняється. Наприклад, на англійському ринку є кілька систем компенсації роботи партнерів. Звісно, можна уявити, наскільки відрізняється система компенсації роботи партнерів у Китаї та Мексиці. Виходить, що на різних ринках за однакові зусилля партнери отримують різну винагороду. Звести все це разом для такої фірми як Dentons – дуже

важко. Однак мінімізація цих відмінностей – це те, що ми робимо.

- Однією з ключових особливостей управління Dentons є відсутність головного офісу. Виходячи з цього, як побудована робота компанії?

- Дуже просто. Немає у нас офісу, та й не потрібно. У нас ніколи не було головного офісу. Ніхто не прагне його створити. Якщо говорити про глобальний рівень, то наші лідери – Джо Ендрю та Елліот Портной – числяться у Вашингтоні. Однак вони рідко бувають у своїх офісах, адже проводять більшість часу у відрядженнях. При цьому вашингтонський офіс не є найбільшим. Значно більші офіси в Чикаго та Нью-Йорку. В Європі ситуація взагалі дуже цікава. Наш колишній CEO – поляк, який 9 років жив та працював у Парижі. Нинішній CEO також поляк, але він працює у Варшаві. Голова ради (Chairman of the Board) – американець, який багато років живе та працює у Празі. Як тут визначити, який офіс у нас головний?!

- Які практики сьогодні мають найбільший попит у клієнтів?

- За останні кілька років картина не суттєво змінилася. Звісно, є певне поживлення, але я не можу сказати, що якась практика стала більш важливою та популярною. Як і раніше, багато роботи маємо в енергетиці (особливо в зеленій), сільському господарстві. В 2017 році додалося роботи з M&A, з'явилася робота з real estate. Також є робота в банківській та фінансовій сфері. Вважаю, що структурно наша практика не змінилася. Так, деякі зміни відбулися, але нічого кардинального. Наприклад, ми дуже хочемо бачити ріст у галузі IT-практики. Сподіваємося, що найближчим часом це станеться.

- Хто є Вашими основними клієнтами? Яку частку на ринку України, на Вашу думку, займають міжнародні компанії?

- Якщо говорити про наших клієнтів, більшість – це міжнародні компанії, які мають бізнес в Україні, заходять або виходять з України. Ми не так багато працюємо з українським бізнесом, хоча цього року його було більше, ніж у попередніх роках. Думаю, що ця тенденція продовжуватиметься.

Якщо говорити про міжнародні юркомпанії, в Україні їх небагато. Для порівняння, у Польщі, Чехії, Угорщині

Dentons святкує 25 років роботи в Україні

таких компаній налічується кілька десятків. У нас значно менше. Щодо частки іноземних юркомпаній на ринку, відповісти складно. Серйозної статистики я не бачив. В Україні великий ринок послуг у галузі судової практики. У зв'язку зі слабкістю українських судів цей ринок виглядає достатньо своєрідно. Міжнародні компанії дуже рідко беруть в ньому участь. Це стосується і державних закупівель, де також є проблеми. Це теж великий ринок для юридичних послуг. Зважаючи на деякі специфічні риси таких процесів, міжнародним компаніям складно до них долучитися. Якщо взяти юридичний бізнес, не враховуючи суди та закупки, але включаючи міжнародний арбітр, думаю, міжнародні компанії займають 30-40% ринку юридичних послуг. Однак якщо брати до уваги litigation та public procurement, мабуть, буде лише 10%.

- До речі, з приводу судової системи. Як Ви ставитесь до останніх законодавчих змін в цьому напрямку?

- В Україні змінювати законодавство можна скільки завгодно. Воно може бути дуже хорошим і правильним. Вважаю, що і до нової редакції процесуальних кодексів законодавство не було безпомічним. На мою думку, акцент необхідно робити не на продукування нових законів, а на викорінення корупції. Нові судові закони не викорінять корупцію. Можливо, вони дещо змінять ситуацію на краще або навпаки. Про-

те корупція від цього не зникне. З нею потрібно боротися не за допомогою процесуальних кодексів, а по-іншому. Поки цієї боротьби не буде, жодне законодавство не допоможе.

- Яким був 2017 р. для київського офісу Dentons? Яким він був для юридичного ринку загалом?

- Для Dentons 2017 р. був дуже успішним. Маємо хороші показники. На відміну від попередніх років, у нас збільшилась кількість угод з M&A (особливо у другому півріччі). Зараз ця тенденція продовжується. Завдяки цьому ми показали непоганий ріст. Водночас, незважаючи на деяке пожвavlення у сфері нерухомості та ринків капіталу, тут динаміка не дуже хороша. У кількісному співвідношенні цей рік був більш успішним, ніж попередній. Ми повертаємося до докризових показників. В якісному співвідношенні хочемо відкрити нові практики, нові горизонти. Однак це відбувається набагато повільніше, ніж хотілося б.

Щодо юридичного бізнесу загалом, я не побачив колосальних проривів у коллег. Комуś стало краще, а комуś гірше. Хтось розпався, а хтось об'єднався. Якісних «скачків» на ринку я не помітив.

- Які головні висновки Ви зробили для себе за 25 років роботи на юридичному ринку?

- 25 років – це тривалий термін. Інколи сам не вірю, що працюю так довго. Дуже важливо на ринку бачити пер-

спективу, мати терпіння та risk tolerance. У нас все стається, крім доволі невеликих періодів в історії, протягом десятиліть. Необхідно бачити перспективу, не поспішати, витримувати стратегію – тоді буде успіх. Елемент віри також має бути присутнім. Наш юридичний ринок не для тих, у кого слабкі нерви.

- Поділіться прогнозами щодо розвитку ринку юридичних послуг у 2018 р. Які плани має компанія Dentons?

- Плани в Україні у нас досить амбіційні, як і в усьому світі. Ми хочемо рости. Вважаємо, зараз час для обережного зростання. Економічні, географічні та інші фундаментальні чинники в Україні не змінилися. Наша країна залишається великим та цікавим ринком (хоча наразі досить складним). Нам здається, що ставлення до України в середовищі бізнесу стає позитивнішим. Звідси багато проектів, які ми бачили в цьому році. Відповідно, міжнародний бізнес «звик» до чисельних проблем та розуміє, що ігнорувати Україну було б неправильно. Тому найближчі 2-3 роки хочу бачити періодом розвитку нашої компанії. Загалом, на ринку відбудеться зростання, але невелике. Після президентських та парламентських виборів, на мою думку, цей процес може значно прискоритися.

Розмову вела **Анна РОДЮК**, заступник головного редактора «Юридичної Газети»

Сергій СВІРИБА,

керуючий партнер ЄПАП Україна

– *Юридичний ринок: підсумки 2017.*

– *Лідери.* Топ-компаній не зазнав суттєвих змін. Можливо, відбулась ротація всередині списку. Існує відчуття, що в середньостроковій перспективі відбудуться зміни. Нові фірми з'являються з неймовірною швидкістю, але поки це інший сегмент, який не впливає на розподіл сил.

Ціна. Вартість послуг – камінь спотикання. Вся рутинна робота падає в ціні

та залишається в інхаусів. Проте послуги, які не обмежуються звичайним тлумаченням законів, а вимагають творчих рішень, мають великий попит і залишаються такими ж дорогими. Демпінг – тема для окремої розмови, але, на жаль, це реальність ринку.

Тенденції. Держава вносить у роботу бізнесу та інвесторів свої корективи, які позначаються на його проблемах та потребах. Останні кілька років вирішення спорів і кримінальна практика переживають золоті часи. Учасники ринку продовжують посилювати свої кримінальні практики та споконвіку транзакційні фірми – практику вирішення спорів (судових та арбітражних), чому передувало збільшення кількості спорів, до яких залучені держава та держкомпанії.

Проблеми. Почастішали випадки ототожнення юриста, адвоката з клієнтом з усіма сумними наслідками. Тут ринок має навчитися професійної консолідації з метою захисту та неприпустимості стороннього впливу, втручання у професію.

– *Законодавчі зміни, що вплинули на бізнес.*

– Як на мене, основними законодавчими змінами є початок роботи нового Верховного Суду та введення адвокатської монополії. Говорити про вплив на бізнес зарано, але це ті зміни, які викликають найбільше дискусій та за якими особисто мені буде цікаво спостерігати. Думаю, наразі очікування у всіх завищені, але час покаже.

– *Очікування на 2018 рік.*

– Мої очікування щодо розвитку юридичного ринку у 2018 р. тісно пов'язані з розвитком держави. Маю надію, що зміни в державі допоможуть покращити інвестиційний клімат та економічну ситуацію, що призведе до збільшення транзакційної роботи для країни загалом та юристів зокрема. Все це можливе лише за умови свободи підприємницької діяльності та зменшення тиску на бізнес. Також серед очікувань та побажань на Новий рік – нові офіси й нові бізнес-партнери.

Іван ШИНКАРЕНКО,

партнер КМ Партнери

– *Чим відзначився 2017 р. для ринку юридичних послуг України?*

– Загалом, ринок юридичних послуг у 2017 р. можна охарактеризувати як ринок «на паузі». Так, хвиля відпливу капіталу з нашої країни певним чином завершилася, економіка показує позитивну (хоча й скромну) динаміку, але масштабний приплив інвестицій поки що так і не почався. Це все безпосередньо впливає на кількість юридичної роботи, пов'язаної зі створенням нового бізнесу,

М&А та подібними проектами, характерними для економіки на етапі піднесення.

Таким чином, серйозних змін у бізнесі, у порівнянні з 2016 р., ми не побачили.

– *Найбільш та найменш затребувані практики у 2017 р.*

– Що стосується нашої фірми, як і раніше, домінують проекти, пов'язані із захистом бізнесу, зокрема оскарження результатів перевірок. Хоча варто відзначити, що певним чином активізувалася консалтингова робота, не в останню чергу як наслідок перебудови на глобальному рівні певних контрактних структур багатонаціональними компаніями, спричиненої планом BEPS.

Найболючішим питанням для платників податків у минулому році виявилася проблема з блокуванням податкових накладних. Традиційно «гарячими» були питання трансфертного ціноутворення (ТЦУ).

Особисто для мене цей рік запам'ятався тим, що його можна назвати ро-

ком початку становлення практики спорів з питань ТЦУ в Україні. В судах наразі розглядається більше ніж 200 спорів, пов'язаних із трансфертним ціноутворенням.

Здебільшого, це спори з процедурних питань (подання звіту, визнання операцій контрольованими, штраф). Однак є також спори щодо застосування методів трансфертного ціноутворення. Наприклад, наприкінці року наша команда успішно захистила інтереси клієнта в суді першої інстанції в першому українському спорі, що стосувався важливих питань застосування методу чистого прибутку. За даними ДФС, цей метод застосовують 90% платників податків, які підпали під контроль ТЦУ, а суть цього спору та висновки суду можуть створити низку важливих прецедентів.

– *Прогнози на 2018 р.*

– Волю бути оптимістом, тому очікую створення нового бізнесу та приходу в Україну широкого фронту іноземних інвесторів, що позитивно вплине на всі складові юридичного ринку.

Олексій ДІДКОВСЬКИЙ,
керуючий партнер ЮФ Asters

– *Прогноз розвитку ринку на 2018 р.*

– Безсумнівно, в 2018 році на український ринок юридичних послуг впливатимуть значні зміни в законодавчій сфері. Зокрема, на юридичному ринку позначаться перетворення

у структурі та принципах функціонування судової влади України, а також впровадження «адвокатської монополії».

Очікується, що задекларований урядом курс на дерегулювання економіки повинен спростити ведення бізнесу в країні, що теоретично може привести до зменшення обсягів роботи для юристів. Однак насправді часті та не завжди послідовні зміни в короткостроковій перспективі лише ускладнюють життя для представників ділових кіл, змушуючи їх залучати зовнішніх юридичних радників для вирішення нових проблем і бізнес-завдань.

Важливу роль у 2018 р. відіграватимуть регуляторні практики, можна очікувати подальшого збільшення прибутковості супро-

воду кримінальних проваджень, а також в судовій та арбітражній практиках. Збільшення обсягів роботи передбачається у клієнтів з сільськогосподарського сектора економіки, адже він залишається одним з найпривабливіших для іноземних інвесторів, особливо якщо уряд запровадить довгоочікувану земельну реформу в Україні.

Головним викликом не лише для юристів, але й для всієї України залишається темп реформ та їхня успішність, адже вони безпосередньо впливають на інвестиційну привабливість країни. Коли перспективи для внутрішніх і зовнішніх інвесторів України стануть більш очевидними, то можна буде очікувати на зростання економіки та, як наслідок, юридичного ринку.

Михайло ІЛЛЯШЕВ,
адвокат, керуючий партнер
ЮФ «Ілляшев та Партнери»,
Заслужений юрист України

– *Тенденції розвитку юридичного ринку у 2017 р.*

– Протягом останніх років спостерігається тенденція щодо скорочення кількості судових спорів. Це навряд чи пов'язано з тим, що компанії та фізичні особи стали більш порядними або у них пропала довіра до судів. Ринок пожинає як результати економічного спаду минулих років, так і втрату Україною суверенітету над достатньо великою територією, разом з підприємами та населенням, що призвело до скорочення кілько-

сті транзакцій і спорів. Чого лише варту виведення з ринку більше ніж 80-ти банків! Їхні операції супроводжували, як правило, зовнішні юридичні радники. Хтось може заперечити, що цей процес сам по собі створив великий обсяг роботи для юридичних фірм. Однак потрібно брати до уваги, що процеси, які з цим пов'язані (банкрутство, реструктуризація, кримінальне переслідування тощо) – це питання сьогоdnішнього, а не завтрашнього дня. Рано чи пізно вони закінчатся, а що потім?

– *Популярні практики у 2017 р.*

– Кількість судових справ, які веде «Ілляшев та Партнери», у 2017 р. збільшилася. До того ж, за даними статистики, у 2017 р. тенденція зниження кількості судових справ загалом сповільнилася, а місяцями навіть відбулося невелике зростання. Однак про початок позитивної динаміки навряд чи можна говорити. На ринку зменшується кількість операцій, а отже, зменшується кількість судових справ у перспективі. Така тенденція зберігатиметься, допоки економіка в Україні не почне

розвиватися. Навіть після початку зростання триватиме інерційний спад.

– *Прогнози для юридичного бізнесу на 2018 р.*

– Юридичний ринок очікує змін у судовій системі. Безперечно, нові правила гри та нові обличчя у Верховному суді вплинуть на цю галузь практики. Основний ризик – це значне збільшення термінів розгляду справ у Вищій судовій інстанції. Поки незрозуміло, як така кількість суддів зможуть подужати кількість справ, яка вже накопичилася, не кажучи про нові справи. Якщо сторони у спорі не зможуть оперативного отримувати остаточне судове рішення, це може привести до подальшого скорочення судових справ. До того ж тенденція, коли найбільші угоди на ринку навіть між українськими бізнесменами структуруються на рівні нерезидентів із застосуванням Англійського права, також не додає оптимізму. Сьогодні найбільші спори все частіше розглядаються не в Україні, а в Лондоні, де першу скрипку грають наші англійські колеги.

Дмитро АЛЕКСАНДРОВ,
керуючий партнер
ALEXANDROV&PARTNERS

Кінець 2017 р. ознаменувався значними змінами у вітчизняному законодавстві. 15.12.2017 р. набув чинності Закон №2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», який перезапустить українську систему судочинства. Цього ж дня запрацював новий Верховний суд як єдина касаційна інстанція.

07.12.2017 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України щодо продовження заборони відчуження сільськогосподарських земель». Законом було продовжено до 01.01.2019 р. строк дії мораторію на продаж чи іншим способом відчуження земель сільськогосподарського призначення.

Варто відзначити політику НБУ, спрямовану на послаблення валютного контролю. Було скасовано обмеження на видачу грошей з банківських рахунків (зокрема валюту), ліміт на максимальну суму переказів в іноземній валюті для банків та розширено перелік випадків, коли представники бізнесу можуть погашати кредити в іноземній валюті, отриманій від нерезидентів.

Окрім того, був прийнятий Закон «Про Державний бюджет України на 2018 рік», яким встановлено нові розміри мінімальної заробітної плати з 01.01.2018 р.: за місяць – 3723 грн; за годину – 22,41 грн.

Не минули зміни Податковий кодекс України. Законопроект №6776-д «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» передбачає поступове підвищення ставок акцизного податку на тютюнові вироби та мінімального акцизного податкового зобов'язання зі сплати акцизного податку на тютюнові вироби. Також підвищуються ставки екологічного податку на 11,2% та рентної плати (крім видобутку корисних копалин) на 16,8%. Вводиться 24-місячна відстрочка на сплату ПДВ при імпорті деяких категорій обладнання. До того ж передбачено, що без сплати мита можна буде отримати не більше ніж 3 поштові відправлення, вартістю по 150 євро.

Залишається сподіватися, що запропоновані законодавчі ініціативи матимуть позитивний результат, сприятимуть поліпшенню інвестиційного клімату та покращенню економічної ситуації в нашій країні.

Ольга ВОРОЖБИТ,
партнер, керівник практики вирішення
спорів та державного регулювання
бізнесу DLA Piper

Реформи. Саме це слово найчастіше з'являлося на шпальтах електронних та паперових медіа. Судова реформа, реформа виконавчої служби, реформа процесуального законодавства – все це жбурнуло ринок юридичних послуг у вир

нових подій та емоцій. Такого одночасного радикального оновлення процесуальних норм в Україні не відбувалось ще ніколи.

У 2017 р. на гребні хвилі, як і раніше, були «конфліктні практики»: судова практика, міжнародний арбітраж, банкрутство, реструктуризація, а також практика кримінального права (White Collar Crime, розслідування, безпека бізнесу тощо). Все частіше можна почути про антикорупційний комплаєнс та бажання українських бізнесменів діяти «in line with the law». Це свідчить про початок системних змін в суспільстві, які не зможуть оминати юридичну спільноту.

Не можна залишити поза увагою позитивний тренд діджиталізації сфери юридичних послуг. Відтепер юриста не здивуєш термі-

нами «блокчейн», «бот», «криптовалюта». Як підтвердження цьому, у вересні 2017 р. Україна першою у світі запровадила у власній Системі електронних торгів арештованим майном (СЕТАМ) технологію блокчейн. Вже приймає заявки перший патентний бот, а юридичні компанії готові до розрахунків з клієнтами у біткоїні. Все це вже наше сьогодні, а не фантастичне майбутнє.

Не можна передбачити, як швидко реформи принесуть кардинальні зміни. Є відчуття того, що темп перетворень зростатиме. Верховний Суд винесе свої перші рішення. Можливо, запрацює Державне бюро розслідувань. Суди звикатимуть до подачі документів в електронній формі, а приватні виконавці виконають свою першу сотню рішень.

Тимур БОНДАРЦЕВ,
керуючий партнер Arzinger

Тенденції 2018 року – зростання кримінальної практики та комплаєнсу. Вже спостерігається зростання арбітражної практики, зокрема у сфері інвестиційно-

го арбітражу. АМКУ розгортає шалену активність. Враховуючи нові регулювання, зокрема законодавство про державну допомогу, а також інші напрямки та різносторонню «спеціалізацію» регулятора, можна побачити суттєве збільшення проєктів. Також збільшиться зацікавленість до енергетичної сфери, сільського господарства, IT-бізнесу, інфраструктури.

Міжнародні фінансові інституції продовжують активно фінансувати українські проєкти. Ми бачимо все більше й більше апетиту з їхнього боку до України. Проєкти в галузі високих та новітніх технологій також стають все більш комплексними та вимагають залучення юристів з широким кругозором. Цікавим трендом є поступове повернення ринку нерухомості. На ринку вже відбулося

декілька класичних інвестиційних угод. Ми бачимо зростання ринку юридичних послуг, хоча важко сказати, наскільки це зростання є системним, а також чи можна розраховувати нього у довгостроковій перспективі. Необхідно розуміти, що український юридичний ринок є одним з найбільш непрозорих. Через юристів проходять значні «транзити» клієнтських сум, які фактично не є доходом фірми. Саме тому дуже важко зробити висновок щодо фінансової «успішності» фірми.

Загалом, ми дивимось у 2018 рік з великим позитивом, зокрема завдяки судовій реформі. Адже відбулося перезавантаження Верховного Суду, реформування процесуального законодавства, збільшення судового збору, запровадження адвокатської монополії та ін.

Денис БУГАЙ,
адвокат, партнер VB PARTNERS,
президент Асоціації правників
України 2013/2017

– *Очікування від бізнес-середовища та ринку юридичних послуг у 2018 році*

– На мою думку, лідерами є три ключові тренди. Перший – посилення конкуренції. Юридичний ринок – це «червоний океан». Результатом першого тренду є другий – підвищення ефективності бізнесу та управління. Третій тренд – поділ/об'єднання юридичних команд. Мені здається, що тренд поділу буде сильнішим.

Також ми бачимо, що сучасний ринок не любить універсалів. Для ефективного просування професійних послуг першою та найважливішою ми (команда VB PARTNERS) вважаємо стратегію спеціалізації. Ще 10 років тому в спеціалізації не було потреби. Однак все змінилося після криз, які підсилили конкуренцію, та з розвитком сучасних технологій, які усувають необхідність у простому посередництві.

Олег БАТЮК,
керуючий партнер
київського офісу Dentons

В Україні можна скільки завгодно змінювати законодавство. Воно може бути дуже хорошим і правильним. Вважаю, що до нової редакції процесуальних кодексів законодавство не було безпомічним. На мою думку, акцент потрібно робити не на продукування нових законів, а на викорінення корупції. Нові судові закони не викорінять корупцію. Можливо, вони дещо змінять ситуацію на краще або навпаки. Проте корупція від цього не зникне. З нею необхідно боротися по-іншому, не за допомогою процесуальних кодексів. Поки цієї боротьби не буде, жодне законодавство не допоможе.

Микола СТЕЦЕНКО,
керуючий партнер AVELLUM

Сьогодні те, що ми бачимо на ринку, я називаю висхідною паузою. Протягом кількох останніх років українська економіка перебувала у стані падіння або стагнації, тобто «досягла дна». «На дні» непрофільні, слабкі активи продаються, борги реструктуризуються або списуються – саме цим останнім часом займалися великі українські корпорації. Однак у 2017 році всі реструктуризації завершилися, а бізнес почав думати, що робити далі. Як правило, кожен конкретний бізнес може собі дозволити паузу, проте він не стоїть на місці. Потрібно збільшувати свою частку на ринку, здійснювати капітальні інвестиції, щоб зростала ефективність. Сьогодні ми бачимо, що економіка нібито почала відновлюватися, а бізнес вже здійснює обережні інвестиції.

НОВИЙ ВИГЛЯД – НОВІ ДОСЯГНЕННЯ

ВАШІ НАДІЙНІ ПАРТНЕРИ У ВИРІШЕННІ СПОРІВ

TCM GROUP OFFICES

ARGENTINA · AUSTRALIA · AUSTRIA · BELGIUM · BOLIVIA · BRAZIL · CANADA · CHILE · CHINA · COLOMBIA · CROATIA · CYPRUS · CZECH REPUBLIC
DENMARK · DOMINICAN REPUBLIC · ECUADOR · EGYPT · ESTONIA · FINLAND · FRANCE · GERMANY · GREECE · HUNGARY · ICELAND · INDIA · IRELAND
ISRAEL · ITALY · JAPAN · NETHERLANDS · NORWAY · POLAND · RUSSIA · SLOVENIA · SOUTH AFRICA · SOUTH KOREA · SWEDEN · SWITZERLAND · **UKRAINE**
UNITED ARAB EMIRATES · UNITED KINGDOM · UNITED STATES OF AMERICA

WWW.TCM.COM.UA

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

- 1** Дубинський і Ошарова
Пахаренко і партнери
- 2** AEQUO
- 3** Baker McKenzie
- 4** Arzinger
- 5** Asters
- 6** Sayenko Kharenko
- 7** Jurimex
- 8** Грамацький і Партнери
- 9** Коннов і Созановський
- 10** Правовий Альянс

GROUP #2

- 1** IPStyle
- 2** SDM Partners
- 3** Grishakov Law Company
- 4** Михайлюк, Сороколат і Партнери

ІЛЛЯ КОСТІН

партнер ЮК «Правовий Альянс»,
адвокат, патентний повірений
України

НАШ ДОСВІД В УПРАВЛІННІ ОБ'ЄКТАМИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ПОЄДНУЄ ЮРИДИЧНУ ЕКСПЕРТИЗУ,
НОВІТНІ МЕХАНІЗМИ ПОШУКУ
ЗА ТОРГОВЕЛЬНИМИ МАРКАМИ,
А ТАКОЖ ПАТЕНТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

ПРАКТИКИ

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ЗАХИСТ
БІЗНЕСУ

ФАРМАЦЕВТИЧНА РЕГУЛЯТОРИКА

ТРУДОВЕ ПРАВО

ДОСВІД

- Захист прав інтелектуальної власності торговельної марки «Еспумізан» в суді, який тривав понад 4 роки та створив нову практику в застосуванні норм матеріального права у сфері захисту прав ТМ.
- Захист прав британської фармацевтичної компанії у справі про патентний тролінг з боку третьої особи щодо використання корисної моделі «нанесення та зчитування QR коду».
- Комплексний юридичний супровід трансферу прав на знаки для товарів та послуг кількох десятків OTC і RX препаратів, в тому числі групи антибіотиків, антидепресантів та інших лікарських засобів великих фармацевтичних виробників.
- Представництво інтересів клієнта в господарському процесі щодо заборони використання та скасування реєстрації лікарського засобу іншого міжнародного виробника, що порушує права клієнта.
- Позасудове врегулювання (медіація) конфлікту щодо прав на слоган «Свобода для носа» між двома міжнародними фармацевтичними компаніями.
- Розробка та юридичний супровід багатоетапного проєкту із захисту прав інтелектуальної власності на програмне забезпечення.
- Представництво інтересів фармацевтичного виробника у спорі щодо неправомірної реєстрації торговельної марки дистриб'ютором у Грузії.

- Проведення патентно-інформаційних пошуків діючої речовини лікарських засобів.
- Юридичний супровід справи про фальсифікат у Казахстані.
- Супровід проєктів із розробки найменування для лікарського засобу, що застосовується в офтальмології, враховуючи вимоги законодавства та охороноздатність майбутньої торговельної марки.
- Супровід спору щодо захисту прав на торговельну марку та трансферу прав на доменне ім'я між резидентом США та громадянином України.

ОСВІТА

- Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського
- Інститут інтелектуальної власності

КЛІЄНТИ

- Фармацевтичні виробники: Acino, Alcon, Alvogen, Astellas, Berlin-Chemie, Boehringer Ingelheim, Contrad Swiss, Delta Medical, GlaxoSmithKline, Jadran, Lekhim, MSH, Orion, Polfa, Reckitt Benckiser, Takeda, Teva, Valeant тощо.

Legal Alliance
company

БЦ «Іллінський»
вул. Іллінська, 8,
Київ, 04070
Тел: 044 425 4050

ЗАХИСТИМО СПОЖИВАЧІВ, ДЕРЖАВУ ТА ВИРОБНИКІВ: СКАЖЕМО ПІДРОБКАМ – НІ!

За підсумками щорічних досліджень українського ринку юридичних послуг, зокрема пов'язаних з охороною та захистом прав інтелектуальної власності (далі – ІВ), міжнародні та вітчизняні авторитетні видання вже кілька років поспіль оцінюють компанію «Пахаренко і партнери» як провідну або одну з кращих в Україні у цій галузі. З нагоди публікації рейтингу «Лідери ринку. Рейтинг юридичних компаній України – 2017» «Юридична Газета» розпитала партнера патентно-правової фірми «Пахаренко і партнери», адвоката, патентного повіреного України, директора «Українського альянсу по боротьбі з підробками та піратством» (далі – УАПП) **Олександра ПАХАРЕНКА** про один з аспектів діяльності компанії – боротьбу з контрафактними товарами.

- З початку цього століття професійна спільнота б'є на сполох, постійно звертаючи увагу на проблему виробництва та розповсюдження контрафактних товарів. У чому полягає головна небезпека цієї незаконної діяльності?

- Виробництво та поширення підробок стало такою болючою проблемою для всіх країн, по-перше, тому що це дуже вигідний бізнес для злочинців, які спираються на незмінно високий попит на дешеві товари за низьких витрат на їх виготовлення та розповсюдження. Вони не бояться жорстко-

го покарання за цей вид злочину, на відміну від покарань за терористичну діяльність, торгівлю наркотиками, зброєю чи людьми. По-друге, в цьому питанні я поділяю думку представників французького Союзу виробників (Unifab)¹, велика хвиля підробок, помітна останніми роками, спричинена здебільшого зв'язком контрафакції з організованою злочинною діяльністю і тероризмом.

Згадаємо, що ще на Літніх Олімпійських іграх 1996 р. в Атланті було продано понад 100 тис. підроблених футболок «Nike», а гроші від продажу пішли на фінансування терорис-

тичних актів². Як результат, Омар Абдель-Рахман був засуджений на 240 років ув'язнення за участь у терористичній змові з метою знищення історичних пам'яток Америки.

Сьогодні мережі терористичних організацій здійснюють виробництво та поширення підробок для фінансування своїх протиправних операцій, а діяльність із виробництва і продажу підробок стає все краще організованою, структурованою та більш поширеною. Наприклад, у терористичній діяльності Хізбалла виробництво і поширення підробок вважається таким, що не суперечить

їхнім релігійним цінностям³. Саме тому Хізбалла все активніше займається торгівлею підробками, яка стала повноцінною формою організації злочинності та надійним джерелом їхніх доходів.

Фальсифікування товарів від кустарного виробництва (невеликих підпільних майстерень) перемістилося до промислових підприємств, що мають дорогу й сучасну матеріально-технічну базу. Зі зміною характеру розповсюдження підробок набуло насправді глобальних масштабів.

Фахівці з безпеки наголошують, що порушення прав ІВ стало найулюбленишим засобом фінансування організованих злочинних і терористичних груп. Це чималі гроші: дослідження ЕUIPO спільно з OECD 2016 р. показало, що частка торгівлі підробленими та піратськими товарами складає до 2,5% від загальних обсягів світової торгівлі, що дорівнює 461 млрд доларів. За даними UNODC, наразі підробки є другим за величиною джерелом доходів злочинних угруповань в усьому світі.

ливості придбання для потреб української армії контрафактних товарів військового призначення (або їх запасних частин). Про такі випадки час від часу повідомляють ЗМІ.

Окрім того, виробництво і придбання підробок необхідно сприймати як потенційно небезпечну діяльність для здоров'я та безпеки споживачів, враховуючи, що виробництво контрафакту здійснюється без будь-яких перевірок якості. Звісно, для власників компаній, чії товари підробляються, підробки спричинюють значні матеріальні та іміджеві втрати.

- Що потрібно робити, щоб подолати глобальну проблему контрафакції та піратства?

- Необхідно об'єднувати зусилля суспільства і державних органів у боротьбі з цим лихом, закрити незаконні виробництва та ліквідувати незаконні мережі продажу, відслідковувати «ланцюги поставок», вдосконалювати систему судового переслідування, запроваджуючи адекватне покарання за цей вид злочину, підви-

ня Всесвітньої групи по боротьбі з підробками (GACG Network), спрямована на просвіту споживачів та скорочення обсягів придбання контрафактних товарів.

Україна також приєдналася до цього процесу, запустивши у квітні 2012 р., за ініціативи УАПП спільно з державними органами та ICC Ukraine, безстрокову просвітницьку кампанію «Дні боротьби з підробками та піратством в Україні». Мобільний Музей підробок УАПП є найяскравішою деталлю акції, під час якої учасники можуть перевірити свої споживчі здібності, спробувавши відшукати ознаки підробок на представлених товарах. Перший в Україні стаціонарний Музей підробок УАПП, який налічує майже 300 зразків, було відкрито 10.12.2015 р. у приміщенні Київського університету права Національної академії наук України.

Компанія «Пахаренко і партнери» активно підтримує цю ініціативу, супроводжуючи проведення регулярних заходів для представників держорганів та бізнесу, студентської молоді, школярів, журналістів. Ми також надали зразки контрафактної та піратської продукції товарів для Музею підробок УАПП.

Для компанії «Пахаренко і партнери» це соціально відповідальна діяльність, спрямована на сприяння формуванню раціональної моделі споживання та підвищення рівня обізнаності українців щодо ризиків і наслідків придбання контрафактних товарів. Зміна світогляду потенційних споживачів має стати основою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників та національної економіки загалом. Українці повинні усвідомлювати, що контрафактна продукція — це одна з головних перешкод для розвитку вітчизняного виробництва; порушення прав ІВ гальмує впровадження інноваційних виробництв та економічний розвиток держави; недотримання високих стандартів якості в агрохімічній сфері створює загрозу масштабних техногенних катастроф; підробки ліків, іграшок, запасних деталей транспортних засобів, добрив, інших подібних товарів можуть серйозно зашкодити здоров'ю та безпеці споживачів.

“ ВИРОБНИЦТВО І ПРИДБАННЯ ПІДРОБОК НЕОБХІДНО СПРИЙМАТИ ЯК ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я ТА БЕЗПЕКИ СПОЖИВАЧІВ

На державному рівні підробки шкодять економіці України, бюджет якої щорічно недоотримує мільярди гривень потенційних податкових надходжень; знижують прямі інвестиції через втрату країною інвестиційної привабливості; сприяють зростанню корупції та злочинності; знищують чесну конкуренцію на ринку; призводять до зменшення кількості робочих місць та відтоку за кордон професійних кадрів; завдають шкоди довкіллю, сприяючи зростанню екологічних проблем. Також сьогодні для нашої держави вкрай небезпечним є існування мож-

увати рівень обізнаності споживачів щодо масштабів проблеми виробництва та продажу контрафактних товарів, тому що боротьба не може бути ефективною без широкої підтримки суспільством.

Світова професійна спільнота наразі чітко наголошує на необхідності виховання поваги до прав ІВ та усвідомлення представниками бізнесу й громадськістю важливості захисту цих прав. Тому на перший план виходять різноманітні заходи просвітницького та освітнього спрямування. Ще у 1998 р. стартувала міжнародна просвітницька кампа-

- Яких результатів вдалося досягти за ці роки?

- За 5 років активної діяльності УАПШ за постійної підтримки компанії «Пахаренко і партнери» провели 36 акцій не лише у столиці України, а й в інших великих містах (у Львові, Одесі, Вінниці, Рівному). Участь у цих заходах взяли більше ніж 12 тис. осіб.

У 2017 році вже було проведено 13 таких акцій (на грудень запланована ще одна), під час яких «Ні» підробкам сказали учні, студенти, представники державних органів та професійної спільноти, пивовари, ресторатори, виробники плодово-ягідної продукції, представники готельного бізнесу та багато інших.

Важливим досягненням минулого року для компанії «Пахаренко і партнери»

та УАПШ стала співпраця з Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді МОН України. Спільно було проведено VIII Всеукраїнський біологічний форум «Дотик природи», під час якого понад 200 учасників та гостей форуму (учнівська та студентська молодь з усієї України, керівники учнівських делегацій, провідні науковці та викладачі України) долучилися до соціальної акції «Я купую справжнє! Я не купую підробок!». В результаті проведення форуму були відзначені інноваційні проекти, які заслуговують на впровадження у практичну діяльність. Фіналісти отримали від компанії «Пахаренко і партнери» призи – безкоштовну консультацію та супровід у реєстрації їхніх винаходів.

Кожну соціальну акцію супроводжує опитування учасників. Представники УАПШ проводять дослідження громадської думки щодо споживання підроблених товарів, ставлячи запитання про те, чи купують учасники підробки, а якщо так, то чи роблять вони це свідомо. За підсумками 5-річного дослідження були отримані такі дані: впевнені в тому, що ніколи не купували підробок – 13% від усіх опитаних; зізналися, що декілька разів купували фальсифіковані товари, однак більше намагатимуться цього не робити – 39%; купували, купують і надалі продовжуватимуть це робити – 12% респондентів; ніколи не замислювалися над цим питанням – майже 20% опитаних; 16% учасників мали свою думку, якою поділилися в анкетах.

Щодо свідомості придбання контрафактних товарів, то результати показали, що близько 34% респондентів купують їх цілком усвідомлено (20% приваблює дешевизна підробок і влаштовує якість, а 14% взагалі не зважають на якість товару і купують те, що дешевше); понад половину учасників опитування підробки просто ввели в оману (51% зізналися, що хоч раз, але купували фальсифікат, але робили це несвідомо, оскільки сплутали продукцію з оригіналом, а вже згодом зрозуміли, що стали жертвою шахраїв); 15% анкетованих мали власний варіант для відповіді.

Як показують результати анкетування, більшість учасників опитування купували підробки несвідомо, сплутавши їх з оригінальною продукцією, проте згодом зрозуміли, що їх ввели в оману. В майбутньому, щоб не придбати фальсифікат, вони намагатимуться бути уважнішими.

Маємо надію, що наша соціальна активність дозволить виховати повагу до прав ІВ у нашому суспільстві та сприятиме усвідомленню представниками бізнесу та громадськості важливості захисту цих прав.

ПОСИЛАННЯ:

1. www.unifab.com/images/Rapport-A-Terrorisme-2015_GB.pdf
2. www.unifab.com/images/Rapport-A-Terrorisme-2015_GB.pdf, стор. 11, The Michigan Journal of Business, Counterfeit Goods and Their potential Financing of International Terrorism (Мічиганський бізнес-журнал, «Підроблені товари і потенційне фінансування міжнародного тероризму з їх допомогою»)
3. www.unifab.com/images/Rapport-A-Terrorisme-2015_GB.pdf, стор.13 R. K. Noble, «The links between intellectual property crime and terrorist financing» (Рой Каіс, «Фінансування терористичної діяльності «Хезболла» з торгівлі підробленими ліками», ізраїльське дослідження від 09.10. 2012 р.)

ПРОФЕСІЙНІСТЬ ПОНАД УСЕ!

**Патентно-правова фірма
«ПАХАРЕНКО І ПАРТНЕРИ»**

Повний спектр послуг у сфері інтелектуальної власності:

- «due diligence» інтелектуальної власності; оцінка ризиків при реєстрації, придбанні й подальшому використанні об'єктів інтелектуальної власності; формування «портфелю» прав інтелектуальної власності компанії;
- супровід реєстрації торговельних марок, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань напівпровідникових виробів, географічних зазначень, сортів рослин, об'єктів авторського права, включаючи комп'ютерні програми і твори літератури та мистецтва, об'єктів суміжних прав, доменних імен;
- розробка і реєстрація договорів про ліцензування та передання прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності в інших країнах;
- врегулювання спорів, пов'язаних з порушенням прав на об'єкти інтелектуальної власності, у досудовому, адміністративному й судовому порядках;
- боротьба з контрафактними і піратськими товарами

Широкий спектр юридичних послуг, включаючи антимонопольне, конкурентне, корпоративне, регулятивне, митне право

**Київ, вул. Велика Васильківська, 72
бізнес-центр «Олімпійський»
тел.: +38 (044) 593 96 93
факс: +38 (044) 451 40 48
pakharenko@pakharenko.com.ua**

WWW.PAKHARENKO.COM

АГРАРНЕ ТА ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

- 1** ALEXANDROV&PARTNERS
- 2** IMG Partners
- 3** Baker McKenzie
- 4** AGA Partners
- 5** ОМП
- 6** Asters
- 7** Василь Кісіль і Партнери
- 8** ETERNA Law
- 9** Dentons
- 10** Софія

GROUP#2

- 1** Grishakov Law Firm
- 2** Semper Legal

ПЕРСПЕКТИВИ АГРОСЕКТОРУ 2018

Дмитро АЛЕКСАНДРОВ,

керуючий партнер
ALEXANDROV&PARTNERS

Роль агросектору в економіці нашої країни складно переоцінити, адже наразі саме АПК забезпечує майже 14% внутрішнього валового продукту та є стабільним джерелом надходжень до державного бюджету.

Утримуючи такі високі позиції, вітчизняний агросектор має хороші перспективи для стрімкого росту та розвитку. Для того щоб перспективи розвитку агросектору не залишилися лише перспективами, уряд визначив чималу суму бюджетних дотацій для АПК у проекті Закону України «Про Державний Бюджет України на 2018 рік».

Так, у проекті нового бюджету закладено 6,8 млрд грн на підтримку розвитку сільгоспвиробництва. Ця сума є значно більшою, ніж у бюджеті на 2017 р., однак значно меншою від тієї, яку вітчизняний агросектор потребує насправді.

Розробники бюджету говорять, що вказана сума не є остаточною, оскільки існує можливість її збільшення шляхом оподаткування с/г земель, які знаходяться в «тіньовому» обігу, а також завдяки вилученню з незаконного обігу підакцизних алкогольних напоїв. За попередніми оцінками експертів, такі заходи залучать ще близько 2 млрд грн на потреби агросектору.

Окрім того, уряд передбачив зменшення кредитних програм для агра-

ривів та заклав значні кошти на підтримку галузі тваринництва. Близько 1 млрд грн планується витратити на підтримку фермерських господарств з метою посилення їхньої продуктивності та ролі в економіці. Розвиток фермерських господарств та «деолігархізація» АПК займає не останнє місце на порядку денному нашого правління. У травні цього року Уряд прийняв Концепцію розвитку фермерських господарств та с/г кооперації на 2018-2020 рр. Згідно із зазначеним документом, планується надавати фінансову підтримку фермерським господарствам шляхом прямих дотацій у сфері тваринництва, садівництва, виноградарства, виробництва органічної продукції та переробки сільгосппродукції; здешевлення кредитів; застосування агрострахування; допомога на початку фермерської діяльності тощо. Не варто сподіватися, що виділені кошти радикально змінять ситуацію у вітчизняному агросекторі. Однак у тандемі з якісними законодавчими змінами такі кроки обов'язково матимуть позитивний результат.

Говорячи про перспективи агросектору в цьому році, не можна оминати тему відкриття ринку с/г земель. У проекті бюджету на 2018 р. пропонується провести загальнонаціональну (всеукраїнську) нормативну грошову оцінку земель с/г призначення одночасно на всій території країни. Виходячи з цього, очевидно, що питання мораторію на продаж земель с/г призначення знову вийде на політичну авансцену.

Питання скасування мораторію вже майже 15 років є причиною для палких дискусій. Особливу увагу цьому питанню приділяє МВФ, який переконаний в необхідності лібералізації ринку землі, в тому числі через продаж земель с/г призначення. Однак важко спрогнозувати, чи продовжить влада мораторій на 2018 рік. Однозначно можна сказати лише одне – ринку земель в Україні бути! Тому дочекаємося ми його у 2018 р. чи пізніше – це лише питання часу.

Також варто звернути увагу на проблему рейдерства, яка набула поширення у 2017 р. Саме цей рік оз-

наменувався рейдерським свавіллям, яке стало надзвичайно поширеним явищем. Проте так бути не повинно. Адже безкарні рейдерські напади підбивають імідж української держави на міжнародній політичній сцені та віру аграріїв у можливість держави їх захистити. До того ж іноземним інвесторам не цікаво вкладати гроші в бізнес, який не сьогодні-завтра можуть прийти та забрати. Експерти неодноразово акцентували увагу на тому, що урядова Стратегія вдосконалення механізму управління у сфері використання й охорони земель с/г призначення державної власності та розпорядження ними від 07.06.2017 р. не містить жодного слова про дієвий захист АПК від рейдерства.

Наразі підприємцям доводиться самотійно виходити на захист власного бізнесу. Єдиним дієвим механізмом, який сьогодні ефективно протистоїть «винахідливим загарбникам», є об'єднання зусиль підприємців окремого регіону, які власноруч боронять власний бізнес. Окремої уваги заслуговує залучення законними власниками аграрного бізнесу повноцінних воєнізованих формувань для захисту від рейдерської атаки. Хоча вказане виходить за межі правового регулювання, проте в багатьох випадках залишається фактично єдиним дієвим засобом захисту від рейдерів.

Очевидно, що в правовій державі не можуть існувати явища, подібні до залучення воєнізованих формувань для вирішення корпоративних спорів. Державний апарат повинен забезпечити спокій власників агробізнесу та впевненість у майбутньому без рейдерства.

Отже, 2018 р. має бути роком законодавчих змін та інституційних перетворень, спрямованих на недопущення й запобігання злочинним рейдерським атакам в агросекторі. Варто зазначити, що компанія ALEXANDROV & PARTNERS вже сьогодні забезпечує проведення аудиту с/г підприємств на наявність ризиків для можливого рейдерського захоплення, а за його наслідками впроваджує в діяльність підприємств ефективні антирейдерські

заходи. Вважаємо, що лише спільними зусиллями уповноважених державних органів, досвідчених юристів та відповідальних аграріїв можна прибрати рейдерство з порядку денного для агробізнесу.

Важливою тенденцією розвитку вітчизняного агросектору, яка буде постійно поширюватися, є виробництво органічної продукції. За прогнозами експертів Міністерства аграрної політики та продовольства України, на початок 2018 р. внутрішній ринок органіки становитиме 25 млн євро та щорічно зростатиме не менше ніж на 15%. Однак розвиток органічного виробництва потребує встановлення чітких правил гри. Зокрема, врахувавши європейський досвід, необхідно регламентувати вимоги до виробництва, маркування та обігу органічної продукції, а також порядку сертифікації органічного виробництва.

Саме тому на розгляді у Верховній Раді України знаходиться законопроект «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», що має забезпечити стрімке зростання вітчизняного органічного ринку.

У 2018 р. прогнозується падіння вітчизняного експорту зерна на 10-15%, оскільки Україна, слідуючи міжнародним тенденціям, скоротить посівну площу для зернових культур. Зменшення посівних площ та не зовсім сприятливі погодні умови негативно вплинуть на врожай зернових. Також необхідно взяти до уваги значні втрати зернових культур під час їх транспортування, оскільки агрологістика в Україні знаходиться далеко не в найкращому стані. Таким чином, у 2018 р. має бути проведена диверсифікація агрологістики та вирішені проблеми, пов'язані з перевезеннями експортних партій зернових, їх доставкою в порти та перевалкою.

Враховуючи технологічну революцію, яку ми зараз переживаємо, майбутнє АПК є неможливим без розробки та використання різноманітних програм і технологій. Сьогоднішній аграрій – це не селянин з лопатою в руках, а технічно освічений спеціаліст, який розуміє, як мінімізувати власні затрати завдяки інтелектуальним рішенням. Наприклад, наявність пев-

ного програмного забезпечення дає можливість здійснювати контроль за розмірами зібраного врожаю, що вирішує питання його розкрадання.

Практика свідчить, що аграрії вже розуміють необхідність використання новітніх технологій у веденні свого бізнесу, але ще не дійшли до того рівня, щоб створювати такі технології власними силами. Саме тому з'являється потреба у залученні технічних спеціалістів для розробки програмного забезпечення.

Разом з тим вартість аграрного бізнесу вже не вимірюватиметься гектарами. Саме кількість та якість ІР та ІТ-рішень, що використовуються, матимуть вирішальну роль для успішного функціонування бізнесу. Враховуючи, що законодавство зовсім не встигає за розвитком технологій, буде відкрито чимало можливостей для недобросовісних конкурентів. Встановлення якісних бар'єрів і розробка надійної стратегії захисту прав інтелектуальної власності та ІТ-інфраструктури від зазіхань на них з боку третіх осіб буде ключовим моментом у функціонуванні бізнесу.

Практичний досвід компанії ALEXANDROV&PARTNERS також дає змогу говорити про ще одну надзвичайно цікаву тенденцію останнього часу. Нестабільна економічна ситуація в державі та повільні тем-

пи покращення інвест-клімату не перешкоджає стабільному збільшенню кількості потенційних іноземних інвесторів. Хоча за останній рік Кабінет Міністрів України провів значну роботу щодо зменшення кількості підзаконних регулятивних актів для бізнесу. Наразі ця робота продовжується. Дуже повільно, але все-таки покращується рейтинг України в Doing Business, в якому наша держава вже на 76-му місці. Тому є всі підстави сподіватися, що збільшення кількості інвестицій в український агробізнес у 2018 р. збереже позитивну динаміку.

Загалом, 2018 р. повинен бути продуктивним для агросектору. Державна підтримка АПК як на фінансовому, так і на законодавчому рівнях має забезпечити позитивну динаміку розвитку сільгоспвиробництва. Однак варто пам'ятати, що для успішного сталого розвитку агросектору в умовах глобалізації економіки потрібно проводити державну політику, спрямовану на постійне підвищення інвестиційної привабливості АПК. Необхідно впроваджувати нові технології, оновлювати технічне оснащення для агросектору та встановлювати надійний захист інтелектуальних рішень. Лише за таких умов можливо виробляти якісний продукт та бути гідним конкурентом на міжнародному с/г ринку.

АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

ВСЕУКРАЇНЬСКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ

Ми відкриті для всіх адвокатів

Всеукраїнська громадська організація «Асоціація адвокатів України» була заснована у 2006 році задля залучення адвокатів з усієї України до громадської діяльності з метою вирішення багатьох актуальних для адвокатської професії питань.

Основною метою Асоціації є об'єднання українських адвокатів для сприяння розвитку та зміцненню інституту адвокатури в Україні, підвищення рівня правової допомоги, що надається адвокатами, підвищення ролі та авторитету адвокатури в суспільстві та захисту прав та законних інтересів членів Асоціації.

01021, м. Київ, вул. Мечникова, 16, офіс 3-7 | e-mail: info@uaa.org.ua;
+38 (044) 491 69 71, +38 (067) 343 34 07, 38 (050) 351 74 33 | www.uaa.org.ua

АНТИМОНОПОЛЬНЕ (КОНКУРЕНТНЕ) ПРАВО

- 1** Asters
- 2** Sayenko Kharenko
- 3** Arzinger
- 4** AEQUO
- 5** Baker McKenzie
- 6** ЄПАП Україна
- 7** Antika
- 8** AVELLUM
- 9** DLA Piper
- 10** SERGII KOZIAKOV & PARTNERS
- 11** CLACIS
- 12** ECOVIS Бондар та Бондар

GROUP#2

- 1** ArsLegem

У СТИЛІ «ANTITRUST».

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ ДЛЯ БІЗНЕСУ – 2017

Олександр ДЯКУЛИЧ,
старший юрист Arzinger

Дмитро ГАЛЬЧИНСЬКИЙ,
юрист Arzinger

Едем МЕНСІТОВ,
юрист Arzinger

Протягом останніх років національне конкурентне законодавство та практика його застосування перебувають у постійній динаміці змін. З моменту поштовху, яким стало укладення Угоди про асоціацію між Україною з одного боку, а також ЄС, Євратом та їхніми державами-членами з іншого боку, а згодом зміна складу Антимонопольного комітету України (далі – АМКУ), трансформаційні процеси досі тривають. Зміни до основного законодавства, які були внесені у 2016 р. та стосувалися переважно контролю за концентрацією, наразі апробуються практикою конкурентного відомства та юристів. Окрім того, у 2017 році набули чинності положення законодавства про державну допомогу – нового інституту для національної системи права. Також наприкінці року АМКУ зробив ще один важливий крок до кращих європейських практик, затвердивши Типові вимоги до вертикальних узгоджених дій. Юридична та бізнес-спільнота очікують оновлення базових нормативних документів АМКУ, що мають ключове значення для подальшого розвитку правозастосування, зокрема Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, а також Правил розгляду заяв і справ про по-

рушення законодавства про захист економічної конкуренції.

РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ШТРАФИ

У 2017 р. АМКУ продовжив розпочати раніше розслідування, а також ініціював кілька нових. Примітно, що практика українського відомства за своїм змістом дедалі більше набуває рис європейських рішень у сфері конкуренції – на виконання Угоди про асоціацію АМКУ імплементує не лише регуляторні норми, але й підходи Комісії (ЄС) щодо ключових питань. Так само як і щодо АМКУ, вже зараз на озброєнні бізнесу та юристів перебувають рішення Єврокомісії, конкурентних відомств держав-членів ЄС та європейських судів. Вочевидь, роль такої практики для національного правозастосування надалі зростатиме.

Водночас поки залишаються питання до відомства з боку бізнесу. Так, наприкінці року, після більше ніж річної перерви, АМКУ прийняв чергове рішення за результатами розслідування у фармацевтичній галузі. Цього разу під антимонопольними санкціями опинилася українська дочірня компанія французького фармацевтичного гіганта Sanofi та два найбільші дистрибутори лікарських засобів в Україні (рішення Sanofi). Через рік після перших рішень у галузі аргументи відомства

майже не змінилися. АМКУ визначає ринки так само вузько, за окремими молекулами, лікарською формою та дозуванням. Причинно-наслідковий зв'язок між практиками відповідачів та цінами дистрибуторів в умовах конкуренції останніх (в тому числі за портфелем препаратів Sanofi) зовсім не очевидний. Вірогідно, АМКУ тактично очікував на розв'язання судових спорів за першими рішеннями, одночасно закриваючи шпарини у розслідуванні, які були виявлені під час судових процесів. Водночас посилення аргументації у рішенні Sanofi лише вкотре ставить під сумнів достатність доказів АМКУ у перших справах. Безперечно, остаточні висновки – за судами, однак вже зараз можна говорити про те, що навряд чи Комітет візьме до уваги пояснення бізнесу. Натомість він продовжить тиск на іноземних фармацевтичних гігантів в Україні, що знаходяться під більше ніж 5-річним розслідуванням.

АМКУ набирає обертів у розслідуванні змов під час державних (публічних) закупівель. Так, у 2017 р. гучними стали кілька справ про спотворення учасниками торгів результатів закупівель на проведення днопоглиблювальних робіт. Сукупний штраф, накладений відомством за результатами розслідувань у справах, перевищує 100 млн грн. При цьому примітно, що АМКУ у подібних справах

активно кооперує з представниками правоохоронних органів. Про це прес-служба відомства неодноразово наголошувала у дописах на офіційному веб-сайті. Найімовірніше, така тісна взаємодія продовжиться і надалі, враховуючи, що факти, встановлені одними органами державної влади, часто мають значення для інших у межах власних розслідувань. Такі тенденції повинні стати підставою для висновків з боку ділових кіл, що навіть звичний запит АМКУ на інформацію щодо обставин проведення тендеру може мати продовженням здійснення оперативних обшуків правоохоронцями з усіма їх наслідками.

Варто відзначити, що більш активним у 2017 році АМКУ був у сфері контролю за недобросовісною конкуренцією. Одразу кілька гучних рішень про недобросовісну конкуренцію були прийняті відомством наприкінці року. Зокрема, накладення штрафу в розмірі 19,5 млн грн на ТОВ «Лайфселл» за введення в оману споживачів послуг мобільного (рухомого) стільникового зв'язку шляхом некоректного повідомлення про посекундну тарифікацію дзвінків. Інша цікава практика – виявлення АМКУ недобросовісної конкуренції в діях ПАТ «Київхліб» шляхом неправомірного використання ділової репутації конкурента внаслідок оформлення упаковки кондитерського виробу – торта «Казковий ключик». Таким чином, після певного спаду у 2016 р., коли у переважній більшості справ АМКУ обмежувався рекомендаціями, а кількість рішень зі значними штрафами була зовсім невеликою, Комітет знову демонструє ринку інші межі своєї компетенції.

СУДОВІ СПОРИ

До активу АМКУ у звітному році можна записати успішний захист у судовому порядку рішення про порушення законодавства про захист економічної конкуренції російським газовим монополістом – ПАО «Газпром». Стосовно ще одного гучного рішення 2016 р., прийнятого відомством у справі про зловживання монополістичним (домінуючим) становищем дистриб'ютором тютюнових виробів ТОВ «Тедіс Україна», триває апеляційний розгляд судової справи після відмови судом першої інстанції у задоволенні позову компанії. Крім того, в активній фазі перебуває розгляд пов'язаних судових справ за наслідками рі-

шення АМКУ в антимонопольній справі роздрібних торговців бензином та дизельним паливом. Останні рішення ВГСУ про передачу справ на новий розгляд судам попередніх інстанцій прийняті в інтересах АМКУ. Отже, більшість резонансних рішень попередніх років АМКУ успішно відстоює в судах. Тому бізнесу, вирішуючи питання про оскарження рішень відомства, варто готувати сильні аргументи та бути готовим на тривалі й виснажливі судові процеси з юристами АМКУ.

КОНЦЕНТРАЦІЇ

У 2017 р. на практику АМКУ в царині контролю за концентраціями вплинули зміни, які відбулися у попередньому році та стосувалися як основного законодавства, так і вторинного, зокрема нової редакції Положення про концентра-

БІЗНЕСУ НЕОБХІДНО ТРИМАТИ РУКУ НА ПУЛЬСІ ЗМІН, ПЕРЕГЛЯДАЮЧИ ВЛАСНІ КОМЕРЦІЙНІ ПРАКТИКИ

цію. Більш економічний підхід АМКУ до розгляду заяв і справ впливає з нових вимог до економічного обґрунтування концентрації. Відтепер угоди зі значними частками учасників концентрації на ринках потребують ретельнішого аналізу, з огляду на їхній вплив на ринок. Водночас нові вимоги зробили аналіз концентрацій АМКУ більш прозорим, оскільки фактично вони є втіленням у правові приписи практичних питань відомства до сторін угоди. Позитивним з позиції затрат ресурсу є поділ процедур розгляду заяв на загальну і спрощену. При цьому практика показує, що інколи застосування спрощеної процедури потребує ґрунтовного доведення учасниками концентрації відповідності встановленим критеріям до прикладу визначеного показника ринкової частки.

Якщо говорити про підвищення порогових показників учасників концентрації, то відповідь на питання, чи була досягнута заявлена мета змін, а саме зменшення тиску на бізнес, покаже статистика, зокрема в межах звіту АМКУ за 2017 р. Проте одразу варто взяти до уваги той факт, що протягом довгого часу після запровадження змін (в тому числі у 2017 р.) діяла так звана «штрафна ам-

ністія», яка стимулювала бізнес звертатися до АМКУ за наданням дозволу вже після реалізації угод.

ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА

Минулий рік запам'ятався набуттям чинності законодавства про державну допомогу – нового інституту права для України. Імплементція європейських норм із тривалою практикою застосування надає бізнесу в Україні нові можливості для реалізації права на рівні умов провадження господарської діяльності. Зокрема, наслідки у вигляді повернення незаконної державної допомоги як одне з можливих рішень АМКУ є потенційно вагомим важелем впливу на баланс ринкових сил та одночасно інструментом для учасників ринку.

Варто відзначити перші кроки: представники ТОВ «Нова Пошта» зверну-

лися до АМКУ з повідомленням про отримання прямим конкурентом ДП «Укрпошта» незаконної державної допомоги у вигляді пільгових умов оренди державного та комунального нерухомого майна з символічною орендною платою – 1 грн. Безперечно, ринок слідкуватиме за перебігом справи та остаточним рішенням АМКУ, яке може стати своєрідним індикатором руху в застосуванні нових положень.

ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ

Динаміка змін у законодавстві та правозастосуванні протягом останнього року робить очевидним факт подальшої європеїзації правил конкуренції в Україні. До тієї міри, яку конкурентне право відіграє в Європі, можна очікувати посилення його ролі в Україні. Цей рік показав, що бізнесу необхідно тримати руку на пульсі змін, переглядаючи власні комерційні практики, інколи із застосуванням більш глибокого економічного аналізу або із залученням додаткових аргументів на користь усталених бізнес-процесів. Варто зазначити, що на порозі стоять нові виклики, але водночас і нові можливості, ефективне використання яких може стати конкурентною перевагою на ринку.

A close-up photograph of the side of a white boat. The name 'Arzinger' is printed in a large, black, serif font. To the right of the name is a red shield-shaped logo with a white diagonal line. The boat is on water, and the background is slightly blurred.

Arzinger

Головний офіс

Бізнес-центр «Сенатор»,
вул. Московська, 32/2, 10-й поверх,
01010, Київ, Україна
Тел.: +38 (044) 390 55 33;
Факс: +38 (044) 390 55 40

Західноукраїнська філія

вул. Генерала Чупринки 6, офіс 1,
79013, Львів, Україна
Тел.: +38 (032) 242 96 96;
Факс: +38 (032) 242 96 95

Південноукраїнська філія

Бізнес-центр «Покровський»,
вул. Жуковського, 33, 6-й поверх, офіс 601,
65045, Одеса, Україна.
Тел./Факс: +38 (048) 711 74 74

mail@arzinger.ua
www.arzinger.ua

Arzinger

ДЕЯКІ ЗАКОНОДАВЧІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ МОНОПОЛЬНОГО СТАНОВИЩА

Микола БАРАШ,

старший радник АФ «Сергій Козьяков та Партнери»

Андрій ПИЛИПЕНКО,

юрист АФ «Сергій Козьяков та Партнери»

SERGI KOZIAKOV & PARTNERS
ATTORNEYS & COUNSELLORS AT LAW

В умовах глобалізації ринкових процесів роль антимонопольних відомств стає дедалі важливішою. Україна в цьому питанні не є винятком. Загальноприйнятою у світі виключною компетенцією національних органів із захисту конкуренції є визначення монополії. У такій ситуації неможливо здійснювати ефективно регулювання питань щодо монополії та забезпечувати сприятливі умови для підприємницької діяльності без виваженого підходу до дослідження товарного ринку і встановлення монопольного становища суб'єктів господарювання.

Незважаючи на те, що статус монополії на певному ринку не має наслідком накладення штрафу на суб'єкт господарювання, факт наявності такого статусу несе для нього багато ризиків.

По-перше, тавро монополіста тягне за собою обмеження та заборони для суб'єкта господарювання на ведення господарської діяльності. Такі обмеження встановлені антимонопольним законодавством і законодавством про захист економічної конкуренції. Ці норми передбачають, що домінуючий суб'єкт господарювання не має права вчиняти певні дії, які є звичайними для конкурентного ринку, а також стосовно нь-

го може бути запроваджене антимонопольне регулювання. Наприклад, може бути обмежено граничний рівень рентабельності господарської діяльності або встановлено обмеження на відмову від реалізації товарів та послуг споживачам.

До того ж будь-який суб'єкт, який вважає, що діями монополіста зі встановлення цін на послуги та товари порушено його права, має право звернутися до суду з позовом про порушення законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді зловживання монопольним становищем, а також вимагати подвійну компенсацію відповідних витрат та упущеної вигоди.

У разі визнання за суб'єктом господарської діяльності монопольного становища антимонопольному регулюванню підлягає його поведінка та ціноутворення, що в окремих випадках потенційно негативно впливає на інвестиційну привабливість такого суб'єкта.

З моменту появи в законодавстві України такого визначення як монопольне (домінуюче) становище в лютому 1992 р., наразі діє вже третя його редакція. Вона набула чинності з 02.03.2002 р. разом із Законом «Про захист економічної конкуренції». В цьому Законі законодавець відійшов від суто структурного

підходу, зробивши акцент на поєднанні структурних і поведінкових аспектів діяльності підприємців при визначенні монопольного (домінуючого) становища. Тобто структурні показники перейшли у розряд необхідних, а достатніми стали вже поведінкові чинники.

Сьогодні такий або схожий підхід до визначення монопольного (домінуючого) становища є широкоживим в усіх економічно розвинених країнах. Основна причина застосування такого підходу – бажання не заважати виникненню та діяльності тимчасових монополій, пов'язаних з інноваційною чи інвестиційною діяльністю, які забезпечують технологічний та економічний розвиток.

Також необхідно зазначити про фактичну відсутність поняття монопольного (домінуючого) становища в Законі «Про захист економічної конкуренції» та його відображення в підзаконному акті – Методиці визначення монопольного (домінуючого) становища. Повне й точне виконання вимог Методики є ключем для отримання об'єктивного результату. На практиці цей простий рецепт зіштовхується з низкою складних проблем не тільки при визначенні меж ринку чи ринкової влади, а й при здійсненні найпростіших елементів аналізу, які впливають на точність визначення за таким собі «ефектом метелика».

Наприклад, визначення належного споживача, територіальних меж ринку, застосування принципу екстериторіальності можна проаналізувати на прикладі однієї зі справ про порушення у вигляді зловживання монопольним становищем, в якому інтереси національного виробника захищала АФ «Сергій Козьяков і Партнери».

ВИЗНАЧЕННЯ ДІЙСНОГО СПОЖИВАЧА КРИЗЬ ПРИЗМУ ПОСЕРЕДНИЦТВА

Відповідно до Методики визначення монопольного становища, для визнання суб'єкта господарювання монополістом Комітет, передусім, визначає відповідний ринок, на якому буде досліджуватися наявність або відсутність монопольного становища такого суб'єкта. Для цього Комітету необхідно визначити, по-перше,

дійсних продавців товару або послуги; по-друге, дійсних споживачів цих товарів або послуг. Саме така сукупність стабільних відносин між споживачем та продавцем товарів або послуг дозволяє дослідити можливість монополії останнього.

У практиці Комітету досить рідко трапляються випадки посередництва в отриманні товарів або послуг. До того ж не завжди правовідносини у трикутнику «продавець-посередник-споживач» є чітко визначеними. В таких ситуаціях особливо важлива увага приділяється саме природі відносин між усіма сторонами з метою повного та об'єктивного дослідження обставин справи, з'ясування дійсних прав та обов'язків сторін.

У справі «Х», що розглядалась Комітетом у 2014-2016 рр., досліджувалися правовідносини, що склалися між українським підприємством, яке виступало продавцем послуг (далі – Продавець), та державним транспортером хімічної сировини – об'єкта послуг (далі – Транспортер). При цьому зазначений товар весь період транзиту територією України належав іноземній компанії. Українське підприємство у цій справі було визнано монополістом з надання відповідних послуг саме на українському ринку.

Дослідження зазначеної ситуації дозволяє проаналізувати підхід Комітету до визначення продавця та споживача за прямими договірними відносинами, а також зробити висновок, що такий підхід має низку підводних каменів та прихованих ризиків.

По-перше, у вищезгаданій справі «Х» посередництво Транспортера в отриманні послуг щодо товару іноземної компанії хоча і не було чітко визначеним, проте походило з правовідносин, що склалися між ним та іноземною компанією.

По-друге, хоча Транспортер здійснював на користь Продавця плату за отримання послуг щодо іноземного товару, але потім перевиставляв зазначені суми іноземній компанії, яка була власником товару. До того ж контроль за процесом постачання цих послуг в Україні здійснювався всіма учасниками, а остаточним отримувачем послуги виступала саме іноземна компанія.

Фактично перед Комітетом постала проблема визначення дійсного споживача крізь призму посередництва на території України Транспортера в отриманні послуг щодо товару і на користь іноземного контрагента.

В Методиці визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, яку застосовує Комітет у своїх дослідженнях, визначено поняття «споживача» як особи, що придбаває та використовує послугу. Саме іноземна компанія-власник товару задовольняла обидва критерії дійсного споживача, тоді як Транспортер обмежувався перевиставленням рахунків. Однак Комітет визнав споживачем саме Транспортера-посередника.

Хоча нормативно-правовими актами, якими керується у своїй діяльності Комітет, передбачено дослідження дійсних прав та обов'язків сторін у справі, а також встановлення дійсних споживачів товарів або послуг, враховуючи непрямі відносини між ними та перегляд попередньо зроблених висновків, постає питання про те, чи були повною мірою досліджені всі обставини справи «Х», а також чи були об'єктивними висновки щодо визначення споживачів та на що вони вплинули. Адже не увага до такого простого питання визначення споживача за всіма критеріями («купує і споживає») спотворює низку подальших структурних ознак та висновків щодо визначення монополії.

ТОЖ ЯКИЙ РИНОК ДОСЛІДЖУВАВСЯ?

В рамках розслідування справи «Х» Комітет дійшов висновків про те, що саме Транспортер-посередник є дійсним споживачем послуг, які надаються Продавцем. При цьому, цікавим є той факт, що в період розслідування справи через Транспортера Продавцю для отримання послуг надходив товар, що належав іноземним компаніям. Та що би було у разі визначення саме іноземного суб'єкта господарювання дійсним споживачем у вищезазначеному «трикутнику»?

Оскільки Продавець (монополіст, на думку АМКУ) надає послуги щодо товару, власником якого є іноземна компанія, виходить, що досліджується наявність монопольного становища українського суб'єкта господарювання щодо іноземного суб'єкта господарювання. В таких умовах ринок послуг, що сформувався внаслідок таких відносин, охоплює щонайменше територію іншої країни або взагалі є світовим.

Загалом, зазначене надання послуг для товару іноземних власників є транскордонним і підпадає під визначення експорту послуг у розумінні ст. 1 Генераль-

ної угоди про торгівлю послугами 1994 р. (ГАТС). Ця угода є міжнародним договором, що регулює сферу міжнародної торгівлі послугами між країнами-членами СОТ. Ст. I.2.b ГАТС застосовується до випадків, коли майно споживача послуг, на яке поширюється дія послуг, перетинає кордони між державами або знаходиться в іншій державі.

Зазначені обставини підіймають важливі питання щодо особливостей застосування конкурентного законодавства за межами України та висновків вітчизняного антимонопольного відомства за результатами такого екстериторіального застосування, і відповідності таких дій вимогам ст. 2 Закону «Про захист економічної конкуренції»

ПРОБЛЕМА ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНОСТІ

Законодавство про захист економічної конкуренції має свої особливості. Зокрема, воно застосовується до відносин, які впливають чи можуть вплинути на економічну конкуренцію на території України. Така вимога фактично дозволяє Комітету закривати провадження у справі, якщо відносини, які він досліджує, виходять за межі конкуренції на території України та не мають на неї впливу. Саме в межах розслідування Комітетом справи «Х» актуальним стає питання щодо застосування Комітетом цього положення.

За умови визнання споживачем іноземної компанії, а також зважаючи, що на той час за межами України у неї були як потенційні, так і фактичні альтернативи в отриманні аналогічних послуг, якими така компанія певною мірою користувалася, Комітет фактично досліджував би відносини між двома підприємствами з різних країн, що по суті не впливають на конкуренцію на території України. Тож чи повинен був Комітет закрити провадження у справі за умови розширення ринку за межі України та виходу його дослідження на міжнародний рівень?

Всі вищезазначені актуальні питання, з якими зіштовхнувся Комітет, є доволі рідким явищем у практиці застосування конкурентного законодавства та становлять неабиякий інтерес в експертних колах. Наразі питання монопольного становища українського суб'єкта господарювання є предметом дискусій в судах та може слугувати прецедентом і вказівником, передусім, для АМКУ у його подальшій практиці.

АРБІТРАЖ ТА МЕДІАЦІЯ

- 1 Sayenko Kharenko
- 2 Ілляшев та Партнери
- 3 Integrites
- 4 ENGARDE
- 5 TiCiEm Груп Україна

ІДЕАЛЬНА ФОРМУЛА: МЕДІАЦІЯ ТА АРБІТРАЖ

Дмитро ГОВОРУН,
комерційний директор TiCiEm Груп Україна

Кожному юристу-міжнароднику добре знайомі такі поняття як трансфертне ціноутворення, зовнішньоекономічний контракт, арбітражний процес та медіація. Проте мова піде про останні два аспекти нашої діяльності, адже саме ці напрямки є актуальними в Україні як ніколи.

ПЕРСПЕКТИВИ МЕДІАТОРІВ В УКРАЇНІ

Більшість колег знають, що вже майже два роки на розгляді у Верховній Раді знаходиться Проект Закону про медіацію №3665 (далі – Законопроект), метою якого є впровадження на законодавчому рівні інституту медіації в Україні. Тому варто розглянути деякі положення Законопроекту, важливі для майбутніх медіаторів. Зрозуміло, що більшість недоліків у цьому сегменті ми побачимо лише на практиці. Але зважаючи на те, що значна кількість наших представників із TSM Group International працюють саме як класичні медіатори, то певний досвід ми перейняли та вважаємо за доцільне поділитися ним, розглянувши певні огріхи майбутнього Закону.

Сьогодні практика мирного врегулювання спорів набуває популярності,

Олександр ШЕВЧЕНКО,
юрист TiCiEm Груп Україна

а попит на неї колосально зростає на ринку юридичних послуг. Все більше керівників прагнуть мінімізувати свої витрати на юридичні послуги, судові збори та процесуальні тягби. Таким чином, більше уваги стало приділятися позасудовому врегулюванню або, іншими словами, Alternative Dispute Resolution. Звісно, така практика в Україні досить нова, а тому дехто не бачить чи сумнівається в її перспективах.

Як відомо, цей Законопроект пройшов голосування в першому читанні та наданий Комітету Верховної Ради

**ВЖЕ МАЙЖЕ ДВА РОКИ
НА РОЗГЛЯДІ У ВЕРХОВНІЙ РАДІ
ЗНАХОДИТЬСЯ ПРОЕКТ ЗАКОНУ
ПРО МЕДІАЦІЮ №3665**

України з питань правової політики та правосуддя на доопрацювання. На щастя, перспективи його модернізації серйозні. Адже той варіант, що ми маємо сьогодні, фактично є основою. Проте вона потребує доповнень пунктами, які мінімізували б ризики для медіаторів та сторін медіаційного процесу в майбутньому.

СТРОКИ МЕДІАЦІЇ

У ст. 10 Законопроекту закріплено порядок проведення медіації, відповідно до якого фіксуються тільки моменти настання та завершення процедури медіації. Це означає, що вона може тривати роками, а отже, може використовуватися недобросовісними підприємствами з метою уникнення додаткових санкцій, якщо такі загрожуватимуть з боку Міністерства економічного розвитку та торгівлі України (наприклад, внаслідок порушення вимог Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті»).

Отже, можна стверджувати, що у разі відсутності судового процесу сторони медіації не будуть притягнуті до відповідальності, якщо розтягнуть позасудове врегулювання спору шляхом медіації.

АКРЕДИТАЦІЯ МЕДІАТОРІВ

У п. 1 ст. 14 Законопроекту зазначений не менш важливий аспект – професійне навчання медіаторів. Згідно з цим пунктом навчання останніх проводиться фізичними та юридичними особами, програми яких були акредитовані об'єднаннями медіаторів, а також/або навчальними закладами, програми яких були акредитовані відповідно до закону.

Як в Україні за умови нестачі сертифицизованих медіаторів можуть бути об'єднання медіаторів, а також чому вони можуть проводити акредитування юридичних та фізичних осіб, які навчатимуть майбутніх медіаторів?.. Суперечність полягає в тому, що медіаторів не може бути без медіаторів, хоча як дивно це б не звучало...

Насправді, все просто: для вирішення проблеми, про яку ми говоримо, необхідно створити єдиний державний орган, який регулюватиме це питання, та/або долучити сертифікованих медіаторів з інших країн для навчання майбутніх медіаторів. Адже у протилежному випадку будь-хто створюватиме об'єднання медіаторів та акредитуватиме будь-кого, а це неприпустимо!

«Звісно, метою Законопроекту є розвантаження судів та забезпечення збалансованих взаємовідносин між інститутом медіації та судовою системою. Як показує практика інших країн, відсоток судових процесів різко зменшився після прийняття Закону про медіацію. Так, зміни повинні розпочатися, але комітети повинні більше уваги приділити наявним огрихам. Адже ті особи, яких ми встигли виявити під час аналізу Законопроекту – лише дрібка», – стверджує Олександр Шевченко.

АРБІТРАЖНИЙ ПРОЦЕС. НОВОВВЕДЕННЯ

Актуальним сьогодні також є питання нового Регламенту Міжнарод-

ного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України, затверджений Рішенням Президії Торгово-промислової палати України №25(6) від 27.07.2017 р. (далі – Регламент), який набуде чинності 01.01.2018 р.

Більшість експертів стверджують, що ця версія є максимально наближеною до класичних світових тенденцій. Чи дійсно це так – спробуємо розібратися.

Насамперед, варто зазначити, що кількість статей збільшилася до 72-х, на відміну від попередньої версії, яка нараховувала лише 59. Навіть більше, кількість нових розділів також збільшилася до 9-ти. Проте це не головне. Важливо звернути увагу на такі нововведення:

1. Прискорено процедуру розгляду справи до 3-х місяців.

Прискорений розгляд справи здійснюється, коли сторони передбачили його в арбітражній угоді або домовилися про такий розгляд. Угода сторін про прискорений розгляд можлива не пізніше за подання відзиву на позовну

заяву. Регламентом встановлюються чіткі та стислі строки для кожної процесуальної стадії:

- 15 днів для сплати позивачем арбітражного збору (п. 3 ст. 45);
- 10 днів для надання відзиву на позовну заяву та/або подання зустрічного позову (п. 4 ст. 45);
- 10 днів для призначення сторонами одноосібного арбітра (п. 6 ст. 45);
- до 20 днів для оприлюднення арбітражного рішення щодо справи (п. 7 ст. 45).

Проте варто зауважити, що всі вищезазначені строки дотримуються лише в тому випадку, якщо сторони не домовилися про інше в арбітражній угоді. Не менш важливим є той факт, що розгляд справи здійснюється на підставі тільки письмових матеріалів без проведення усного слухання.

2. Створено окремий розділ про забезпечувальні заходи.

У новій редакції Регламенту ми можемо побачити зовсім новий та нестандартний підхід для арбітражу, адже в Редакції 2007 р., що чинна

до 31.12.2017 р., була лише одна ст. 4, яка встановлювала базис забезпечувальної процедури. Наразі ми зможемо ознайомитися з порядком зустрічних забезпечень, зміною та скасуванням забезпечувальних заходів. Про все це та деякі інші важливі аспекти вищезазначених заходів йдеться у ст. 25-29.

3. Врегульовано питання процесуального правонаступництва.

Згідно зі ст. 23 Регламенту, у разі припинення діяльності юридичної особи, заміни кредитора або боржника у зобов'язанні, смерті або оголошення фізичної особи померлою чи безвісти зниклою, а також в інших випадках заміни особи у правовідносинах, через які виник спір, Голова МКАС (до сформування складу Арбітражного суду) або склад Арбітражного суду за письмовим клопотанням сторони та/або правонаступника, враховуючи зміст арбітражної угоди та всі обставини справи, може залучити правонаступника відповідної сторони. Всі дії, проведені/реалізовані під час арбітражного розгляду до вступу в нього правонаступника, обов'язкові для останнього.

4. Відсутнє поняття немайнового позову.

З 01.01.2018 р. ціна позову про визнання або зміну правовідносин буде визначатися з огляду на вартість предмета правовідносин на момент подання позову, навіть якщо він немайнового характеру.

5. З'явилися нові норми, що регулюють процес доказування.

Регламент встановлює чіткі вимоги до письмових доказів, вводить нове поняття «електронні докази» та вимоги до них, уточнює правила доказування, надає Арбітражному суду право провести огляд речових доказів, огляд місця або надати розпорядження про огляд експертом, що призначений складом Арбітражного суду.

6. Встановлено максимальний розмір арбітражного збору.

Якщо вартість позову становить понад **50 млн доларів**, то розмір збору не повинен перевищувати **350 тис. доларів**.

Інші ставки арбітражного та реєстраційного зборів залишилися без змін.

Варто також зазначити, що відповідно до п. 1 ст. 71 Регламенту вводиться нове право для президії Міжнародного комерційного арбітражного суду, яке дозволяє президії ухвалити опублікування арбітражних рішень та постанов у формі, що не допускає ідентифікації учасників арбітражного розгляду, якщо жодна зі сторін протягом 30 днів з моменту отримання арбітражного рішення або ухвали не оскаржить таке оприлюднення.

Це означає, що необхідно вчасно подавати свої заперечення, якщо Ви не хочете, щоб рішення щодо Вашої справи було оприлюднено та опубліковано у відкритих джерелах.

«З огляду на світові тенденції в арбітражі, можна стверджувати, що

сті зупинилися внаслідок звернення кредитора до судового чи арбітражного процесу.

Ми аж ніяк не відкидаємо варіант розгляду спору в арбітражному порядку, адже всі прекрасно розуміють, що процес ведення зовнішньоекономічної діяльності цього вимагає. Проте, якщо терміни дозволяють провести переговори та/чи медіацію, чому б не скористатися цим? Звісно, допоки в Україні не буде ухвалено закон про медіацію, звернення до кваліфікованого спеціаліста буде неможливим. Однак такі фахівці є майже в кожній європейській країні. Чому б не звернутися по допомогу до них?!

Варто зазначити, що не вперше ми говоримо про особливості ведення переговорів та помилки на початкових етапах процесу переговорів. Кожна компанія, що зверталася до нас із про-

“ СЬОГОДНІ ПРАКТИКА МИРНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ НАБУВАЄ ПОПУЛЯРНІСТІ

зміни, внесені до нового Регламенту Міжнародного комерційного арбітражу при Торгово-промисловій палаті України, дозволять мінімізувати затрати часу на процес, але водночас Регламент просто формалізував уже створені практикою нюанси для зручності ведення кейсів та мінімізації спірних моментів», – стверджує Дмитро Говорун.

СПІВВІДНОШЕННЯ МЕДІАЦІЇ ТА АРБІТРАЖУ

Обидва питання, як ніколи, є популярними, адже практика взаємовідносин транснаціональних компаній та експортерів передбачає поетапність вирішення спору. Тоді рекомендацією може бути лише послідовний перехід до арбітражного процесу. Ми завжди радимо клієнтам спробувати сісти за стіл переговорів з проблемним контрагентом, оскільки не завжди спір вдається вирішити через отримання судового або арбітражного рішення. Навіть більше, таке рішення заздалегідь псує ділові стосунки між контрагентами. Існує безліч прикладів, коли виплати для погашення заборговано-

ханьям врегулювати спір в Україні, Німеччині, Китаї чи навіть Бразилії, на певному етапі припускалася фатальної помилки, внаслідок якої припинялась оплата або поставлялася неякісна продукція.

Якщо ж Ви зіштовхнулися з шахрайством, тоді це недогляд Вашої служби безпеки або ризик-відділу, які до підписання договору ретельно не перевірили контрагента. Наголошуємо на тому, що перевірка контрагентів на надійність набуває популярності як в Україні, так і в інших юрисдикціях. У зоні ризику контрагенти з таких невеликих країн як Республіка Панама, Демократична Соціалістична Республіка Шрі-Ланка, Республіка Мальта та інші.

На останок зауважимо, що Проект Закону «Про медіацію» та новий Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України свідчать про те, що на українських експортерів чекають цікаві зміни в майбутньому. Сподіваємося, що ці зміни сприятимуть успішному веденню комерційної діяльності як на території України, так і в усьому світі.

БАНКІВСЬКЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

- 1 Sayenko Kharenko
- 2 AVELLUM
- 3 Asters
- 4 Dentons
- 5 Baker McKenzie
- 6 Arzinger
- 7 AEQUO
- 8 ЄПАП Україна
- 9 DLA Piper
- 10 Василь Кісіль і Партнери
- 11 Кравець і Партнери
- 12 CMS Cameron McKenna Nabarro Olswang
- 13 LCF
- 14 Integrites
- 15 L.I.Group

GROUP#2

- 1 Ситнюк та партнери
- 2 Kinstellar
- 3 Грищенко та Партнери
- 4 KPD Consulting
- 5 Андрій Кравець та Партнери
- 6 Gryphon Legal
- 7 SDM Partners
- 8 Suprema Lex
- 9 Вдовичен та Партнери

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ВПЛИВАЄ НА ПОЯВУ ДОДАТКОВИХ ПОТРЕБ У КЛІЄНТІВ

Про останні новини розвитку практик банківського та ІТ-права, шлях, яким рухається ринок юридичних послуг, а також про перспективи розвитку юридичної професії «Юридичній Газеті» розповів керуючий партнер Адвокатського об'єднання «Ситнюк та Партнери» **Костянтин СИТНЮК**.

- Ваша компанія працює на ринку вже протягом тривалого часу. Чи змінився відтоді ринок?

- Ми працюємо на ринку юридичних послуг та адвокатської практики України з 1999 р. За цей час ринок зазнав помітних змін у багатьох аспектах під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. До зовнішніх чинників можна віднести значні зміни в державотворенні, які невідворотно корегують «зовнішнє» середовище у багатьох ключових аспектах, включаючи серйозні зміни законодавства. Отже, юридичний бізнес одним з найперших має пристосовуватися до змінених правил гри.

В розрізі змін юридичної галузі відбулися певні перетворення, серед яких варто відзначити структуру ринку, трансформацію в організації робочого процесу (віддалена робота тощо), склад учасників (юридичних/адвокатських компаній), клієнтські потреби. Незмінними залишаються лише наші професійні принципи – практичний підхід до вирішення юридичних питань, орієнтованість на потреби відповідного бізнесу, належне та своєчасне реагування на звернення клієнтів, адвокатування засад дотримання законодавства.

Загалом, ринок помітно зріс як в абсолютному вигляді, так і за кількістю учасників. Ми також зростаємо разом з ринком (досвідом, технологічністю, професійністю).

- Які зміни Ви назвали б найбільш значущими для юридичного бізнесу загалом та Вашої компанії зокрема?

- Серед найбільших позитивних зрушень вважаю за необхідне виділити зміни в правилах та засадах діяльності адвокатури, а також у статусі адвоката, зокрема щодо процесуальної участі адвокатів у судових справах. Хоча з великим запізненням, але зміни все-таки є дуже важливими (насамперед, з позиції покращення меха-

нізмів захисту клієнтів, заохочення професійного росту адвокатів, підвищення якості та поваги до професії).

На жаль, протягом тривалого часу до української адвокатури потрапляла низка випадкових людей. Як правило, вони обіймають посади, які фактично не пов'язані зі здійсненням адвокатської діяльності (та юриспруденцією загалом), але повсякчасно посилаються на свій статус адвоката. Зрозуміло, що такі випадки не додають авторитету

професії. З огляду на зазначене, тенденції щодо підвищення вимог до кваліфікаційних іспитів та моніторингу діяльності адвоката через саморегульовані організації адвокатури можна лише вітати.

При цьому варто наголосити на необхідності продовження здійснення послідовних законодавчих змін у таких напрямках: підвищення статусу адвоката та професійних об'єднань; конкретизація процесуальних прав участі адвоката в судових процесах та досудових діях; встановлення чітких вимог та критеріїв до інформації, захищеної адвокатською таємницею; визначення режиму охорони та надання доступу до такої інформації третім особам, в тому числі органам державної влади; підвищення рівня захисту адвокатської таємниці; встановлення прозорого та справедливого формування валових витрат у контексті оподаткування адвокатської діяльності; підвищення рівня незалежності та саморегулювання місцевих колегій адвокатури; підвищення вимог до кваліфікаційних іспитів та регулярних атестацій адвокатів; посилення відповідальності за порушення правил адвокатської етики.

Ми вже мали достатньо часу та можливостей переконатися, що доступність отримання адвокатських свідоцтв і перебування у статусі адвоката без здійснення професійної діяльності негативно впливає на якість адвокатської допомоги, рівень захисту клієнтів та ринок загалом.

На мою думку, за умови ефективного та розумного використання українською адвокатурою можливостей, наданих професії прийнятими змінами, ми зможемо наблизитися до більш високих стандартів введення адвокатської практики в ЄС, що є безперечним плюсом.

- На яких справах/практиках останнім часом спеціалізується Ваша компанія?

- Переважна більшість справ, у яких ми представляємо наших клієнтів протягом останніх років, стосується судових спорів з податковими органами, органами про-

куратури та іншими правоохоронними органами України. Крім того, значну частку справ складає надання консультацій щодо різноманітних питань банківського права, питань інтелектуальної власності та ІТ-технологій.

- Назвіть декілька основних змін, яких зазнала практика банківського права протягом останнього року. Як Ви їх оцінюєте?

- У 2017 р. було прийнято спрощену процедуру поглинання та злиття банків. Це має позитивно вплинути на реформування банківської сфери та надати можливість банкам (традиційно консервативному бізнесу) бути більш гнучкими й пристосованими до швидких змін бізнес-середовища.

Також варто відзначити реалізацію в банківській сфері інструменту рахунків умовного зберігання (ескроу). Цей інструмент спрямований на вдосконалення механізму здійснення розрахунків за договірними зобов'язаннями шляхом залучення незалежного посередника в особі банківської установи. Завдяки такому нововведенню банки на підставі Договору ескроу зможуть приймати та зараховувати від власників таких рахунків та/або від третіх осіб грошові кошти, які після виконання відповідних умов, передбачених у Договорі ескроу, перераховуватимуться бенефіціару або повертатимуться власнику рахунка, якщо відповідні умови не були виконані. Використання ескроу є передумовою збільшення рівня комфорту для сторін відповідної транзакції внаслідок забезпечення належної гарантії оплати чи повернення коштів. Це також може позитивно впливати на зменшення кількості судових оскаржень випадків невиконання/неправильного виконання розрахунків за договором.

Окрім того, набув чинності Закон України «Про споживче кредитування», який нарешті запроваджує баланс прав і законних інтересів між споживачами та кредитором, зокрема завдяки прийняттю стандартизованої форми інфор-

мації, яка надається споживачу до укладання договору про споживчий кредит, а саме «Паспорту споживчого кредиту», в якому в простій та доступній формі повинні бути вписані умови видачі, користування і погашення споживчого кредиту. Таке нововведенням повинно надати позитивний поштовх розвитку споживчого кредитування, що має особливе значення в умовах затяжної рецесії в економіці.

- Наскільки змінилися потреби та вимоги клієнтів щодо зовнішніх консультантів у цих практиках/справах?

- Протягом останніх років спостерігається тенденція зростання загального рівня обізнаності клієнтів та вимог до юридичного радника. Приміром, вже багато клієнтів вільно орієнтуються не лише в місцевих реаліях, але й у питаннях якості та вартості юридичних послуг в інших країнах (переважно в ЄС та США). Зокрема, зростає обсяг прямих звернень українських клієнтів до юридичних радників ЄС та США у простих або стандартних процедурах. Водночас реалізація українським бізнесом складних проектів в інших юрисдикціях потребує обов'язкової участі українських юридичних консультантів, оскільки бізнес-рішення має прийматися з повним розумінням можливих ризиків та наслідків, яке іноземні консультанти не завжди можуть забезпечити. Питання тут не стільки в довірі, скільки у відмінності бачення та оцінок ризиків клієнтів іноземними юристами або українськими радниками. Це можна пояснити різницею життєвого, професійного та навіть культурного досвіду спеціалістів у різних юрисдикціях.

Ґрунтуючись на власному досвіді, можу запевнити, що співпраця у складних іноземних або міжнародних справах/проектах без залучення досвідченого українського юридичного «провайдера», який зрештою відповідає за формування цілісного бачення, враховуючи консультації іноземних радників, та за кінцевий результат, збільшує ризики й витрати клієнта.

- Які тенденції у сфері ІТ-права протягом останніх 2-3 років Ви могли б відзначити?

Звичайно, податкове послаблення діяльності компаній ІТ-індустрії, що одразу значно пожвавило галузь і збільшило її привабливість для притоку інвестицій та виникнення цілої низки українських ІТ-стартапів. Наша команда дуже цінує такі проекти та з особливою увагою ставиться до супроводу подібних стартапів в Україні, а також надає юридичну підтримку в процесі становлення відповідного бізнесу на міжнародному рівні.

- Які реалізовані проекти Ви могли б виділити? Чому?

- Безперечно, варто відзначити наш пілотний проект (заснований на українському капіталі) щодо відкриття стартапу (банку) у фінансовій

Протягом кількох останніх років спостерігалася тенденція відходу юридичного бізнесу від консервативних засад – надання суто юридичних послуг. Натомість формувалася система надання повноцінного юридичного консалтингу, який на додаток до юридичних послуг пропонує також підтримку в інших сферах (фінанси, аудит, медіація, посередництво). Зрозуміло, що непригаманні юридичному бізнесу ролі (насамперед, у галузі фінансів та аудиту) український адвокат покриває шляхом залучення відповідних спеціалістів, у тому числі на умовах аутсорсингу або інших видів співпраці. Проте безперечною перевагою такої побудови роботи є можливість сформувавши цілісний проект в одних руках, що підвищує ефективність його управління та реалізації.

во зростає роль не юридичного персоналу та вимоги до нього, а отже, збільшуються витрати на таких працівників (крім бухгалтерії). Наразі до секретарів, перекладачів, експертів, помічників адвокатів і навіть кур'єрів в адвокатських компаніях висуваються підвищені вимоги та покладається більше відповідальності. Передусім, це пов'язано з необхідністю забезпечення високого рівня конфіденційності щодо клієнтів та проектів, попиту на допоміжні функції/послуги в межах юридичного проекту (підготовка презентацій, організація багатосторонніх обговорень, забезпечення технічних вимог до оформлення документації та ін.).

Не можна недооцінювати вплив загальних процесів глобалізації на переформатування юридичного бізнесу в Україні. Глобалізація бізнес-процесів впливає на виникнення додаткових потреб у клієнтів, зокрема щодо формування юридичної команди в різних юрисдикціях для супроводу певного транснаціонального проекту. При цьому окрема увага приділяється ефективному використанню коштів, належному розподілу завдань для юридичного аутсорса, гнучкості моделей білінгу, вимогам до не юридичного персоналу. В цьому контексті також слід відзначити роль соціального нетворкінгу, завдяки якому можна швидко знаходити спеціалістів у різних країнах (приміром, для вирішення стандартних або «вузьких» питань у певній галузі).

З позиції соціальних потреб спеціалістів юридичної галузі, спостерігається зростання потреби у досягненні балансу між життям та роботою. Для цього пропонуються різні варіанти: робота в межах окремого проекту, часткова зайнятість тощо.

Загалом, ринок постійно змінюється. Ми не завжди очікуємо або схвалюємо деякі зміни, однак вони невпинно рухають ринок уперед і разом з ним. Рухатися вперед і розвиватися – це завжди добре (особливо, коли це розуміє суспільство)!

Інтерв'ю підготувала **Олена ОСМОЛОВСЬКА**, генеральний директор «Юридичної Газети»

ПОСИЛЕННЯ ВИМОГ ДО ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА НЕМИНУЧЕ ВПЛИВАТИМЕ НА ПІДВИЩЕННЯ ПОВАГИ ТА ДОВІРИ ДО ПРОФЕСІЇ

юрисдикції Об'єднаних Арабських Еміратів (м. Дубай). Цей проект є надзвичайно цікавим з різних причин. По-перше, розгортання банківської установи – це непересічний проект. По-друге, реалізація такого проекту українським капіталом в іноземній юрисдикції вимагає вирішення комплексних регуляторних, юридичних та організаційних питань. Ми пишаємося успішною реалізацією юридичної частини проекту, зокрема тим, що нам вдалося отримати попередні регуляторні дозволи на створення банку, а також задовольнити дуже вибагливі вимоги місцевого законодавства та експертів бізнес-планування.

- Які тренди наразі можна відзначити в юридичному бізнесі? Чи впливатимуть вони на ринок в майбутньому (зокрема, у 2018 році)?

Також набувають актуальності питання створення та впровадження нових технологій, стартапів, використання електронних платіжних систем, онлайн-фінансування, електронних грошей тощо. Такі процеси породжують нові господарські відносини, які ставлять нові виклики перед юридичним бізнесом на наступні кілька десятиліть років. Слід зазначити, що одним з основних трендів найближчим часом залишатиметься впровадження нових інформаційних технологій у сферу надання юридичних послуг. Такі технології значно оптимізують та автоматизують роботу юристів у багатьох аспектах, зокрема щодо формування звітів (приміром, due diligence), обміну конфіденційною та іншою комерційно важливою інформацією.

Окрім того, варто зауважити, що протягом останніх років поступо-

ЗАХИСТ ПРАВ КРЕДИТОРІВ: ЕФЕКТИВНІ МЕХАНІЗМИ

Мороз ВІКТОР,

керуючий партнер адвокатського об'єднання Suprema Lex

Незважаючи на формальну рівність кредитора та боржника згідно з вітчизняним законодавством, фактично у боржника є достатньо широкий арсенал інструментів для уникнення відповідальності за неналежне виконання зобов'язань. Вважаючи, що питання захисту прав кредиторів з кожним роком стає все більше актуальним, а законодавець не може запропонувати достатньо ефективних кроків щодо вирішення цього питання, спробуємо проаналізувати найбільш ефективні механізми захисту прав кредиторів, які наразі є актуальними.

Звичайно, судова практика, яка в нашій країні формується досить активно, вирішує чимало колізійних питань правозастосування, в тому числі щодо балансу інтересів кредиторів та боржників. Щоправда, сьогодні боржники мають чимало інструментів, завдяки яким цілком можливо уникнути необхідності виконувати основні зобов'язання за договором кредиту або позики, а також фактично припинити похідні зобов'язання, якими забезпечується реальність повернення боржником отриманих кредитних ресурсів (зокрема, поруку та іпотеку). Механізми захисту прав споживачів, визнання договорів недійсними, проведення економічних експертиз для обґрунтування невідповідності кредит-

них договорів вимогам чинного законодавства, керованого банкрутства, застосування строків позовної давності, припинення юридичної особи-поручителя активно використовуються боржниками для уникнення необхідності виконувати зобов'язання перед кредиторами. В результаті ефективної роботи юридичних радників, боржникам вдається уникати відповідальності за неповернення багатомільйонних кредитів, що має наслідком неплатоспроможність кредитора та виведення з ринку майже сотні банківських установ.

Масове неповернення проблемних кредитів потребує певних дій, які дозволять кредиторам отримати гарантії забезпечення їхніх інтересів та повернення наданих ними боржникам коштів. Запровадження таких механізмів потребує комплексного підходу кредитора до взаємовідносин з його боржником та постійного моніторингу за діяльністю такого боржника.

Розпочинати такі взаємовідносини потрібно з належного документального оформлення та реального забезпечення виконання зобов'язань боржника. Так, кредитний договір повинен передбачати, серед іншого, можливість кредитора здійснювати постійний моніторинг за діяльністю боржника. Зокрема, в будь-який момент на вимогу кредитора отримувати звітність щодо господарсько-фінансової діяльності боржника та за результатами аналізу такої звітності вимагати дострокового погашення заборгованості. Водночас кредитний договір не повинен містити положень, які можуть зашкодити інтересам кредитора (наприклад, щодо впливу строку користування кредитом у разі прострочення виконання зобов'язань), але може містити положення щодо повноважень кредитора достроково вимагати повного погашення заборгованості або звернення стягнення на майно, надане на забезпечення зобов'язань боржника.

Також кредитору доцільно встановити в кредитному договорі збільшені строки позовної давності та постійно аналізувати співмірність вартості забез-

печення кредитних зобов'язань розміру заборгованості боржника. З цією метою кредитор може зобов'язати боржника з певною періодичністю (наприклад, раз у квартал) надавати оцінку вартості майна, що перебуває у заставі або іпотеці. Проаналізувавши релевантність наданої боржником оцінки, у разі прострочення виконання зобов'язань зі сторони боржника кредитор матиме реальну можливість оперативно реагувати на необхідність захисту своїх прав.

Належне документальне оформлення кредитних відносин між кредитором та боржником, здійснене з урахуванням наявної судової практики та найбільш тонких нюансів законодавства, постійний моніторинг за фінансово-господарським станом боржника (поручителя), а також вартість предмета застави або іпотеки та її співмірність з розміром заборгованості дозволять ефективно захистити права кредитора в судовому порядку. При цьому залучення приватних виконавців до виконання судових рішень, прийнятих на користь кредитора, також значно сприятиме захисту прав кредиторів.

Окрім того, достатньо ефективними інструментами захисту прав кредиторів може бути кримінально-правове переслідування боржника в межах кримінального провадження щодо шахрайства, фіктивного підприємництва або вчинення боржником інших господарських злочинів, а також банкрутство. Арешт в межах кримінального провадження майна боржника, обмеження можливості його вільного пересування, постійні обшуки, виклики на допит та проведення інших процесуальних дій на стадії досудового розслідування стимулює чимало боржників до погашення заборгованості. Водночас обмеження господарської діяльності боржника через ініціювання кредитором процедури банкрутства не сприяє нормальній господарській діяльності боржника.

Таким чином, ефективний захист прав кредиторів потребує висококваліфікованої системної роботи юридичних радників, які здатні знайти унікальне рішення для кожної конкретної ситуації.

5 НОВІТНІХ НАПРЯМКІВ У ПРАКТИКАХ ЮРИДИЧНИХ КОМПАНІЙ

---

1 Private Clients

2 Форензик

3 Government relations

4 Трудовий due diligence

5 FinTech

• Banking & Finance   • Foreign Investment
• Corporate   • Litigation

Andriy Kravets & Partners

---

law offices

Tel./fax: (+38044) 277 36 06
E-mail: info@akp-law.com   www.akp-law.com

«НАС ЦІКАВИТЬ КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД, МИ ХОЧЕМО БАЧИТИ ЗАГАЛЬНУ КАРТИНУ»

Компанія Gryphon Investment Consulting Group була заснована у 2011 р. За період своєї роботи вона зуміла розширити бренд шляхом створення двох нових гравців – адвокатського бюро та аудиторської компанії. Чим було спричинене таке рішення, які сильні практики має компанія, в якому напрямку планує далі розвиватися – про все це «Юридичній Газеті» розповіла керуючий партнер Gryphon Group **Олена ЛИННИК**.

- Розкажіть історію заснування компанії. Як все починалося?

- Моя кар'єра на банківському та фінансовому ринку почалась у 2001 р. Фінансова група, в якій я працювала, була в активній фазі розвитку та нарощення своєї присутності в Україні. Мій юридичний досвід був зосереджений на супроводі корпоративних угод M&A, поглинаннях фінансових установ, правових та фінансових Due Diligence, роботі з фінансовими інструментами.

З часом мені стало цікаво розширити спектр своїх професійних компетенцій, хотілося аналізувати бізнес більш глибоко, розуміти не лише правову складову, але й фінанси, економічну сутність бізнес-процесів, оцінювати бізнес-ризик.

Все це стало поштовхом до незалежної консалтингової діяльності, яка розпочалась у 2006 р. У той час відбувалося формування команди та активне розширення клієнтського портфеля з різних галузей економіки. Фактично, це були роки становлення у власному бізнесі. У 2011 р. стало зрозуміло, що прийшов час створювати бренд та інвестувати в його розвиток, тому було засновано Gryphon Investment Consulting Group.

Від початку заснування до сьогодні ми тримаємо курс на формування комплексного портфеля послуг у розрізі права, корпоративних фінансів та управління, податків, ризик-менеджменту та аудиту.

Варто зазначити, що станом на сьогоднішній портфель наших клієнтів складається з фінансових холдингів та банківських груп, фінансових компаній у сфері переказу коштів і пла-

тижних систем, кредитування, факторингу, а також підприємств у сфері машинобудування та авіації, агропромисловості, будівництва й нерухомості, торговельних мереж, електронної комерції, IT-індустрії та медицини.

- Ми помітили, що Ви провели ребрендинг. Чим було спричинене таке рішення? На чому зараз сфокусована діяльність групи компаній Gryphon?

- Так, у нас відбулося розширення бренду шляхом виходу в 2014 р. на ринок двох спеціалізованих гравців: Адвокатського Бюро Gryphon Legal Law Office та Аудиторської Компанії Gryphon Audit. Таким чином, старший партнер Ігор Линник очолив юридичний напрямок бізнесу, а я – напрямок корпоративних фінансів та аудиту.

(White Collar Crime), проводив розслідування фактів корпоративних і бізнес-шахрайств. Тому логічним та послідовним кроком у розвитку групи Gryphon стало надання спеціалізованих послуг у сфері адвокатури й захисту бізнесу.

Фінансово-економічна криза, падіння банківської системи, зміна влади в умовах політичної кризи спонукали часті кримінальні переслідування менеджменту та бенефіціарів бізнесу (в тому числі банків), породжуючи необхідність незалежних розслідувань корпоративних шахрайств та пошуку виведених активів.

З метою надання нашим клієнтам комплексних рішень щодо незалежних розслідувань та пошуку активів було створено практику Forensic and Fraud investigations, в якій працює команда у складі адвокатів, фінансистів

““ МИ ЧІТКО ВІДСЛІДКОВУЄМО ВСІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА РЕГУЛЯТОРНІ ЗМІНИ В БАНКІВСЬКОМУ Й ФІНАНСОВОМУ СЕГМЕНТІ

Ігор також має багаторічний досвід на банківському та фінансовому ринку, в проектах, пов'язаних з інвестиціями та нерухомістю, в аграрному секторі, а також практичний досвід розслідувань у кримінальних справах. На момент приєднання до складу партнерів Ігор успішно здійснював представництво інтересів у кримінальних справах, пов'язаних з економічною та фінансовою сферою

та аудиторів. Це надає нам можливість аналізувати як правову складову з наданням правових висновків (Legal Opinion), так і фінансову складову з наданням фінансових експертиз (Financial Expertise) та аудиторських висновків (Audit Opinion), відшукувати сумнівні транзакції, схеми виведення активів і грошей на офшорні рахунки, розуміти фіктивні реорганізації та банкрутства.

ОЛЕНА ЛИННИК

керуючий партнер
Gryphon Group

БАНКІВСЬКЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ

СУПРОВІД УГОД M&A

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ АКТИВІВ

КОМПЛАЄНС-КОНТРОЛЬ

СТРАТЕГІЧНИЙ КОНСАЛТИНГ

ВИЗНАННЯ

- Gryphon Group увійшла до ТОП-5 найкращих компаній в IT-сфері, 2017 р.;
- Олену Линник включено до ТОП-5 найкращих юристів України у сфері банківського та фінансового права (Юридична Премія), 2014-2016 рр.;
- Gryphon Group входить до ТОП-5 фіналістів рейтингу «Юридична премія» у сфері комплаєнсу, 2015-2017 рр.;
- Gryphon Group входить до ТОП-5 фіналістів рейтингу «Юридична премія» у сфері банківського та фінансового права, 2012-2016 рр.;
- Олена Линник – визнаний юрист України у сфері банківського та фінансового права, корпоративного та конкурентного права (Ukrainian Law Firms. A Handbook for Foreign Clients), 2014-2016 рр.;
- Олену Линник визнано провідним юристом України у сфері банківського та фінансового права, а також у сфері реструктуризації активів і бізнесу (Ukrainian Law Firms. A Handbook for Foreign Clients), 2013-2014 рр.

ДОСВІД

- З 2014 р. – постійний член Експертної ради Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
- Протягом 2014-2017 рр. – заступник Голови Експертної ради при Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- Протягом 2014-2016 рр. – штатний консультант Міжнародної фінансової корпорації (IFC, Група Світового банку) з питань агрострахування та впровадження аграрних розписок як інструменту фінансування;
- З 2013 р. – голова Асоціації Фінансових Установ;
- Протягом 2013-2015 рр. – член Правління Асоціації правників України;
- Протягом 2011-2015 рр. – голова Комітету з банківського, фінансового та страхового права Асоціації правників України.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Ментор та засновник благодійного фонду «Відкрий своє серце – ти можеш більше!»

м. Київ,
вул. Євгена Коновальця, 36Д
Телефон: +380 (44) 227 92 12;
+380 (67) 403 49 66
E-mail: office@gryphoninvest.com.ua

КОМАНДА GRYPHON INVESTMENT CONSULTING GROUP

Ігор ЛИННИК, старший партнер, керуючий
Адвокатського Бюро Gryphon Legal

Інесса МИХАЛЬЧЕНКО, молодший партнер,
Banking&Finance, комплаєнс

Анна АНДРЕАСЯН, партнер;
корпоративні фінанси, комплаєнс, аудит

Сьогодні експертно-правові висновки нашої команди з питань українського права та аудиторські експертизи приймаються судами іноземних юрисдикцій, міжнародними фінансовими структурами, фондowymi біржами та державними органами.

Маючи багаторічний досвід у банківському й фінансовому сегменті, а також у корпоративних фінансах, ми активно розвиваємо напрямок Due Diligence правових, податкових, фінансових та інших аспектів діяльності бізнесу та угод, Compliance-контроль транзакцій.

У складі Forensic and Fraud investigations команди працює Євгеній Столярчук, який має практичний досвід у сфері розслідувань кримінальних справ, проведення слідчих та інших процесуальних дій в порядку кримінального процесуального законодавства. Спеціалізація Євгенія – експертний кримінально-правовий аналіз транзакцій, угод, контрагентів, внутрішньо-корпоративних спорів, досудовий та судовий супровід кримінальних справ.

Дмитро Мелаш активно залучений до комплексних та складних Legal Opinion, а також співпрацює у практиці Forensic-розслідувань. Він спеціалізується на всеосяжному аналізі клієнтів та їхніх контрагентів, вивченні статусу, ділових контактів, зв'язків з органами влади, корпоративних та інших конфліктах.

оцінювати бізнес-процеси, аналізувати об'єкти інвестування, розуміти сутність угод і транзакцій та пов'язані з ними ризики.

Ми чітко відслідковуємо всі тенденції та регуляторні зміни в банківському й фінансовому сегменті. У нас активно розвинена практика банківського та фінансового права, регуляторного комплаєнсу (Regulatory Compliance). Куратором цієї практики є наш партнер Інесса Михальченко, яка працює в команді починаючи з 2010 р. Інесса має значний досвід супроводу різноманітних проєктів на банківському та фінансовому ринку, угод злиття та поглинання (M&A), виступає експертом у правовому й податковому Due Diligence на банківському та фінансовому ринку, здійснює Compliance-контроль угод і транзакцій.

Тетяна Петренко також активно практикує у правових Due Diligence та Legal Opinion, здійснює супровід угод корпоративного структурування, купівлі-продажу часток, регуляторного погодження структур власності банків і фінансових установ, розкриття бенефіціарів з обґрунтуванням правового статусу здійснюваних ними транзакцій та фінансових показників, відповідності та якості їхніх активів, платоспроможності загалом.

Як вже було зазначено, розширення бренду Gryphon відбулося в тому

“ РОЗШИРЕННЯ БРЕНДУ GRYPHON ВІДБУЛОСЯ В ТОМУ ЧИСЛІ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАКТИКИ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

Особливу увагу наша команда приділяє корпоративній структурі власності, встановленню групи пов'язаних осіб та реальних бенефіціарів, що здійснюють значний вплив на бізнес, незалежно від формального володіння.

Команда практики Due Diligence сформована зі спеціалістів різних напрямків, адже лише об'єднання в єдину команду правників, фінансистів та аудиторів надає змогу повноцінно

числі й шляхом впровадження практики аудиторських послуг. Специфіка проєктів, які ми супроводжуємо, необхідність глибокого аналізу бізнесу та угод, надання експертних консультацій та висновків у сфері права, фінансів і податків стали передумовою заснування власної Аудиторської Компанії Gryphon Audit, яка працює виключно за міжнародними стандартами аудиту й бухгалтерського обліку.

Партнером у практиці корпоративних фінансів та аудиторської діяльності є Анна Андреасян, яка в нашій команді з 2008 р. Вона виступає куратором проектів у розрізі корпоративних фінансів, супроводжує корпоративні транзакції та угоди злиттів і поглинань (M&A), купівлі-продажу бізнесу, активів. Ми стежимо за змінами в податковому законодавстві, надаємо експертні консультації з питань оподаткування та корпоративних фінансів (Audit Opinion та Audit Expertise). Анна здійснює фінансове та податкове консультування, правовий, фінансовий та податковий Due Diligence. Також вона відповідає за якість та повноту аудиторських послуг і процедур за міжнародними стандартами.

Очолує практику аудиту Лілія Гарачковська, яка має багаторічний досвід роботи у фінансових департаментах великих корпоративних структур (зокрема, міжнародних фінансових груп). Вона спеціалізується в питаннях комплаєнс-контролю та аудиту за міжнародними стандартами, на інвестиційному аналізі, фінансовому та податковому консультуванні. Лілія здійснює консультування та впровадження трансформації ведення бухгалтерського обліку за національними та міжнародними стандартами, надає допомогу в складанні та веденні фінансової звітності, відображені в обліку різних (в тому числі нестандартних) господарських операцій, розрахунку та нарахуванні податків і зборів, складанні податкових декларацій.

Наша команда активно впроваджує таку послугу як системна інтеграція (автоматизація) бізнес-процесів. Такі системи надають можливість нашому клієнту бачити свій бізнес у форматі 3-D, одразу формувати управлінську звітність, приймати управлінські рішення на основі актуальної фінансової інформації.

- Як сьогодні Ви позиціонуєте себе на ринку?

- Наша команда володіє різними компетенціями та прагне знаходити найкращі рішення в галузі права, податків, інвестицій, корпоративних фінансів та управління для наших клієнтів, допомагає інтегрувати їх у бізнес-процеси.

Сьогодні ми розвиваємо актуальні для нашої країни та світу практики, слідуємо за міжнародними тенденціями та змінами, інтегруємо їх у свою бізнес-систему. Нас цікавить комплексний підхід, ми хочемо бачити загальну картинку. Ми завжди глибоко аналізуємо кейси, з якими звертається клієнт, враховуємо всі складові його бізнес-процесів, прагнемо надавати повноцінну експертну думку та фахову рекомендацію.

Наша команда бере участь у законотворчій діяльності в робочих групах Міжнародної фінансової корпорації (Група Світового Банку), Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Національного Банку України, Нацкомфінпослуг.

- Яким був 2017 рік для Вашої компанії. Пропонуємо відповіді в форматі – «плюси-мінуси».

- Рік був цікавим. Були складні та комплексні проекти, ми навчалися новому, зростали як команда.

- Які практики плануєте розвивати у 2018 році?

- Нам важливо продовжити розвиток у напрямку Legal and Financial Forensic. У нас достатньо розвинена практика Compliance, але все швидко змінюється, тому потрібно постійно відслідковувати тенденції. Due Diligence, Legal and Financial Expertise – це наша сильна сторона. Ми будемо активно розвивати цей напрямок. Звичайно, майбутнє за автоматизацією бізнес-процесів та роботизацією, тому ми також робимо на це ставку.

- Які ще маєте плани? Залучення нових клієнтів чи нові проекти?

- Звісно, ми плануємо розширення своєї присутності на ринку, активний розвиток наявних практик та формування нових продуктів.

Я хочу подякувати всім нашим партнерам за синергічну співпрацю, а колегам – за ефективну діяльність. Ми маємо спільні погляди на стратегію розвитку групи Grupton з акцентом на корпоративний бізнес та комплексні рішення.

Інтерв'ю підготувала
Оксана ГОРЬОВА,
журналіст «Юридичної Газети»

Лілія ГАРАЧКОВСЬКА, керівник практики аудиту; податкове консультування

Дмитрий МЕЛАШ, Tax&Legal, Compliance

Евгеній СТОЛЯРЧУК, Tax&Legal, Forensic

Татьяна ПЕТРЕНКО, Banking&Finance, Due Diligence

БАНКРУТСТВО / РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЗАБОРГОВАНOSTI

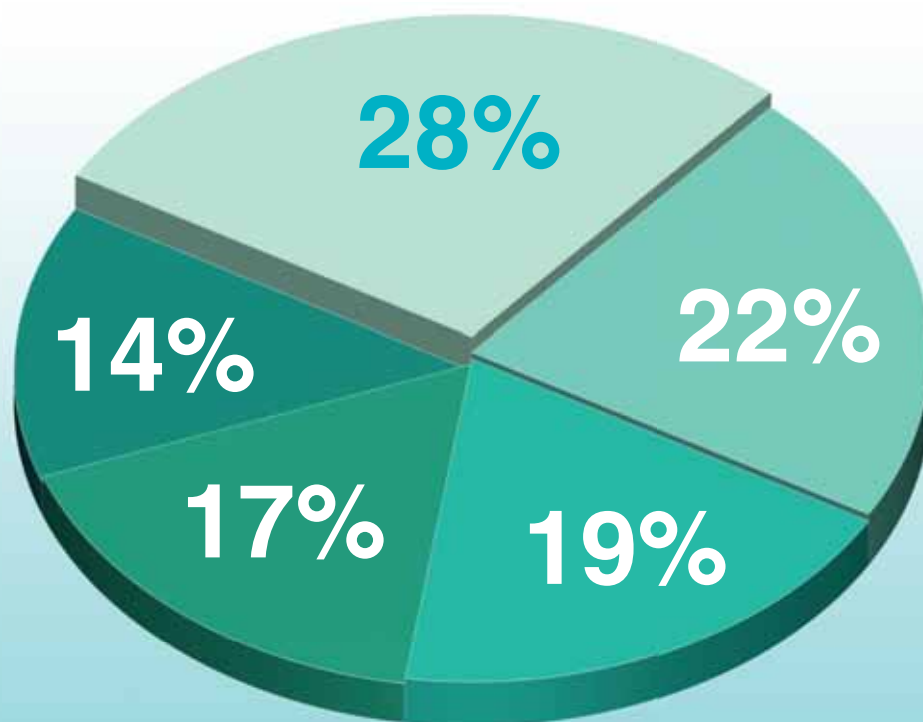
- 1** Ілляшев та Партнери
- 2** AVELLUM
- 3** Equity
- 4** Алексєєв, Боярчуков і Партнери
- 5** L.I.Group
- 6** Trusted Advisors
- 7** Sayenko Kharenko
Asters
- 8** LCF
- 9** Integrites
Moris Group
- 10** Ario Law Firm

ТОП 5 ПРАКТИК, ВІДКРИТИХ У 2017 РОЦІ

- Комплаєнс - 28%
- ІТ право - 22%
- Захист бізнесу - 19%
- Податкове право - 17%
- Медіація - 14%

ЕНЕРГЕТИКА / ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

- 1** CMS Cameron McKenna Nabarro Olswang
- 2** Asters
- 3** AEQUO
- 4** Dentons
- 5** Arzinger
- 6** Baker McKenzie
- 7** Antika
- 8** Василь Кісіль і Партнери
- 9** LCF
- 10** ETERNA LAW

ЮРИДИЧНИЙ КОНСАЛТИНГ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ – ОСТАННІ ТЕНДЕНЦІЇ

Марта ГАЛАБАЛА,
старший юрист Asters

Юридична фірма Asters має значний досвід консультування клієнтів з багатьох важливих проектів в енергетичному секторі України. Наш досвід надзвичайно актуальний у світлі реалізації Україною стратегії енергетичної незалежності, енергоефективності та відповідних змін на енергетичному ринку. Реформи в енергетичному секторі, які зараз активно впроваджуються, з одного боку, насторожують інвесторів, але з іншого – сприяють розвитку та вдосконаленню правил, що склалися у цій галузі.

Тенденції поживлення зацікавленості інвесторів ми спостерігаємо у сфері відновлювальної енергетики, торгівлі природним газом та переробки відходів. Позитивну динаміку також підтверджує Звіт Енергетичного Співтовариства 2017 р., який аналізує процес імплементації Україною Третього енергетичного пакета.

ВІДНОВЛЮВАЛЬНА ЕНЕРГЕТИКА

За останні роки Україна вийшла вперед за кількістю проектів у галузі відновлювальної енергетики. Іноземні інвестори постійно тримають руку на пульсі всіх законодавчих змін у цій сфері, а нещодавно почали переходити зі стану пасивних споглядачів до активних учасників.

Олена СІЧКОВСЬКА,
юрист Asters

Особливу зацікавленість інвесторів щодо проектів з відновлювальної енергетики викликає виробництво електричної енергії з сонця та вітру. Режим, сприятливий для відновлюваної енергетики, діє в Україні з 2009 р. з досить частими законодавчими змінами, які гальмували всі процеси. Починаючи з 2015 р. до низки нормативно-правових актів були внесені зміни, завдяки яким з минулого року відновився інтерес до таких проектів. За оцінками міжнародного агентства IRENA, Україна має один з найбільших серед країн південно-східної Європи технічний потенціал використання відновлювальних джерел енергії (далі – ВДЕ) з можливістю застосування вітрових та сонячних електростанцій. Окрім того, відповідно до зобов'язань, які взяла на себе наша держава в рамках Енергетичного Співтовариства, до 2020 р. необхідно досягти радикального прогресу у сфері ВДЕ через збільшення їх частки у кінцевому споживанні до 11%. Однак досягнення цієї мети залишається під питанням.

Ми спостерігаємо активну імплементацію проектів у сфері відновлювальної енергетики, адже існує законодавчо встановлене правило: на момент введення об'єкта в експлуатацію фіксується «зелений тариф», який діятиме до 2030 р. (він має прив'язку до

курсу євро). При цьому кожні 3-4 роки тариф знижується для нових проектів. Наступне зменшення тарифу передбачено з 2020 р. Тобто у проектів, які введені в експлуатацію у 2012 р., були більш вигідні умови, ніж у тих, які є зараз на початковій стадії.

Інша причина поживлення – позитивний досвід реалізації проектів у сфері ВДЕ в Україні. Коли інвестори вивчають сектор відновлювальної енергетики в Україні, вони звертають увагу на кількість проектів, які вже успішно функціонують. «Проте, згідно з даними Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії, Державної служби статистики, в Україні у 2016 р. встановлена потужність відновлювальних джерел енергії становила ЛИШЕ 1,3 ГВт, хоча у 2017 р. було введено в експлуатацію декілька великих проектів. Для порівняння, Іспанія має встановлену потужність відновлювальних джерел енергії 32 ГВт, а Китай – 199 ГВт. Отже, Україна значно відстає, але водночас є новим прибутковим ринком для інвесторів.

Проекти у сфері відновлювальної енергетики впроваджуються в основному наступним чином. Переважно українські компанії виступають девелоперами проекту, а саме реалізують такі проекти від нульової стадії до стадії готовності до будівництва. Згодом залучаються інвестори, які фінансують проект, або банки, фонди, міжнародні організації, які готові кредитувати альтернативну енергетику. Зокрема, Європейський банк реконструкції та розвитку та «Укргазбанк» беруть активну участь у фінансуванні проектів ВДЕ в Україні.

Юридична фірма Asters виступає юридичним радником як для інвесторів чи фінансових установ у сфері ВДЕ, так і для девелоперів. Ми маємо значний досвід у проведенні юридичного аудиту проектів, які викликають інтерес інвесторів. Зазвичай найбільш цікавими для фінансування є проекти, які отримали всі дозвольні документи для реалізації, тобто готові до будівництва. На підставі висновків юридичного аудиту клієнт приймає рішення щодо усунення проблемних

питань та наступного фінансування чи входження у проект.

ГАЗОВИЙ СЕКТОР

Великим поштовхом входження міжнародних газотрейдерів на український газовий ринок стала більше ніж 2-річна відмова України від закупівлі на пряму російського газу. Прийнятий у 2015 р. Закон України «Про ринок природного газу» дозволив будь-якій компанії імпортувати газ від будь-якого постачальника з умовою гарантованого вільного доступу до як магістральних, так і розподільчих трубопроводів.

Зокрема, у 2016-2017 рр. в Україні створили свої дочірні підприємства 5 великих газових трейдерів, серед яких є клієнти юридичної фірми Asters. Такі компанії цікавилися умовами торгівлі природним газом та започаткування бізнесу в Україні, питаннями ліцензування і митного оформлення, а також новою можливістю від оператора газотранспортної системи України ПАТ «Укртрансгаз» щодо зберігання природного газу в режимі «митний склад». Такий режим передбачає можливість нерезидентам зберігати природний газ у підземних газових сховищах України до 3-х років без сплати податків та мита.

Україна має колосальний ресурс підземних газосховищ об'ємом 31 млрд м³, з яких для внутрішньодержавних потреб використовується лише близько 14 млрд м³. В Польщі, Угорщині, Румунії та Словаччині немає значних ресурсів для зберігання газу через дефіцит газових сховищ. На сьогодні ПАТ «Укртрансгаз» уклав низку договорів з оформлення природного газу в режимі «митний склад» з міжнародними трейдерами з Чехії, Швейцарії, Мальти. Також є чимало інших трейдерів, які цікавляться таким нововведенням.

ВИДОБУВАННЯ ВУГЛЕВОДНІВ

Видобування вуглеводнів в Україні здійснюється переважно українськими компаніями. Значного припливу іноземних інвестицій в цю галузь ми не помічаємо. Через податкове навантаження на видобувну галузь, недосконалість порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами, закритість геологічної інформації та відсутність ініціатив щодо залучення інвестицій (особливо після 2014 р., коли відбулося

трикратне падіння цін на нафту, а потім і на природний газ), найбільші інвестори в авральному порядку згортали свої інвестиційні проекти. Такі ризики стримують іноземних інвесторів, які цікавляться розвідкою та видобуванням нафти й газу в Україні.

Зараз очікується прийняття Верховною Радою України Проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення деяких аспектів нафтогазової галузі» №3096-д, який передбачає сприяння інвестуванню у видобуток вуглеводнів шляхом стимулювання нового буріння та впровадження фіскальної стабілізаційної умови для таких проектів.

ЗА ОСТАННІ РОКИ УКРАЇНА ВИЙШЛА УПЕРЕД ЗА КІЛЬКІСТЮ ПРОЕКТІВ У ГАЛУЗІ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Також поштовхом до розвитку видобувної промисловості може стати проведення нових тендерів на укладення угод про розподіл продукції, які можуть залучити в Україну іноземних інвесторів з необхідним досвідом та фінансовими ресурсами. Юридична фірма Asters має унікальний досвід з укладення угод про розподіл продукції, які були підписані кілька років тому.

ПЕРЕРОБКА ВІДХОДІВ

Надзвичайно перспективною сферою є виробництво енергії в результаті переробки твердих побутових відходів. Зважаючи, що тема відходів є досить актуальною для України, все більше інвесторів цікавляться цією сферою. Існує багато проектів на стадії ініціювання, проте процес реалізації гальмується через недостатній досвід з боку відповідальних державних органів влади та місцевого самоврядування, відсутність або недосконалість законодавства у галузі переробки відходів. На сьогодні немає модельного договору між державними органами влади чи місцевого самоврядування та інвесторами щодо імплементації проектів з переробки відходів, чітко визначених у законодавстві правил щодо поводження з відходами, що змушує інвесторів спочатку детально вивчати умови ринку, запити від громад

та нормативно-правові акти, а лише потім складати договір щодо імплементації проектів з переробки відходів, який би не суперечив законодавству України.

Зазвичай інвестори зацікавлені в оформленні своєї участі у сфері переробки твердих побутових відходів через інвестиційний договір. Існують також інші варіанти, а саме: договір у межах державно-приватного партнерства, договір концесії або договір спільної діяльності.

Більшість проектів, які впроваджуються в Україні, пов'язані зі спалюванням твердих побутових відходів з кінцевими продуктами – електрична енергія та біогаз (теплова енергія), де електрич-

на енергія подається в електричну мережу та продається відповідно до встановлених тарифів. Варто зазначити, що сьогодні «зелений тариф» поширюється виключно на виробництво енергії з відновлювальних джерел енергії. Однак у цьому році було кілька спроб встановити такий тариф для спалювання відходів. Нещодавно був зареєстрований Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання використання побутових відходів як альтернативного джерела енергії» №4835-д від 31.07.2017 р., який стимулює використання твердих побутових відходів як відновлювальне джерело енергії з отриманням «зеленого тарифу».

Крім того, 08.11.2017 р. було затверджено Національну стратегію управління відходами до 2030 р. Вона передбачає створення центрів переробки та повторного використання сміття. Стратегія містить 7 розділів, відповідно до 7 груп відходів, серед яких побутові, будівельні, сільськогосподарські, а також батарейки та акумулятори тощо. Стратегією передбачається створення 500 регіональних центрів з утилізації відходів.

Отже, галузь переробки твердих побутових відходів є відкритою для інвестицій та знаходиться на шляху до свого законодавчого вдосконалення.

досягаємо зірок для наших клієнтів

www.asterslaw.com

ІНВЕСТИЦІЇ

- 1** AEQUO
- 2** Asters
- 3** Василь Кісіль і Партнери
- 4** AVELLUM
- 5** Baker McKenzie
- 6** Lexwell & Partners
- 7** ALEXANDROV&PARTENRS
- 8** DLA Piper
- 9** Грамацький і Партнери
- 10** Aleksey Pukha and Partners

GROUP#2

- 1** LEMAN International Law Group
- 2** Dmitrieva&Partners
- 3** Побережнюк і партнери

ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ – НОВИЙ ТЕРМІН В ІНВЕСТУВАННІ

Михайло ГОНЧАРУК,
керуючий партнер Honcharuk
and Partners law firm

Виконуючи свої міжнародні зобов'язання, Україна запроваджує механізми комплексного оцінювання впливу на навколишнє середовище господарської діяльності в багатьох галузях.

З 18.12.2017 р. введено в дію Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», який передбачає обов'язкове врахування державних, громадських та приватних інтересів у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, що може здійснювати значний вплив на довкілля.

На нашу думку, запуск механізмів цього закону значно вплине на процедури та строки реалізації інвестиційних та інфраструктурних проектів в Україні.

ЩО ОЦІНЮЄМО?

Перелік видів діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля, охоплює значну частину класифікатора видів економічної діяльності України.

Окрім видобування корисних копалин, нафтопереробної індустрії та установок для поводження з ядерним паливом, оцінювання впливу на довкілля

потребуватимуть багато інших видів господарської діяльності (від виробництва мікробіологічної продукції до будівництва аеропортів та доріг).

Очевидно, що заплановані інвестиційні проекти (включаючи державні та територіальні громади) у сферах, що визначені Законом, будуть скореговані з урахуванням проведення оцінки впливу на довкілля.

Оцінка впливу на довкілля – це процедура, що передбачає такі дії:

- підготовка суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля;
- проведення громадського обговорення;
- аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості у процесі громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, іншої інформації;
- надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля;
- врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності.

ПІДГОТОВКА ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПЛАНОВАНУ ДІЯЛЬНІСТЬ, ЯКА ПІДЛЯГАЄ ОЦІНЦІ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

Суб'єкт господарювання інформує уповноважений територіальний орган про намір провадити плановану діяльність та оцінку її впливу на довкілля шляхом подання повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля (далі – Повідомлення) за місцем провадження такої діяльності.

ОПРИЛЮДНЕННЯ ПОВІДОМЛЕННЯ

Уповноважений орган протягом 3-х робочих днів з моменту отримання Повідомлення надсилає його до уповноваженого центрального органу. Повідомлення оприлюднюється уповнова-

женим органом протягом 3-х робочих днів з дня надходження. Повідомлення вноситься уповноваженим органом до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля протягом 3-х робочих днів з дня надходження.

Протягом 20-ти робочих днів з дня офіційного оприлюднення Повідомлення громадськість може надати уповноваженому органу зауваження і пропозиції щодо планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля.

У разі отримання зауважень і пропозицій громадськості відповідний уповноважений орган повідомляє про них суб'єкта господарювання та надає йому копії зауважень і пропозицій протягом 3-х робочих днів з дня їх отримання.

Суб'єкт господарювання під час підготовки звіту з оцінки впливу на довкілля враховує повністю, враховує частково або обґрунтовано відхиляє зауваження і пропозиції громадськості, надані у процесі громадського обговорення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля.

ЗВІТ З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

Суб'єкт господарювання забезпечує підготовку Звіту з оцінки впливу на довкілля (далі – Звіт) та несе відповідальність за достовірність наведеної у звіті інформації відповідно до законодавства.

Протягом 3-х робочих днів з дня отримання уповноваженим органом вноситься Звіт до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля.

ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ

Громадське обговорення планованої діяльності після подання Звіту проводиться у формі громадських слухань та у формі надання письмових зауважень і пропозицій (у тому числі в електронному вигляді).

Громадське обговорення починається з дня офіційного оприлюднення оголошення про початок громадського обговорення Звіту та надання громадськості доступу до Звіту для ознайомлення в порядку і триває не менше ніж 25 робочих днів та не більше ніж 35 робочих днів.

Всі зауваження і пропозиції громадськості, одержані протягом встановленого строку, підлягають обов'язковому розгляду уповноваженим органом. Пропозиції, надані після встановленого строку, не розглядаються. У разі не надання зауважень і пропозицій протягом визначеного строку вважається, що зауваження і пропозиції відсутні.

ВИСНОВОК З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

Уповноважений орган видає Висновок з оцінки впливу на довкілля (далі – Висновок), яким визначає допустимість чи обґрунтовує недопустимість провадження планованої діяльності, виходячи з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності, а також встановлює екологічні умови її провадження.

Висновок надається суб'єкту господарювання безоплатно протягом 25-ти робочих днів з дня завершення громадського обговорення, а у разі здійснення процедури оцінки транскордонного впливу – з дня за-

вершення цієї процедури та затвердження рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на довкілля.

Висновок втрачає силу через 5 років, якщо не було прийнято рішення про провадження планованої діяльності. Якщо до отримання рішення про

ПОЯВА НЕОБХІДНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ВПЛИНЕ НА ВАРТІСТЬ ТА РИЗИКОВАНІСТЬ БУДЬ-ЯКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

проведення планованої діяльності було внесено зміни до проектної документації чи зміни до законодавства, які вимагають зміни екологічних умов, визначених у Висновку, оцінка впливу на довкілля здійснюється повторно.

Висновок та інші результати оцінки впливу на довкілля – протягом 5-ти років.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Діяльність суб'єктів господарювання, незалежно від форми власності, що провадиться з порушенням законодавства про оцінку впливу на довкілля, може бути:

- тимчасово заборонена (зупинена) – до виконання встановлених у висновку з оцінки впливу на довкілля екологічних умов зупиняється експлуатація підприємства чи окремих його цехів (дільниць) та одиниць обладнання;
- припинена – повністю припиняється експлуатація підприємства чи окремих його цехів (дільниць) та одиниць обладнання.

Діяльність підприємств тимчасово забороняється (зупиняється) у разі порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля до моменту забезпечення виконання таких екологічних умов.

Рішення про тимчасову заборону (зупинення) або припинення діяльності підприємств у разі порушення ними законодавства про оцінку впливу на довкілля приймається виключно судом за позовом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів, його територіальних органів або за позовом інших осіб, права та інтереси яких порушено.

Таким чином, мінімальний строк проведення оцінки впливу на довкілля навіть невеликого інвестиційного проекту, що підпадає під дію згаданого закону, становитиме майже 6 місяців.

Підготовка до реалізації інвестиційного проекту потребуватиме налагодження дієвої співпраці з громадськістю, зокрема з громадськими об'єднаннями екологічного спрямування.

Безсумнівно, поява необхідності оцінювання впливу на довкілля вплине на вартість та ризикованість будь-якого інвестиційного проекту.

ОЛЬГА ДМИТРИЄВА

Адвокат, керуючий партнер
Dmitrieva & Partners

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
І ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ,
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ,
КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО, ПОДАТКОВЕ
ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПРАВО, DUE
DILIGENCE, КОМПЛАЄНС, СУДОВА
ПРАКТИКА, МІЖНАРОДНИЙ АРБІТРАЖ

ДОСВІД

30 РОКІВ ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ

- До 1994 р. Ольга Дмитрієва працювала в Київській обласній колегії адвокатів, в юридичній консультації (м. Бровари), очолювала юридичний відділ спільного україно-німецького підприємства.
- У 1994 р. пані Ольга організувала власний юридичний бізнес. Вона стала засновником і директором юридичної фірми Dmitrieva & Partners. Предметом діяльності компанії є надання повного спектра юридичних послуг у таких галузях: судова практика, податкове право, трудове право, корпоративне право, інвестиції та валютне регулювання, зовнішньоекономічна діяльність, інтелектуальна власність та ІТ-право, міжнародне право та арбітраж, антимонопольне та конкурентне право, Due diligence, комплаєнс. Окрім того, компанія надає послуги з бухгалтерського аутсорсингу.
- Починаючи з 1998 р. компанія неодноразово входила до рейтингу «50 провідних юридичних фірм України» та «Бронзової ліги» (за результатами досліджень, які щорічно проводяться газетою «Юридична практика»).
- У 2006 р. Ольга Дмитрієва була обрана членом Правління ААУ. У 2008 р. вона стала Президентом Асоціації адвокатів України. У 2011 р. була переобрана на цю посаду. У 2014 р. обрана Головою Наглядової ради ААУ.
- У 2012 р. на установчому з'їзді адвокатів України обрана Головою Вищої ревізійної комісії адвокатури України.
- У 2014 р. була включена до списку арбітрів Ризького міжнародного комерційного арбітражного суду.

ОСВІТА

- Юридичний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Спеціальність «Правознавство» (1987 р.);
- Київський національний економічний університет. Спеціальність «Фінансовий менеджмент» (2004 р.).

ВИЗНАННЯ

- Орден Національної асоціації адвокатів України «Видатний адвокат України»;
- За результатами всеукраїнського професійного дослідження «Вибір клієнта: ТОП-100 найкращих юристів України» (проводиться виданням «Юридична Газета») Ольга Дмитрієва визнана одним з найкращих юристів України та рекомендована у сфері міжнародного права, зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності;
- Рекомендована незалежною дослідницькою групою Corporate INTL та Legalfinest, визнана професіоналом у сфері корпоративного права;
- Згідно з дослідженням «The Best Lawyers in Ukraine», визнана одним з найкращих юристів у сфері інвестицій та судової практики;
- Увійшла до складу фіналістів «Юридичної премії 2014» у номінації «Найкращий юрист з нерухомості»;
- Рекомендована довідником «Ukrainian law firms» як провідний фахівець у галузі корпоративного права, M&A та інвестицій;
- Згідно з дослідженням Ukrainian Women in Law 2016-2017, Ольгу Дмитрієву визнано однією з найуспішніших жінок-юристів в юридичному бізнесі.

DMITRIEVA & PARTNERS
LAW COMPANY

www.dmp.com.ua

ІТ/МЕДІА ПРАВО

- 1** Sayenko Kharenko
- 2** Axon Partners
- 3** Juscutum
- 4** AEQUO
- 5** Грамацький і Партнери
- 6** Коннов і Созановський
- 7** Asters
- 8** Jurimex
- 9** CMS Cameron McKenna Nabarro Olswang
- 10** LEMAN International Law Group

GROUP#2

- 1** eПраво

НА ХВИЛІ «DIGITAL»

Микита ПОЛАТАЙКО,
координатор практики інформаційних
технологій Sayenko Kharenko

Технології продовжують стрімко розвиватися і не менш динамічно входять в усі сфери бізнесу. Нейронні мережі почали навчати самі себе. За лічені години вони перевершують результати кращих алгоритмів, створених людиною. Звісно, це ще не дає підстав говорити про правосуб'єктність штучного інтелекту, але ця ідея вже не виглядає такою фантастичною. Прогрес захоплює також український бізнес і не лише силами технологічних гігантів. Сьогодні юридичні відділи створюють чат-ботів для відповіді на типові запити своїх колег та надання шаблонів документів, а банк без відділень набуває популярності в українців.

Звісно, правове регулювання не встигає за реальними суспільними відносинами, але так було навіть тисячу років тому за значно повільнішого розвитку технологій. Призначення юристів також залишилося незмінним – знаходити законні шляхи для втілення будь-яких ідей, незалежно від рівня розвитку правової системи. Однак світ змінився!

Юрист повинен знати не лише специфіку бізнесу клієнта, але й розумітися на технологіях, які стають предметом або способом вчинення все більшої кількості угод. Податковий юрист має добре розібратися з призначенням конкретного програмного за-

безпечення та умовами його використання для кваліфікації платежів як роялті, оплати за постачання програмної продукції чи послуг. Так само внутрішній юрист аграрної компанії не уникне технологічних аспектів, погоджуючи договір на розробку індивідуалізованого програмного забезпечення для роботи із земельним банком.

Чимало великих компаній просто відмовляються від контрагентів, які не погоджуються обмінюватися документами в електронній формі за допомогою електронних цифрових підписів, їх не зупиняє навіть необхідність одночасного використання кількох систем електронного документообігу. На щастя, більшість систем е-документообігу вже «навчилися» приймати ЕЦП, видані різними центрами сертифікації.

Говорячи про ЕЦП, варто відзначити прийняття Закону України «Про електронні довірчі послуги», який набуде чинності у листопаді 2018 р. Цей закон не лише перейменує ЕЦП у кваліфікований електронний підпис, але й створить підстави для взаємного визнання сертифікатів електронних підписів з країнами ЄС, про що Україна має вести з ними діалог відповідно до ст. 140 Угоди про асоціацію. Сподіваємося, він буде результативним. Водночас за новим законом іноземні юридичні особи не зможуть отримати ключ для кваліфікованого електронного цифрового підпису в українських центрах сертифікації, як вони можуть це зробити згідно з чинним наразі законом.

Також у цьому році законотворці внесли зміни до процесуальних кодексів у частині так званого електронного суду. Тепер йдеться не лише про «адвокатську монополію» на представництво в суді, а й про конкурентну перевагу прогресивних адвокатів, здатних користуватися цими новаціями. Маю надію, що судді відповідально поставляться до своєї можливості формувати практику та підтримають цей тренд, щоб добрі ініціативи були реалізовані в натурі.

Водночас система норм, з якою працює сьогоднішній ІТ-юрист, вже не обмежується законодавством. Технологічні гіганти (Amazon, Apple, Facebook,

Google, Microsoft та ін.) контролюють доступ до мільярдів користувачів. Виконання їхніх правил є обов'язковою умовою користування цим доступом. Стягнення на мільйони доларів можуть виглядати дрібницями проти неможливості рекламувати свій продукт в Інтернеті чи пропонувати його лише користувачам конкретної операційної системи. Відповідно, юристи повинні вивчати різноманітні правила, умови та публічні угоди цих компаній, практику їх застосування, яка не завжди доступна публічно.

На протипагу такій монополізації наростає тренд кіберанархізму, про який все більше говорять у зв'язку зі зростанням курсів криптовалют та успішним ICO (залучення капіталу в криптовалюті). Наприклад, криптовалюти онлайн-казино приймають ставки, виплачують виграти, витрачають, заробляють і розподіляють прибутки у криптовалюті. Вони майже не пов'язані з матеріальним світом, а тому будь-який вплив держав на такі проекти ускладнений та обмежений переслідуванням фізичних осіб – організаторів або гравців. Хоча незадоволені вкладники низки ICO все ж таки звертаються до державних інститутів. Новини про скарги та колективні позови стали звичними протягом останніх кількох місяців. Фінансові регулятори багатьох країн світу достатньо швидко відреагували на зростання ринку, попередили про ризики та наголосили на перевазі суті над формою. В багатьох країнах той чи інший токен може розглядатися як фінансовий актив. Це залежить від прав, які він надає, а не від його електронної чи цифрової форми.

Дуже швидко ринок ICO став «золотою лихоманкою» і не менш швидко стає частиною достатньо зарегульованого ринку капіталів. У глобалізованому світі можна легко обирати юрисдикцію для створення компанії, але важко обмежити коло своїх клієнтів. Юристи повинні адаптуватися та кооперуватися з іноземними колегами, стаючи не лише експертами з місцевого законодавства, але й юридичними партнерами, які координують фахівців з різних сфер та юрисдикцій.

АХОНІВСЬКІ ІСТОРІЇ ПО-ЛЬВІВСЬКИ

Майже рік тому добре відома в юридичних колах (і не тільки) юридична компанія Axon Partners оголосила про розширення та відкриття офісу у Львові. Ми вирішили поговорити з партнерами **Юрієм КОРНАГОЮ**, **Лідою КЛИМКІВ** та **Орестом ГАВРИЛЯКОМ** та про враження від роботи, жвавість західноукраїнського ринку юридичних послуг, а також про роль юриспуденції для ІТ-сфери та, навпаки, ІТ-сфери для юриспуденції.

– Ліда, Орест, Юра, розкажіть у кількох словах свою історію про те, як у Вашому житті з'явилась компанія Axon Partners?

Орест: Коли я був маленьким, все літо проводив у бабусі з дідусем на ранчо неподалік Самбора. Пам'ятаю, коли мені було 10 років, ми їхали на мотоциклі «ИЖ Планета 2». Дідусь був за кермом, я сидів на задньому сидінні поруч з бабусею, яка всю дорогу палила цигарки.

Я ненавидів цей запах і дуже любив рахувати. Я вже знав все про сукупність реакцій біологічного окиснення органічних енерговмісних речовин, які були необхідними для підтримки життєдіяльності організму.

Зробивши розрахунки, я заявив бабусі, що куріння забрало у неї майже 9 років життя. Я думав, що мене похвалять за розум та знання біології, але бабуся раптом розплакалася. Я сидів і не знав, що робити. Тоді дідусь зупинився, зліз із мотоцикла і сказав: «Одного разу ти зрозумієш, що важче бути добрим, ніж розумним».

Потім у 26 років мені приснився Axon.

Ліда: Одразу після моєї першої співбесіди на посаду ІТ-юриста, яку ще у 2015 р. проводили Ден Береговий та Міша Пергаменщик (культова фігура, яка, на жаль, стала джавістом і з нами більше не працює), у Facebook мене додав у друзі чувак з Карлсоном на ава-

тарці. Після того як я погуллила, чувак виявився Дімою Гадомським (якщо чесно, на той момент я його не дуже знала). Саме тоді, сидючи в муках очікування на відповідь, я відчула, що попереду мене чекають зміни та настає якийсь новий етап у моєму житті.

Так і трапилося! Ден надіслав мені офер на роботу. Згодом я стала частиною команди. Випадкова не випадковість, про яку я буду довго пам'ятати.

Юра: Я не такий врівноважений як Орест, тому ролі розподілили за таким принципом: він – добрий, я – розумний. Допоки Орест дивився сон про Axon, я аналізував ринок на предмет наявності на ньому схожої юридичної компанії.

Цьому передувала наша спільна з ним розмова про старт чогось нового, свого та саме в такому форматі.

За підсумками маркет-рісорчу стало зрозуміло, що немає сенсу винаходити велосипед, тому вирішили підісти на вже існуючий і близький нам по духу. Кілька місяців вели перемовини з новими колегами про приєднання та формат, й власне, у кінці жовтня 2016 р. приєднались. Це якщо офіційно. Якщо без офіціозу, перша думка, яка у мене промайнула після приєднання: «Нарешті я вдома».

- Ваш офіс працює з лютого 2017 р., тобто майже рік. Назвіть найбільш та найменш успішні події, що сталися в житті компанії за цей час?

Ліда. У нас була купа успішних подій! Для мене це наші фріколерінги, отримання звання юрфірми року №1 у сфері IT. Я пам'ятаю, як всі тоді переживали за Назара, який писав Дімі короткі повідомлення про те, кого оголошують, яке місце, а Діма все це транслював у slack всій команді. Це відкриття Львівського офісу, з яким, я впевнена, розпочалася нова історія аксонів. Це розробка лігал-тех проектів, які тестиш і не віриш, що їх склепає наш юрист-інженер. Це наші онлайн-відеомітапи про цікаве у сфері IT-права, що ведуться Дімою та іншими нашими фаундерами на ютубі (покажіть мені аналоги таких трансляцій в українському юрбізнесі). Було ще дуже багато клієнтських перемог, великих і маленьких, які є у кожного з нас у щоденній роботі.

Найменш успішна подія... Не знаю, що б то могло бути. В моєму щоденному юридичному монохромі таких багато назбирається, але щоб у масштабі офісу чи Аксону нічого не спадає на думку. Все робиться завжди з таким гумором і завзяттям, тому здається, що все виходить круто. Якщо частіше будемо робити ретро-митинги, неуспішностей буде спадати на думку більше. Звісно, у нас багато планів щодо вдосконалення саме внутрішніх процесів, але часто до цього не доходять руки. Інколи це не успіх, але ми над цим працюємо.

Орест: Pros: ми знайомилися з дуже кльовими людьми, з якими пізніше ще й таланило разом працювати. Cons: не знаю, чи це добре, але я не помітив якихось глобальних негативних тенденцій

Юрій Корнага, партнер, Голова львівського офісу Axon Partners

у житті Аксону. Мабуть, тому що ми постійно по вуха в роботі.

Юра: У нас вже саме відкриття офісу розпочалося з успішної події. Ми запросили Ярослава Грицака з його шикарними візіями майбутнього й він годину читав усім присутнім лекцію про те, що всі ми житимемо довго та бідно, а потім помремо, тому краще зробити це зараз, щоб не затягувати.

В часи студентства у мене були пари в морзі – судово-медична експертиза. Двічі на тиждень посеред мерців в приміщеннях з найкращою вентиляцією. Чудове місце для насичення оптимізмом. Там розумієш, що між тобою теперішнім і тобою на металевому столі лише те, що ти робиш та що при цьому відчуваєш. Я б назвав цю дисципліну «Антидрібязковість» (заодно корелюється з «Антикрихкістю» Насіма Талеба). На жаль, в сучасних студентів її вже наче немає.

Щодо найменш успішної події, то мені навіть важко пригадати. Одного понеділка я пересмажив на сніданок котлету для бургера. Це був провал і голод. До обіду. Все інше навряд можна назвати не успіхом, навіть якщо воно мало негативну конотацію.

Ми молоді та будуємо компанію без аналогів на ринку, тому наші помилки для нас цінніші, ніж стоси бізнес-літератури.

- Що являє собою львівський регіон у контексті розвитку IT-сфери?

Орест: Тут Юра не залишить мені місця для тексту.

Ліда: Це П'ємонт української IT-сфери.

Юра: Сподіваюся, що для української IT-галузі це Пало-Альто, а не П'ємонт. Думаю, тут важливіші тенденції, а не історичний ракурс. П'ємонт – це символізм для романтиків, тоді як у Пало-Альто, наче в «Алісі» Льюїса Керрола, потрібно бігти з усіх ніг лише для того, щоб просто залишатися на місці, а щоб потрапити в інше місце, потрібно бігти вдвічі швидше. Це реальність, а я за реалізм, хоча й з домішками оптимізму.

За підсумками 2016 р. (згідно з дослідженням Lviv IT Cluster), у Львові майже кожен 17-ий працездатний мешканець мільйонного міста працював у IT-індустрії. Не обов'язково розробником, але факт того, що місцеве IT генерує достатньо зайнятості для суміжних професій, в тому числі для юристів, є найкращим показником в Україні.

Орест Гавриляк, партнер Axon Partners

Питання лише в його структурі. Здебільшого це аутсорсинг, іноді аутстаф, ще рідше R&D. Про продуктивні компанії майже не говоримо. Звісно, вони є, але більшість знаходиться на стадії стартапу, а не бізнесу з високою доданою вартістю, яким повинен бути IT-продукт.

Однак це індустріальний зріз не лише по Львову, а й загалом по всій країні.

Хоча тенденції останніх років демонструють кількісний та якісний ріст продуктивних стартапів. Думаю, перша українська саксес-сторі з мільярдною капіталізацією продуктивної компанії – це питання 2-3 років або навіть менше. Сподіваюся, ми допоможемо цьому відбутися.

- Сьогодні майже кожен, хто працює на юридичному ринку, знає, що успішним юристом (компанією) можна назвати того, хто розуміє бізнес клієнта та «відчуває» його потреби. Чого потребують ваші клієнти?

Орест: Клієнти хочуть, щоб їхні юристи розуміли, що таке blockchain-протокол, як створити смарт-контракт та вміли відрізнити його від звичайного договору.

На їхню думку, було б непогано, якби юрист при цьому ще й міг/хотів посеред ночі надрафтити SAFT, провести аудит KYC політики у зв'язку з дзвінком FinCEN або прочитати Коран напам'ять у скайпі.

Ліда: Це залежить від клієнта. Хтось потребує швидкого вирішення проблеми, хтось не поспішає, хтось прагне повного відмежування від проблеми та самостійності юриста, хтось вимагає постійної кооперації, коли у скайпі ти маєш майже разом з клієнтом формулювати кожне положення договору лише тому, що клієнт хоче бути залученим. У когось виникає тисяча питань, у когось – жодних. Однак для всіх діє одне правило – робити добре свою роботу.

Юра: Юридичний бізнес, попри всі алюзії, все ж є сервісним, й щонайменше дивно, коли самого сервісу в ньому не так вже й багато. Клієнти все частіше прагнуть простих бізнес-рішень, що ґрунтуються на законодавстві, а не наукових трактатів з купою очевидних фактів та дисклеймерів.

До нас приходять компанії, які вже мали досвід купівлі юридичної експерти-

зи в консалтингу. Свій прихід саме до нас вони часто аргументують тим, що інколи їм пропонували 8 варіантів рішень того чи іншого питання, але при цьому жодне з них не виокремлювали. Тому клієнти таких компаній не знали, що їм робити ні до отримання юридичної консультації, ні після неї, а часу на верифікацію безлічі рішень у них просто немає. У них доволі простий вибір: максимально швидко розвивати технологію та викочувати її на ринок або тижнями танцювати з юристами шлюбні танці. Танцюристів серед них я особливо не спостерігав.

Наші клієнти також вміють користуватися гуглом та знаходити безліч відповідей. З огляду на математичний склад розуму більшості з них, часто ці відповіді є абсолютно валідними, зокрема з юридичної точки зору. Однак час для них є однією з найвищих цінностей. Зекономте його і отримаєте вдячність та гонорар.

- Вас досить часто запитують про ідеї та цілі на майбутнє. Нас цікавить, що Ви змінили б у минулому?

Орест: Все логічно, я купив би BTC, акції Apple, створив би онлайн-пошукову систему та маркетплейс з продажу книжок через мережу Інтернет. А ще не говорив би більше нічого такого своїй бабусі.

Юра: З BTC прям за болуче. Коли ми відкривали львівський офіс, то 1 біткоїн коштував 1 тис. доларів, а зараз його ціна – 20 тис. доларів. Я відмотав би ще трохи далі та подарував Сатоші Накамото кілька ящиків горілки. Нехай би спивався замість протоколи криптовалют писати. Ну а в мене було б менше причин для жалю. Ще вчив би англійську в школі та університеті, замість того щоб прогулювати. Я дуже пізно почав її повноцінно студіювати, фактично в дорослому віці (у 27 років).

Ліда: Я вступила б у Пласт. Це єдине, про що я по-справжньому шкодую. Це тягнеться ще з дитинства. Якщо більше зближувати до професії, то я маю підозру, що потрібно було трохи махнути рукою на навчання та скоріше зайнятися чимось практичним. Хоча сумніваюся, що змогла б це поєднувати. Що вже шкодувати?! Мабуть, у цьому плані я нічого б не змінювала.

- Поділіться secret-планами: які проекти готуєте найближчим часом?

Юра: Секретні плани – вони на те й секретні! У нас точно буде більше активностей в регіонах України, а не лише у вже

традиційних для нас Львові, Києві, Харкові та Одесі.

Також плануємо робити партнерські вилазки закордон, хоча почали вже в цьому році.

Вирішили, що ті партнери, які займаються бізнес-девелопментом, будуть місяць на рік проводити в іншому місті та країні, нетворкатися з місцевим бізнесом та юристами, пітчитися на івентах. Ми намагаємося глобалізуватися змалечку.

Орест: Створити цифрову юрисдикцію та зменшити кількість юридичної роботи для бізнесу.

Ліда: Стану GDPR-офіцером, буду ходити в кашкеті зі свистком і радити клієнтам, як правильно здійснювати обробку персональних даних.

- Що, на Вашу думку, означає прислів'я: «В яке стадо залетів, так і каркай». Чи можна його застосувати до юридичного бізнесу?

Орест: Так, цілком, але мені подобається: «Давши слово – тримайся, а не давши – кріпись».

Ліда. Означає, що варто рости в собі крила. Напевно, його можна трактувати як повагу до вже сформованих без тебе правил. Проте, якщо стадо не хоче прислухатися до тебе, а ти в цей час віриш у щось своє, з нього необхідно вилетіти, скликати нове і разом летіти кудись, куди тобі насправді потрібно. Тобто виходить, що насправді варто рости крила.

Юра: Воно повіває колабораціонізом. Звісно, можна застосовувати, до того ж його й так активно застосовують і не лише в юридичному бізнесі. У мене інше питання: «Чи потрібно?». Думаю, ні. Варто шукати однодумців, тоді буде можливість досхочу накаркатися в унісон.

- Уявіть час, як 100-відсоткову шкалу. Скільки відсотків Ви працюєте, а скільки – відпочиваєте?

Юра: Людський мозок під час сну аналізує та каталогізує раніше отриману інформацію. Часто трапляється, що цілий день щось читаєш, думаєш, але рішення не знаходиш. Потім вночі засинаєш, а вранці прокидаєшся з готовим рішенням. Або без нього. Як пощастить.

Тому я тішу себе тим, що працюю принаймні під час сну.

Орест: Якщо відверто, то це таємниця. Я підписав договір про нерозголошення.

Ліда Климків, партнер Axon Partners

Ліда: Я багато працюю, без цього ніяк. Однак я працюю повільно, що викривлює мої точні відсоткові підрахунки. Я вже навіть порахувала, що помилка – 15%, тому можна не вказувати результат. По-різному трапляється.

- Чим Ви найбільше пишаєтеся у своїй роботі?

Ліда: Тим, що можу не прикидатися. Якщо не захочу, можу не каркати, як скаже стадо.

Орест: Найбільше пишаюся тим, що працюю з такою якісною командою професіоналів.

Юра: У нас трьох зазвичай трапляються саме такі конструктивні діалоги:

- Юра, ти такий якісний.
- Орест, а ти справжній професіонал.
- Хлопці, ви так динамічно розвиваєтеся. Тьфу-тьфу-тьфу, щоб не накаркати.

А ще коли заїжджаю в гості до батьків, вони мене зазвичай запитують коли знайду собі нормальну роботу, без тих інтернетів. Шкода, що заводи в країні погано працюють, а до фермерства я не схильний. Не люблю болото.

- Що побажаєте тим, хто вирішив присвятити себе юридичному бізнесу?

Орест: Запасну професію, хобі – це must have.

Ліда: Потрібно знати, для чого ти це робиш, тобто робити це свідомо. Банально – мати мету, бажано високу, вірити в неї, працювати заради неї, бути чесним з собою, клієнтами та всіма навколо. Не присвячувати себе нікому. Це звучить дивно, але давно доведено, що це неправильно.

Юра: Злітати до Лувру та скласти урочисту присягу на Кодексі Хаммурапі. Заодно прикупити кілька костюмів-трійок. Як мінімум знадобляться для зйомки корпоративного промо-ролика.

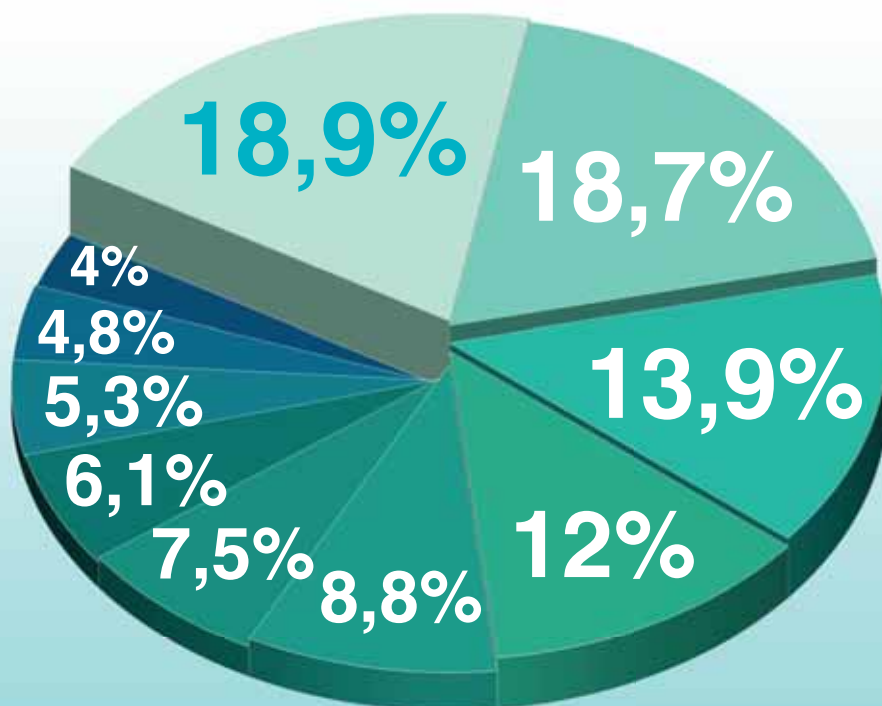
Якщо ж раптом у перервах між переглядом Suits з'явиться трохи часу, то ще можна повчити англійську. Щоб дивитися Suits мовою оригіналу.

Інтерв'ю підготувала
Оксана ГОРЬОВА,
журналіст «Юридичної Газети»

10

НАЙБІЛЬШ ПОПУЛЯРНИХ ПРАКТИК, В ЯКИХ СЕБЕ ПОЗИЦІОНУЮТЬ ЮРИДИЧНІ КОМПАНІЇ

- Судова практика - 18,9%
- Корпоративне право - 18,7%
- Податкове право - 13,9%
- Арбітраж - 12%
- Банківське та фінансове право - 8,8%
- Кримінальне право - 7,5%
- Нерухомість / Будівництво - 6,1%
- Інтелектуальна власність - 5,3%
- Антимонопольне право - 4,8%
- Трудове право - 4%

ПРАКТИКА FINTECH – ЦЕ BANKING&FINANCE ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СВІТУ

Назар ПОЛИВКА,
партнер Axon Partners

Водну мить слова «блокчейн», «біткоїн», «майнінг» стали частиною культурного та соціального мейнстріму. Про коливання цін на криптовалюту говорять навіть таксисти, про це знімають репортажі національні телеканали, а спеціалізовані заходи з пристрастю «блокчейн» збирають зали краще, ніж Олег Винник. Станом на початок 2018 р. вартість одного біткоїна сягнула історичного максимуму – 20 тис. доларів, а сумарна капіталізація всіх криптовалют (700 млрд доларів США) стрімко наближається до капіталізації готівкових доларів (1,5 трлн доларів США).

Однією з основних причин такого безпрецедентного росту крипто-ринку стало ICO – простий та зручний спосіб залучення коштів. Якщо дуже грубо, ICO – це мініатюрне IPO, де замість емісії акцій відбувається емісія криптографічних токенів, які без регуляторних обмежень продаються за криптовалюти. Така концепція з різним успіхом застосовувалася вже давно, але саме 2017 р. став зоряним для нікому невідомих команд, які змогли зібрати мільйони доларів інвестицій часто просто під «голу» ідею. За різними оцінками, за 2017 р. компанії шляхом ICO залучили майже 6 млрд доларів.

Якщо перші ICO проводилися на умовах майже повного правового вакууму, то

зі збільшенням обсягів інвестицій зростає інтерес до теми ICO з боку регуляторів. Незважаючи на розвиток криптоекономіки, з правової позиції криптовалюти та ICO – це дикий захід, без єдиних правил та з безмежним простором для польоту фантазії. Маятник регулювання рухається від обмеження використання криптовалют та повної заборони ICO в деяких країнах (наприклад, у Китаї) до спроб побудувати криптомеку в межах окремо взятої юрисдикції (як це зараз відбувається в Гібралтарі). Наразі деякі країни чи навіть окремі юрисдикції в межах окремих країн конкурують за створення найбільш сприятливого регулювання для криптоекономіки. Приміром, швейцарський кантон Цуг (який за площею менший, ніж Миколаїв) став найбільш популярним місцем інкорпорації ICO проєктів у світі.

Ринок, який раніше для багатьох був чимось середнім між МММ та Форекс, за кілька місяців викликав величезний інтерес з боку консервативного фінансового сектору та юридичного бізнесу. Щоб якось влитися в цей рух, юристи почали активно називати себе крипто- та блокчейн-юристами, а юридичні компанії почали виділяти спеціалізовані крипто-, блокчейн- та фінтех-практики. Однак не всі консервативні юристи готові до роботи з такими проєктами.

Юридичні послуги для криптобізнесу – це дещо інша парадигма продажу послуг, позиціонування експертизи на ринку, стилю роботи та комунікації з клієнтами. Клієнтів цікавлять практичні шляхи вирішення проблем, які часто потрібно вигадувати в умовах відсутності будь-якого попереднього досвіду та регулювання. Клієнт не хоче платити за детальні legal opinion щодо кожної країни, він хоче рішення. Замість довгих імейлів клієнт бажає, щоб юрист спілкувався з командою проєкту в Телеграмі чи Слаку. Це новий світ, в якому нікого не цікавлять місця в рейтингах юридичних видань чи особисте знайомство з другим секретарем першого помічника районного прокурора. Ще один делікатний нюанс полягає в тому, що більшість клієнтів, пов'язаних з криптовалютами,

хочуть платити за послуги саме у криптовалютах, але не всі до цього готові.

Далі буде ще цікавіше. Ринок, який так стрімко виріс, тепер змінюється з неймовірною швидкістю. ICO рухається у напрямку «венчуризації» та структуризації, а для криптовалют відкритим залишається питання ліквідності. Так чи інакше, але збудувати місток між реальним та криптосвітом без адекватного правового регулювання чи саморегулювання буде неможливо. Однак цей місток є ключовим для виходу на ринок криптокапіталу великих гравців з реального сектору економіки, які вже давно приглядаються до нього, без яких криптоекономіка може перетворитися на ще одну фінансову бульбашку.

За всіма законами жанру, хоча Україна голосно говорить про себе як про передову IT-країну, але в крипто-революції, на жаль, не відіграє жодної ролі. Окремі українські спеціалісти та команди рухають прогрес уперед. Проте на рівні держави ми відстали навіть від сусідньої Білорусі, в якій експериментально ввели спеціальний режим регулювання криптовалют та ICO. Наразі в Україні криптобізнес знаходиться у підпіллі, оскільки ніхто не застрахований від того, що завтра до нього у двері постукають не дуже ввічливі люди у баклавах, оголосять підозру у відмиванні грошей та фінансуванні тероризму, конфіскують всі криптоактиви без фіксації у протоколі обшуку.

Ситуація виглядає таким чином, що країни будуть глобально конкурувати між собою за те, хто створить сприятливі умови для ведення криптобізнесу. Мені дуже прикро, але Україна не вскочить у цей потяг. Для цього є дві причини. Перша причина – не можна побудувати крипто-рай в країні, де право приватної власності є радше умовним терміном, аніж правовим інститутом. Друга причина полягає в тому, що хто в Україні не готував би законодавство про регулювання криптобізнесу, обов'язково вийде «податковий кодекс» – набір імперативних норм та адміністративних процедур, які матимуть сотні тлумачень, тому краще взагалі його не регулювати.

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО / M&A

- 1** AVELLUM
- 2** Sayenko Kharenko
- 3** Asters
- 4** AEQUO
- 5** Baker McKenzie
- 6** Arzinger
- 7** Dentons
- 8** DLA Piper
- 9** PwC Legal
CMS Cameron McKenna Nabarro Olswang
- 10** Василь Кісіль і Партнери
- 11** Ілляшев та Партнери
- 12** ЄПАП Україна
- 13** ETERNA LAW
- 14** ENGARDE
- 15** Integrites
- 16** Pavlenko Legal Group

GROUP #2

- 1** KPD Cousulting
- 2** SDM Partners
- 3** Gryphon Legal
- 4** Юрзовнішсервіс
- 5** Artius
- 6** МБЛС
- 7** Андрій Кравець та Партнери

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ: ГОЛОВНІ ОЧІКУВАННЯ 2018

Марія ОРЛИК,

Партнер CMS Reich-Rohrwig Hainz

Знаближенням зимових свят всі сподіваються на диво та хороші подарунки під ялинкою, на реалізацію бажань та прагнень. Нам, спеціалістам з корпоративного права та злиттів і поглинань, хочеться дочекатися повного розквіту корпоративної реформи в Україні, остаточного впровадження найбільш актуальних законопроектів до чинних законів України та встановлення нового правового режиму в корпоративному правовому полі.

Наприкінці 2017 р. ми мали змогу озирнутися назад, проаналізувати досягнення, порадіти успіхам та з надією зазирнути у 2018 р.

Тема корпоративної реформи не полишає ані наших думок, ані порядків денних, ані шпальт професійних видань. Здається, на цю тему можна говорити без зупину. Існує так багато нових та цікавих ідей! Так багато вони нам можуть принести! Так багато яскравих, професійних, надзвичайно освічених людей, готових ділитися своїм досвідом та знаннями, долучилися до процесу корпоративної реформи, формування нової архітектури та культури корпоративних відносин.

Мабуть, без перебільшення можна сказати, що одним з найбільших

(якщо не найбільшим) очікуванням кінця 2017 р. – початку 2018 р. для «юристів-корпоративників» є прийняття та набуття чинності Закону про товариства з обмеженою відповідальністю (законопроект №4666), адже він торкнеться більше ніж півмільйона підприємств України. Здається, наразі це один з найдинамічніших законопроектів у корпоративній сфері. Робота над ним триває з осені 2015 р. Минулого року проект з великим успіхом пройшов перше читання у Верховній Раді України. Однак друге читання нам так легко не підкорилось. Сподіваємося, що очікуваний найближчим часом новий «захід на посадку» подарує нам успішне приземлення та прийняття закону у другому читанні.

За ці більше ніж 2 роки ми встигли пройти нелегкий тернистий шлях, узгодити часто діаметрально протилежні позиції представників юридичної спільноти, великого бізнесу, представників парламенту, знайти складні компроміси, з великим сумом поступитися низкою сміливих ініціатив та прийняти нові ідеї. Я надзвичайно пишаюся тим, що над цим законопроектом з нами працювала Валентина

дового ринку, адже цей документ має сприяти запровадженню нового процесу трансформації низки акціонерних товариств у товариства з обмеженою відповідальністю.

Про різні новели, які пропонує цей законопроект, вже дуже багато написано. За цей час деякі первинні ініціативи проекту встигли змінитися на нові конструкції та алгоритми. Однак головне, що продовжує зберігати цей документ – це надання максимальної диспозитивності в управлінні товариством. Законопроект пропонує добре зважений баланс між інтересами мажоритарних учасників, міноритарних учасників, керівництва та навіть кредиторів товариства.

Не менш важливе значення серед новел законопроекту має дозвіл на здійснення конвертації боргу в капітал (debt-to-equity swap). Ініціатива впровадження в Україні debt-to-equity swap не нова, але надзвичайно важлива. Окремий проект спеціального закону №2764 про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення реалізації права на конвертацію грошових вимог до товариства на внесок до його статутного капіталу був зареєстрований у Верховній Раді

**СПОДІВАЄМОСЯ,
ЩО 2018 РІК ПРОДОВЖИТЬ
СТАЛУ ТРАДИЦІЮ ПОСТУПОВИХ
ЗРУШЕНЬ У РЕГУЛЮВАННІ
ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Іванівна Данішевська, яка цього року не лише успішно пройшла конкурс на посаду судді Верховного суду України, але й нещодавно (30.11.2017 р.) була обрана Головою Верховного суду. Перша жінка на цій посаді! Присутність у нашій робочій групі спеціалістів такого рівня не залишає нам, авторам законопроекту, права на поразку.

Окрім того, до розробки законопроекту залучені фахівці Національної комісії з цінних паперів та фон-

ще навесні 2015 р. Півтора року потому під час другого читання цього документу не вистачило лише 2-х голосів. Цей проект, а також законопроект про товариства з обмеженою відповідальністю наразі очікують на повторне друге читання.

Дозвіл на проведення в Україні конвертації боргу в капітал нарешті не лише відкриє для українських підприємств можливість залучити кредиторів до участі у підприємстві, позбавитися

обтяжливих фінансових зобов'язань, скоригувати свої баланси, але й запровадити робочий механізм залишення іноземних інвестицій на території України у довготривалій перспективі. Адже ні для кого не секрет, що наразі фінансування «дочок» іноземних компаній відбувається саме через внутрішньо-групові кредитні договори. Debt-to-equity swar дозволить перетворити такі кредитні кошти на статутний капітал.

Проте не всі ініціативи реалізуються з однаковою швидкістю. Неприховане занепокоєння в українській юридичній спільноті викликає доля Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів, більш відомого як «Закон про корпоративні договори». Після переможного схвалення цього закону Парламентом навесні 2017 р. ми все ще очікуємо на його підписання Президентом. Затримка з підписанням та опублікуванням цього закону залишається однією з найбільших перепон для подальшого розвитку корпоративного права в Україні. Набуття чинності цим Законом надасть учасникам корпоративних відносин довгоочікувану можливість врегульовувати свої відносини на власний розсуд, розв'язувати складні конфліктні ситуації та сприятиме структуруванню корпоративних транзакцій саме в Україні. Тож ми продовжуємо «тримати кулаки» за довгоочікуваний вступ у дію цього закону.

Листопад 2017 р. став приводом для гордості та радості розробників законопроекту №5592д про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів). Нарешті закон був прийнятий у другому читанні, його вступ у дію ми очікуємо вже у 2018 р. Закон забезпечує імплементацію вимог Директив ЄС щодо розкриття інформації, підвищує вимоги до розкриття інформації ПАТ та зменшує їх для ПрАТ, прибирає монополію платформ (вебсайту та офіційних видань) регулятора для оприлюднення належної інформації. Серед іншого, Закон вдосконалює процес емісії цінних паперів, зокрема шляхом публічної пропозиції та приватного розміщення. Закон

більш детально врегульовує корпоративні відносини в акціонерних товариствах за участю незалежних директорів, передбачає законодавче визначення компетенції комітетів у наглядових радах. Ще одним важливим нововведенням Закону є дозвіл для банків реєструватися та здійснювати свою діяльність у формі ПрАТ.

Сподіваємося, що 2018 р. продовжить стати традицією поступових зрушень у регулюванні державних підприємств. Зокрема, однією з найбільш цікавих ініціатив є проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава (№6428). Проект підготовлений спільними зусиллями державного сектору, Уряду, профільних міністерств та державних компаній, а також за підтримки та участі міжнародних донорів, зокрема ЄБРР, Світового банку, Секретаріату Енергетичного Співтовариства, Посольства США в Україні та інших міжнародних організацій.

Спочатку цей законопроект розроблявся для реформування виключно

Нафтогазу. Згодом його дію та застосування було розширено на всі великі державні підприємства. Законопроект пропонує вирішення питання розмежування повноважень між органами управління таких підприємств. Головне, чого прагнуть досягти розробники проекту – надати професійному менеджменту держкомпаній (незалежним членам наглядових рад) реальні повноваження з управління (включаючи, серед іншого, призначення та звільнення директорів, схвалення фінансової та бізнес-стратегії підприємства). Крім того, законопроект пропонує вдосконалити механізм подання та затвердження фінансових планів, консолідованої звітності, а також встановлює можливість консолідованої сплати дивідендів державними підприємствами та їхніми дочірніми компаніями.

У 2018 р. хочу побажати кожному юристу, який бере участь у розробці нового корпоративного законодавства, нарешті отримати свій довгоочікуваний подарунок – побачити, як змінюється на краще наше правове поле, як воно наближається до кращих світових стандартів.

CMS REICH-ROHRWIG HAINZ

CMS Reich-Rohrwig Hainz – одна з провідних юридичних фірм Австрії, Центральної та Східної Європи, що має 40 років досвіду роботи на ринку юридичних послуг. CMS Reich-Rohrwig Hainz була заснована у 1970 р. у Відні. З 2006 р. в Україні успішно працює Київський офіс CMS Reich-Rohrwig Hainz.

Наші юристи й податкові консультанти надають клієнтам послуги найвищої якості. Ми пропонуємо клієнтам рішення, спрямовані на досягнення комерційно вигідних результатів, що відповідають їхнім економічним вимогам та очікуванням.

Понад 600 фахівців з права у 15 офісах у Центральній та Східній Європі підтримують бізнес клієнтів CMS Reich-Rohrwig Hainz, що робить її найбільш широкою мережею юридичних консультантів. Де б Ви не вели свій бізнес, ми пропонуємо комбінацію локального й міжнародного досвіду та експертизи, що забезпечить Вам отримання консультаційних послуг найвищого рівня.

ПРАКТИКИ ТА СЕКТОРНІ ГРУПИ:

- Банківська та фінансова практика
- Комерційна практика
- Конкуренційна практика та ЄС
- Корпоративна, злиття та поглинання
- Вирішення спорів
- Трудова практика
- Інтелектуальна власність
- Державні закупівлі
- Нерухомість та будівництво
- Податки
- Споживчі товари
- Енергетика
- Фонди
- Готелі та Розваги
- Страхування
- Інфраструктура та проектне фінансування
- Фармацевтика
- Приватні інвестиції
- Технології, медіа та комунікації

ВИЗНАННЯ:

- The Legal 500 EMEA 2017
- Chambers Global 2017
- Chambers Europe 2017
- IFLR 1000

IFLR1000

You lead your industry – choose lawyers who lead theirs

CMS is a leading law firm in CEE. We've been advising global corporations and investors in the region for over 25 years. With more than 600 lawyers across 15 full-service offices in CEE, we are facing the future together.

Wherever you develop your business – CMS combines its regional and international expertise to deliver superior legal advice.

Your World First
cms.law

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ / КОМПЛАЄНС

- 1** Baker McKenzie
- 2** Dentons
- 3** Василь Кісіль і Партнери
- 4** ЄПАП Україна
- 5** Sayenko Kharenko
AEQUO
- 6** PwC Legal
- 7** AVELLUM
- 8** DLA Piper
- 9** ECOVIS Бондар та Бондар
- 10** Spenser & Kauffmann
- 11** Грищенко та партнери

GROUP#2

- 1** Advice Group
- 2** Dmitrieva & Partners
- 3** Gryphon Legal

НОВІ ТРЕНДИ У КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ ТА УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ У 2017 РОЦІ

Олена ПАПАЗОВА,
старший юрист KPMG Law Ukraine

Під кінець року люди починають аналізувати свої досягнення та невдачі, намагаються зрозуміти тенденції, а також надати пояснення певним явищам. Юристи не є винятком, особливо враховуючи нашу педантичність та бажання зрозуміти всі процеси. Тому ми вирішили проаналізувати нові тренди у корпоративному управлінні та управлінні ризиками, які з'явилися або стали більш актуальними у 2017 р. Почнемо з трендів корпоративного управління.

ЕНЕРГЕТИКА

Зміни в енергетичних компаніях пов'язані з прийняттям Законів «Про ринок природного газу» та «Про ринок електричної енергії». Саме ці закони фактично ввели в наш обіг таке поняття як «анбандлінг» («unbundling») – розподіл функцій операторів на ринку.

На ринку природного газу анбандлінг передбачає виокремлення оператора газотранспортної системи, оператора газорозподільчої системи, оператора газосховища та оператора установки LNG. Як приклад цього тренду, варто згадати про тендер НАК «Нафтогаз України», оголошений 07.11.2017 р., на закупівлю юридичних послуг щодо анбандлінгу. Процедура виокремлення оператора газотранспортної системи повинна була завершитися ще до 01.01.2016 р., проте згідно з наявною інформацією, вона

Дмитро МЕЛЬНИК,
юрист KPMG Law Ukraine

була відкладена до набуття чинності рішенням Стокгольмського арбітражу у спорі компанії з Газпромом.

Закон «Про ринок електричної енергії» передбачає виокремлення оператора системи передачі («ДП «НЕК «Укренерго»), оператора системи розподілу (обленерго) та оператора ринку електричної енергії (ДП «Енергоринок»). Відокремлення оператора системи передачі повинне бути здійснено до 11.12.2017 р., оператора системи розподілу – до 11.12.2018 р. Оператор ринку електричної енергії з 11.06.2017 р. втратив право здійснювати діяльність з виробництва, передачі, розподілу та постачання електричної енергії споживачу, а також трейдерську діяльність. Оскільки відповідні вимоги щодо ринку електричної енергії ще не вступили в силу, послуги щодо планування та початку реалізації анбандлінгу в електроенергетиці у 2017 р. були надзвичайно актуальними.

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ: ДЕРЖАВНИЙ СЕКТОР

Можна навести три приклади трендів у корпоративному управлінні державного сектору економіки:

- відбувається корпоратизація державних підприємств – така процедура потребує приведення корпоративного управління державних підприємств у відповідність до вимог Закону «Про

акціонерні товариства» та міжнародних стандартів (останнім прикладом є Розпорядження КМУ №829-р від 22.11.2017 р. про перетворення ДП «НЕК «Укренерго» у ПрАТ);

- держава демонструє бажання «добривільного» вдосконалення корпоративного управління задля підвищення ефективності діяльності державних підприємств (прикладом цього є тендер ДК «Укроборонпром», оголошений 11.11.2017 р., який передбачає, зокрема, закупівлю послуг щодо вдосконалення розробленої стратегії корпоративної та виробничої реструктуризації концерну);

- відбувається створення незалежних наглядових рад у найбільших державних підприємствах, відповідно до Постанови КМУ №142 від 10.03.2017 р. (наприклад, у ПАТ «Укрзалізниця», ПАТ «Укрпошта», Міжнародний аеропорт «Бориспіль»).

НОВІ ІНСТРУМЕНТИ

У 2017 р. з'явилися нові інструменти корпоративного управління. По-перше, запроваджено механізм «squeeze-out»: особа, яка є власником 95% або більше акцій АТ, матиме право викупити акції всіх міноритарних акціонерів такого АТ. Проте зараз цей процес неможливо реалізувати на практиці, тому що НБУ не вніс зміни до Постанови №492 від 12.11.2003 р. щодо відкриття, використання та закриття ескроу-рахунків. Без чіткого регулювання з боку НБУ банки відмовляються відкривати такі рахунки.

Існують всі підстави прогнозувати, що з повноцінним запуском процедури squeeze-out пришвидшаться процеси перетворення ПАТ у ПрАТ. Зараз такі процеси відбуваються, з одного боку, через посилення вимог до ПАТ, а з іншого – через встановлення можливості для ПрАТ мати більше ніж 100 акціонерів.

По-друге, був прийнятий наприкінці березня, але так і не набув чинності Закон про корпоративні договори. Сподіваємося, що найближчим часом цей закон буде підписаний Президентом України, в результаті чого ми отримаємо дуже зручний і необхідний інструмент для регулювання питань управління компаніями.

По-третє, було прийнято Закон №5592-д (щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів). У разі підписання цього закону буде внесено низку змін, в тому числі до сфери корпоративного управління:

- зміниться підхід до визначення публічності АТ;
- загальні збори більше не зможуть вирішувати питання, віднесені до ключової компетенції наглядової ради (з винятками щодо ПрАТ);
- наглядова рада визначатиметься як орган управління;
- якщо в ПрАТ кількість акціонерів становитиме 10 і більше осіб, всі акціонери будуть афілійованими один до одного, то створення наглядової ради буде не обов'язковим;
- збільшаться повноваження наглядової ради;
- розширяться вимоги до незалежних директорів тощо.

Також у 2017 р. було багато трендів щодо управління ризиками. Деякі з них ми хотіли б розкрити.

ДІАГНОСТИКА ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА: ТРУДОВОГО, ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ ТА ЕКОЛОГІЧНОГО

Цей тренд пов'язаний з посиленням відповідальності за порушення у трудовій сфері, що стало наслідком:

- збільшення вдвічі мінімальної заробітної плати, що автоматично призвело до двократного підвищення суми штрафів за порушення трудового законодавства (наприклад, сума штрафу за працевлаштування працівника без укладення трудового договору зростає з 48 тис. грн до 96 тис. грн, за виплату меншої зарплати, ніж мінімальна – з 16 тис. грн до 32 тис. грн);
- введення штрафу у 100-кратному розмірі мінімальної зарплати за недопущення інспекторів праці до проведення перевірки, зокрема з питань виявлення працівників, які працюють без укладеного трудового договору або отримують зарплату у «конверті» (Закон №1774-VIII від 06.12.2016 р.);
- отримання інспекторами праці Держпраці та виконавчих органів місцевих рад права проводити перевірки в будь-яку годину доби, враховуючи ви-

моги законодавства про охорону праці, ознайомлюватися з будь-якими документами, залучати працівників правоохоронних органів (Постанова КМУ №295 від 26.04.2017 р.).

Відповідно, для компаній, які здійснюють роботи підвищеної небезпеки, в яких існують шкідливі та небезпечні виробничі чинники, актуальною є процедура діагностики дотримання вимог у сфері трудового законодавства, охорони праці, промислової безпеки, екологічного законодавства.

Також можна відзначити, що у зв'язку з проведенням ПАТ «Укргазвидобування» тендерів на закупівлю послуг щодо буріння на ринок України зайшли декілька компаній, пов'язані з видобутком вуглеводнів. Такі компанії потребують комплексного юридичного супроводження, особливо щодо питань екологічного законодавства та законодавства щодо охорони праці.

ПЕРЕВІРКА ЗАКУПІВЕЛЬ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

Рахункова палата, Антимонопольний комітет України, Державна аудиторська служба України можуть здійснювати перевірки дотримання процедури закупівель (ст. 7 Закону «Про публічні закупівлі»). Крім того, закупівлі можуть перевіряти правоохоронні органи в межах проведення досудового розслідування.

За останній рік виникла тенденція, коли до юридичних фірм звертаються суб'єкти закупівель з метою діагностики здійснених закупівель; юридичного супроводу майбутніх закупівель як відповідно до Закону «Про публічні закупівлі», так і до внутрішніх Положень про закупівлі та загальновідомих принципів публічних закупівель; юридичного аналізу чинних Положень про закупівлі.

ПОСИЛЕННЯ ПРОЦЕДУР «KNOW YOUR CLIENT»

Все більш актуальним стає питання прозорості діяльності компаній. Цьому є кілька пояснень. По-перше, бажання напрацювати хорошу репутацію, яка відкриває багато можливостей, а саме можливість встановлення контактів з міжнародними партнерами, отримати додаткове фінансування, конкурентна перевага в очах споживачів тощо. По-друге, необхідність дотримання правил, встановлених законодавством.

Одним з аспектів дотримання вищезазначених пунктів є процедура аналізу клієнтів та контрагентів компанії. Причинами більш активного впровадження відповідної процедури у законодавстві є «кримінальні» (боротьба з відмиванням грошей, з незаконним збагаченням) та «податкові» (виявлення доходів, з яких не були сплачені податки, а також створення такої ситуації, коли особа фактично не може розпоряджатися своїми доходами).

Одним з останніх прикладів впровадження такої процедури є норма про те, що банк повинен здійснити документально підтверджену перевірку джерел походження коштів (активів) клієнта у разі проведення операції на значну суму, загалом у розмірі 150 тис. грн або більше (Постанова Правління НБУ №42 від 25.05.2017 р.).

Таким чином, компанії, які здійснюють операції на великі суми та є суб'єктами відповідного регулювання або хочуть підвищити свою репутацію, звертаються до юристів з проханням роз'яснити законодавче регулювання, підготувати процедуру перевірки клієнтів і контрагентів та окреслити особливості імплементації відповідної процедури.

ТОП ЮРИДИЧНИХ ФІРМ, 15 ЩО БУЛИ ОБРАНІ КОЛЕГАМИ

- 1** Sayenko Kharenko
- 2** Василь Кісіль і Партнери
- 3** Asters
- 4** Baker McKenzie
- 5** Arzinger
- 6** ЄПАП Україна
- 7** AEQUO
- 8** AVELLUM
- 9** Ілляшев та Партнери
- 10** КМ Партнери
- 11** AVER LEX
- 12** CMS Cameron McKenna Nabarro Olswang
- 13** DLA Piper
- 14** AGA Partners
- 15** Axon Partners

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

- 1** AVER LEX
- 2** VB Partners
- 3** Солодко і Партнери
- 4** Equity
- 5** ЄПАП Україна
- 6** Василь Кісіль і Партнери
- 7** Arzinger
- 8** Juscutum
- 9** Ario Law Firm
- 10** Вдовичен та Партнери

GROUP#2

- 1** allTax
- 2** Скляренко, Сидоренко і Партнери
- 3** Скуратівський та партнери
- 4** Semper Legal
- 5** Artius
- 6** МАКМЕЛ

КВАРТЕТ ТРЕНДІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ: ЯКИМ МИ ЗАПАМ'ЯТАЄМО 2017 РІК?

Віктор БАРСУК,
старший партнер EQUITY

#1 НЕ(ЗАЛЕЖНА) СУДОВА ГІЛКА ВЛАДИ

Вже зараз з упевненістю можна констатувати, що 2017 р. приніс нам чимало резонансних та цікавих (з позиції практикуючого адвоката) кримінальних процесів. Таким чином, дедалі частіше пересічний українець мав можливість «підвищувати» рівень своїх юридичних знань, спостерігаючи за прямими включеннями із зали судового засідання, де «судили» чергового корупціонера, сепаратиста чи водія на підпитку, дії яких, на думку слідства та прокуратури, містили склад того чи іншого злочину. Саме ця залученість за собою масової інформації та суспільства до кримінальних процесів формувала загальну «правову» думку, а інколи без суду і слідства «встановлювала» вину у вчиненому злочині обвинуваченого чи навіть підозрюваного. Останнім часом безпосередньо під час судових засідань або після їх завершення від громадських активістів або «небайдужих» громадян, які регулярно відвідують судові засідання, можна було почути погрози щодо розправи над адвокатами за реалізацію ними права на захист – конституційного права кожного громадянина України.

Тому однією з тенденцій, яка набула доволі значного поширення у 2017 р., стала тенденція здійснення тиску на

Тарас ПОШИВАНЮК,
партнер EQUITY

адвоката з метою «зменшення» його активності у процесі захисту прав та інтересів клієнта.

Варто зауважити, що деякі органи досудового розслідування та прокурори також взяли собі на озброєння такий метод, однак у цьому випадку відбулися деякі метаморфози. Так, згадані вище органи встановили плідний зв'язок з певними ЗМІ, в результаті чого останні фактично виконували їхні замовлення, подаючи це «під соусом» гучних журналістських розслідувань чи сенсаций. Наприклад, якщо слідству потрібна публічна дискредитація підозрюваного, в ЗМІ публікується стаття, яка містить частину вирваного з контексту матеріалу досудового розслідування. Якщо прокурору потрібна дискредитація адвоката, в ефір запускається сюжет, в якому красномовно розповідають про куплені дипломи, родичів серед суддівського корпусу, заможний майновий стан тощо. У таких випадках деякі журналісти забувають і про догму верховенства права та закону, і про конституційне право кожного на професійну правничу допомогу, і про особисту етику. До того ж такий метод застосовується до суддів, які здійснюють судочинство у резонансних справах. За таких обставин годі й сподіватися на справедливе судочинство, об'єктивність та неупередженість суддівського корпусу.

Проте не всі представники професії пера діють однаково. Слід зазначити, що в окремих випадках саме завдяки журналістам вдається встановити об'єктивну істину або захиститися від суддівського свавілля. Наприклад, випадок з обранням міри запобіжного заходу вихователю дитячого табору «Вікторія», яка підозрювалася у недотриманні правил пожежної безпеки, що призвело до загибелі дітей. Безпосередньо завдяки журналістам та ЗМІ були розголошені факти, що викликали суспільний резонанс, в результаті чого згаданій вище особі було обрано адекватну міру запобіжного заходу.

Однак наведений епізод вкотре показує, що суд все ще здійснює судочинство в «ручному режимі», а судді при винесенні судового рішення більше керуються суспільним інтересом, ніж законом. Варто наголосити, що за умови наявності таких тенденцій в майбутньому перспективи на об'єктивний та неупереджений розгляд справи вбачаються лише теоретичними примарами.

#2 РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ – ПРОГУЛЯНКА ПО ЛЕЗУ НОЖА

У цьому році формування кримінальної практики відбувалося за активною участю нещодавно створених антикорупційних органів. З огляду на суспільну кризу та гостру потребу у боротьбі з корупцією, розслідування злочинів у цій сфері були найбільш резонансними.

Сьогодні впевнено можна констатувати, що жодна посада в державі не може бути гарантією безпеки та недоторканості. Так, у переліку осіб, яких було притягнуто до відповідальності, з'явилося близько 10 народних депутатів, заступників міністрів, керівників державних підприємств та інших високопосадовців.

Водночас у 2017 р. спостерігається тенденція застосування слідчих (розшукових) дій, використання яких не було характерним для старої системи правоохоронних (слідчих) органів.

Для прикладу можна навести виконання спеціальних завдань з використанням агента під прикриттям. Так, нещодавно одним з органів досудового розслідування було оприлюднено результати проведення такої слідчої дії, що породило жваві дискусії в колі практикуючих адвокатів. Одні вважають, що реалізація такого роду слідчої дії, враховуючи чинне законодавство, є нічим іншим як провокацією хабаря (ст. 370 КК України), інші – звичайною роботою слідчого (детектива), яка передбачена чинним КПК України.

Однак, як показує практика останніх днів, за умови добропорядності державного діяча (особи, уповноваженої на виконання функцій держави) та за наявності протистояння між різними органами досудового розслідування, агент миттєво може змінити свій статус на підозрюваного в межах кримінального провадження, що вже розслідується щодо нього. Тому в сучасних українських реаліях робота агента під прикриттям у процесі розслідування корупційних злочинів – це своєрідна прогулянка по лезу ножа.

#3 ЕКСПЕРТНІ ВИСНОВКИ – ЗМІЩЕННЯ АКЦЕНТІВ

2017 р. не став особливим у питанні щодо обов'язку органів досудового розслідування встановлювати наявність складу злочину в діях підозрюваних доказами, здобутими під час досудового слідства. В більшості резонансних кримінальних проваджень завдана злочином шкода є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину, що зобов'язує прокурора та органи досудового розслідування надавати суду допустимі й достатні докази наявності вказаної шкоди. На думку державного обвинувачення, чим більший розмір завданої шкоди, тим краще. Чому? По-перше, це допоможе підвищити ступінь тяжкості вчиненого злочину. По-друге, обираючи міру запобіжного заходу, прокурор зможе наполягати на застосуванні для підозрюваного міри, що пов'язана з обмеженням волі, або на встановленні для нього космічного розміру грошової застави. Однак, як показав 2017 р., навіть спричинення злочином шкоди у розмірі 2 млрд грн не є достатньою підставою для застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Наразі для обґрунтування завдання злочином шкоди слідчі активно використовують результати експертиз, проведених приватними установами. Надання переваги органами досудового розслідування приватним експертним установам цілком логічне, з огляду на низку причин: строк отримання експертного висновку значно коротший, ніж у державних експертних установах; експертний висновок буде «позитивним» для сторони обвинувачення; спричинена злочином шкода буде доведена та підтверджена в «необхідному» розмірі. Водночас, обираючи вказаний спосіб встановлення складу злочину в діях підозрюваного, слідчі (детективи) не враховують, що проведена приватними установами експертиза містить значну кількість недоліків, пов'язаних з порушенням методологічних основ дослідження, невідповідністю висновків фактичним обставинам кримінального провадження тощо.

Сторона захисту, маючи намір «розбити» позицію обвинувачення, активно користується виявленими порушеннями та ініціює проведення власних експертиз, висновки яких встановлюють відсутність шкоди або неможливість її визначення. Досить часто, як спосіб протидії приватним експертним висновкам, що отримані слідчими на стадії досудового розслідування, адвокати вдаються до проведення їх рецензування. За результатами 2017 р. оцінити ступінь ефективності рецензування вкрай важко, адже чинним зако-

нодавством не закріплено процесуального значення/цінності рецензій для встановлення обставин кримінального правопорушення та доведення/спростування вини обвинуваченого.

Слід резюмувати, що достатність доказової бази, зібраної слідчими (детективами) під час досудового розслідування, в тому числі на доведення завданої шкоди, в кожному окремому випадку оцінюється судом індивідуально. В контексті викладеного видається цікавою справа екс-голови Державної фіскальної служби України, як з позиції змагальності, так і обсягу та порядку доказування вини особи в подібних справах. Варто зазначити, що найближчим часом ця справа буде скерована до суду. Тому 2018 р. буде не менш цікавим для юридичної спільноти.

#4 УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ: ПІДВОДНІ КАМЕНІ

Процесуальний інститут угод про визнання винуватості набув значної популярності у 2017 р., про що свідчать статистичні дані. Зокрема, візьмемо для прикладу кримінальні провадження щодо ухилення від сплати податків (ст. 212 КК України). У 2016 р. було ухвалено 53 вироки, з яких 13 – на підставі угоди про визнання винуватості. У процентному співвідношенні частка угод склала 24%. Вже за перше півріччя 2017 р. з ухвалених 32 вироків за ст. 212 КК України 18 – ухвалено на підставі угод про визнання винуватості.

В цивілізованих країнах інститут угоди про визнання винуватості виступає дієвим механізмом пришвидшення кримінального провадження, однак в українських реаліях цей інститут має індивідуальний колорит. Угоди про визнання винуватості активно використовуються органами досудового розслідування для полегшення процедури доказування винуватості підозрюваного (обвинуваченого), у зв'язку з чим принцип змагальності кримінального провадження втрачає свою актуальність. Така ситуація особливо грає на руку тим суддям, які не приховують бажання якнайшвидше завершити судовий розгляд і не вислуховувати довгі промови захисників.

Показовим моментом у 2017 р. стало те, що орган досудового розслідування почав активніше використовувати угоди про визнання винуватості як спосіб встановлення у вирокі суду складу злочину в діях інших фігурантів. Для укладення угоди сторона обвинувачення обирає фігуранта, який безумовно визнає вину за окремим епізодом та притягається до відповідальності за вчинення злочину невеликої тяжкості (наприклад, за ст. 367 КК України). При цьому, користуючись можливістю, в тексті вироку слідчі та прокурори намагаються якнайширше описати роль та участь інших фігурантів у вчиненні злочину (наприклад, за ст. 191, 364 КК України).

Водночас орган досудового розслідування, з метою унеможливлення впливу інших підозрюваних на укладення угоди про визнання винуватості та її затвердження судом, здійснює виділення матеріалів в окреме кримінального провадження. Через такі нехитрі маніпуляції у практикуючих адвокатів сьогодні постає питання про те, як адвокату захистити інтереси клієнта, якщо в іншому провадженні фактично встановлена його вина, адже ст. 394 КПК України передбачено вищеперелічені особи, які мають право на апеляційне оскарження вироків, ухвалених на підставі угоди про визнання винуватості.

якщо вироком вирішено питання щодо її прав. Незважаючи на позицію Верховного Суду України, під час розгляду кожної окремої апеляційної скарги заявники мають наводити переконливі, об'єктивно прийнятні доводи про те, що вирок стосується їхніх прав, свобод та інтересів.

Очевидно, що окреслена проблематика має бути вирішена шляхом внесення змін до процесуального законодавства, якими було б розширено перелік осіб, які мають право на оскарження вироку, а також підстав для оскарження. Вказані зміни виступали б гарантією права кожного громадянина на судовий захист.

“ “ ВПЕВНЕНО МОЖНА КОНСТАТУВАТИ, ЩО ЖОДНА ПОСАДА В ДЕРЖАВІ НЕ МОЖЕ БУТИ ГАРАНТІЄЮ БЕЗПЕКИ ТА НЕДОТОРКАНОСТІ

Ситуацію частково прояснив Верховний Суд України, який постановою від 03.03.2016 р. №5-347 задовольнив заяву судді Бориспільського міськрайонного суду Сергія Вознюка, скасував ухвали касаційної та апеляційної інстанцій, дійшовши висновку, що особа, яка за нормами КПК не наділена правом апеляційного оскарження вироку, має право на таке оскаржен-

ня. Підсумовуючи, варто зазначити, що в цій статті вдалося лише частково охопити ті актуальні та гострі питання, які постають перед кожним адвокатом у процесі здійснення професійної діяльності. Однак будемо сподіватися, що формування та активна робота новоствореного Верховного Суду принесуть позитивні зміни в наше професійне життя.

ЧОГО ОЧІКУВАТИ БІЗНЕСУ У 2018 РОЦІ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗМІНАМИ В КПК УКРАЇНИ

Віталій СЕРДЮК,
старший партнер АО «AVER LEX»

Артем ДРОЗДОВ,
партнер АО «AVER LEX»

У 2017 р. українські законодавці виявили помітну активність у розробці та запровадженні змін до кримінального процесуального законодавства України, покликаних створити більш комфортні умови для бізнесу шляхом гарантування його додаткової захищеності від свавілля правоохоронців. Чи зможуть такі зміни захистити бізнес від надмірного та не завжди законного пресингу правоохоронної системи? Чи принесуть вони покращення для ведення бізнесу в Україні?

ПЕРЕДУМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗМІН

В минулому році відбулась нарада за участю Президента України, прем'єр-міністра, народних депутатів та керівництва Генеральної прокуратури України. Одним із нововведень, проголошених під час зустрічі, стала ініціатива «маски-шоу-стоп», покликана покласти край будь-яким проявам тиску правоохоронних органів на підприємців. Було визначено, що є неприпустимим тиск на чесний бізнес, який працює відповідно до законодавства, сплачує податки, створює продукт і забезпечує робочі місця. Продовженням цього діалогу

став законопроект про протидію тиску на бізнес, розроблений спільно Міністерством юстиції, Міністерством внутрішніх справ, Секретаріатом Кабінету Міністрів, Офісом бізнес-омбудсмена та іншими відомствами.

ВПЛИВ ЗМІН НА БІЗНЕС

По-перше, позитивна динаміка в аспекті захисту інтересів осіб під час обшуку. Повна відеофіксація слідчої дії позбавить осіб, щодо яких проводиться обшук, від зловживань з боку працівників правоохоронних органів. При цьому обов'язковий допуск адвоката на будь-якій стадії обшуку забезпечить конституційне право особи на отримання правової допомоги під час проведення слідчої дії.

Однак не такими райдужними є перспективи стосовно вилучення речей/документів під час обшуку. Запровадження обов'язку сторони обвинувачення обґрунтувати необхідність вилучення оригіналів документів та техніки під час обшуку не є перешкодою, адже у разі бажання така потреба буде доведена, а все те, що слідчий/прокурор вважає за необхідне вилучити, буде вилученим під час обшуку.

До речі, щодо відеофіксації під час обшуку поліція має окрему думку. Заступник голови управління Національної поліції України у м. Києві, областях, АР Крим та м. Севастополі 13.12.2017 р. прийняв лист про роз'яснення окремих положень. В цьому листі службові особи поліції вирішили «роз'яснити» новели КПК на власний лад. Наприклад, у поліції вважають, що обов'язковий відеофіксації підлягають лише обшуки, що проводяться на основі ухвали суду за правилами проведення обшуку. При цьому проведення інших слідчих дій, в тому числі проникнення до житла в порядку ст. 233 КПК України, може не записуватися на відео, якщо є дозвіл власника приміщення на проникнення, а жодна зі сторін не наполягає на фіксації слідчої дії. З таким «роз'ясненням» неможливо погодитися, оскільки воно прямо суперечить новелам КПК.

По-друге, особи, яким протягом тривалого часу не було вручено повідомлення про підозру, однак стосовно яких фактично здійснюються процесуальні дії, отримали можливість захищати свої права та законні інтереси. Це значний крок уперед, спрямований на захист прав, свобод і законних інтересів осіб, які протиправно обмежуються. Адже на практиці щодо осіб, які не мають процесуального статусу підозрюваного, нерідко проводяться слідчі дії, які обмежують їхні права, проте такі особи не мають процесуальної можливості оскаржити такі дії.

По-третє, отримання заявником протягом 24-години витягу з ЄРДР надасть можливість заявникам оперативно отримувати підтвердження факту початку досудового розслідування за їхніми заявами чи повідомленнями про кримінальні правопорушення.

Водночас, оцінюючи реалії сьогодення, на практиці вказана норма навряд чи буде оперативно виконуватися, оскільки не запроваджено реального механізму для її виконання. Окрім того, зазначене положення жодним чином не змінює оперативність оскарження бездіяльності слідчого/прокурора, що існує на сьогодні.

ЗМІНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАХИСТ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ:

№	Зміна	Що це означає для бізнесу
1.	Надано право заявнику отримувати витяг з ЄРДР щодо його заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, а також встановлено обов'язок слідчого/прокурора надати такий витяг через 24 години з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення.	До внесення зазначених змін витяг з ЄРДР заявнику не надавався. Тепер, у разі подання заяви про вчинення слідчим злочину під час проведення слідчих дій, бізнесмен отримує оперативне підтвердження про її реєстрацію, що означає початок розслідування по ній. Відмова слідчого у наданні витягу може бути оскаржена.
2.	Надано право особі, щодо якої здійснюються процесуальні дії (в тому числі її майна), та яка не є стороною кримінального провадження, заявляти клопотання про здійснення кримінального провадження у розумні строки та оскаржувати, зокрема, порушення таких строків.	Якщо бізнесмен не є фігурантом у справі (не має процесуального статусу), але під час розслідування у нього проводиться обшук і вилучається майно, то це положення надає йому можливість повернути своє майно.
3.	Запроваджено обов'язкову відеофіксацію проведення обшуку, а також під час розгляду клопотань слідчим суддею, за винятком вирішення питання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. При цьому відеозапис, забезпечений слідчим/прокурором, є неодмінним додатком до протоколу обшуку. Фіксування слідчої дії (обшуку) надає додаткові гарантії захисту осіб, щодо яких проводиться обшук, від свавілля правоохоронців.	Вказана новела спрямована захистити осіб, щодо яких проводиться обшук, від підміни фактів, вилучення сторонніх предметів та будь-якого іншого свавілля правоохоронців під час проведення обшуку. Відеофіксація є неодмінним додатком до протоколу обшуку. Тобто відсутність відеозапису під час обшуку – це підстава для визнання його незаконним та повернення вилученого майна. Проте найчастіше обшук проводиться з метою тиску на бізнес, а правоохоронці не мають наміру направляти справу до суду, тому очевидно, що ні фіксування на відео, ні дотримання законності під час обшуку не буде дотримуватися.
4.	Передбачено право сторони захисту самостійно здійснювати відеофіксацію проведення обшуку. Водночас такі особи попереджуються про обов'язок не розголошувати відомості досудового розслідування без письмового дозволу слідчого/прокурора, а також про відповідальність за розголошення таких відомостей.	Це право закріплено у зв'язку з постійними спробами опонентів захищати відеофіксацію. Однак воно стосується лише «сторони захисту»: підозрюваний, обвинувачений, засуджений, виправданий, їхні захисники та законні представники. На інших осіб та їхніх адвокатів воно не поширюється. Фактично для бізнесу ця зміна не є корисною, оскільки компанії та їхні службові особи отримують цей статус вже після проведення слідчих дій.
5.	Внесено зміни до ст. 236 КПК України, які передбачають право особи, в житлі чи іншому володінні якої проводиться обшук, користуватися правовою допомогою адвоката на будь-якій стадії його проведення. Вказані зміни мають важливе значення для забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів особи на будь-якій стадії обшуку.	Адвокат повинен з'явитися протягом 3-х годин. Його зобов'язані допустити до будь-якої стадії слідчої дії, в іншому випадку вона буде визнана незаконною. Проте навіть конкретно вказаний термін не захищає від можливих зловживань з боку правоохоронців.
6.	Передбачено обов'язок сторони обвинувачення обґрунтовувати необхідність вилучення оригіналів документів або їхніх копій, а також заборону вилучення електронних інформаційних систем та обов'язок сторони обвинувачення робити копії необхідної інформації без вилучення техніки, на якій вона зберігається, із залученням спеціаліста. Виготовлені належним чином копії такої інформації прирівнюються до оригіналу з метою забезпечення їх доказової сили, що також дозволить певною мірою захистити інтереси суб'єктів господарювання, які потерпають від фактичного блокування своєї діяльності внаслідок необґрунтованого вилучення комп'ютерної техніки та серверного обладнання в межах кримінального провадження.	Зазвичай, у компаній мають намір вилучити саме оригінали документів. Тепер вилучення оригіналів можливе лише в тих випадках, коли необхідні саме оригінали (наприклад, для проведення експертизи). Незважаючи на це, в більшості випадків правоохоронці будуть стверджувати, що планується призначення експертиз, тому вказану норму їм буде досить легко обійти.
7.	Доповнено перелік підстав для закриття кримінального провадження. Зокрема, кримінальне провадження закривається у разі наявності не скасованої постанови слідчого/прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених п. 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК, у кримінальному провадженні стосовно того ж діяння, що розслідувалося з дотриманням вимог щодо підслідності.	Дуже часто на практиці одним з найпоширеніших інструментів для здійснення тиску на бізнес та отримання неправомірної вигоди є внесення працівниками правоохоронних органів (СБУ, НАБУ, Національної поліції) відомостей щодо нібито вчинення кримінального правопорушення. При цьому за одним і тим же фактом змінюється лише номер справи в ЄРДР та орган слідства. За таких обставин бізнесмени, щодо яких внесені відомості до ЄРДР, піддаються необґрунтованому процесуальному примусу (обшуки, допити, арешти, санкції тощо) різних правоохоронних органів фактично у тій же справі. Наразі закон забороняє вносити відомості до ЄРДР за тією ж самою фабулою. Ця норма є абсолютно логічною, проте вона жодним чином не ліквідує корупцію та тиск на бізнес. Правоохоронці й надалі мають можливість вносити до ЄРДР відомості за новими епізодами щодо старих справ.
8.	У кримінальному провадженні запроваджено поняття нового суб'єкта – інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування. Це особа, щодо якої (її майна) здійснюються процесуальні дії в кримінальному провадженні, якими обмежуються права та свободи останньої.	Роками проводилися слідчі дії щодо осіб та їхнього майна, які не наділялися обвинуваченням жодним статусом, який надавав би їй права на захист. Будь-якого бізнесмена можна було залучити до слідчих дій без наявних причин та без будь-якого обмеження розумними строками, породжуючи фактично незаконне кримінальне переслідування завідомо невинної особи. Ця зміна є важливим зрушенням, однак, на жаль, зазначеного суб'єкта не наділили правами, які гарантували б йому право на захист від незаконного кримінального переслідування.

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ:

- White-Collar Crime
- Dispute Resolution

Ми володіємо значним досвідом ведення проектів у банківській та аграрній сферах, а також у нафтогазовій, тютюновій промисловості, електроенергетиці та металургії.

На сьогодні у практиці White-Collar Crime ми виділяємо три ключові блоки роботи:

- захист інтересів акціонерів і топ-менеджерів банків у справах щодо притягнення до майнової та кримінальної відповідальності за діяльність у банківській сфері;
- представництво інтересів компаній, які постраждали від корпоративного шахрайства, дій недобросовісних контрагентів та методів конкуренції;
- екстрадиційні справи в Україні та іноземних державах.

В межах практики Dispute Resolution наша команда адвокатів супроводжує судові процеси (в тому числі в міжнародних інстанціях), а також адміністративні провадження (перевірки, спеціальні розслідування Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, розслідування спеціальних комісій Верховної Ради).

ВИЗНАННЯ:

- The Legal 500 EMEA 2016, 2017: компанія рекомендована у сфері вирішення спорів;
- Chambers Europe 2017: компанія рекомендована у сфері вирішення спорів/ кримінального права;
- Юридична Газета «Лідери практик 2017»: VB PARTNERS

увійшла до ТОП-3 кращих компаній країни з кримінального права і процесу;

- Who is Who Legal: Business Crime 2017: Денис Бугай визнаний одним із провідних юристів України у сфері безпеки бізнесу;

- Best Lawyers 2015, 2016, 2017, 2018: Денис Бугай увійшов до ТОП-5 експертів країни з кримінального права, Володимир Ващенко рекомендований у судовій практиці, Олександр Лук'яненко визнаний одним із кращих у M&A.

Юридичний бутик зі спеціалізацією White-Collar Crime та Dispute Resolution.

Унікальний досвід у цих напрямках дозволяє надавати ефективні інструменти для вирішення конфліктів з державою або недобросовісним бізнесом.

Завдяки нішуванню наші клієнти отримують високий рівень експертизи, індивідуальний підхід та особисту залученість партнерів до проектів. Ми враховуємо специфіку кожного бізнесу та незмінно дотримуємося високих стандартів якості.

КЛІЄНТИ:

Акціонери і топ-менеджери великого українського бізнесу, світові корпорації, банки, іноземні інвестори, ключові особи держави та приватні клієнти:

- Агрохолдинг «Мрія»;
- Акціонери банків «Дельта», «Хрещатик», «Преміум»;
- Миколаївський глиноземний завод;
- British American Tobacco Ukraine;
- Avellana Gold;
- Whirlpool Ukraine;
- Metro Cash & Carry Ukraine;
- Дочірні компанії Lukoil Oil Company.

АДВОКАТСЬКА ПРАКТИКА ЗАХИСТУ БІЗНЕСУ: ЧИ БУВ ВДАЛИМ 2017 РІК І ЧОГО ЧЕКАТИ ДАЛІ?

Олег ВДОВИЧЕН,

адвокат, керуючий партнер АО «Вдовичен та партнери», член Правління Асоціації адвокатів України

Кінець року – це час для підбиття юридичною спільнотою підсумків та визначення нових цілей на майбутнє. Рік роботи адвоката у будь-якій спеціалізації, безсумнівно, вимагає оцінки отриманих результатів та визначення подальшої стратегії дій.

Отже, починаємо з основного... Беззаперечним є факт, що у фокусі 2017 р. залишається системною проблема захисту інтересів бізнесу від протиправного тиску різного роду правоохоронних та контролюючих державних органів. Умови ведення бізнесу в державі далекі від ідеальних. Цю обставину адвокату важко не враховувати. Проте проведення однобічного аналізу, зосередженого лише на негативних моментах, було б помилковим. 2017 рік довів, що держава може йти назустріч бізнесу, забезпечуючи можливість вільно працювати, захищаючи інвесторів та інвестиції. В цьому напрямку вже зроблені деякі кроки, хоча й не такі оперативні та кардинальні, як би хотілося.

Позитивним є прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та

інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування» від 16.11.2017 р. №2213-VIII, іменованій в народі «Закон маски-шоу стоп». Не зупиняючись детально на змісті цього законодавчого акту, хочеться наголосити на загальному позитивному враженні, з огляду на можливість забезпечення ефективного адвокатського захисту. Ситуація, коли йдеться про необґрунтований та протиправний тиск силовиків через відкриті кримінальні провадження, вже протягом десятиліть є «притчею во язицех», але має шанс змінитися. Однак не слід забувати про невдалі спроби вчергове ліквідувати податкову міліцію та створити нову службу фінансових розслідувань з кардинально зміненою ідеологією роботи. Як наслідок, маємо такий результат: від слова до діла у питанні ліквідації цього неефективного правоохоронного органу надзвичайно тернистий шлях.

Протягом 2017 року проблема рейдерських захоплень не втратила своєї актуальності. Хоча з власного враження зауважу, якщо в минулих роках відбувалися переважно «точкові рейдерські атаки», то сьогодні у зоні ризику ціла галузь виробництва – аграрний

суб'єктів господарювання. Хотілося б вірити, що після тимчасового зупинення процедури блокування та можливого запровадження подібного алгоритму в майбутньому ми не підемо дорогою, як зазначив адвокат А.П. Шполянський: «Если ты уже вынул человека из петли, то не толкай его в прорубь».

Наостанок варто зазначити про інші кардинальні зміни чинного законодавства. 2017 р. був періодом «революційних змін» процесуального законодавства. Запровадження монополія адвокатури вийшла на новий рівень діяльності, коли можна говорити про набуття адвокатом додаткових інструментів захисту інтересів клієнта, починаючи від процесуальних можливостей і закінчуючи оптимізацією витрат клієнтів, пов'язаних із судовим захистом. Неможливо не відзначити концентрацію зусиль адвокатського співтовариства щодо вдосконалення практичних можливостей. Ми маємо дієві платформи, сформовані Асоціацією правників України, Асоціацією адвокатів України, їх спеціалізованими комітетами, для висвітлення та обговорення адвокатами, представниками державних органів, суб'єктами господарюван-

**“ ПРОТЯГОМ 2017 РОКУ
ПРОБЛЕМА РЕЙДЕРСЬКИХ
ЗАХОПЛЕНЬ НЕ ВТРАТИЛА
СВОЄЇ АКТУАЛЬНОСТІ**

сектор. Тут варто відзначити посилення ролі «Антирейдерської комісії» Міністерства юстиції України у питанні протидії рейдерству.

2017 рік став справжнім випробуванням для платників ПДВ. Йдеться про автоматичне зупинення реєстрації податкових накладних, що стало справжнім «головним болем» і змусило адвокатів докласти чимало зусиль під час здійснення захисту інтересів

проблемних питань у сфері захисту бізнесу та пошуку оптимальних шляхів їх вирішення.

Загалом, 2017 р. видався цікавим та складним з позиції захисту інтересів бізнесу. Однак кардинальні зрушення та зміни у векторі діяльності державних органів щодо бізнесу ще попереду. Вони потребують повсякденної необхідності для адвоката «тримати руку на пульсі».

МЕДИЧНЕ ПРАВО / ФАРМАЦЕВТИКА

- 1** Arzinger
- 2** Правовий Альянс
- 3** ОМП
- 4** DLA Piper
- 5** Jurimex
- 6** Dentons
- 7** Aleksey Pukha and Partners
- 8** Oleh Rachuk Law Firm

УСПІХИ 2017 РОКУ В ПИТАННІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ ЗА БЮДЖЕТНІ КОШТИ

Олександр БОНДАР,
старший юрист, ЮК «Правовий Альянс»

Рік, що минає, був насичений подіями у сфері фармацевтичного регулювання та прогнозує нам аналогічний початок 2018 р. Особливо варто відзначити питання забезпечення населення лікарськими засобами та медичними виробами за бюджетні кошти. Це комплексна тематика, що охоплює здійснення публічних закупівель, тендерні процедури через міжнародні спеціалізовані організації, перехід на Національний перелік основних лікарських засобів (далі – національний перелік) та реімбурсації за урядовою програмою «Доступні ліки».

МІЖНАРОДНІ ЗАКУПІВЛІ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ТА МЕДИЧНИХ ВИРОБІВ

Централізовані закупівлі лікарських засобів та медичних виробів через міжнародні спеціалізовані організації вже перетнули «екватор». Кінцевим строком для таких закупівель, як визначено у законодавстві, є 31.03.2019 р. Звісно, якщо наша держава не змінить свою позицію щодо цього питання та не подовжить такі закупівлі ще на якийсь період.

Попри критику деяких аспектів та недоліків таких закупівель, не може не радувати той факт, що державі вдалося успішно побороти корупцію на етапі проведення тендерів спеціалізованими

Наталія СПІВАК,
юрист ЮК «Правовий Альянс»

міжнародними організаціями та здійснення поставок товарів. Не пригадується жоден випадок, коли навіть найбільш нищівні критики міжнародних закупівель помітили ознаки корупції під час проведення таких закупівель. До того ж інформація з відкритих джерел свідчить про значну економію бюджетних коштів, якої вдалося досягти, зокрема, завдяки можливості закупівлі безпосередньо в іноземних виробників.

Водночас неможливо не погодитися з тими, хто відзначає несвоєчасність укладення відповідних контрактів між Міністерством охорони здоров'я та міжнародними спеціалізованими організаціями, а також значні строки поставки товарів. Тому Міністерству охорони здоров'я та спеціалізованим організаціям слід налагодити конструктивну взаємодію в межах правового поля, щоб забезпечити вирішення зазначених недоліків.

Укладення контрактів на наступний рік вже на початку 2018 р., вирішення питання щодо скорочення строків поставки товарів, вироблення нових підходів до формування номенклатури створить хороше підґрунтя для успішної передачі закупівель національній централізованій закупівельній організації, що має бути створена відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів

України від 23.08.2017 р. №582-р «Про схвалення Концепції реформування механізмів публічних закупівель лікарських засобів та медичних виробів».

КОНЦЕПЦІЯ РЕФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ТА МЕДИЧНИХ ВИРОБІВ

Схвалення Концепції реформування механізмів публічних закупівель лікарських засобів та медичних виробів розпорядженням Кабінету Міністрів України стало однією з ключових подій цього року у сфері закупівлі ліків та медичних виробів.

Документ передбачає створення закупівельної організації, яка має здійснювати закупівлі лікарських засобів та медичних виробів не лише на місцевому та національному рівнях, а й на міжнародному. Така організація має стати своєрідним «хабом», який охоплюватиме успішних міжнародний досвід та вдалі напрацювання за результатами закупівель через міжнародні спеціалізовані організації.

Наразі здійснення закупівель такою закупівельною організацією може відбуватися виключно як пілотний проєкт, за умови затвердження Кабінетом Міністрів України відповідного порядку реалізації пілотного проєкту з організації діяльності централізованої закупівельної організації у сфері охорони здоров'я. Для виникнення правових підстав для здійснення діяльності закупівельною організацією у розумінні Закону України «Про публічні закупівлі», Кабінету Міністрів України необхідно затвердити відповідний нормативно-правовий акт, яким визначатимуться особливості створення та діяльності такої організації. Очікується, що зазначене може статися вже в наступному році.

Також є низка інших питань, які потребують вирішення, в тому числі на законодавчому рівні. Наприклад, організація повинна діяти на основі коштів, сплачених замовниками за надані послуги. Порядок здійснення таких платежів та визначення

вартості цих послуг має бути закріплено на рівні нормативно-правового акту.

Як свідчить міжнародна практика, значною перевагою діяльності такої закупівельної організації може бути використання переговорної процедури закупівлі. Це дозволило б закупівельній організації вести переговори безпосередньо з виробниками, зокрема з іноземними, та домовлятися про ексклюзивну ціну на товар. Проте такий підхід потребуватиме внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та визначення порядку такої закупівлі на рівні підзаконного нормативного акту.

У разі успішного впровадження зазначеного механізму закупівель замовники зможуть передати повноваження щодо здійснення закупівель професійно підготовленим спеціалістам і не відволікати свій персонал від виконання їхніх безпосередніх обов'язків, а пацієнти зможуть своєчасно отримати необхідні якісні ліки та медичні вироби.

Отже, як вбачається з викладеного, 2017 р. заклав «перші цеглини» для впровадження нового механізму закупівель лікарських засобів та медичних виробів. Успішність реалізації Концепції реформування механізмів публічних закупівель лікарських засобів та медичних виробів, а також впровадження такого механізму закупівель залежатиме від багатьох чинників (у тому числі політичних) та готовності до внесення необхідних змін до законодавства. Тож будемо сподіватися, що 2018 р. відзначиться плідною роботою в цьому напрямку.

ПЕРЕХІД НА НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕРЕЛІК

В умовах обмеженого державного фінансування метою Національного переліку є забезпечення першочергових потреб медичної допомоги населенню в закладах охорони здоров'я для лікування за кошти державного та місцевих бюджетів. Прикладом для реформування стала міжнародна практика Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо створення Базового переліку основних лікарських засобів, який є основою для багатьох країн, що розвиваються в цьому напрямку.

Вже з 01.01.2018 р. публічні закупівлі лікарських засобів здійснюватимуться відповідно до Національного

переліку. З-під дії Національного переліку виведені закупівлі через міжнародні спеціалізовані організації, державна програма реімбурсації інсулінів, роздрібна торгівля препаратів через аптеки, коли препарати купуються пацієнтами самостійно (винятком є державне регулювання цін), а також забезпечення пацієнтів лікарськими засобами за пільговими та безоплатними рецептами згідно з постановою КМУ від 17.08.1998 р. №1303.

При цьому після формування 100% потреби в лікарських засобах, включених до Національного переліку (заклади охорони здоров'я самостійно визначають обсяги своєї потреби відповідно до затверджені методики розрахунку), замовники зможуть закуповувати будь-які інші зареєстровані в Україні лікарські засоби, що не включені до такого переліку. Це дозволить забезпечити поступовий перехід на модель Національного переліку та запобігти дефіциту в доступі пацієнтів до лікарських засобів.

Наразі Експертний комітет з відбору та використання основних лікарських засобів здійснив відбір препаратів, які рекомендовано включити до Національного переліку за результатами аналізу клінічної ефективності та безпеки, підтверджених даними доказової медицини (процедура fast track). Цей список містить деякі препарати, включені до 20-го видання Базового переліку основних лікарських засобів ВООЗ, інгаляційні засоби для наркозу, що включені до Державних програм та субвенцій, а також препарати для забезпечення системи екстреної медичної допомоги. Відповідні зміни до постанови КМУ від 25.03.2009 р. №333 були схвалені Урядом на засіданні 13.12.2017 р.

Паралельно вже був розпочатий прийом заявок на включення лікарських засобів до Національного переліку, що згідно з останніми змінами до законодавства приймаються протягом усього року. Оскільки строк розгляду заявок становить 180 днів, то заявки, подані у 2017 р., будуть розглянуті експертами, зможуть потрапити до чергового оновлення Національного переліку та брати участь у тендерах за бюджетні кошти на 2018 р. Надалі таке чергове оновлення переліку основних життєво необхідних препаратів здійснюватиметься щороку.

Так, до 1 липня кожного року експертний комітет надаватиме свої рекомендації щодо включення до списку нових препаратів.

ВІДШКОДУВАННЯ ВАРТОСТІ ПРЕПАРАТІВ

З початку квітня 2017 р. в Україні стартувала урядова програма «Доступні ліки» з відшкодування вартості лікарських засобів під час амбулаторного лікування осіб, які страждають на серцево-судинні захворювання, цукровий діабет II типу, бронхіальну астму (постанови КМУ від 09.11.2016 р. №862 та №863, до розробки яких були залучені юристи нашої компанії). Завдяки такій державній програмі пацієнти, маючи рецепт лікаря, зможуть купувати препарати з доплатою або навіть отримувати деякі з них безкоштовно. При цьому участь як аптек, так і власників реєстраційних свідоцтв є добровільною. Відшкодування вартості лікарських засобів здійснюється аптекам завдяки коштам цільової субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам.

За результатами першого півріччя роботи програми, до неї приєдналося близько 6560 аптек-учасниць по всій Україні. В цих аптеках можна знайти 198 торгових найменувань лікарських засобів на пільгових умовах продажу, з них 32 – придбати безкоштовно. За цей час було використано 235 млн грн бюджетних коштів за 6,5 млн рецептів пацієнтів. Варто відзначити, що на першому етапі реалізації програми спостерігалися певні проблемні аспекти, зокрема неготовність деяких виробників знизити ціни на препарати до рівня, заявленого державою (граничний рівень оптових відпускних цін визначається МОЗ України на основі зовнішнього референтного ціноутворення) та недостатня мотивація аптек для участі у програмі (рівень маржинальності, недовіра до системи виплат).

До кінця 2017 р. «Доступні ліки» планується розширити шляхом включення нових нозологій та станів. Розглядалися такі варіанти: хронічні захворювання шлунку і дванадцятипалої кишки, депресії та депресивний синдром, профілактика й лікування анемії у першому триместрі вагітності. У 2018 бюджетному році на фінансування програми вже виділено 1 млрд грн.

ТОП 10 ЕФЕКТИВНИХ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ВІД ЮРИДИЧНОГО БІЗНЕСУ

1	Наталія Микольська	Заступник Міністра економічного розвитку і торгівлі України – Торговий представник України
2	Олексій Філатов	Заступник Глави Адміністрації Президента України
3	Сергій Козьяков	Голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України
4	Сергій Шкляр	Заступник Міністра юстиції України з питань виконавчої служби
5	Андрій Журжій	Народний депутат України
6	Оляна Гордієнко	Директор з управління Європейського банку реконструкції та розвитку
7	Вікторія Пташник	Народний депутат України
8	Олена Сотник	Народний депутат України
9	Марія Ніжнік	Перший заступник голови Антимонопольного комітету – державний уповноважений
10	Юрій Терентьєв	Голова Антимонопольного комітету

МИТНЕ ПРАВО

- 1** КМ Партнери
- 2** Arzinger
- 3** KPMG Law Ukraine
- 4** PwC Legal
- 5** Соколовський і Партнери
- 6** Baker McKenzie
- 7** IMG Partners
- 8** Юрлайн

МИТНІ СПОРИ: ОГЛЯД АКТУАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Наталія ГНЕЗДІЛОВА,

адвокат, юрист ЮК Jurimex

З огляду на розвиток економічних відносин та налагодження ділових зв'язків з іноземними суб'єктами господарювання різних юрисдикцій, все більшої актуальності набуває питання не лише вивезення, але й ввезення товарів та послуг на митну територію України. Проблемні питання виникають у суб'єктів як під час декларування товарів, так і у зв'язку з обтяженням з боку держави завеликими митними зборами, що часто призводить до ухилення від сплати митних платежів та, як наслідок, недоодержання коштів до бюджету. Водночас складність митного регулювання дає можливість державним органам зловживати своїми правами у процесі здійснення перевірки та контролю за дотриманням митних правил суб'єктами відповідних правовідносин. Саме розуміння правильного алгоритму дій під час перетину митного кордону забезпечить можливість реалізації суб'єктами своїх прав, а також унеможливить зловживання органами доходів та зборів своїми повноваженнями, що сприятиме дотриманню суб'єктами митного законодавства.

Регулювання спорів у судовому порядку є одним із джерел забезпечення правильності виконання органами доходів і зборів покладених на них функцій та повноважень. Так, актуальними залишаються спори щодо коригування органами доходів та зборів

митної вартості товару й притягнення осіб до адміністративної відповідальності у зв'язку з порушенням ними митних правил.

СПОРИ ЩОДО КОРИГУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРУ, ВИЗНАЧЕННЯ ЦІНИ ТОВАРУ

Суб'єкти правовідносин, під час перевезення товарів через митний кордон України нерідко зіштовхуються з ситуаціями, коли митні органи здійснюють коригування митної накладної із застосуванням другорядних методів її визначення, відмовляють у прийнятті митної декларації, митному оформленні впуску чи пропуску товарів. Такі дії митних органів не завжди є правомірними, тому потрібно звертати увагу на наступне.

Митною вартістю товарів, які переміщуються через митний кордон України, є вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари. Такі відомості використовуються для визначення митних платежів.

Враховуючи, що митна вартість визначається декларантом під час декларування товарів, саме на органи доходів та зборів покладений обов'язок здійснювати контроль за правильністю визначення митної вартості товарів. За результатами здійснення такого контролю, орган доходів та зборів приймає рішення про визнання заявленої декларантом митної вартості або про її коригування.

Рішення про коригування митної вартості товарів приймається виключно у письмовій формі, якщо органами доходів та зборів буде виявлено, що декларантом заявлено неповні та/або недостовірні відомості про митну вартість товарів (у тому числі неправильно визначено їх митну вартість).

Відповідно до ст. 57 МК України, основним методом визначення митної вартості товару є метод визначення за ціною договору щодо товарів, які імпортуються. Другорядні методи застосовуються лише у випадку, якщо митна вартість не може бути визначена за основним методом.

Варто зазначити, що декларант повинен подати документи для підтвердження заявленої митної вартості, перелік яких визначений у ч. 1 ст. 53 МК України. Якщо подані декларантом документи містять розбіжності та ознаки подробиць або не містять всіх відомостей, що підтверджують числові значення складових митної вартості товарів, чи відомостей щодо ціни, яка була фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари, декларант або уповноважена ним особа на письмову вимогу органу доходів та зборів зобов'язані протягом 10-ти календарних днів надати додаткові документи (за наявності), перелік яких визначений у ч. 3 ст. 53 МК України.

Отже, виходячи із системного аналізу зазначеної норми, митні органи вправі вимагати у декларанта додаткові документи лише у разі наявності обґрунтованих сумнівів у правильності визначення митної вартості товару, а також лише ті документи, які можуть усунути сумніви у правильності її визначення. Висновок митних органів про необхідність подання додаткових документів повинен бути обґрунтованим. Митні органи, встановивши відсутність достатніх відомостей, що підтверджують задекларовану митну вартість товарів, повинні зазначити, які саме складові митної вартості є непідтвердженими, з яких причин з поданих декларантом документів неможливо встановити такі складові, які документи необхідні для підтвердження того чи іншого показника.

Неподання декларантом додаткових документів, за відсутності обґрунтування неможливості визначення митної вартості товарів за першим методом, не є достатнім для висновку щодо наявності підстав для застосування митним органом іншого методу визначення митної вартості. До аналогічної правової позиції дійшов ВАСУ в ухвалі від 28.11.2017 р. у справі №К800/22452/16, №К800/2510/14 та в ухвалі від 23.11.2017 р. у справі №К/800/16104/17.

■ митна декларація країни відправлення, відповідно до ч. 2 ст. 53 МК України, не є обов'язковою для підтвердження заявленої митної вартості товару;

▪ відсутність документів про вартість упаковки та пакування жодним чином не впливають на визначення вартості таких товарів, оскільки чинне законодавство передбачає використання для митних цілей загальної вартості товару, що фактично сплачується, а не її вирізання на складові вартості зберігання, навантаження, пакуванням, маркуванням, тари, які вже включені до ціни товару.

Таким чином, як свідчить судова практика, митний орган, пропонуючи декларанту надати додаткові документи, повинен зазначити, які саме обставини ці документи повинні підтвердити або спростувати. Коригування митної вартості за другим методом у разі надання декларантом достатніх документів для визначення митної вартості товару за основним методом є порушенням митного законодавства та тягне за собою скасування рішення про коригування митної вартості товару.

ПРИТЯГНЕННЯ ОСІБ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Спори про притягнення осіб до адміністративної відповідальності за порушення строків транзитних перевезень

Відповідно до ст. 95 МК України до осіб, які здійснюють транзитне перевезення автомобільного транспорту строком до 10-ти діб (а у разі переміщення в зоні діяльності однієї митниці до 5-ти діб), не застосовуються митні платежі та заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

До строків, визначених ст. 95 МК України, не включається час дії обставин, визначених у ст. 192 МК України (зокрема, порушення строків транзитного перевезення внаслідок аварії, дії обставин непереборної сили або протилежні дії третіх осіб, що підтверджується відповідними документами).

Митні органи вправі притягти особу до адміністративної відповідальності лише у межах строків, визначених ст. 467 МК України, а саме: не пізніше ніж через 6 місяців з дня вчинення правопорушення; разі розгляду справ про триваючі порушення митних пра-

вил – не пізніше ніж через 6 місяців з дня виявлення цих правопорушень.

Вирішуючи такі спори, у справі №К/800/10719/16, №К/800/15868/16 ВАСУ звертає увагу, що не вивезення транспортного засобу, який перебуває в режимі транзиту та щодо якого існує обов'язок вивезення за межі митної території протягом строку, встановленого ст. 95 МК України, вважається триваючим правопорушенням, оскільки особа перебуває у безперервному стані протиправної бездіяльності у зв'язку з невиконанням свого обов'язку. У справі №К/800/3931/17, скасовуючи рішення апеляційної інстанції, ВАСУ звернув увагу, що особа не може бути притягнена до відповідальності після спливу строку, визначеного ст. 467 МК України.

Таким чином, особа може бути притягнута до відповідальності виключно у випадку порушення митних правил, за відсутності обставин, які звільняють від відповідальності, а також у межах строків до її притягнення.

Спори щодо притягнення до адміністративної відповідальності за дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів

За дії осіб, які спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів, може бути покладений штраф у розмірі 300% несплаченої суми митних платежів (ст. 485 МК України).

Митний орган, з метою отримання доказів на підтвердження та/або спростування порушення особою митних правил, має право проводити процесуальні дії (опитувати осіб, витребувати необхідні документи, тимчасово вилучати товари, здійснювати митне обстеження, проводити експертизу тощо).

Судова практика свідчить, що суди нерідко підтримують рішення митних органів про притягнення осіб до відповідальності за ухилення від сплати митних платежів. Так, у справі №К/800/22035/16 ВАСУ зазначив, що суди правомірно дійшли висновку про притягнення особи до адміністративної відповідальності згідно зі ст. 485 МК України та накладення штрафу в розмірі 300%. Суди звертають увагу, що наявність у громадян паспорта громадянина України одно-

часно з паспортом громадянина іншої держави не є підставою для звільнення від адміністративної відповідальності за порушення митних правил. Оскільки громадянин України, який набув підданство іншої держави або держав, у правових відносинах з Україною, відповідно до ЗУ «Про громадянство», визнається лише громадянином України. Так само іноземець, який набув громадянства України у правовідносинах з Україною, визнається лише громадянином України.

Отже, спроби особи здійснити транзитний проїзд через Україну з приховуванням інформації про наявність громадянства України кваліфікуються митними органами як протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів, що є підставою для притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Не менш актуальними залишаються спори про заміну іноземних реєстраційних номерів українськими. Такі дії громадян кваліфікуються митниками як ухилення від сплати митних платежів (ст. 485 МК України).

Відмовляючи у відкритті касаційного провадження у справі №К/800/16514/17, ВАСУ зазначає, що суди правильно дійшли висновку про правомірність притягнення особи до адміністративної відповідальності, оскільки надані ним документи разом із діями щодо заміни литовського реєстраційного номера на український об'єктивно свідчать про обізнаність особи щодо митного режиму транспортного засобу, спрямованість умислу особи на його використання без сплати митних платежів, мінімізацію ризиків викриття безпідставності такого використання, тобто на ухилення від сплати митних платежів.

Логічним є прагнення суб'єктів господарювання та громадян оптимізувати свої митні та податкові витрати. Останнє обумовлює недобросовісні дії бізнесу та громадян щодо ухилення від сплати митних платежів та/або належного декларування товарів. Держава повинна вдосконалювати механізм митного контролю, успіх якого полягає в мінімізації суб'єктивних висновків контролюючих органів та обмеженні зловживання органами доходів та зборів своїми повноваженнями.

2017 РІК БУВ НЕПРОСТИМ, АЛЕ ПРОДУКТИВНИМ

Сергій ШКЛЯР, заступник Міністра юстиції України з питань виконавчої служби

- Ваші досягнення на посаді у 2017 році? Які перспективи та плани на 2018 рік?

- Це був непростий, але продуктивний рік. У червні 2016 р. Верховна Рада України поклала початок комплексній реформі системи примусового виконання судових рішень, яка передбачає введення нового інституту приватних виконавців, а також поліпшення процедури виконавчого провадження. Міністерство юстиції прийняло цей виклик і доклало титанічних зусиль для вдалого та своєчасного втілення всіх новел законодавства з початку 2017 р.

Варто відзначити такі нововведення: запуск автоматизованої системи виконавчих проваджень та нового реєстру боржників, підготовка й доопрацювання низки підзаконних нормативних актів, введення в дію обов'язкового авансування витрат виконавчого провадження та процедур виплати винагороди за новими правилами. Завдяки цим заходам вдалося створити мотивацію як державним, так і приватним виконавцями, а також забезпечити конкуренцію між ними.

Для запуску інституту приватних виконавців довелося докласти чималих зусиль: було затверджено порядок допуску до професії, визначено обов'язкову

для всіх кандидатів навчальну програму, розроблено формат іспиту та величезну базу запитань для нього, створено програмне забезпечення для автоматичного анонімного тестування та оцінювання кандидатів.

Нещодавно були внесені зміни до Порядку допуску до професії приватного виконавця, які створюють конкуренцію між навчальними закладами у проведенні навчальних курсів. Тож у наступному році ВНЗ, які акредитуються, зможуть проводити навчання кандидатів у приватні виконавці, в результаті чого ми очікуємо підвищення рівня підготовки кандидатів та популяризацію професії.

Станом на грудень 2017 р. 123 особи успішно склали кваліфікаційний іспит. До Єдиного реєстру приватних виконавців України включено 77 осіб, які вже розпочали свою роботу. У 2018 р. ми очікуємо поповнення ринку на 800-1000 приватних виконавців.

14.11.2017 р. відбувся I Всеукраїнський з'їзд приватних виконавців, яким покладено початок становленню системи самоврядування приватних виконавців в Україні. Під час з'їзду було створено Асоціацію приватних виконавців та затверджено Кодекс професійної етики (це абсолютно прогресивне й унікальне явище у професійному середовищі).

Хоча відтепер відповідальність за розвиток і репутацію професії певною мірою покладена на спільноту приватних виконавців, Міністерство юстиції продовжує працювати над втіленням реформи. У 2018 р. ми й надалі докладатимемо максимум зусиль для допомоги державним та приватним виконавцям. Планується проведення онлайн та офлайн тренінгів (які ми готуємо спільно з нашими міжнародними партнерами), круглих столів та наукових семінарів на актуальні для виконавців теми, study visits (щоб виконавці могли наочно вивчати досвід інших країн), забезпечення інформаційними матеріалами про професію приватних виконавців, проведення інформаційних кампаній для популяризації професії, підвищення рівня суспільної обізнаності та довіри до виконавців тощо. Крім цього, у 2018 р. ми продовжимо вносити зміни у профільне законодавство, які будуть спрямовані на покращення процедури виконання судових рішень.

Як член Ради з питань судової реформи при Президентові України вважаю, що перезавантаження системи виконання судових рішень та судової системи успішно розпочалося, залишилося перезавантажити адвокатуру. Тому потрібно розробити й подати до Парламенту новий законопроект про адвокатуру.

- Наскільки змінилася робота в державному секторі (у порівнянні з приватним)?

- Що стосується управління персоналом, то робота майже не змінилася. Як і в адвокатській компанії, я чітко ставлю завдання підлеглим та вимагаю результатів. Проте через велику кількість погоджень, бюрократичних процедур у державному секторі немає можливості робити все настільки швидко, як у приватному. З позиції бізнесу, в деяких питаннях держава могла б приймати рішення набагато швидше (наприклад, скоротивши певні погоджувальні процедури). Також це стосується службового листування. На мою думку, багато листів взагалі не належить до тієї роботи, яку виконує наше відомство.

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО / ЗЕД

- 1** Sayenko Kharenko
- 2** Ілляшев та Партнери
- 3** ЄПАП Україна
- 4** Василь Кісіль і Партнери
- 5** Грамацький і Партнери
- 6** Baker McKenzie
- 7** ТiCiEm Груп Україна
- 8** SERGII KOZIAKOV & PARTNERS
- 9** ETERNA LAW
- 10** LEMAN International Law Group

КРУТІ ВІРАЖІ НА ОБРІЯХ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Наталія ІСАХАНОВА,
партнер АФ «Сергій Козьяков
та Партнери»

Олеся КРИВЕЦЬКА,
старший юрист АФ «Сергій Козьяков
та Партнери»

SERGII KOZIAKOV & PARTNERS ATTORNEYS & COUNSELLORS AT LAW

Підбиваючи підсумки 2017 р. у міжнародній торгівлі, слід зробити огляд найактуальніших питань для України та світу.

Серед позитивних результатів торговельної політики України варто відзначити набуття чинності Угодою про вільну торгівлю між Україною та Канадою, а також збільшення Європейським Союзом обсягу тарифних квот для деяких важливих для нашої економіки товарних груп сільськогосподарської продукції. Наприкінці грудня 2017 року Уряд затвердив Експортну стратегію України на період 2017–2021 рр., а також підтримав законопроект про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження (Конвенція Пан-Євро-Мед). Україна продовжує ефективно використовувати правові механізми Світової організації торгівлі для протидії торговельній війні з боку Росії.

Стосовно глобальних питань у міжнародній торгівлі, найбільша увага міжнародної спільноти була сконцентрована на виході Великобританії зі складу ЄС, зовнішньоторговельній політиці США, наданні Китаю статусу країни з ринко-

вою економікою, а також змінах до регламентів ЄС щодо заходів протидії демпінгу та субсидіям у торгівлі, які вводять нову методичку розрахунку демпінгової маржі та розміру субсидії для імпорту товарів з третіх країн у випадку суттєвого викривлення ринкової рівноваги або широкомасштабного державного втручання в економіку.

СПОРИ ЗА УЧАСТЮ УКРАЇНИ В СОТ

У другій половині 2017 р. Україна розпочала дві нові суперечки у Світовій організації торгівлі.

Перша справа була ініційована Україною у вересні 2017 р. проти Казахстану. Вона стосується антидемпінгових заходів, які діють на митній території Євразійського економічного союзу (в тому числі Казахстану) стосовно імпорту деяких видів трубної продукції українського походження. Відповідні антидемпінгові заходи були запроваджені рішенням Колегії Євразійської економічної комісії №48 від 02.06.2016 р. за результатом перегляду антидемпінгових заходів у зв'язку із закінченням строку їх застосування. Наразі сторони ведуть офіційні консультації

згідно з процедурою врегулювання спорів у рамках СОТ.

Другий спір був ініційований Україною у жовтні 2017 р. проти Росії стосовно заборони імпорту в Росію та обмежень транзиту через територію Росії низки товарів походженням з України: сокової продукції, кондитерських виробів, пива та інших видів алкогольної продукції, шпалер та іншого настінного покриття. Україна вбачає у зазначених торговельних обмеженнях порушення зобов'язань Росії, закріплених у Генеральній угоді про тарифи й торгівлю 1994 р., відповідних угодах СОТ, які регулюють питання технічних бар'єрів торгівлі, санітарних і фітосанітарних заходів, процедур спрощення торгівлі, а також у Протоколи вступу Росії до СОТ.

Окрім того, у травні 2017 р. Росія ініціювала спір проти України стосовно низки заходів, запроваджених Україною з 2014 р. щодо товарів і послуг російського походження. Одне з найважливіших правових питань, яке постає у рамках зазначеного спору – це потенційне застосування Україною ст. XXI ГАТТ 1994 р. у контексті економічних санкцій проти окремих російських компаній і громадян (стаття про «винятки з міркувань національної безпеки»).

Станом на кінець 2017 р. між Україною та Росією розглядається 5 суперечок у СОТ. У 3-х спорах Україна бере участь як позивач, у 2-х – як відповідач. У першій половині 2018 р. очікуються рішення Групи експертів СОТ щодо двох справ: стосовно обмежень торгівлі залізничним обладнанням українського походження (відповідач – Росія) та щодо антидемпінгових заходів, запроваджених Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі стосовно імпорту аміачної селітри походження з Російської Федерації (відповідач – Україна). Рішення Групи експертів у спорі щодо обмежень транзиту українських товарів через територію Росії (за позовом України) очікується наприкінці 2018 р.

ЗАКОНОДАВЧІ ЗМІНИ ЄС У СФЕРІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ЗАХИСТУ

20.12.2017 р. набули чинності зміни до регламентів ЄС щодо застосування антидемпінгових та компенсаційних заходів

(Регламент (ЄС) 2016/1036 і Регламент (ЄС) 2016/1037). Відповідні зміни закріплені у Регламенті (ЄС) Європейського парламенту та Ради ЄС 2017/2321 від 12.12.2017 р.

Нещодавно ухвалений регламент закріплює новий підхід ЄС до розрахунку собівартості виробництва й нормальної вартості товару в рамках майбутніх антидемпінгових та антисубсидійних розслідувань Європейської комісії. Нове законодавство запроваджує перелік випадків «суттєвих викривлень» ринку, які відбуваються тоді, коли дані про внутрішні ціни або витрати виробництва (включаючи витрати на сировину та енергію), на думку Європейської комісії, не є результатом функціонування вільного ринку в країні експорту, оскільки підлягають державному втручанню.

Попри заяви офіційних представників ЄС про те, що нова методика не орієнтована на жодну з конкретних країн, у відповідних експертних колах панує думка, що нові зміни формуватимуть підходи Європейської комісії в майбутніх антидемпінгових розслідуваннях, передусім, щодо імпорту з Китаю.

Необхідність розробки та ухвалення в ЄС нової методики була зумовлена тим, що у грудні 2016 р. закінчився 15-річний перехідний період згідно з умовами вступу Китаю до СОТ, після чого держава автоматично набула статусу країни з ринковою економікою. Це докорінно змінило усталену практику торговельних розслідувань у головних юрисдикціях, які протягом багатьох років активно застосовували антидемпінгові заходи щодо китайського імпорту на основі конструювання нормальної вартості для товарів, які походять із країн з неринковою економікою. Для ЄС новий статус Китаю становить проблему, тому що може негативно вплинути на стан металургійної промисловості держав-членів ЄС, де притік дешевої металургійної продукції з Китаю спричинить подальше скорочення зайнятості.

Більшість експертів із торговельного права критикують нову методику ЄС як таку, що не відповідає стандартам Угоди СОТ про застосування ст. VI ГАТТ 1994 р. («Угода про антидемпінг»), оскільки може призвести до розрахунку необґрунтовано високої демпінгової маржі та, як наслідок, застосування необґрунтовано високих ставок антидемпінгових заходів Європейською комісією.

НАСЛІДКИ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄС ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

У міжнародних колах науковців та юристів-практиків панує думка, що після виходу Великобританії з ЄС її торговельна політика буде спрямована на збільшення обсягу торгівлі з країнами, які динамічно розвиваються. Передбачається, що Великобританія укладе торговельні угоди з Китаєм, Бразилією та державами Перської затоки. Також слід очікувати, що Великобританія розпочне переговори з такими країнами як Австралія, Нова Зеландія та Індія. Можливим є укладення нової торговельної угоди зі США. Торговельні відносини між Великобританією та ЄС можуть розвиватися за кількома сценаріями: укладення нової двосторонньої торговельної угоди між сторонами або набуття Великобританією статусу асоційованого члена у митному союзі ЄС. У будь-якому випадку ці питання будуть вирішуватися шляхом переговорів між Великобританією та ЄС. Насамкінець, після виходу з ЄС Великобританії, доведеться вести окремі переговори з державами-членами СОТ щодо закріплення окремих тарифних та інших поступок держави як члена СОТ. У цьому контексті вже зрозуміло, що одним із найгостріших предметів майбутніх переговорів Великобританії в рамках СОТ стане перерозподіл обсягів тарифних імпорتنних квот для сільськогосподарської продукції між Великобританією та ЄС.

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПРАКТИКА США

Вихід США з Договору про транстихоокеанське партнерство (Договір TPP) на початку 2017 р. завдав серйозного удару економіці Мексики та іншим латиноамериканським країнам (насамперед, Перу та Чилі). Такий крок, без перебільшення, зумовлює фактичне переформатування структури торгівлі Тихоокеанського регіону. Якщо говорити про Мексику, то вона постраждала найбільше. З огляду на залежність її економіки від експорту (передусім, до США), Договір TPP надавав Мексиці можливість виходу на нові ринки.

Ще один «революційний» крок Дональда Трампа – ініціювання перегляду Північноамериканської угоди про вільну торгівлю – містить багато ризиків для США. Незважаючи на всі останні успіхи Китаю, Канада та Мексика все-таки залишаються найближчими сусідами й важливими торговельними партнерами США. Перегляд

Угоди НАФТА може спровокувати збій в нинішніх потоках імпорту з вищевказаних країн, що призведе до підвищення цін на імпортні товари на внутрішньому ринку США.

Не меншу загрозу перегляд Угоди НАФТА становить для економіки Мексики. Враховуючи динаміку розвитку міжнародних торговельних відносин, деякі положення Угоди НАФТА справді потребують перегляду. Наприклад, сторони досягли згоди щодо вдосконалення положень про електронну торгівлю, регулювання телекомунікаційних послуг та енергетики, узгоджені регуляторні практики, дотримання стандартів щодо захисту навколишнього середовища. Однак, як показав досвід попередніх раундів тристоронніх переговорів, головним джерелом неузгодженостей між сторонами надалі залишатимуться пропозиції США щодо скасування процедури врегулювання спорів згідно з гл. 19 Угоди НАФТА, а також пропозиція щодо зміни правил походження для автомобілів. Остання пропозиція полягає у тому, що автомобілями «регіонального» походження з держав НАФТА можуть вважатися лише автомобілі, половина матеріалів і частин у складі яких виробляється у США.

Загалом, зовнішньоторговельний курс США завдає відчутного удару СОТ, оскільки ставить під сумнів доцільність існування Органу з вирішення спорів. Судячи з останніх заяв, Адміністрація Дональда Трампа має намір ігнорувати будь-які рішення СОТ, які загрожують суверенітету країни. На думку деяких аналітиків, це пов'язано з тим, що керівництво США шукає можливість для застосування торговельних санкцій в односторонньому порядку. У цьому контексті також слід звернути увагу на зусилля США, спрямовані на блокування процесу формування нового складу Апеляційного органу СОТ.

Отже, 2017 р. продемонстрував тенденції, не спрямовані на користь відкритості в міжнародній торгівлі. Також не додають оптимізму результати 11-ї Міністерської конференції СОТ, яка нещодавно відбулася у м. Буенос-Айрес (Аргентина) та не увінчалася підписанням жодних суттєвих багатосторонніх домовленостей.

Вже зараз очевидно, що 2017 р. залишає відкритими питання у зовнішньоторговельній політиці, які в наступному році стануть визначальними для подальшого розвитку міжнародної торгівлі для України та світу.

ETERNA LAW

Європейська юридична фірма повного циклу та один із лідерів юридичного бізнесу в регіоні СНД.

Компанія була створена у 2002 р. в Україні. Зараз вона налічує більше ніж 80 професіоналів у 5 офісах в Україні, Росії, Казахстані, Латвії та Німеччині.

ETERNA LAW отримує постійне визнання як один із лідерів ринку за якість, відповідальність та глибинну експертизу.

Фірма має ґрунтовну історію та експертизу в регіоні СНД. Наша команда добре знається на нюансах різноманітних ринків, які вимагають міжнародного досвіду та розуміння локальної специфіки.

ETERNA LAW консулює зі складних питань широке коло клієнтів на території СНД, серед яких міжнародні фінансові інститути та корпорації в різних галузях промисловості, урядові установи, неурядові організації та багато інших компаній.

Історично склалося, що ми тісно співпрацюємо з Урядом Латвії та беремо участь в офіційних візитах керівництва країни.

Оскільки **ETERNA LAW** є юридичною фірмою повного циклу, ми надаємо поради щодо будь-якого бізнес-процесу. Основні види наших послуг: корпоративне право і злиття, податки, міжнародні фінанси, нерухомість, судова практика та арбітраж, права людини, застосування регуляторних норм, управління боргами.

Також ми є ексклюзивним членом 3-х міжнародних юридичних асоціацій (PLG International Lawyers, AIEL, Libralex), що дозволяє нам залучати партнерів з більше ніж 40 країн.

Наша фірма отримала широке визнання як один із провідних податкових і трудових юридичних консультантів. **ETERNA LAW** – це індивідуальний підхід до кожного клієнта.

ALWAYS
ONE
STEP
AHEAD

RECOMMENDED BY ALL
LEADING RANKINGS

www.ETERNA.law

МІЖНАРОДНИЙ АРБІТРАЖ

- 1** ENGARDE
- 2** Sayenko Kharenko
- 3** Arzinger
- 4** ЄПАП Україна
- 5** Василь Кісіль і Партнери
- 6** Asters
- 7** Integrites
- 8** Dentons
- 9** AGA Partners
- 10** Грищенко та Партнери

GROUP#2

- 1** Gestors

П'ЯТЬ ТЕНДЕНЦІЙ В АРБІТРАЖІ

Маркіян КЛЮЧКОВСЬКИЙ,
партнер міжнародної арбітражної
та судової практики ЄПАП Україна

АРБІТРАЖ ТА СУДОВА РЕФОРМА

Впродовж багатьох років Україна вважалась arbitration-hostile – «анти-арбітражною» юрисдикцією. Насамперед, про це говорили в Україні, адже тут було складно виконати арбітражне рішення, категорія «публічного порядку» тлумачилася судами розширено та застосовувалася ліберально. Користувачі арбітражу (український бізнес) у своїй більшості не розумів його особливостей та надавав перевагу вирішенню спорів у не менш складній, але звичній системі українських судів. З часом це змінилось. Арбітраж як спосіб вирішення спорів набув популярності та вживаності, а суди почали менше втручатися в арбітражні справи, зокрема на стадії визнання та виконання рішень.

При цьому Україна вперлась у «стелю» у вигляді відсутності законодавчих механізмів, які уможлилювали б належну взаємодію між українськими судами та арбітражними трибуналами (наприклад, щодо забезпечення позову, забезпечення доказів тощо). Все це разом із поганою репутацією,

яку українська судова система накопичувала протягом багатьох років, призвело до того, що український арбітраж «втік» з України. Окрім справ у МАКС при ТПП України (переважно невеликих і простих), впродовж багатьох років одиниці компаній наважувалися передбачити арбітраж на території України як спосіб вирішення комерційних спорів, не в останню чергу через те, що такий арбітраж не мав би жодної підтримки з боку українських судів (а то й навпаки). В результаті українські юристи-арбітражники більше їздять на слухання в Лондон, Стокгольм, Цюрих та Париж, замість того щоб вести справи у своїй юрисдикції.

Кілька років тому українська юридична спільнота розпочала роботу над законопроектами, які мали на меті дещо виправити цю ситуацію. Така робота велася, зокрема, Українською арбітражною асоціацією та Українським національним комітетом Міжнародної торгової палати. Спільні зусилля призвели до того, що чимало напрацьованих колег-практиків знайшли своє відображення у нових процесуальних кодексах, які набули чинності 15.12.2017 р.

та стати набагато привабливішим для його користувачів.

Зазначені зміни відбулися в контексті ширшої судової реформи, створення нового Верховного Суду, більшої уваги до боротьби з корупцією в судовій системі. Це дає підстави вважати, що арбітражна реформа має великі шанси на успіх.

Варто зазначити ще один важливий факт – до арбітражної реформи долучився МКАС при ТПП України. 01.01.2018 р. набуває чинності новий Регламент МКАС. Також у минулому році МКАС провів реформу та розширив свій список арбітрів. Все це не може не сприяти збільшенню популярності та затребуваності цієї інституції як місця розгляду комерційних спорів.

«МЕЙНСТРИМІЗАЦІЯ» АРБІТРАЖУ

Важливою тенденцією в українському арбітражі є його «мейнстрімізація». Мова не йде про його популяризацію, адже арбітраж завжди був затребуваний. Ми говоримо про те, що чимало великих та гучних справ протягом останніх років привернули до себе увагу не лише професійної

ВАРТО ЗВЕРНУТИ УВАГУ НА ЗУСИЛЛЯ АРБІТРАЖНОЇ СПІЛЬНОТИ, ЯКА ЗДІЙСНЮЄ ВЕЛИЧЕЗНИЙ ОБСЯГ РОБОТИ ДЛЯ ПІДСИЛЕННЯ ПРОЗОРОСТІ В АРБІТРАЖІ

Відтепер низка цікавих положень про можливість судів вживати заходи для забезпечення позовів, що розглядаються в порядку міжнародного комерційного арбітражу, забезпечення доказів для цілей арбітражного розгляду, арбітрабельності спорів, підсудності справ щодо визнання й виконання арбітражних рішень та інших моментів, створюють можливості для українського арбітражу зробити величезний крок уперед у своєму розвитку

спільноти, але й ширшого загалу. Наразі кейси та рішення обговорюються не тільки на юридичних конференціях, але й в суспільно-політичних та бізнесових ЗМІ, на телебаченні та навіть у політикумі. Можливо, це буде деяким перебільшенням, але арбітраж завжди сприймався як своєрідна «закрита територія», зокрема через те, що неодмінною рисою арбітражу, на якій робився особливий наголос, завжди була конфіденційність.

Зараз ситуація змінилася. Велика кількість резонансних справ призвела до того, що про справи пишуть журналісти, розкриваючи у своїх матеріалах багато цікавих деталей. На справи звертають більше уваги тоді, коли арбітражні рішення проходять через процедуру визнання та виконання, потрапляючи в судові інстанції та стаючи публічними.

На мою думку, це важливий чинник, який позитивно впливає на сприйняття арбітражу, дає йому додаткову легітимізацію, адже більше вже не звучать запитання на зразок: «А чому якихось троє арбітрів-іноземців мають вирішувати питання державної ваги, до того ж без права на апеляцію?».

Публічна увага до арбітражу також не може не бути позитивним чинником для його розвитку. Гарним прикладом цьому були стокгольмські арбітражні рішення у справах щодо «газових воєн» у 2008-2012 рр. Через увагу громадськості та ЗМІ до цих справ, винесені арбітражні рішення (якими б дискусійними вони не були) пройшли публічну процедуру визнання та виконання в Україні, а Верховний Суд України, винісши остаточне рішення, яким дозволив примусове виконання стокгольмських рішень в Україні, зробив для практики визнання виконання арбітражних рішень в Україні більше, ніж будь-хто інший.

ДЕРЖАВА ТА АРБІТРАЖ

Не останнім чинником у «мейнстрімізації» арбітражу є те, що держава, державні органи та державні компанії впродовж останніх 4-х років є справжнім драйвером ринку арбітражу в Україні.

Починаючи з 2014 р. абсолютна більшість справ у категорії так званого «великого арбітражу» (великих комерційних спорів та інвестиційного арбітражу) були тим чи іншим чином пов'язані з державним елементом. Сюди можна віднести справи, пов'язані з анексією Криму, а також справи, що впливають зі складності інвестиційного клімату в Україні. Часто таке збільшення кількості справ за участю держави пов'язують з глибокою кризою, яку пережила і переживає Україна. Кризові явища завжди тягнуть за собою збільшення кількості інвестиційних позовів до держави. Прикла-

дом цього був ріст інвестиційних арбітражів проти України після кризи у 2008-2009 рр. Однак цього разу ситуація дещо інша, яскравою ознакою цього є те, що нині Україна (держава, державні органи та компанії) виступає позивачем настільки, наскільки українські сторони захищаються в арбітражі.

Таке явище здійснює значний вплив на український арбітражний ринок. По-перше, це збільшує обсяг ринку, адже росте попит на послуги юристів-спеціалістів в арбітражі. Арбітражем почали займатися навіть фірми, які ніколи не мали усталених арбітражних практик, але змогли отримати доручення від державних клієнтів. По-друге, такі справи притягують увагу провідних світових юридичних фірм (в українських справах). Як на боці українських сторін, так і на боці опонентів працюють фірми, які є безумовним *creme de la creme* у світі арбітражу: Shearman & Sterling, Quinn Emmanuel, Lalive, White & Case, Latham & Watkins та інші. По-третє, складається враження, що всі без винятку українські кейси є неймовірно цікавими та незвичайними, адже про них всі говорять, за ними всі слідкують. Як наслідок, Україна стає цікавою арбітражною юрисдикцією. Це добре продемонструвала кон-

ференція Kiev Arbitration Days, яка зібрала найбільшу аудиторію за 7-річну історію свого існування – понад 160 учасників, майже 40% з яких прибули з-за кордону.

В контексті арбітражної реформи в Україні це створює сподівання, що Україна стане не лише предметом для обговорення, але й справжньою популярною арбітражною юрисдикцією.

КОНСЕРВАТИВНІСТЬ РИНКУ

На арбітражному ринку в Україні не все так просто. Кризові явища, що виникли у 2014 р., завдали значного удару його «грошовому наповненню». Спочатку клієнти всіма способами намагалися уникнути дорогих арбітражних спорів з суто економічних міркувань, що значною мірою «обвалило» ринок. Згодом розпочалося неминуче відновлення, але криза дуже вплинула на бачення клієнтів, як будувати стосунки з юристами в арбітражних справах (зокрема, в контексті ціноутворення).

Насамперед, мова йде про «смерть погодинних ставок» (міжнародний арбітраж традиційно був найменш пристосований до «кепів»), фіксованих гонорарів чи навіть приблизних кошторисів, адже арбітражні справи рідко бувають передбачувані, особливо коли йдеться про «великий арбітраж», однак

навіть тут клієнти потребують передбачуваності та контролю над видатками. Не останню роль у цьому відіграло згадане вище домінування «державних» справ на арбітражному ринку впродовж кількох років. Залучення юристів до цих справ вимагає участь у процедурі державних закупівель, яка побудована виключно на «кепованих» гонорарах.

Юридичні фірми (як українські, так і міжнародні) змушені тепер «обчислювати» та оцінювати вартість своїх послуг у складних, динамічних арбітражних справах з багатьма невідомими. Кожен досвідчений арбітражник знає, що відсоток справ, які проходять чітко (тобто так, як було заплановано), близький до нуля, тому змушені ділити ризику зі своїми клієнтами.

Домінування фіксованих чи «кепованих» гонорарів ускладнюється тим, що на українському ринку з'явилося багато нових гравців – невеликих, молодих фірм, які агресивно борються за роботу з усталеними учасниками ринку. На тендерах вони стверджують, що «вгадають цю мелодію з трьох нот», обіцяючи неймовірно низькі гонорари. Деякі великі фірми також беруть подібні методи на озброєння, прагнучи «зачепитися» за клієнта будь-якою ціною, навіть відверто демпінгуючи.

Далеко не всі до цього готові. На ринку є фірми, які не можуть собі цього дозволити, зважаючи на репутацію та інтереси інших клієнтів (все частіше на ринку звучать питання: «Чому ви їм зробили таку велику знижку, а нам ні?»), а також через безкомпромісність з позиції якості послуг. Адже демпінг створює невідворотний тиск на якість юридичних послуг, тому що у демпінгуючої фірми буде безперервна спокуса поставити на «дешеву» справу молодих, недосвідчених, недорогих юристів. Для багатьох фірм такий підхід є принципово неприйнятним.

Однак тиск на ціноутворення на ринку присутній як ніколи. Наразі кожен український арбітражник вже може досить легко дати відповідь на запитання: «Скільки коштує стокогольмський арбітраж?».

РІСТ ПРОЗОРОСТІ В АРБІТРАЖІ

Конфіденційність – це один з трьох китів (поруч зі швидкістю та дешевизною), на яких побудована концепція арбітражу. В ідеалі факт арбітражу

між сторонами та деталі справи невідомі нікому, окрім безпосередніх учасників провадження, не кажучи вже про склад арбітражного трибуналу та юристів, які беруть в ньому участь. Така закритість призвела до того, що арбітраж почав сприйматися як «закрита система», до якої має допуск невелика кількість людей, а рішення в ній приймає ще менша група спеціалістів (недарма виник термін «арбітражна мафія»). Це призвело до того, що почали виникати сумніви в легітимності арбітражу.

Світова арбітражна спільнота усвідомила цей ризик, тому намагається адресувати пов'язані виклики та пристосуватися до життя в нових реаліях. Зрозуміло, що арбітраж не може стати цілком публічним за визначенням. Адже як концепція арбітраж побудований на волі сторін, тому якщо сторони хочуть, щоб спір залишився конфіденційним, так і буде.

Однак робляться кроки до підвищення прозорості, до того ж усіма учасниками процесу. Арбітражні інституції відіграють у цьому чи не найважливішу роль. Будучи носіями величезного масиву інформації про арбітражні провадження, що відбуваються під їхньою егідою (своєрідний «арбітражний big data»), інституції почали консолідувати, аналізувати та публікувати цю інформацію у вигляді статистики. Спочатку – про кількість, розмір справ та національність сторін,

Сторони самі часто розкривають інформацію про арбітраж, зокрема у прес-релізах, повідомленнях на фондових ринках чи через передачу арбітражних рішень до судів для визнання та виконання. Світ дізнається все більше і більше про арбітраж та починає розуміти, як функціонує ця система. Це не може не впливати на сприйняття арбітражу як повноцінного, легітимного та надійного способу вирішення спорів.

Окремо варто зазначити проблематику з конфіденційністю інвестиційного арбітражу. Панує думка, що інвестиційний арбітраж становить настільки великий та вагомий публічний інтерес (щонайменше для держави, яка бере участь у справі), що такі справи не можуть бути конфіденційними. Ці міркування є частиною заклику до створення інвестиційного судового органу, який мав би замінити систему інвестиційних арбітражів, що діє сьогодні.

У цьому контексті варто звернути увагу на зусилля арбітражної спільноти, яка здійснює величезний обсяг роботи для підсилення прозорості в арбітражі. Це дослідження, які проводяться університетами, громадськими організаціями та юридичними фірмами, а також соціальні ініціативи (наприклад, The Pledge, яка спрямована на забезпечення участі жінок в арбітражі на рівних правах з чоловіками).

“ КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ – ЦЕ ОДИН З ТРЬОХ КИТІВ, НА ЯКИХ ПОБУДОВАНА КОНЦЕПЦІЯ АРБІТРАЖУ

потім – про розмір арбітражних зборів та витрат, зрештою – про призначення арбітрів. Арбітражні інститути встановлюють до призначуваних арбітрів все жорсткіші вимоги щодо незалежності, безпристрасності та зайнятості (ці критерії також публікуються).

Водночас арбітри змушені розкривати всі справи та обставини, які можуть створювати для них конфлікт інтересів чи впливати на безпристрасність. Такі дані не публікуються, але розповсюджуються серед учасників проваджень.

Можливо, український ринок не завжди та не одразу відчуває ці зміни, але вони неминуче настають. Сьогодні ні для кого не є сюрпризом, коли бачиш своє ім'я у статті в Global Arbitration Review чи в іншому подібному виданні. Така тенденція буде посилюватися. Прозорість містить нові, але цілком реальні виклики. Нові для такого специфічного ринку як український. Українській арбітражній спільноті потрібно бути до цього готовою.

НЕРУХОМІСТЬ / БУДІВНИЦТВО

- 1** Василь Кісіль і Партнери
- 2** DLA Piper
- 3** Baker McKenzie
- 4** Arzinger
- 5** Equity
- 6** Ілляшев та Партнери
- 7** Грамацький і Партнери
- 8** ALEXANDROV&PARTNERS
- 9** Spenser & Kauffmann
- 10** KPD Consulting

GROUP#2

- 1** Aleksey Pukha and Partners
- 2** МБЛС
- 3** Advice Group
- 4** TOTUM

«НЕРУХОМІ» ЗМІНИ

Олександра ФЕДОТОВА,
партнер ADER HABER

Дмитро НІКОЛОВ,
юрист ADER HABER

Упродовж 2017 р. містобудівне законодавство України зазнало багатьох суттєвих змін. Так, 17.01.2017 р. Верховна Рада України прийняла Закон №1817-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення містобудівної діяльності» (далі – Закон №1817-VII), який набув чинності 10.06.2017 р. Серед нововведень Закону №1817-VII варто відзначити наступні:

- скасовано поняття категорії складності об'єкта будівництва. Об'єкти відповідних категорій складності класифіковано за класами наслідків. I та II категорії складності об'єктів віднесені до класу CC1, III та IV – до CC2, V – до CC3. При цьому необхідними умовами для будівництва об'єктів CC2 і CC3 буде експертиза проекту будівництва та отримання дозволу;

- ліцензування видів господарської діяльності з будівництва об'єктів розповсюджено на класи CC2, CC3 (до змін поширювалося на об'єкти IV-V категорії складності);

- розширені повноваження контролюючих органів (головних інспекторів будівельного нагляду) у сфері здійснення архітектурно-будівельного нагляду;

- збільшено розмір адміністративної відповідальності за порушення містобудівного законодавства.

Крім того, 23.05.2017 р. був прийнятий Закон України «Про оцінку впли-

ву на довкілля», який був введений у дію 18.12.2017 р. Зазначеним законом скасовано Закон України «Про екологічну експертизу» та запроваджено новий підхід до оцінки наслідків впливу на довкілля певних видів господарської діяльності.

На сьогодні практика застосування Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» ще не склалася. Проте вже можна оцінити певні наслідки від нововведень, запроваджених Законом №1817-VII.

Так, вельми цікавими є зміни, що стосуються повноважень головних інспекторів будівельного нагляду, а також наслідки, які можуть спричинити такі зміни.

Відповідно до нової редакції ч. 8 ст. 29 Закону, скасування містобудівних умов та обмежень здійснюється у таких випадках:

- за заявою замовника;
- головними інспекторами будівельного нагляду в порядку здійснення державного архітектурно-будівельного нагляду у разі невідповідності містобудівних умов та обмежень містобудівному законодавству, містобудівній документації на місцевому рівні, будівельним нормам, стандартам і правилам;

- за рішенням суду – у разі скасування в порядку здійснення державного архітектурно-будівельного нагляду або за рішенням суду містобудівних умов та

обмежень посадові особи відповідного уповноваженого органу містобудування та архітектури несуть відповідальність згідно із законом.

Варто відзначити, що в попередній редакції Закону №1817-VII взагалі були відсутні положення про можливість скасування містобудівних умов та обмежень постфактум за наявності відповідних підстав, а тому на практиці існувала лише можливість визнання рішення про затвердження містобудівних умов та обмежень протиправним, а також його скасування в судовому порядку.

На перший погляд здається, що редакція ч. 8 ст. 29 Закону №1817-VII є прогресивною та необхідною в умовах сьогодення, адже надає контролюючому органу можливість «виправити» помилки, які могли виникнути під час видачі містобудівних умов та обмежень. Проте, на нашу думку, на це питання потрібно подивитися під іншим кутом.

Перше питання, яке постає у зв'язку з новою редакцією ч. 8 ст. 29 Закону №1817-VII, стосується можливості в односторонньому порядку скасувати містобудівні умови та обмеження.

Так, Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) у своєму рішенні у справі «Рисовський проти України» (заява №29979/04) від 20.10.2011 р. (остаточне – 20.01.2012 р.) зазначив (п. 73-76, 78):

«... Приймаючи згідно з цими принципами висновки національних судів, що процедура скасування рішення 1992 р. відповідає нормам чинного національного законодавства, Суд не переконаний, що вона передбачала достатні гарантії від зловживань з боку державних органів. По-перше, видається, що ця процедура дозволяє державним органам ретроспективно позбавляти особистих прав, наданих помилково, без будь-якого відшкодування добросовісним правласникам. По-друге, видається, що вона надає державним органам можливість позбавляти таких прав за власним бажанням, у будь-який час і без залучення сторін, чий інтерес зачіпаються... З іншого боку, те, що їх повноваження з перегляду власних рішень, включаючи випадки виявлення помилки, не обмежено жодними часовими рамками, має суттєвий негативний

вплив на юридичну визначеність у сфері особистих прав і цивільних прав відповідно, що шкодить принципу «належного урядування» та вимозі «законності», закріплені у ст. 1 Першого протоколу...».

Цікаво, що в цьому випадку ЄСПЛ визнав порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, в тому числі у зв'язку з вищезазначеними аргументами.

В Україні судова практика застосування ч. 8 ст. 29 Закону №1817-VII ще не дуже поширена, адже відповідні зміни існують менше року. Проте вже є певні випадки «зловживання» контролюючими органами своїми повноваженнями.

З цього приводу слід зазначити наступне. Відповідно до пп. 4 п. 3 Прикінцевих та перехідних положень Закону №1817-VII, зареєстровані до набуття чинності цим законом декларації про початок виконання підготовчих та/або будівельних робіт можуть бути скасовані відповідним органом державного архітектурно-будівельного контролю в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, у разі скасування містобудівних умов та обмежень.

Згідно з ч. 2 ст. 39-1 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», у разі виявлення відповідним органом державного архітектурно-будівельного контролю факту подання недостовірних даних, наведених у надісланому повідомленні чи зареєстрованій декларації про готовність об'єкта до експлуатації, які є підставою вважати об'єкт самостійним будівництвом (зокрема, якщо він збудований або будується на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без відповідного документа, який дає право виконувати будівельні роботи, чи без належно затвердженого проекту або будівельного паспорта, а також у разі скасування містобудівних умов та обмежень реєстрація такої декларації), право на початок виконання підготовчих або будівельних робіт, набуто на підставі поданого повідомлення, підлягає скасуванню відповідним органом державного архітектурно-будівельного контролю в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Враховуючи вищевикладене, скасування містобудівних умов та обмежень призводить до анулювання декларації, якою об'єкт будівництва прийнятий в експлуатацію.

Згідно з ч. 5 ст. 39 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», датою прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта є дата реєстрації декларації про готовність об'єкта до експлуатації або видачі сертифіката. При цьому експлуатація закінчених будівництвом об'єктів, не прийнятих (якщо таке прийняття передбачено законодавством) в експлуатацію, забороняється (ч. 8 ст. 39 вказаного закону). До того ж факт скасування декларації про готовність об'єкта до експлуатації може слугувати підставою для оскарження рішення про державну реєстрацію права власності на такий об'єкт.

Отже, у разі скасування містобудівних умов та обмежень контролюючими органами фактично може відбуватися позбавлення права власності в позасудовому порядку на завершений будівництвом об'єкт, який навіть може вже експлуатуватися. При цьому негативні наслідки покладаються на власника об'єкта будівництва, тоді як містобудівні умови й обмеження видаються уповноваженими органами містобудування та архітектури.

Повертаючись до підходів ЄСПЛ, одним із критеріїв правомірності втручання у право власності є дотримання справедливого балансу внаслідок відповідного втручання. У справі «Беєлер проти Італії» ЄСПЛ зазначив, що будь-яке втручання органу влади у захищене право не суперечитиме загальній нормі, викладеній у першому реченні ч. 1 ст. 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, лише якщо забезпечено «справедливий баланс» між загальним інтересом суспільства та вимогами захисту основоположних прав конкретної особи. Питання щодо того, чи було забезпечено такий справедливий баланс, стає актуальним лише після того, як буде встановлено, що відповідне втручання задовольнило вимогу законності та не було свавільним. Крім того, у рішенні від 09.01.2007 р. у справі «Інтерсплав проти України» ЄСПЛ наголосив, що втручання має бути пропорційним та не становити надмірного тягаря, тобто воно має забезпечувати «справедливий баланс» між інтересами особи та суспільства.

У цьому аспекті цікавою є Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 13.11.2017 р. у справі №826/5637/17, в якій суд зазначив:

«... Однак, приймаючи оскаржувані рішення та припис, відповідач не лише не вчинив жодних дій, спрямованих на врівноваження (мінімізацію) несприятливих наслідків для ТОВ «МІА», а взагалі позбавив позивача будь-якої можливості запобігти їх настанню... З огляду на зазначене, колегія суддів дійшла висновку про те, що оскаржувані рішення та припис Державної архітектурно-будівельної інспекції України ... прийняті без дотримання необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особами й цілями, на досягнення яких спрямовані такі рішення, а відтак, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про визнання протиправними та скасування оскаржуваних рішень...».

На неможливість скасування містобудівних умов та обмежень з одних лише формальних підстав звертає увагу Хмельницький окружний адміністративний суд у своїй Постанові від 08.11.2017 р. у справі №822/2352/17.

Як бачимо, наразі практика застосування нової редакції ч. 8 ст. 29 Закону №1817-VII лише формується, проте вже на цьому етапі очевидним є те, що випадки порушення прав забудовника в разі використання нових повноважень контролюючими органами є повсюдною, що ставить під сумнів доцільність існування відповідної норми.

У будь-якому випадку контролюючий орган під час винесення рішення про скасування містобудівних умов та обмежень має виходити не просто з формальних порушень, які зазвичай не призводять до порушення чийось прав, а детально дослідити питання досягнення справедливого балансу при винесенні такого рішення, визначити орієнтовні обсяги збитків, які будуть нанесені забудовнику чи іншим особам у разі винесення «скасувальних» рішень. Всі ці питання, на жаль, на практиці ігноруються. Водночас позитивним є той момент, що суди намагаються виправляти відповідні помилки та розглядати їх з іншого ракурсу.

Загалом, варто резюмувати, що 2017 р. відзначився низкою змін у сфері містобудування та нерухомості, які можна оцінити позитивно. Сподіваємося, що 2018 р. буде не менш щедрим на цікаві й корисні законодавчі новели, які дозволять оперативніше та якісно реанімувати ринок нерухомості та будівництва в Україні.

ЮРІЙ ПЕТРЕНКО

Керуючий партнер
ADER HABER

СУДОВИЙ ПРОЦЕС

МІЖНАРОДНІ СПОРИ

АРБІТРАЖ

ТРАНСКОРДОННИЙ РОЗШУК
АКТИВІВ

БАНКРУТСТВО

ФІНАНСОВА ТА БОРГОВА
РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ

МЕДІАЦІЯ

ДОСВІД

Юрій Петренко є співзасновником Spenser & Kauffmann та очолює практику судового процесу та вирішення спорів з моменту заснування компанії у 2006 р.

У жовтні 2017 р. Радою партнерів Spenser & Kauffmann Юрія Петренка було обрано керуючим партнером компанії.

У грудні 2017 р. спільно з командою партнерів та радників (дев'ять з одинадцяти лідерів Spenser & Kauffmann) було прийнято рішення про трансформування компанії у новий бренд ADER HABER.

Юрій Петренко супроводжує комплексні проекти та представляє інтереси національних та іноземних клієнтів банківського й фінансового сектору, Retail & FMCG, важкої промисловості, енергетичного сектору, будівництва, фармацевтики.

ОСВІТА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Займається професійною практичною адвокатською діяльністю з 2003 р.

Має ліцензію арбітражного керуючого з 2005 р.

ВИЗНАННЯ

- Ukrainian Law Firms. A Handbook for Foreign Clients (щорічне дослідження видання «Юридична практика»):
2008 – названий серед 5 найкращих юристів України в адміністративному процесі;
2012 – названий серед визначних юристів у судовому процесі та виконавчому провадженні й у сфері реструктуризації та банкрутства; крім того, названий одним з провідних юристів на українському юридичному ринку;
2017 – названий серед визначних юристів у судовому процесі.
- Best Lawyers – CIS:
2013–2018 – рекомендований серед кращих юристів України в судовому процесі.
- Legal Awards (щорічне дослідження видання «Юридична практика»):
2013 – нагороджений премією «Кращий юрист у судовому процесі»;
2017 – увійшов до п'ятірки найкращих юристів у судовому процесі.
- «50 провідних юридичних фірм України» (щорічне дослідження видання «Юридична практика»):
2016–2017 – названий серед визначних юристів у судовій практиці.
- Адвокат року (щорічне дослідження Асоціації Адвокатів України):
2017 – нагороджений премією «Кращий адвокат у судовому процесі».

ADER HABER

Україна, 01021, Київ
Кловський узвіз, 7, 14 поверх
+380 44 280 88 87
office@aderhaber.com
www.aderhaber.com

ПОДАТКОВЕ ПРАВО

- 1 КМ Партнери
- 2 KPMG Law Ukraine
- 3 Соколовський і Партнери
- 4 Jurimex
- 5 Trusted Advisors
- 6 PwC Legal
- 7 Baker McKenzie
- 8 DLA Piper
- 9 LCF
- 10 AVELLUM

GROUP#2

- 1 LeGran. ТТ
- 2 Ситнюк та партнери
- 3 Gryphon Legal
- 4 SDM Partners
- 5 Aleksey Pukha and Partners
- 6 СК ГРУП
- 7 Semper Legal
- 8 Адвокатське Бюро Оксани Кобзар
- 9 allTax
- 10 SAFIR Law&Finance

ТАХ-ЧАС: ВИСНОВКИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ЮРИСТІВ

Олександр МІНІН,
старший партнер КМ Партнери

Минулий рік вже традиційно можна назвати періодом викликів. «Ландшафт» юридичних послуг з питань оподаткування зазнає фактично тектонічних змін.

Одним із викликів сьогодні є запит на послуги з питань, які є важливими та потребують ресурсів для належного надання допомоги. Однак такі питання мають порівняно невелику грошову вартість для клієнта. Наприклад, заблокована реєстрація податкових накладних з ПДВ на 100 тис. грн. Скільки клієнт готовий заплатити за роботу з цього питання? При тому що ефективних шляхів розв'язання такого питання, якщо воно не вирішується одразу, не існує. Навіть якщо відповідь на скаргу просто не надано, і за Кодексом вона вважається задоволеною, на практиці це не забезпечує автоматичну реєстрацію відповідних податкових накладних. Що ж робити далі? Йти до суду? А скільки це триватиме та коштуватиме? Скільки клієнт готовий за це заплатити? Як будувати практику в цьому напрямку?

ЄСПЛ визначає як обов'язок держави запровадження належного урядування та впровадження ефективних процедур. Проте чи варто очікувати на це від держави? На щастя, наразі можна говорити, що державні органи готові

принаймні дослухатися та співпрацювати з бізнесом і професійною юридичною спільнотою. Звичайно, не завжди, не повною мірою, однак сьогодні, у порівнянні з минулим, державна влада, мабуть, найбільш відкрита в цьому питанні. Хоча, на мою думку, необхідного рівня співпраці ще не досягнуто.

Багато фірм та особистостей вже спробували смак участі у внесенні системних змін – спрямуванні зусиль не на вирішення низки окремих кейсів, а на вирішення на системному рівні цілої низки питань. Це може приносити свої плоди. Наприклад, податок на виведений капітал (запровадження якого з 2019 р., замість податку на прибуток, обіцяв Президент на зустрічі з бізнесом 01.12.2017 р.) значно полегшує питання трансфертного ціноутворення, знімає принципово потенційні спори у питаннях обліку діяльності та документального забезпечення. В цьому році такі проблеми вже почали з'являтися на практиці. Контролюючі органи певною мірою адаптувалися до змін 2015 р. і почали в нових умовах відбудовувати схожі на старі конфліктні моделі поведінки.

забезпечують цей процес, насправді спостерігається поліпшення.

Всі ці зміни у податковій сфері (зменшення спорів, поліпшення, яке все ж таки відбувається, спрощення та автоматизація) певною мірою є проблемою для податкових фахівців. Адже якщо спорів буде менше, правила та процедури стануть простішими, а процеси автоматизуються, то податкових фахівців потрібно буде менше, вони втратять свою значущість. Мова йде не лише про зовнішніх консультантів, а й про внутрішніх фахівців, оскільки значущість особи значною мірою залежить від важливості та актуальності тієї справи, якою вона займається. Таким чином, системні зміни викликають певний спротив (свідомий чи несвідомий) окремої частки професійної спільноти. Дехто навіть стверджує, що у нього забирають бізнес.

Тому до таких змін необхідно готуватися. Потрібно йти навіть не в ногу з ними, а попереду. Наприклад, вже у найближче десятиліття прогнозується можливе зникнення роботи для водіїв таксі та вантажівок, яких мають замінити автоводії. То чому наш фах пови-

“ ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ ГОТОВІ ПРИНАЙМНІ ДОСЛУХАТИСЯ ТА СПІВПРАЦЮВАТИ З БІЗНЕСОМ І ПРОФЕСІЙНОЮ ЮРИДИЧНОЮ СПІЛЬНОТОЮ

Хоча, будемо об'єктивними, загалом податкових спорів стало менше. Також є зрушення у питанні щодо механізмів їх вирішення. Якщо раніше адміністративне оскарження було швидше лише «номером, який потрібно відбутися» та використати для підготовки до судового спору, то зараз частина спорів (відсоток яких визначається виходячи з КПП, які вимагає від податкової Мінфін) дійсно вирішується на етапі розгляду адміністративної скарги. Якими б не були чинники, що

нен мати іншу долю? Ніхто не гарантує прижиттєву зайнятість ні водіям таксі, ні податковим фахівцям. Краще не опиратися, а вести ці зміни, не знаходити, а формувати своє місце у змінюваному світі. Нехай навіть назва залишається, а форма, зміст і так змінюються.

Наразі все менше трапляється такий традиційний вид роботи як «Ви нам – запит, ми Вам – відповідь». Все більше податкового фахівця хочуть бачити партнером проекту, членом команди, який має забезпечувати податковий

аспект бізнесу, проекту, а не просто тлумачити податкове законодавство з незрозумілих питань.

Світ змінюється, а разом із ним змінюються пріоритети та очікування від податкових консультантів. Деофшоризація, прозорість, автоматичний обмін інформацією хоча й на початковому рівні та більше у перспективі, але все ж таки впливають на поведінку. Все більше говорять про дотримання законодавства як основний пріоритет, однак за умови забезпечення розумності та збалансованості такого законодавства. Мова йде про співпрацю з державою, яка дослухається до бізнесу та спільно запроваджує розумні й збалансовані підходи, а натомість очікує свідомого дотримання бізнесом таких напрацьованих разом правил.

Можна сказати, що відбувається переведення податкових відносин у певну площину договору з більшою відповідальністю бізнесу за недотримання умов, які «погоджені», а не просто нав'язані державою. Сьогодні переважно не знаходить позитивного відгуку від бізнесу пропозиція консультанта, який знайшов у податковому законодавстві «шпаринку», хоча формально й легальну, яка дозволить уникнути того, що очікують за прийнятим правилом. Тобто необхідно тримати домовленості в бізнесі. Тому послуги з агресивного податкового планування наразі є винятком.

З негативно-позитивних моментів залишається значна кількість кримінальних проваджень, пов'язаних податками. Негатив об'єктивно для бізнесу, оскільки найчастіше це просто тиск на бізнес. Однак позитив для адвокатів, оскільки забезпечує значний обсяг роботи з високими гонорарами.

Бізнес залишається основним клієнтом фахівців з питань оподаткування. Громадяни, які стають клієнтами з податкових питань, здебільшого завдячують цьому своїй бізнес-іпостасі.

Водночас останній рік продемонстрував сплеск запитів на певні специфічні послуги, пов'язані з податками. Варто згадати ситуацію з Аль Капоне, якого у США запроторили до в'язниці саме за несплату податків. В Україні подібного ще не було, але вже є низка кримінальних проваджень, відкритих через невідповідність статків, задекларованих в електронних деклараціях,

БІЗНЕС ЗАЛИШАЄТЬСЯ ОСНОВНИМ КЛІЄНТОМ ФАХІВЦІВ З ПИТАНЬ ОПОДАТКУВАННЯ

доходам за минулі періоди за базами даних податкової. Багато декларантів змушені приділити час особливостям податкового законодавства. Хто ще такого не робив, почали шукати шляхи, як показати у податковій декларації співмірні доходи, бажано без «зайвого» податкового навантаження.

Також трапляються непоодинокі випадки звернення до визнаних спеціалістів за офіційним підтвердженням-сертифікатом для закордонних фінансових та інших інституцій про дотримання особою (за відомостями фахівця) відповідного українського, зокрема податкового, законодавства.

Приємно бачити «територіальну експансію», коли робота з податкових питань не замикається виключно на внутрішньоукраїнських питаннях з «вкрапленням» завдань із відбудови по суті офшорних схем, а з участю в реальному податковому бізнес-структуру-

ванні за межами України. Вже навіть є запити від громадян, які насправді побачили «вікно в Європу».

Отже, змінюються види послуг, пов'язаних з податками, а також значно змінюється значущість різних видів послуг.

Як знайти чи побудувати своє місце в цьому новому світі? Простої відповіді на це запитання немає. Можна очікувати нових форм роботи (на кшталт повного аутсорсингу податкової функції бізнесом, що вже подекуди відбувається), створення електронних податкових сервісів (адже навіть робити самому те, що може зробити машина). А також, про що ми думаємо і плануємо, але залишу це поки що нашою комерційною таємницею. Адже кожен податковий фахівець про це теж повинен думати. Податковий світ зазнає змін, змінюється наша робота. Однак саме ми її створюємо.

ОКСАНА КОБЗАР

адвокат, керуючий
Адвокатським Бюро
Оксани Кобзар, податковий
радник Axon Partners

АСОЦІАЦІЯ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

СПІЛКА УКРАЇНСЬКИХ
ПІДПРИЄМЦІВ

ASPEN UKRAINE INITIATIVE

MBA

ДОСВІД

Оксана Кобзар з 2001 р. практикує податкове, митне та корпоративне право, супроводжує інвестиційні проекти. До заснування адвокатського бюро очолювала юридичну роботу в аудиторській компанії, працювала Head of legal виробничої компанії та гірничодобувного холдингу, протягом 5-ти років була партнером провідної регіональної юридичної фірми, у 2013 р. була визнана одним із кращих юристів у сфері зовнішньоекономічної діяльності за результатами дослідження «ТОП-250» «Юридичної газети».

ПРОЕКТИ

За 2 роки діяльності бюро наша команда супроводжувала понад 100 судових справ та провела більше ніж 10 Legal Due Diligence промислових об'єктів (для Харкова це чимала кількість). Також ми надавали щоденну підтримку з податкового права. Одному з клієнтів повернули 35 млн грн ПДВ у позасудовому порядку, звернувшись з переконливими скаргами до 15 адресатів (ми вміємо писати переконливі скарги та обирати адресатів). Ми супроводжували перевірки, захищали клієнтів

у кримінальних справах економічного характеру, написали десятки публікацій в ЗМІ, навчали студентів, приблизно 300 годин витратили на Pro Bono проекти у сфері освіти та мистецтва.

Спільно з Axon Partners ми супроводжували кілька кампаній з продажу токенів (ICO) на суми 10-20 млн доларів США, надавали IT-компаніям податкові консультації та супроводжували один з небагатьох в Україні судових процесів щодо стягнення заборгованості за розробку програмного забезпечення на базі Oracle.

ВИЗНАННЯ

У 2017 р. видання Ukrainian Law Firms оцінило роботу Оксани Кобзар з податкових консультацій для IT-бізнесу. За результатами «Лідери ринку – Рейтинг юридичних компаній України 2017», ми увійшли до ТОП-100 кращих юридичних компаній України та ТОП-10 компаній-лідерів з податкового права (Лідери Практик 2017. Group #2).

м. Харків
вул. Сергія Єсеніна, 2А
тел.: +38 067 571 04 06
+38 097 273 05 29
www.kobzar.me

НЕДОЛІКИ РЕФОРМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ В ЧАСТИНІ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ

Данило ГЕТМАНЦЕВ,

д.ю.н., проф., адвокат, почесний президент юридичної компанії Jurimex, експерт TaxLink, президент Асоціації податкових радників

Пам'ятаєте революцію більшовиків? Вона здійснилась! Були опубліковані процесуальні кодекси, викладені у новій редакції. Завершився черговий етап української реформи судової системи. Проте це лише початок, який не має кінця. Команда розробників законопроекту виконала величезну роботу. Нова судова система насправді має позитивні моменти: нові цікаві інститути поповнили лави процесуального права, були виправлені значні помилки, прогалини та суперечності у законодавстві. Однак під час роз-

робки пакета процесуальних кодексів автори не ставили перед собою завдання плідної роботи над процесуальними нормами, які регулюють порядок розгляду податкових спорів. У зв'язку з тим, що не були підключені фахівці з оподаткування, у процесуальному законодавстві виникли прогалини та суперечності.

СТ. 183-3 VS СТ. 283

Проведення у справах за зверненням органів доходів і зборів. Попередня редакція ст. 183-3 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) була залишена без особливих змін новою редакцією (ст. 283), процесуальні строки щодо розгляду спорів цієї категорії обчислюються з «моменту настання обставин, що зумовлюють звернення до суду».

З цього моменту відраховується 24-годинний строк для звернення фіскалів до суду, строк вирішення питання про прийняття до провадження та строк розгляду справи судом. Водночас на практиці виникають неабиякі складнощі з визначенням цього заповітного «моменту». Наприклад, жодним нормативним актом не передбачається визначення часу складання актів, що фіксують відповідний момент в цьому акті (наприклад, Акт про перешкодження платником виконання податковим керуючим своїх повноважень). Ще гірша ситуація з моментом отримання платником податків податкової вимоги, до якої прив'язується 60-денний строк, перебіг якого також має процесуальне значення такого ж «моменту». Таким чином, довести або спростувати дотримання процесуального строку фактич-

но неможливо. Невже так складно було усунути зазначені суперечності, збільшивши процесуальні строки та передбачивши їх у днях? Напевно, ні.

Також постає питання щодо переліку справ, у яких допускається спеціальна процедура розгляду згідно зі ст. 283 нового КАС України. Закон розширює вказаний перелік заявами про переведення права вимоги дебіторської заборгованості платника на фіскальну службу. Безперечно, є всі підстави для такої зміни. Однак чи не потрібно було розширити перелік також іншими справами? На часі справи не лише про звернення стягнення на кошти платника, але й на звернення стягнення податкового боргу на все майно, що перебуває в податковій заставі. Сьогодні такі справи слухаються у процедурі позовного провадження.

У зв'язку з цим на практиці виникають питання щодо предмета розгляду таких спорів, на які немає відповіді. Адже, з одного боку, розгляд спору за позовом ДФС про стягнення податкового боргу на підставі дійсного податкового рішення повинен зводитися до перевірки дотримання контролюючим органом процесуального законодавства та строків під час опису майна в податкову заставу. З іншого боку, чи може суд прийняти рішення про стягнення податкового боргу, якщо дійде висновку, що податковий борг виник на підставі протиправного ППР? Адже суд не може покласти в основу свого рішення акт, який не відповідає вимогам КАС України. Таким чином, розгляд справи у позовному провадженні повинен зводитися до фактичного перегляду ППР.

®

МИ Є ТАМ, ДЕ ІСНУЄ ПРАВО info@yur-gazeta.com

Реклама на сторінках «Юридичної Газети» ☎ (044) 364-83-85

Переконані, що подібний перегляд є недоцільним у цій категорії справ, а всі зазначені питання могли б бути зняті, якщо цю категорію справ віднести до переліку, визначеного ст. 283 нового КАС України.

Розглянемо ст. 283 КАС України. П. 5, що стосується провадження у справах за зверненням органів доходів та зборів при здійсненні ними визначених законом повноважень, виконується на підставі заяви таких органів щодо стягнення коштів за податковим боргом. Однак КАС України не враховує норму п. 87.11 ст. 87 Податкового кодексу України, яка передбачає стягнення податкового боргу з фізичних осіб, що здійснюється в порядку позовного провадження. П. 5 ч. 1 ст. 283 КАС України визначає загальне правило, яке стосується стягнення податкового боргу. Щодо змісту норми робимо висновок, що вона поширюється на фізичних та юридичних осіб, створюючи колізію з нормами ПК України.

порушень з боку контролюючого органу чи інших обставин? Чи повинні заперечення об'єктивуватися у формі позову платника (або можливий варіант зустрічного позову, інститут якого щойно був введений до адміністративного процесу)? Чи може платник заявляти про спір через 2 роки після виникнення податкового боргу? На жаль, відповіді на ці запитання відсутні в обох редакціях КАС України.

Варто зазначити, що питання строків оскарження податкових повідомлень-рішень також не було вирішене процесуальною реформою. Податковий кодекс містить певну колізію між п. 56.18 та п. 56.19 ст. 56, що по-різному визначають строк оскарження до суду ППР (1095 днів або 1 місяць). Місячний (або в окремих випадках 6-місячний строк) передбачають для оскарження ППР обидві редакції КАС України.

Таким чином, це питання в законодавстві відображає повний плюралізм процесуальних строків, що на сьогодні

критерії «закону» у розумінні Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), спричиняючи правову невизначеність. Обов'язковий платіж не містить бази оподаткування, тому не може породжувати обов'язок платника щодо його сплати (рішення у справі «Ліндон, Очаківський-Лоран і Жюлі проти Франції»). Суди визнали за можливе прийняти суму донарахувань податкового зобов'язання у ППР як вартість ціни позову в умовах юридичної невизначеності, що викликає безліч запитань, а тому є неприйнятним рішенням.

Другою проблемою є сума збору, яка виступає бар'єром у доступі до правосуддя, порушуючи ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Змінами до законодавства встановлена верхня межа (максимум – 350 прожиткових мінімумів), що є вкрай обтяжливим як для фіскальної служби, так і для платника податків.

Обговорення цих проблем усіма гілками влади починаючи з 2015 р., на жаль, не призвело до позитивного результату.

“ ЗАЗНАЧЕНІ ПРОЕКТИ ГОТУВАЛИСЯ ПРОВІДНИМИ СПЕЦІАЛІСТАМИ, ЯКІ ВЗЯЛИ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СУДОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Тому порівнюючи новий КАС із попереднім, потрібно було б розмежувати ці справи, вказавши, що п. 5 ч. 1 ст. 283 не поширюється на фізичних осіб. Стягнення податкового боргу з таких осіб буде здійснюватися в позовному провадженні.

Складніша проблематика у правозастосуванні виникає у категорії «спір про право», під якою ст. 183-3 (ст. 283 нова редакція) КАС України розуміє (на відміну від теорії судового процесу) наявність спору між контролюючим органом та платником щодо податкового зобов'язання. Така обставина є головною підставою для розгляду справи у процедурі загального провадження.

Що ж є достатнім для кваліфікації вимог як спірних? Наявність заперечень платника проти суми боргу, факту його наявності або процедурних

розв'язується на користь платників листом ВАС від 10.02.2011 р., що з посиланням на пп. 4.1.4 п. 4.1 ст. 4 ПК України визначає строк звернення до суду з позовом платника у 1095 днів.

Навряд чи державу та платників податків задовольнить ситуація, за якої основний процесуальний строк «визначається» листом ВАС, який не є джерелом права, до того ж у будь-який момент може бути відкликаний, що поставить платників у незручну ситуацію.

СУДОВИЙ ЗБІР

Самоусунення від проблеми судового збору у податкових спорах – категорія, в якій з 2015 р. був введений судовий збір у розмірі 1,5 % від ціни позову. Однак ту є дві проблеми.

Перша стосується адміністративного процесуального закону, який не містить категорії «ціна позову», що порушує

НЕОДНОЗНАЧНІ ПОЛІПШЕННЯ

Податкове право – динамічна галузь, яка щорічно змінюється на 20-30%. Насправді, новий КАС України – не найгірший варіант. Завдяки новим інструментам адміністративного процесу слід чекати позитивного відображення та вирішення податкових спорів. Судді отримають широкую дискрецію щодо прийняття скарг у справах різної складності.

Заходи, які спрямовуються на зменшення завантаженості Верховного Суду, створюють передумови для корупції (особливо, якщо враховувати відсутність чітких критеріїв для прийняття скарг).

Багато хто вважає, що нормативні акти такого обсягу та важливості неможливо підготувати без недоліків і помилок. Зазначені проекти готувалися провідними спеціалістами, які взяли на себе відповідальність за судову систему України. Без сумніву, помилки не допускає той, хто нічого не робить. Однак завдання глобального рівня не повинні містити таких недоречних помилок. Інакше, навіщо за нього потрібно було братися?

БЛОКУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАКЛАДНИХ – ФІЛОСОФІЯ ПИТАННЯ

Олександр МІНІН,
старший партнер КМ Партнери

КМ ПАРТНЕРИ
PARTNERS

Блокування реєстрації ПДВ накладних – це, мабуть, одна з найбільш болючих податкових проблем останнього часу. Крім низки технічних аспектів, вона пов'язана з принциповими, концептуальними питаннями. Відповіді на ці питання можуть здійснити значний вплив на подальший розвиток податкового регулювання.

Перше питання: «Наскільки запровадження попереднього контролю на етапі реєстрації податкових накладних з можливістю блокування такої реєстрації відповідає Конституції?»

Згідно зі ст. 67 Конституції України, «кожен зобов'язаний сплачувати податки та збори в порядку і розмірах, встановлених законом». Також у ст. 8 Конституції України зазначено: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй». Зазначені положення, враховуючи практику ЄСПЛ щодо розуміння «закону» і складових принципів верховенства права, в

тому числі такого елемента як правої визначеності (здатності на підставі закону прогнозувати та оцінювати наслідки своїх дій), щодо податків слід розуміти так, що на підставі аналізу відповідних законів і планованих власних дій у вас має бути можливість чітко оцінити та визначити, які саме податки та в якій сумі ви повинні сплатити. Тобто це не може бути предметом свавільного визначення чи залежати від дій інших (звичайно, якщо ви дієте в межах закону).

У разі блокування реєстрації податкових накладних вашого постачальника ви позбавляєтеся права на відповідний податковий кредит (що збільшує вже ваші податкові зобов'язання до сплати), незалежно від вашої поведінки. Тобто розмір податку (ПДВ) до сплати залежить від дій контролюючого органу (zareєструвати чи заблокувати накладну) та оцінки ним вашого постачальника. Іншими словами, це залежить не від ваших дій та поведінки. Тому виходить, що насправді ПДВ ви сплачуватиме не в порядку та розмірі, визначеному законом, а з урахуванням впливу рішень контролюючого органу, винесених останнім на підставі певних оціночних критеріїв.

По суті додатковий платіж у зв'язку зі збільшенням податкових зобов'язань до сплати через недопущення відповідного вирахування (податкового кредиту), на який платник податку згідно із законом вправі розраховувати, має характер санкції. Тільки за що? За якісь презюмовані негаразди з постачальником? Однак юридична відповідальність особи, відповідно до ст. 61 Конституції, має індивідуальний характер, тобто ви не повинні відповідати за постачальника (в тому числі збільшенням сум до сплати в бюджет).

Загалом, базове посилення, покладене в основу механізму реєстрації/блокування податкових накладних, не узгоджується з презумпцією невинуватості, закріпленою Конституцією України. Згідно зі ст. 62 Конституції, особа вважається невинуватою у вчиненні злочину, доки її вину не буде доведено

в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду; при цьому ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину чи наміру на вчиненні злочину.

Реєстрація податкових накладних блокується не через те, що відбувається якась технічна перевірка на дотримання формальних вимог, а тому що платник податків не переконав податковий орган (якщо в останнього виникли «сумніви» на підставі певних критеріїв), що не має наміру на шахрайство, а також що дії, пов'язані з податковими накладними, не спрямовані на ухилення від сплати податку. Отже, закон фактично вимагає доведення платником податку того, що він не вчинив і не має наміру на вчинення злочину, пов'язаного з ухиленням від сплати податків. Де ж тут відповідність Конституції?

На останній аргумент можна спробувати заперечити. Наприклад, щодо перевірки на безпеку в аеропортах. Адже ви проходитье перевірку, зокрема на зброю, без наявності відповідного дозволу, що також є кримінально караним діянням.

Однак цей приклад не сприймається як аналогія, оскільки у зазначеному випадку відбувається контроль об'єктивних параметрів (наявність чи відсутність зброї), а не оцінка. Крім того, це ваш вибір – подорожувати літаком, знаючи та приймаючи умову проходження контролю авіаційної безпеки. Альтернативний варіант – не подорожувати або обрати для подорожі інші засоби, де такий контроль не застосовується. З податками такою вибору немає.

Друга велика різниця між блокуванням реєстрації податкових накладних та прикладом з проходження контролю авіаційної безпеки полягає в тому, що авіаконтроль вбачається виваженим заходом, збалансованим з огляду на забезпечення інтересу суспільної безпеки (інших пасажирів) і тим обтяженням, яке покладається на пасажирів цим контролем. Тобто це співмірний захід з позиції суспільства

(збалансовані вигоди й тягар для суспільства з перевагою в бік суспільної вигоди). Важко уявити, чим його можна було б замінити з таким самим ступенем ефективності, однак менш обтяжливим. Однак щодо нинішньої моделі блокування податкових накладних складається враження надмірної та невинуватої обтяжливості, зокрема через дії виконавчої влади з реалізації такої моделі та руйнування пов'язаних з нею очікувань.

Так, очікувалося, що проходження податковою накладною через сито реєстрації позбавляє будь-яких подальших проблем із забезпеченням таким чином податковим кредитом. Хоча Податковий кодекс говорить буквально лише про те, що зареєстрована податкова накладна є достатньою, а не беззаперечною підставою для визнання податкового кредиту, проте були відповідні очікування. Адже щодо операцій, підтверджених зареєстрованими податковими накладними, був проведений попередній аналітичний контроль. До того ж суми були забезпечені в системі електронного адміністрування живими грошима, визнаним податковим кредитом чи дозволим овердрафтом, напрацьованим за попередні періоди. Однак не так сталося, як гадалося. Контролюючі органи досить швидко почали розвивати сподівання, що проблемами з вхідною реєстрацією податкових накладних усе вичерпується. Пішли вже запити й інші дії, які ставлять під сумнів такий кредит за податковими накладними, що пройшли вхідний контроль при реєстрації.

Окрім того, практичні проблеми з реєстрацією податкових накладних набули надмірних обсягів. Скажемо чесно, якби за місяць проблеми такого роду виникали лише щодо кількох десятків чи сотень накладних по всій Україні, то навряд чи це викликало б загальну стурбованість (навіть з огляду на потенційну невідповідність процедури певним положенням Конституції). Проте реалії застосування вказаного інструменту показали його надмірну практичну обтяжливість, яка в очах суспільства вже переважає потенційні вигоди від системи.

При цьому дієвого та ефективного механізму вирішення проблем, які ви-

никають під час реєстрації податкових накладних, не передбачено. Так, якщо скарга вважається задоволеною згідно із законом, через ненадання відповіді у встановлений законом строк, то реєстрація все одно не відбувається, хоча підстави для блокування за законом вже відсутні. До того ж Кодекс вимагає надання вмотивованої відповіді-рішення на скаргу, інакше скарга вважається задоволеною. Однак те, що відбувається на практиці, не тягне на вмотивовані рішення. Знов-таки, цей аспект невідповідності практики закону ніяк не адресований в реальності, тому державні органи дозволяють собі не виконувати закон і не забезпечують ефективних процедур, спрямованих на гарантування дотримання закону.

Сприймається саме те, що є, а не те, що мало б бути теоретично за законом. Практика ЄСПЛ підтверджує, що запровадження, забезпечення та дотримання ефективних і дієвих процедур – це зобов'язання держави. Цей тягар не може перекладатися на платників податків.

На практиці ж надмірне обтяження лягає саме на платників податків. Зокрема, у разі подальшого оскарження в судах блокування реєстрації накладної (значний розмір судового збору, строки проходження оскарження), принаймні дві інстанції до набуття рішенням суду законної сили, а потім ще й виконання такого рішення.

Таким чином, зважаючи все зазначене, можна стверджувати, що наразі фактично запроваджена модель не забезпечує справедливого балансу між загальними інтересами суспільства, на захист яких вона декларативно спрямована, й тим тягарем, який додатково покладається на платників податків. Тому не можна говорити навіть про сприйняття такого підходу *qui pro quo*, в тому числі як умову забезпечення фінансування належного відшкодування ПДВ (адже за законом вони формально не пов'язані).

То що ж робити? Супротив нинішній моделі вхідного контролю реєстрації податкових накладних вказує на її несприйняття суспільством. Для цього є підстави як нормативного (навіть до рівня Конституції), так і практичного характеру (включаючи неадекватність процедур у разі «сумнівів» щодо забезпечення реєстрації подат-

кової накладної за запровадженими оціночними критеріями).

Отже, модель потребує перезавантаження. Щоб вирішити принципові проблеми, про які йде мова вище, потрібні скоріше не косметичні реформи та вдосконалення критеріїв оцінки, а принципова зміна підходу. Мова йде не про відмову від контролю та позбавлення контролюючих органів можливості оперативного реагування, щоб потім лише «шукати вітра в полі». Однак обов'язок і тягар контролю, належного реагування і доведення має бути покладений саме на контролюючі органи. Лише це може бути запорукою того, що вони не вдаватимуться до надмірного контролю.

Наприклад, нехай це буде аналогічно до адміністративного арешту майна за Податковим кодексом. Тобто у податкового органу є право заблокувати реєстрацію податкової накладної своїм рішенням, проте правомірність блокування має бути перевірена й підтверджена судом упродовж 96 годин, інакше відбудеться автоматична реєстрація. У разі скасування рішення про блокування обов'язковим є службове розслідування та притягнення винуватих до відповідальності (за наявності вини). Наразі це передбачено Кодексом щодо адміністративного арешту активів. Як і адміністративний арешт активів, блокування реєстрації податкової накладної має бути винятковим засобом забезпечення податкового законодавства, яке повинно застосовуватися у разі реальних і суттєвих підстав вважати у відповідних діях зазіхання на його порушення.

Наостанок слід зазначити, що для випадків, коли блокування реєстрації податкової накладної підтверджено судом, необхідно передбачити обов'язкове направлення повідомлення до слідчих органів для ініціації кримінального провадження. Адже ми говоримо про правомірність блокування лише за реальних суттєвих ознак, які свідчать про можливість застосування схеми з ухилення від сплати податків. Варто наголосити, що блокування має стати дійсно винятковою процедурою на випадок суттєвих ризиків, якщо «потім буде пізно», а на цей момент вбачається «схематоз». Гільйотина не повинна використовуватися як ліки проти лупи.

СІМЕЙНЕ ПРАВО

- 1 AGA Partners
- 2 Василь Кісіль і Партнери
- 3 С.Т.Партнерс
- 4 ЄПАП Україна
- 5 Spenser & Kauffmann
- 6 Dmitrieva & Partners
- 7 Suprema Lex
- 8 AVG
- 9 ГАРО ТА ПАРТНЕРИ

GROUP#2

- 1 Artius

«СІМЕЙНІ» ЗМІНИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ 2017: З НАДІЄЮ НА КРАЩЕ

Ірина МОРОЗ,
партнер AGA Partners

Безперечно, 2017 р. був складним для України як у міжнародному аспекті, так і щодо вирішення власних внутрішніх питань. Минулий рік був багатим на події. У цій статті пропонуємо розглянути найважливіше, що сталося за 2017 р. у царині сімейного права в нашій країні.

АЛІМЕНТИ

На початку липня 2017 р. набули чинності відповідні зміни до Сімейного Кодексу України (далі – СКУ), найважливішими з яких є наступні:

- уточнено, що аліменти є власністю дитини, тому той з батьків або інших законних представників дитини, хто їх отримав, має розпоряджатися ними виключно за цільовим призначенням;
- розширено коло можливих доказів під час визначення судом розміру аліментів;
- збільшено мінімальний розмір аліментів – наразі він становить 50% від прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку;
- доповнено та змінено ст. 196 СКУ, зокрема у тексті п. 1 нарешті з'явилося посилання на сплату аліментів за договором, а також максимальний розмір пені тепер обмежений 100% заборгованості.

Очевидно, що наведені вище зміни позитивно вплинуть на болюче алі-

Олександр ГУБІН,
юрист AGA Partners

ментне питання. Однак варто зауважити, що навіть після збільшення мінімальний розмір аліментів не відповідає об'єктивним реаліям сьогодення. Також сподіваємося, що зміни до ст. 196 СКУ внесуть остаточну ясність у питання відповідальності за прострочення сплати аліментів. З часом якість судових рішень першої інстанції має відповісти на питання, наскільки ефективними є ці зміни.

ВИКОНАВЧА СЛУЖБА

Питання аліментів напряму пов'язане з дієвим функціонуванням державної виконавчої служби (далі – ДВС). Отримання судового рішення, наказу чи укладення договору є лише першим кроком.

**НАВІТЬ ПІСЛЯ ЗБІЛЬШЕННЯ
МІНІМАЛЬНИЙ РОЗМІР АЛІМЕНТІВ
НЕ ВІДПОВІДАЄ ОБ'ЄКТИВНИМ
РЕАЛІЯМ СЬОГОДЕННЯ**

Запорукою вчасної сплати аліментів є добра воля платника. На жаль, кількість виконавчих проваджень з приводу примусового стягнення аліментів говорить про її непоодинокую відсутність.

Саме ДВС має бути гарантом та ефективним механізмом сплати. Проте платники аліментів не бояться їх не сплачувати. Часто-густо платник аліментів не має ні офіційного місця роботи, ні зареєстрованого на власне ім'я майна (як рухомого, так нерухомого). У таких випадках виконавці розводять руками. При цьому, незважаючи на прописані в законі цифри щодо винагород, які виплачуються зі стягнутого з боржника виконавчого збору, рівень мотивації державних виконавців є невисоким.

З січня 2017 р. була запроваджена так звана змішана система виконавчого провадження, як це колись відбулося у галузі нотаріату. Вже діють кілька десятків приватних виконавців, однак у них все ж таки є певні обмеження, у порівнянні з ДВС. Наприклад, приватний виконавець не має права виконувати рішення про відібрання дитини та стягувати борги з державних установ, а також багато інших особливостей.

Закордонний досвід говорить про ефективність змішаної системи виконавчого провадження. Тому Україна знаходиться на правильному шляху. У будь-якому випадку рівень виконання судових рішень та наказів в Україні настільки низький, що перші позитивні результати будуть помітні вже у 2018 р. Навіть незважаючи на те, що наразі відбувається лише процес запровадження, а також не все працює, як потрібно.

Існують певні складнощі з проходженням екзамену Міністерства Юстиції з боку зацікавлених у професії осіб, але вже найближчим часом вони ма-

ють бути вирішені. Для того щоб підготувати фахових спеціалістів, потрібний час, так само як і для набуття ними необхідного досвіду, тому справжні результати реформи виконавчого

провадження будуть виявлені через кілька років. Розвиток інституту приватних виконавців неодмінно потягне за собою позитивні зміни у діяльності ДВС. Чекаємо.

НОВІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ КОДЕКСИ

Незважаючи на те, що законопроект №6232 були внесені зміни до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів, беручи до уваги масштабність змін, можна з впевненістю говорити про те, що це будуть саме нові кодекси.

Безперечно, привертає увагу обсяг законопроекту і темпи його розробки, розгляду, голосування та прийняття. Цьому питанню потрібно присвячувати окрему статтю, тому виділимо, на мою думку, найцікавіші моменти, пов'язані із запровадженням електронних доказів та подальшим розвитком електронного суду. Зокрема, можливість надсилати повістку за допомогою засобів електронної пошти або смс-повідомлень, а також подання процесуальних документів та ознайомлення з матеріалами справи за допомогою мережі Інтернет. Це дуже смілива і необхідна новела вітчизняного законодавства. Можливості доказової підтримки позиції в суді суттєво розширюються, зручність участі та ведення процесу зростає.

Однак певні нововведення викликають питання. Наприклад, виклик до суду може здійснюватися через відповідне оголошення на офіційному веб-сайті судової влади України, після опублікування якого відповідач вважається повідомленим про дату, час і місце розгляду справи. На практиці це означає, що кожному українському громадянину час від часу потрібно переглядати офіційний веб-портал і перевіряти, чи не подали проти нього до суду.

Звісно, прийняття вищезазначених змін має неабияке значення. Чекаємо на їх практичне впровадження вже у 2018 р. та сподіваємося на їх належне використання судами першої інстанції.

МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ

Також необхідно приділити увагу виконанню Україною міжнародних

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ГОВОРИТЬ ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗМІШАНОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

договорів у сфері сімейного права, а саме Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання і співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 19.10.1996 р. (далі – Конвенція 1996 р.). Зазначена Конвенція призначена, насамперед, для посилення захисту дітей у справах міжнародного характеру, що останніми роками набуває актуальності для нашої держави.

На відміну від Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25.10.1980 р., Конвенція 1996 р. досі не містить чітко визначеного законом порядку виконання на території України.

Звичайно, деякі випадки, передбачені Конвенцією 1996 р., ще й досі не траплялися. Наприклад, Україна досі не має досвіду визнання та виконання засобів захисту дитини (приміром, необхідність обмеження доступу до дитини з боку певних осіб у зв'язку з небезпекою нанесення дитині моральної або фізичної шкоди) відповідно до ст. 11 Конвенції 1996 р., що на практиці означає неабияку затримку в забезпеченні таких заходів у разі нагаль-

ної потреби їх невідкладного запровадження.

ПІДСУМКИ

Насправді, є ще інші галузі та питання, які прямо або опосередковано пов'язані з сімейним правом та потребують значної уваги з боку законодавця. Наприклад, законодавче регулювання деяких питань сурогатного материнства, зокрема порядок реєстрації в органах РАЦСу дитини, народженої за допомогою допоміжних репродуктивних технологій, у разі розлучення генетичних батьків, смерті генетичної матері або обох генетичних батьків до народження дитини сурогатною матір'ю та безліч інших. Маємо надію, що у 2018 р. ці та інші питання отримають правильний правовий імпульс.

2017 р. запам'ятається нам як рік змін, наслідки або активні прояви яких ми будемо спостерігати впродовж наступних років. Не можна не помітити позитивну динаміку, проте перед законодавцем ще залишається доволі широкий простір для внесення необхідних суспільству змін або заповнення прогалин вітчизняного законодавства. Чекаємо і працюємо. Працюємо і чекаємо.

AVG

ЕКСПЕРТИ №1 з СІМЕЙНОГО ПРАВА

Основною спеціалізацією юридичної компанії AVG є сімейне право.

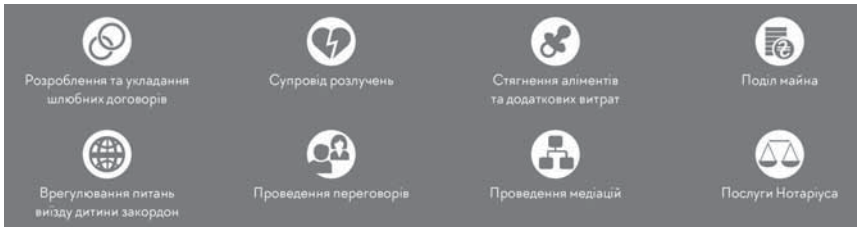
Ми здобуваємо правду нашим довірителям у 98%, вирішуємо конфлікти та проводимо медіації.

90% рішень, які ми отримуємо, виконуються.

75% довірителів звертаються до нас повторно та радять нашу компанію іншим.

Маємо досвід у всіх видах сімейних спорів, у тому числі в міжнародних справах.

Команда AVG допоможе Вам вирішити всі питання, які виникають у період розлучення та протягом сімейного життя.

ВИЗНАННЯ:

- З 2015 р. керуючий партнер компанії Катерина Власюк входить до рейтингу ТОП-100 кращих юристів;
- У 2016 р. компанія видала книгу «Розлучення. Сповідь адвоката»;
- У 2016 р. компанія увійшла до ТОП-5 провідних юридичних гравців у сфері сімейного права;
- Входить до ТОП-100 рейтингу юридичних компаній України за 2017 р.;
- У 2017 р. увійшла до ТОП-10 провідних гравців у сфері сімейного права за версією авторитетного видання.

AVG ЛЕГКЕ РОЗЛУЧЕННЯ

Тел: 044 338-50-70
063-563-83-36
avggroup.com.ua

СУДОВА ПРАКТИКА

- 1** Ілляшев та Партнери
- 2** Equity
- 3** Василь Кісіль і Партнери
- 4** LCF
- 5** Arzinger
- 6** Sayenko Kharenko
- 7** Asters
- 8** Aver Lex
- 9** ENGARDE
- 10** Trusted Advisors

GROUP#2

- 1** Ситнюк та партнери
- 2** СК Груп
- 3** Arslegem
- 4** allTax
- 5** Анте
- 6** Андрій Кравець та Партнери
- 7** Semper Legal
- 9** МАКМЕЛ
- 10** Цезар

2017 РІК: В ОЧІКУВАННІ ЗМІН

Роман МАРЧЕНКО,

старший партнер міжнародної юрфірми «Ілляшев та Партнери», заслужений юрист України, депутат Київради

На жаль, 2017 рік не став проривним для ринку юридичних послуг. Звичайно, у посткризовий період підприємці намагалися мінімізувати витрати, в тому числі на послуги юристів. В цьому немає нічого дивного. Юридичний ринок значною мірою є відображенням загальної бізнес-активності в державі. Національна економіка не змогла відновитися після анексії Криму та втрати державою контролю над частиною Донецької та Луганської областей. Наразі значну частину бюджетних коштів уряд змушений виділяти на військові потреби.

Виправити ситуацію в країні могли б успішні реформи. Однак через низку об'єктивних і суб'єктивних причин багато реформаторських потуг закінчуються навіть не розпочавшись. Політики, схоже, вже почали підготовку до майбутніх виборів. Правоохоронні органи вирішили публічно з'ясувати, яке відомство краще за всіх бореться з корупцією. А підприємці та пересічні українці змушені тихенько сплачувати податки й чекати світлого майбутнього.

Водночас, наприклад, Естонія впровадила нульовий податок на прибуток для юридичних осіб. При цьому бюджет країни лише виграв. Місцеві юристи, в тому числі таллінський офіс «Ілляшев та Партнери», завантажені структуруванням бізнесу СНД саме через естон-

ські інструменти, тоді як Україна «витискає» з місцевих платників податків останнє, від чого бюджет лише потерпає.

Саме тому юристи, як і більшість українців, мають претензії до бюрократів, незважаючи на той факт, що багатьом юридичним фірмам доводиться досить активно співпрацювати з багатьма державними структурами та політиками. Звичайно, є приємні винятки. Наприклад, деяким службовцям слід аплодувати, зокрема Голові АМКУ Юрію Терентьєву або заступнику Генпрокурора, відповідальному за міжнародний напрямок, Євгену Єніну, які за кілька років ввели очолювані ними підрозділи на абсолютно новий рівень ефективності.

У ПРАВИЛЬНОМУ НАПРЯМКУ

Заради справедливості відзначимо, що іноді політикам вдається приймати закони, які затребувані суспільством і повинні позитивно вплинути на ринок юридичних послуг. Мова йде про законопроект №6232 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», ініціатором якого був Президент України, а ідеологом – успішний юрист Олексій Філатов (наразі заступник Глави Адміністрації Президента).

Запропонована Банковою та підтримана парламентом судова реформа передбачає низку нововведень, реалізація яких має поліпшити ситуацію щодо судочинства.

ЩОБ ВСТИГАТИ ЗА ЗМІНАМИ, ПРАВНИКИ МАЮТЬ БУТИ МАКСИМАЛЬНО ГНУЧКИМИ

Не секрет, що найбільші суперечки за участю українського бізнесу вирішуються в іноземних судах та арбітражах. Причина тривіальна: навіть великі підприємці не довіряють національній системі правосуддя. Як наслідок, величезна частина доходів дістається

іноземним адвокатам. Безумовно, «Ілляшев та Партнери», як і інші топові українські юрфірми також бере участь у цих провадженнях як експерт та со-сounsel, однак головну партію грають іноземні колеги. Насправді, можна виправити ситуацію. Необхідно плано-мірно повертати довіру до українсько-го правосуддя. У цьому зацікавлені як юристи, так і суспільство й держава.

Першим кроком у напрямку відновлення реноме національної Феміди є прийнята судова реформа, якою створено новий Верховний суд (далі – ВС), впроваджено поетапну переатестацію суддів у всіх інстанціях та юрисдикціях.

Реформа вже дала свої перші результати. Вперше в історії України суддями ВС стали не лише професійні судді. Наприклад, присягу суддів ВС склали чимало чудових адвокатів: Іван Міщенко, Юрій Чумак, Ганна Вронська та ін. Вперше жінку-правника, до того ж не з кар'єрних суддів, обрано головою ВСУ. Однозначно, вбачаю в цьому позитив, оскільки з'явився шанс на оздоровлення та оновлення системи правосуддя. Тому учасники юридичного ринку з великою надією чекають реалізації інших положень судової реформи.

ПРОСТОТА І ДОСТУПНІСТЬ

Судова реформа передбачає низку революційних нововведень, які спростять доступ громадян до правосуддя. Зокрема, введення електронного документообігу в судах. Простіше кажучи, в найближчому майбутньому учасники судового розгляду зможуть подавати всі документи через мережу Інтернет.

Достатньо буде увімкнути комп'ютер, зайти на спеціальний сайт і заповнити відповідні форми. Паперова тяганина залишиться в минулому. Об'єднавшись з режимом відеоконференції, «електронний суд» дозволить суттєво економити час та зусилля адвокатів, яким

потрібно брати участь у судових засіданнях в інших регіонах.

Успішний досвід Естонії щодо впровадження систем електронного документообігу в держструктурах повинен стати прикладом для наслідування. Не виходячи з дому, естонці можуть не лише звернутися до суду, але й продати, приміром, автомобіль. Для цього необхідно зайти на власну сторінку, вибрати в переліку своє авто, так само знайти в базі покупця, і вже через кілька днів новий власник отримає поштою реєстраційні документи на придбаний автомобіль.

ЯКІСНІ ПОСЛУГИ

Окрім впровадження електронного документообігу, судова реформа передбачає, що представництво в судах повинні здійснювати лише адвокати. З 01.01.2018 р. нововведення поширяться на участь у засіданнях апеляційних судів. З 01.01.2019 р. представниками в усіх судах повинні бути адвокати.

Це абсолютно правильний державницький підхід. Українці мають право отримувати кваліфіковану юридичну допомогу. Сьогодні непоодинокими є випадки, коли інтереси в суді представляють люди, які взагалі не мають юридичної освіти. Мало того, що громадяни отримують неякісну юридичну послугу, вони ще й не можуть притягти до відповідальності такого представника. Статус адвоката, який пройшов стажування, склав іспит та має практичний досвід – це додаткова гарантія для замовника на отримання якісної послуги. Адвокатське співтовариство є саморегульованим і має можливість впливати на адвокатів, які надають неякісні послуги чи обманюють своїх довіритель.

Деякі юристи заявляють, що судова реформа витіснить з ринку кваліфікованих юристів – не адвокатів. Не думаю, що подібні припущення відповідають дійсності. За свою 20-річну адвокатську практику я не зустрічав жодного випадку, щоб кваліфікований юрист не зміг отримати свідоцтво адвоката. Звісно, деяким юристам, які не зможуть отримати свідоцтво адвоката, доведеться піти з ринку. Проте я не вбачаю в цьому жодних проблем.

Скажу навіть більше. Я впевнений, що для кваліфікованих правників завжди знайдеться робота. Наприклад, за 20 років існування «Ілляшев

та Партнери» кожен наступний рік, навіть у кризові періоди, фірма закінчувала зі збільшеним фінансовим показником дохідності. Вже зараз ми бачимо, що 2017 р. також не буде винятком. Звичайно, ми – велика й відома юрфірма, з великою кількістю найбагатших світових та українських корпоративних компаній серед клієнтів, а тому кризи для нашого колективу минаються легше. Однак, повторюся, попит на якісні юридичні послуги буде завжди, а ринок саме якісних юрпослуг в Україні точно не переповнений.

В ОЧІКУВАННІ ЗМІН

Для української правозахисної системи протистояння контролюючих органів та підприємців – це абсолютна норма. Тому однією з постійних послуг на ринку є захист підприємців від претензій правоохоронних і контролюючих органів. Протистояння влади та бізнесу було і буде завжди. Єдине, що в різні періоди інтерес правоохоронців та митників до підприємців то зменшувався, то збільшувався, що позначалося на кількості подібних юридичних послуг.

14.11.2017 р. депутати Верховної Ради ухвалили законопроект №7275 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час проведення досудового розслідування» (ЗМІ охрестили його як закон про заборону «маски-шоу»). Законопроект, серед

іншого, насправді ускладнює правоохоронцям процедуру проведення обшуків. Безперечно, це позитивний момент для бізнесу.

Також вітчизняні контролюючі органи завжди знаходили механізми для обходу мораторіїв на перевірки бізнесу. Тому говорити про повне викорінення свавілля та скорочення потреби відповідних юридичних послуг не доводиться. Водночас варто відзначити, що незважаючи на всі недоліки нинішньої влади, неправомірних перевірок бізнесменів стало значно менше. Однак рекомендація підприємцям від юристів на 2018 р. залишається незмінною – працювати в правовому полі, не даючи силовикам підстав для «візитів».

ВТІШНИЙ ПРОГНОЗ

Як і раніше, ринок буде йти за клієнтом. Щоб встигати за змінами, правники мають бути максимально гнучкими. Саме тому ЮФ «Ілляшев та Партнери» у 2017 р. почала приймати оплату за послуги в біткоїнах. Не виключено, що у 2018 р. український юринок підтримає світову тенденцію укрупнення правничих фірм. Зазвичай великі клієнти потребують складних послуг, глибокої спеціалізації юристів. Таким великим компаніям як «Ілляшев та Партнери» (з 6-ма офісами в 3-х країнах) надати комплексний якісний сервіс значно простіше. Загалом, більшість юристів сподіваються, що зростання економіки та реалізація запланованих реформ дозволить поліпшити ситуацію на ринку юридичних послуг.

Асоціація правників України Разом наш ГОЛОС гучніший!

Вул. Межигірська, 5, оф. 15, м. Київ, 04071
Тел./факс +380 (44) 492-88-48,
E-mail: info@uba.ua
www.uba.ua

ТРАНСПОРТНЕ ПРАВО

МОРСЬКЕ ПРАВО

- 1 Interlegal
- 2 АНК
- 3 LeGran.TT
- 4 Юрлайн
- 5 Baker McKenzie
- 6 Юридичне бюро Сергєєвих
- 7 МБЛС

АВІАЦІЯ

- 1 ECOVIS Бондар та Бондар
- 2 Ілляшев та Партнери
- 3 Asters
- 4 Юрзовнішсервіс

«У МОРІ» ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ

Артур НІЦЕВИЧ,

партнер міжнародної юридичної служби Interlegal, адвокат, член LMAA та SCMA, FNI

Практика юридичних послуг у сфері морського права є провідною серед послуг, що надаються Interlegal. Загалом, всі наші практики досить тісно пов'язані галуззю морського права. Наприклад, міжнародна торгівля дуже рідко обходиться без морських перевезень, а відносини, що складаються у процесі морського перевезення вантажів – це предмет регулювання саме морського права. Ми відкриваємо нові напрямки цієї практики. Зокрема, нещодавно ми впровадили послугу комплексного супроводу договорів купівлі-продажу яхт під ключ. Взагалі, послуги у галузі морського права – це частина нашої більш широкої практики транспорту та логістики, оскільки морський транспорт є одним із видів транспорту.

Звичайно, ці послуги не обмежуються вирішенням суто правових питань, зокрема у галузі морського права. Водночас зрозуміло, що на транспорті складаються досить специфічні відносини. Наприклад, яхта – це судно, а купівля-продаж судна – це дуже специфічна угода, під час укладання якої не обійтись без знання морського права. Хоча необхідні також знання в економіці та інших галузях права, зокрема корпоративного та фінансового, а особливо – податкового права, оскільки купівля-продаж суден пов'язана з рухом значних грошових потоків, що може мати різні правові та економічні наслідки. Ці наслідки

залежать від нашого професіоналізму й досвіду. Адже ми можемо оптимізувати, скажімо, корпоративну структуру суб'єктів договору, що часто-густо буває конче необхідним.

Отже, практика морського права є втіленням місії Interlegal: «Приносити користь людям з транспорту, шипінгу та міжнародної торгівлі в їхньому чесному бізнесі». Нам вдалося організувати роботу наших офісів у всіх країнах басейну Чорного моря (в тому числі у Молдові), а також налагодити співпрацю з трьома десятками асоційованих офісів з усього світу, здебільшого завдяки практиці у галузі морського права.

ПРАКТИКА МОРЬСЬКОГО ПРАВА ПРАКТИЧНА НЕОБХІДНІСТЬ – ЦЕ НЕ ТАВТОЛОГІЯ

Наша зацікавленість практикою у галузі морського права має досить практичне пояснення. Адже головний офіс Interlegal знаходиться в Одесі – місті з давньою морською історією, яке не втрачає морських традицій та розвиває морський транспорт, що становить основу практики морського права. Найтісніший зв'язок з цією галуззю, мабуть, має наша практика у сфері портів та терміналів.

Морське право – комплексна галузь, тому наш підхід до надання послуг є комплексним. Так, більшість судових та арбітражних справ, які ми супроводжуємо, мають характер морських

справ (у тому числі тих, які знаходяться у бербоут-чартері), укладання договорів бербоут-чартеру та інших договорів фрахтування флоту (тайм-чартерів, рейсових чартерів), договорів на управління флотом (Shipman, Crewman), договорів буксирування та бункерування, на ремонт і будівництво суден, рейдової перевалки та перевезення вантажів – це далеко не повний перелік наших послуг у сфері застосування морського права.

Щодо вантажних перевезень, останнім часом ми багато займаємося правовим супроводженням морської торгівлі зерном та морськими перевезеннями небезпечних вантажів. Однак далеко не завжди можна чітко відділити послуги з вирішення спорів від послуг у безспірних відносинах. Часто буває так, що справа, яка починалася як безспірна, обростає взаємними претензіями сторін, які беруть у ній участь, а ситуації, здатні викликати спори, закінчуються миром. Зокрема, це стосується надзвичайних морських подій, таких як загальна та окрема (не загальна) аварія, забруднення навколишнього середовища, зіткнення суден та рятування на морі.

Також до практики у галузі морського права відносимо такі категорії як митне оформлення та спори з митними органами (зокрема, при тимчасовому ввезенні товарів). Достатньо стабільно та високоякісно ми надаємо

МАЙЖЕ 70% НАШОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПРЯМОВАНО НА ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ШЛЯХОМ ПЕРЕГОВОРІВ, ЩО ЗАКІНЧУЮТЬСЯ МИРОМ

спорів або спорів, які виникають з відносин міжнародної морської торгівлі. Майже 70% нашої діяльності спрямовано на вирішення спорів шляхом переговорів, що закінчуються миром, зокрема укладенням washout agreement.

Зрозуміло, що наша практика морського права не обмежується морськими спорами. Значну її частину складають безспірні послуги. Укладення угод купівлі-продажу суден, реєстра-

послуги з правового супроводу правовідносин з приводу морського страхування. У цій практиці ми співпрацюємо з нашим партнером Marine Insurance Services з Латвії.

Окрім того, ми проводимо багато тренінгів та семінарів з морського права для студентів ВНЗ м. Одеси та комерційних структур (на комерційній основі). Так, нещодавно ми провели тренінг на тему «Все про контракти

GAFTA/FOSFA та чартери: 5-в-1», під час якого були розкриті питання щодо фрахтування, розрахунку демереджу та інших платежів, кооперації учасників портової діяльності, страхування вантажів, суден та відповідальності перевізника, деофшоризації, обміну податковою інформацією та розкриття бенефіціарів корпорацій.

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПОСЛУГ З МОРЬСЬКОГО ПРАВА

Що стосується особливостей практики надання юридичних послуг у галузі морського права, то вони визначаються особливостями цього напрямку та його предметом. У сфері морського права неможливо уникнути міжнародних аспектів правових відносин, зокрема у приватноправовому секторі. Оскільки компанія Interlegal від самого початку (тобто з моменту утворення – вже близько чверті століття тому) орієнтувалася на правовий супровід саме міжнародних відносин, то наша зацікавленість у розвитку практики надання послуг із застосуванням приватного міжнародного морського права є достатньо природною. Норми цього інституту складають майже половину норм усього міжнародного приватного права. З одного боку, це значно ускладнює та диверсифікує роботу, а з іншого – створює багато можливостей для маневрів.

Зрозуміло, що об'єм послуг морського права значною мірою визначається динамікою ринку морського транспорту, на якому останнім часом спостерігається очікуване поживлення. Проте ми вже давно зрозуміли, що цей чинник не «робить погоду». Головне – це активні маркетингові зусилля. З метою поширення практики надання послуг у галузі морського права ми відвідуємо майже всі головні світові конференції, круглі столи та інші заходи, на яких обговорюються теми, пов'язані з морським правом.

Також у співпраці з нашими партнерами (зокрема, з аграрно-промислового комплексу) ми проводимо великі заходи, найбільшим з яких є щорічна конференція Grain & Maritime Days in Odessa. Цей регулярний щорічний захід набув статусу найбільшого форуму, який збирає велику аудиторію торгівців зерном, виробників сільськогосподарської продукції та її переробників, портовиків, морських юристів, експедиторів, стра-

ховиків та інших професіоналів у сфері міжнародної торгівлі зерновими культурами. Ми запровадили та продовжуємо традицію щорічного Odessa Shipping Dinner – найбільшого в Україні івента для шипінгового співтовариства, що збирає фахівців не лише з Чорноморського регіону, а й з усього світу.

Багата практика надання послуг у галузі застосування морського права надає нам змогу її узагальнювати. Ми публікуємо багато статей з питань морського права та серію монографій «Практика морського бізнесу». Наразі ми готуємо до публікації велике дослідження щодо проформ зернових чартерів. Зрозуміло, що такі узагальнення неможливі без вивчення та аналізу теоретичних досліджень, зокрема досліджень англійського морського права.

По-перше, саме англійське право є найбільш популярним у морському бізнесі й торгівлі. По-друге, зазвичай англійське право використовується як взірць для формулювання норм міжнародного приватного морського права. По-третє, англійський арбітраж і суд найчастіше використовується як форум для розгляду та розв'язання морських спорів.

Цей перелік можна продовжувати й продовжувати. Беззаперечним є те, що у міжнародному розподілі праці Велика Британія посідає чільне місце у галузі надання юридичних послуг у сфері морського права (до того ж не лише юридичних). Британські ринки фрахтування суден, морського страхування займають провідні позиції в усьому

світі. В арбітражі Лондонської асоціації морських арбітрів (LMAA) вирішується більше морських спорів, ніж у всіх морських арбітражах світу.

ДЕЩО НА ЗАВЕРШЕННЯ

Насамкінець, наведемо деякі приклади справ, які ми супроводжували та які слугували базою для досить широких узагальнень. Зокрема, ми супроводжували низку судових справ, у яких довели безпідставність справляння податку на додану вартість з послуг, які надаються в українських портах суднам закордонного плавання, що надало нам можливість запропонувати визначення поняття міжнародного морського перевезення вантажу. Зовсім нещодавно ми виграли справу за позовом про справляння портового збору (причального збору) за стоянку т/х «Герої Шипки», що стало приводом для розробки системи портових зборів, які справляються в Україні.

Звісно, найважливішими нашими клієнтами є судновласники, оскільки вони відіграють визначну роль у морському бізнесі. Водночас ми надаємо послуги їхнім візаві. Щоправда, перше наше завдання – це перевірка замовленої послуги на можливість конфлікту інтересів. Ми дуже уважно слідкуємо за відсутністю конфлікту інтересів. Протягом останніх років послуги з арешту та звільнення суден з-під арешту займають найпомітніше місце у нашій практиці надання юридичних послуг у сфері морського права.

LeGran.TT

Юридична компанія-бутик

LeGran.TT – один з лідерів на ринку юридичних послуг Одеси з основною спеціалізацією морське право та міжнародна торгівля.

Наша місія – створювати умови для сталого розвитку бізнесу своїх клієнтів та сприяти досягненню їхніх стратегічних бізнес-цілей. Створюючи унікальні правові прецеденти, ми відкриваємо нові можливості для наших клієнтів і партнерів, змінюємо стандарти юридичного обслуговування та уявлення клієнта про якість юридичних послуг.

На сьогодні команді LeGran.TT довіряють знакові для бізнесу та галузі справи, багатомільйонні інвестиційні проекти, складні судові спори тощо.

ОСНОВНІ ПРАКТИКИ:

- Морське право;
- Порти й термінали;
- Міжнародна торгівля;
- Державно-приватне партнерство;
- Оподаткування і трансфертне ціноутворення;
- Корпоративне право;
- Судова практика та арбітраж.

ВИЗНАННЯ:

- Увійшли до Топ-100 найкращих юридичних компаній «Лідери ринку. Рейтинг юридичних компаній України – 2017»;
- №1 у номінації «Лідери практик. Податкове право» серед компаній group#2;
- Топ-3 у номінації «Лідери практик: Морське право» згідно з дослідженням «Лідери ринку. Рейтинг юридичних компаній України – 2017»;
- Увійшли в «бронзову лігу» дослідження «50 провідних юридичних фірм 2017 року»;
- Топ-5 провідних регіональних компаній Одеського регіону згідно з дослідженням «50 провідних юридичних фірм 2017 року».

®

LeGran.TT
LAW COMPANY

ПАТОВИХ СИТУАЦІЙ
НЕ БУВАЄ

65026 Україна, м. Одеса,
вул. Приморська, 2, оф. 49
тел.: +38 (048) 710-03-60
факс: +38 (048) 711-61-16

Представництво у Києві:
вул. П. Орлика, 6, оф. 22
тел.: +38 (044) 253-51-76
факс: +38 (044) 253-50-76

office@legrantt.com.ua
www.legrantt.com.ua

- МОРСЬКЕ ПРАВО • ПОРТИ ТА ТЕРМІНАЛИ
- ІНВЕСТИЦІЙНЕ ПРАВО • МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ
- СУДОВА ПРАКТИКА • ВЗАЄМОДІЯ З ДЕРЖОРГАНАМИ

ПОНЯТТЯ «СУДНО» ТА «ЯХТА» У МОРСЬКОМУ ПРАВІ

Микола МЕЛЬНИКОВ,

партнер міжнародної юридичної служби Interlegal, член LMAA та GMAA, Голова Морського інституту України, MNI

Кирина РЯШЕНЦЕВА,

старший юрист міжнародної юридичної служби Interlegal

Международная Юридическая Служба
Interlegal

За останні роки значно зросла кількість яхт у маринах. Часом навіть здається, що яхтова індустрія певною мірою перетворюється на поле для змагань між власниками мега-яхт.

Яхтова інфраструктура еволюціонує, пропонуючи своїм клієнтам нові послуги. Так, кріюінгові агентства почали надавати своїм клієнтам послуги з підбору екіпажу не лише для роботи на великих суднах, але й на малих прогулянкових яхтах. Не викликає сумнівів, що яхта, незалежно від її характеристик, є судном. Що ж таке судно? Теоретично це питання досить складне. Хоча вважається, що юридичними ознаками судна є прапор та національність, реєстрація та ідентифікація.

Визначення поняття судна має важливе практичне значення. Зрозуміло, що воно не обмежується юридичними ознаками, зокрема передбаченими у морському праві. Існує дуже розвинена технічна теорія судна. Загалом,

між технічною та юридичною сферами можна завжди провести межу, але вона не досить чітка, оскільки технічні питання також регулюються правовими нормами (наприклад, Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі, прийнята в Лондоні 01.11.1974 р., відома як СОЛАС). Цю статтю присвячено дослідженню з юридичної позиції поняття «судно» та пов'язаного з ним поняття «яхта».

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СУДНО»

Ми вже неодноразово досліджували поняття «судно», проте практика піднімає все нові й нові питання. На часі стоять проблеми, пов'язані з регулюванням правового статусу автоматизованих суден, в тому числі суден-дронів. Нещодавно Міжнародним морським комітетом (СМІ) була створена робоча група з морського права для автоматизованих плавальних засобів з метою вирішення питання про

те, як міжнародні конвенції можуть бути адаптовані для правового забезпечення експлуатації автоматизованих (безекіпажних) суден.

Існує багато прикладів юридичного визначення поняття «судно». Почнемо з того, що навіть звичайний підхід до судна як плавзасобу можна поставити під сумнів. У ст. 2 (4) Міжнародної конвенції про запобігання забрудненню з суден 1973 р. (02.11.1973 р.), яку коротко називають МАРПОЛ, судно визначається як експлуатоване у морському середовищі судно будь-якого типу та охоплює судна на підводних крилах, судна на повітряній подушці, підводні судна, плавучі засоби, а також стаціонарні або плавучі платформи. Варто звернути увагу на віднесення до поняття «судно» стаціонарних платформ, які не є плавучими засобами. До того ж це визначення грішить тавтологією, оскільки поняття «судно» визначається як «судно».

Цікавий підхід має вищезгадана Конвенція СОЛАС, оскільки в ній відсутнє загальне визначення поняття «судно». Натомість визначаються окремі категорії суден та їхній правовий статус. Наприклад, «пасажирське судно» означає судно, яке перевозить більше ніж 12 пасажирів; «вантажне судно» – це судно, яке не вважається пасажирським. До речі, СОЛАС не поширюється на прогулянкові яхти, які не займаються комерційними перевезеннями. Таким чином ми вийшли на термін «яхта». Яхти можуть займатися комерційними перевезеннями або бути лише прогулянковими суднами.

Якщо бути послідовним, необхідно зазначити, що після визначення судна як плавзасобу йде його визначення як технічної споруди, тобто результату людської праці. Це визначення підштовхує до висновку, що судно – це річ, тобто об'єкт права. Дійсно, судна можна розглядати як речі, що мають дуже специфічний правовий статус. Зокрема, у правових відносинах щодо арешту, які набувають все більшого значення у нашій практиці.

Арешт суден є предметом правового регулювання головним чином двох міжнародних конвенцій: Конвенції з уніфікації деяких правил щодо накладення арешту на морські судна (Брюссель, 10.05.1952 р.) та Конвенції про арешт суден (Женева, 01.03.1999 р.). Зазначені міжнародні договори загалом називають конвенціями щодо судового арешту. Зверніть увагу на різницю у назвах цих документів. Якщо у Брюссельській конвенції йде мова про арешт морських суден, то Женевська конвенція стосується всіх суден. Щоправда, остання Конвенція не застосовується до військових кораблів, військово-допоміжних суден та інших суден, які належать державі чи експлуатуються нею та використовуються лише для державної некомерційної служби (п. 2 ст. 8). Отже, очевидно, що без доктринального визначення поняття «судно» не обійтись.

ТИПИ СУДЕН

Дослідники морського права (мариристи) здебільшого вважають, що неможливо визначити універсально поняття судна. Це поняття тлумачиться у міжнародних договорах та національному морському праві у зв'язку з цілями, які переслідуються відповідними правовими нормами. Достатньо докладно розкривається поняття щодо окремих типів суден, але немає універсального визначення терміну «судно».

Наприклад, у ст. 29 Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 р. (ЮНКЛОС), прийнятої у Монтего-Бей (Ямайка) 10.12.1982 р., міститься дуже чітке визначення військового корабля. Відповідно до Конвенції, «військовий корабель» означає судно, що належить до збройних сил певної держави, що має зовнішні знаки, які відрізняють такі судна його національності, що знаходиться під командуванням офіцера, який перебуває на службі уряду певної держави, прізвище якого занесене у відповідний список військовослужбовців або еквівалентний йому документ, що має екіпаж, підлеглий регулярній військової дисципліні.

Що стосується торговельних суден, з якими ми повсякденно працюємо, у Кодексі торговельного мореплавства України (КТМУ) є ст. 15, яка має на меті визначення поняття «судно»,

однак у ній міститься визначення торговельного судна. Його ядро – це призначення торговельних суден, при цьому цілі, в яких можуть використовуватися торговельні судна, перелічено не вичерпно. Тобто можна стверджувати, що існує дилема: з одного боку – військове судно (корабель) та інші державні судна, які експлуатуються з некомерційною метою; з іншого боку – торговельні судна. Ця дилема впливає, зокрема, із Закону «Про приєднання України до Міжнародної конвенції з уніфікації деяких правил щодо накладення арешту на морські судна» від 07.09.2011 р., яким Україна приєдналася до вищезгаданої Брюссельської конвенції.

Залежно від типу водних просторів, де експлуатуються судна, що значно впливає на їхню конструкцію, можна виділити такі типи: морські судна; річкові судна – призначені для судноплавства внутрішніми водними шляхами (річками, озерами, каналами) без права виходу в море; судна змішаного типу «ріка-море» – призначені для судноплавства внутрішніми водними шляхами (річками, озерами, каналами) з правом виходу в море.

Для морського флоту характерна велика різноманітність суден. Морські судна діляться на види (типи) залежно від району плавання, розмірів, способу руху, роду судового рушія, призначення та за іншими ознаками.

За районом плавання морські судна діляться на судна необмеженого району

пасажирських суден, на яких, окрім кают для пасажирів, є приміщення для перевезення вантажів (наприклад, автомашин туристів).

Вантажні судна розділяються на типи залежно від типу вантажів, для перевезення яких вони призначені. За цією ознакою судна діляться на суховантажні та наливні (танкери). Водночас кожна з цих категорій суден може бути розділена на багато класів та підкласів.

Пасажирські судна підрозділяються за призначенням на пасажирські судна для обслуговування регулярних ліній, судна для туристських подорожей, судна місцевого сполучення та інші категорії.

ПОНЯТТЯ «ЯХТА» І ТИПИ ЯХТ

В законодавстві України міститься офіційне визначення поняття «яхта». У п. 24 ст. 1 Закону «Про прикордонний контроль» від 05.11.2009 р. зазначено, що яхта – це палубне, вітрильне, вітрильно-моторне або моторне судно, яке використовується для індивідуального чи колективного відпочинку та спорту.

Порядок оформлення приходу суден до морського порту, надання дозволу на вихід суден у море та оформлення виходу суден із морського порту, затверджений 27.06.2013 р. наказом Міністерства інфраструктури України №430 у п. 1.2, передбачає аналогічне визначення поняття «яхта».

Слово «яхтинг» походить від (нідерл. jacht, яке походить від jagen – гнати, переслідувати). Зрозуміло, що яхтинг –

НАЯВНІСТЬ ЕКІПАЖУ НА СУДНІ НЕ Є АТРИБУТИВНОЮ ОЗНАКОЮ СУДНА

плавання та судна з обмеженим районом плавання. За способом руху розрізняються самохідні та несамохідні судна (наприклад, баржі). Гребні, вітрильні та моторні судна – це класифікація суден за родом судового рушія. Залежно від архітектурно-конструктивного типу розрізняються одно- та багатокорпусні, одно- та багато палубні судна.

Призначення судна має значний вплив на його конструкцію. Ми вже згадували, що судна можуть бути пасажирськими та вантажними. Проте виділяється ще категорія вантажно-

це цілий світ, спосіб життя. Увесь цей світ обертається навколо яхт. Для юристів у цьому світі є своє місце.

Точно визначити, коли зародився яхтинг, доволі складно. Вважається, що сучасне аматорське плавання під вітрилами почалося 19.04.1601 р. з прохання дозволу на рейс від Флісінгена до Лондона. У 1614 р. у Новому Амстердамі (Нью-Йорку) була побудована яхта «Онруст» відповідно до голландського зразка. Так, у XVII-XVIII ст. яхти стали популяризуватися як в Америці, так і в Європі (зокрема,

в Росії, Данії та Пруссії). В моду увійшли перегони на яхтах.

У 1829 р. була введена система гандикапу, за якою яхти розподіляли на 6 класів, згідно із застарілим способом обміру тоннажу. Яхти стали робити довгими й вузькими для збільшення потенційної швидкості та зменшення вантажомісткості для обходу цих правил, що робило яхти все менш морехідними. Життя продиктувало нові правила, які були запропоновані у 1886 р. У 1907 р. було введено нові метричні класи, які змінили старі правила. Після Першої світової війни залишилися лише 6-, 8- та 12-метрові яхти. Звісно, яхтинг розвився й надалі, особливо після Другої світової війни.

У сучасному світі моторні, вітрильні та вітрильно-моторні яхти поділяються на такі категорії:

- За світовою класифікацією моторних яхт: категорія А Оушн (Ocean); категорія В Офшор (Offshore); категорія С Іншор (Inshore); категорія D Шелтеред Вотерс (Sheltered Waters). Ці категорії встановлені Директивою СЕ за №94/35/СЕ та розроблені інституцією під назвою Institute Recreational Craft (IRC);

- За призначенням: прогулянкові, крейсерські (круїзні), гончі та крейсерсько-гончі;

- За типом водотоннажності: глісіуючі, водотоннажні, на повітряній подушці;

- За можливістю використання: яхта для прибережних перегонів; денний крейсер (Day cruiser); крейсерсько-гонча яхта; гонча яхта відкритого моря; важка крейсерська яхта або траулер; прогулянкова яхта (Runabout); флай-брідж (Flybridge); курсуюча лише за визначеним маршрутом (Walkaround); мегаяхта;

- За районом плавання: навколосвітня, океанська, морська, локальна;

- За використанням: монотипні (згідно з правилами обміру та сконструйованих за регламентованими однаковими принципами); максі яхти (за довжиною 30 м – 100 футів); згідно з обмірною формулою (площа вітрил, лінійні розміри та водотоннажність); крейсерські яхти (можуть робити автономні довгі переходи та мають каюти);

- За кількістю корпусів: однокорпусні яхти; двокорпусні яхти – катамарани (від тамільського каттумарам – «зв'язані колоди»); тримарани (введено з 2014 р.) – трикорпусні човни;

- За складом екіпажу: одиничні (1 людина); командні (від 2-х і більше людей у команді);

- За архітектурно-конструктивними особливостями корпусу: кілеві яхти та швертботи (мають мілкосидячий та більш широкий корпус щодо кілевих яхт); компроміси (тобто яхти, які мають змішану побудову корпусу – гібрид кілевої яхти та швертботу, що мають осадку меншу, ніж у кілевих, але більше, ніж у швертботів); яхти з кілем, для підйому якого потрібен спеціальний силовий механізм;

- За обводом корпусу: плоскодонні, круглоскулі, гостроскулі, реданні, безреданні, змішані;

- За матеріалом корпусу: дерев'яні, металеві, пластмасові, композитні, змішані;

- За конструктивно-силовою схемою набору корпусу: поперечні, продольні, змішані, безнаборні;

- За можливістю використання: чартерні, приватні;

- За кваліфікацією: олімпійські яхти, обрані Міжнародною федерацією вітрильного спорту (International Sailing Federation – ISAF) для участі в Олімпійських іграх; національні (класи яхт, затверджені національним органом (федерацією) кожної окремої країни);

- За типом вітрильного озброєння: з прямими вітрилами, з косими вітрилами, зі змішаними вітрилами;

- За кількістю мачт: одномачтові (шлюп, кет, тендер); двомачтові (човни типу йол, кеч, шхуна) та багатомачтові (барк, бріг, бригантіна, баркентина).

ВИСНОВКИ

Наявність екіпажу на судні не є атрибутивною ознакою судна. В сучасних умовах науково-технічного прогресу розробляються проекти суден, які будуть керовані дистанційно, або повністю автономних, які працюватимуть на кібернетичних принципах зовсім без втручання людини. Такі судна, на яких нема екіпажу – це лише речі. Однак якщо нормою морського права передбачається вина або невинуватість судна, воно має сприйматися не як об'єкт, а як суб'єкт права. Наприклад, ст. 3 Конвенції для об'єднання деяких правил щодо зіткнення суден (Брюссель, 23.09.1910 р.). В сучасному праві проявляється тенденція відсутності строгості у відділенні суб'єкта від об'єкта права. Наприклад, підпри-

ємство вважається як суб'єктом – юридичною особою, так об'єктом – цілісним майновим комплексом.

В результаті цього короткого дослідження можна запропонувати універсальне визначення поняття «судно». Зрозуміло, воно матиме правове обґрунтування. Ступінь конкретизації цього поняття не має бути дуже високим, щоб воно було достатньо абстрактним для охоплення можливих випадків його застосування. При цьому міра абстрактності не повинна бути перевершеною. Так, окрім водного транспорту, поняття «судно» застосовується для повітряного транспорту. Космічний корабель також певною мірою можна визначити як судно. Така абстракція тут недоречна, хоча до неї можна знайти деякі підходи. Всі судна – це нерухомі речі (звісно, з юридичної позиції). Ми спробуємо дати визначення поняттям «торговельне морське судно» та «яхта» як вид судна.

Отже, торговельне морське судно – це плавуча споруда, яка призначена для експлуатації в морському середовищі й тісно пов'язаних з ним водах з метою торговельного (цивільного) мореплавства, закінчене або таке, що перебуває у стадії закінчення чи будівництва, яке можна ідентифікувати як річ, визначену індивідуальними ознаками, або особу в контексті морського права в порядку, встановленому правовими нормами.

Яхта – самохідне пасажирське судно, яке має палубу та призначене для експлуатації у водному середовищі для комерційних перевезень або некомерційної діяльності (індивідуального чи колективного відпочинку і спорту, прогулянок та подібних цілей цивільного судноплавства).

Поняття судна та яхти – це результат нашої практики та спроб її осмислення, а також теоретичних роздумів.

P.S.

Підготовлено проект рішення Євразійської економічної комісії (ЄЕК), який містить поняття «яхта». Під яхтою запропоновано розуміти парусне судно з допоміжним двигуном чи без нього, моторний човен або катер довжиною понад 7,5 м та масою понад 100 кг, які використовуються з некомерційною метою на водних об'єктах та призначені для відпочинку, туризму і культурних заходів. Проект знаходиться на розгляді у Колегії ЄЕК.

АНДРІЙ МАЩЕНКО

директор ТОВ «Юридична
фірма «МБЛС»

ПРАКТИКИ

ПРАВОВИЙ СУПРОВІД РОБОТИ
ПІДПРИЄМСТВА ТА УПРАВЛІННЯ
КОРПОРАТИВНИМИ ПРАВАМИ;

СУПРОВІД ТРАНЗАКЦІЙ В УКРАЇНІ
ТА ЗА КОРДОНОМ;

КОНСУЛЬТАЦІЇ З ПИТАНЬ
ЗАСНУВАННЯ І ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ;

ЗАКОНОТВОРЧА РОБОТА;

СУДОВА ПРАКТИКА З ВИРІШЕННЯ
ЛОКАЛЬНИХ ТА МІЖНАРОДНИХ
СПОРІВ, АРБІТРАЖ.

ДОСВІД

- Директор ТОВ «Юридична фірма «МБЛС», м. Київ.
- Директор з правової роботи та корпоративного управління ПАТ «Укрзалізниця», помічник голови правління ПАТ «Укрзалізниця», радник з правових питань.
- Аналітик програми «Право на захист» виконавчого партнера Комісара ООН у справах біженців. Юрисконсульт юридичного офісу ЗАТ «Бі Сі Томс енд Ко».
- Виконавчий директор, юрист, помічник юриста ТОВ «Морський бізнес та юридичні послуги», м. Маріуполь.

ЧЛЕНСТВО В АСОЦІАЦІЯХ

- Член Національної асоціації адвокатів України. Член комітету з міжнародних відносин НААУ.
- Член асоціації юристів України з 2004 р. Член Ради Донецького відділення асоціації з 2005 р. Член комітету транспортного права і процесуального права АЮУ.

ОСВІТА

- Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, юрист-міжнародник, магістр міжнародного права. Захистив на відмінно магістерську роботу на тему «Правове регулювання міжнародних морських торговельних перевезень».
- Київський університет ринкових відносин, правове та фінансове забезпечення діяльності суб'єктів підприємництва.
- Маріупольський гуманітарний інститут Донецького національного університету, економіко-правовий факультет, юрист.

ВИЗНАННЯ

- Під керівництвом Андрія Мащенко «Юридична фірма «МБЛС» увійшла до ТОП-10 у практиках транспортного/морського і митного права, корпоративного права, практиці будівництва та нерухомості. Також компанія відзначена в дослідженнях «Юридичної Газети» «Лідери ринку. Рейтинг юридичних компаній України» у 2016 р. та 2017 р.
- У 2013 р. визнаний «Юридичною Газетою» одним з 5-ти рекомендованих юристів морського права в Україні.

Київ, вул. Січових Стрільців, 77, офіс 223

Маріуполь, Донецька обл.
вул. Енгельса 26/2, оф. 26

mbls.com.ua

ТРУДОВЕ ПРАВО

- 1** Василь Кісіль і Партнери
- 2** DLA Piper
- 3** Sayenko Kharenko
- 4** ЄПАП Україна
- 5** Asters
- 6** Baker McKenzie
- 7** Dentons
- 8** Spenser & Kauffmann
- 9** ОМГ
- 10** Gestors

ТРУДОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО: НЕ РЕФОРМОЮ ЄДИНОЮ

Валерія САВЧУК,

старший юрист АО «ЮФ «Василь Кісіль і Партнери»

2017 р. не був особливо щедрим на зміни у сфері трудового законодавства. Довгоочікувана реформа законодавства про працю, на жаль, так і не відбулась. Цей рік можна охарактеризувати скоріше періодом виконання обіцянок, наданих міжнародним партнерам, та спроб покращити інвестиційний клімат в Україні.

Розпочався 2017 р. зі змін у міграційному законодавстві. 18.01.2017 р. Кабінет Міністрів України вніс зміни до порядку видачі, продовження дії та анулювання дозволу на застосування праці іноземців, якими зобов'язав роботодавців, які отримують такі дозволи, укладати трудові договори з іноземцями не пізніше ніж протягом 90 днів від дати видачі дозволу, хоча раніше порядок не містив такої вимоги.

Однак вже в листопаді 2017 р. постановою Кабінету Міністрів України, яка встановлювала порядок видачі, продовження дії та анулювання дозволу на застосування праці іноземців, втратила чинність внаслідок глобального оновлення законодавства у цій сфері, що відбулося раніше у цьому ж році. Так, 23.05.2017 р. Верховна Рада України ухвалила Закон, спрямований на усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій. Не будемо

у цій статті коментувати доцільність включення до Закону таких технічних питань як розмір фотокартки, проте Закон фактично провів повну інвентаризацію процедури видачі, продовження дії та анулювання дозволів на застосування праці іноземців, посвідок на постійне і тимчасове проживання, значно спростивши окремі моменти вказаної процедури.

Зокрема, Закон скоротив перелік документів, необхідних для дозволу на застосування праці іноземців. Відтепер для отримання цього документа не потрібно подавати звіт про наявність вакансій за формою 3-ПН, медичну довідку, довідку про несудимість та апостильовану копію документа про освіту. Закон виділив низку категорій іноземців (засновники/учасники чи кінцеві бенефіціарні власники українських компаній-роботодавців, випускники ТОП-100 університетів світу, працівники творчих професій, IT-працівники та високооплачувані професіонали із заробітною платою понад 50 мінімальних заробітних плат), яким дозволи можуть видаватися на строк до 3-х років.

Водночас Закон встановив підвищені розміри мінімальної заробітної плати для іноземних працівників – 10 мінімальних заробітних плат. Винятком є іноземні працівники благодійних організацій та навчальних закладів –

мальної заробітної плати не застосовуються.

Окрім того, Законом збільшено розмір плати за видачу дозволу, а також запроваджено таку ж плату для продовження строку дії дозволу (раніше дозволи продовжувалися безоплатно). Дозвіл на 6 місяців видаватиметься/продовжуватиметься за плату в розмірі 2 прожиткових мінімумів; на строк від 6 місяців до 1 року – 4 прожиткових мінімумів; на строк від 1 до 3 років – 6 прожиткових мінімумів.

Цей Закон набув чинності з 27.09.2017 р. Однак прогресивність Закону дещо врівноважувалася майже 2-місячною відсутністю нових затверджених форм заяв на видачу, продовження дії та зміну дозволу. Нарешті, 15.11.2017 р. Кабінет Міністрів України затвердив нові форми, встановивши при цьому їх ретроспективну дію з 27.09.2017 р.

Окрім лібералізації міграційного законодавства навесні 2017 р., законотворюці переймалися також питаннями додаткових гарантій зайнятості осіб передпенсійного віку. 06.04.2017 р. народні депутати ухвалили закон, яким до категорій осіб, що мають переважне право на залишення на роботі у разі скорочення чисельності та штату працівників, віднесли осіб, яким до настання пенсійного віку залишилося менше ніж 3 роки.

СУДОВА ГІЛКА ВЛАДИ ЦЬОГОРІЧ ТАКОЖ НЕ ВІДЗНАЧИЛАСЯ ЗНАКОВИМИ ПРАВОВИМИ ПОЗИЦІЯМИ У ВИРІШЕННІ ТРУДОВИХ СПОРІВ

5 мінімальних заробітних плат. Окрім того, для засновників/учасників чи кінцевих бенефіціарних власників українських компаній-роботодавців, випускників ТОП-100 університетів світу, працівників творчих професій та IT-працівників вимоги щодо міні-

На цьому питання реформування пенсій, як ми всі пам'ятаємо, себе не вичерпало. Вже восени 2017 р. народні депутати ухвалили чергову реформу, яка обіцяла бути не менш масштабною, ніж судова або медична. Основні зміни стосуються страхового стажу.

Згідно з нововведеннями, необхідний обсяг страхового стажу для призначення пенсії піднімається з 15 до 25 років починаючи з 01.01.2018 р., з подальшими щорічними підвищеннями на 1 рік (до 35 років) з 01.01.2028 р. При цьому пенсійний вік залишається на рівні 60 років, за умови наявності відповідного обсягу страхового стажу. Для тих, кому не вистачатиме страхового стажу, діятиме перехідний період. У 2018 р. 15 років страхового стажу надаватимуть право виходу на пенсію у віці 63 роки, у 2019 р. – 65 років. Страховий стаж перехідного періоду також підвищуватиметься щороку на 1 рік до 2028 р.

Реформа скасовує більшість так званих «пільгових пенсій», які виплачувалися працівникам прокуратури, поліції, державним службовцям, депутатам тощо. Відтепер ці категорії отримуватимуть пенсії на загальних підставах. Єдиною «пільговою» категорією залишаються військовослужбовці. Законом підвищено максимальну базу єдиного соціального внеску до 15 мінімальних зарплат. Це означає, що максимальний внесок ЄСВ також зросте. Наостанок, реформа скасовує оподаткування пенсій податком на доходи фізичних осіб.

Загалом, на цьому перелік найголовніших законодавчих змін у сфері регулювання трудових відносин можна завершити. На жаль, глобального реформування та оновлення трудового законодавства, якого Україна чекає вже понад 15 років, цього року знову не відбулося. Проект Трудового кодексу й надалі чекає кращих часів десь у законотворчих шухлядах.

Що стосується судової практики, то судова гілка влади цього року також не відзначилася знаковими правовими позиціями у вирішенні трудових спорів. Так, 01.03.2017 р. Верховний Суд України висловив правовий висновок, яким роз'яснив, що оплати середнім заробітком за час затримки розрахунку підлягають виключно робочі, а не календарні дні.

13.09.2017 р. Верховний Суд України висловив правовий висновок, відповідно до якого право батька на використання відпустки для догляду за дитиною не є абсолютним, на відміну від права матері, та залежить від низки умов (фактичний догляд за дитиною;

ГЛОБАЛЬНОГО РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЦЬОГО РОКУ ЗНОВУ НЕ ВІДБУЛОСЯ

доказ того, що мати дитини вийшла на роботу; доказ того, що мати дитини не отримує допомоги по догляду за дитиною). Для виходу у відпустку батько дитини має дочекатися схвалення його заяви роботодавцем. Таким чином, лише факту подання заяви про надання відпустки для догляду за дитиною не достатньо для обґрунтованого невиходу на роботу. Як наслідок, такий невихід працівника на роботу може бути підставою для звільнення його за прогул.

09.08.2017 р. Верховний Суд України висловив ще один (мабуть, найбільш очікуваний) правовий висновок, що стосувався дотримання роботодавцем процедури скорочення чисельності та штату працівників. Зокрема, Верховний Суд України роз'яснив, що роботодавець вважається таким, що виконав вимогу щодо пропонування

скорочуваному працівнику вакантної посади у разі, якщо працівнику були запропоновані вакансії, які відповідають його освіті, кваліфікації, досвіду тощо. Таким чином, роботодавець не зобов'язаний пропонувати скорочуваному працівникові ті вакантні посади, що не відповідають переліченим вище параметрам.

Як бачимо, у 2017 р. законотворці знову не відвели достатньо уваги реформуванню трудового законодавства, а зосередилися на інших реформах. Маємо надію, що 2018 р. відзначиться більшими зрушеннями у цій сфері, а законотворець керуватиметься ідеєю про те, що сприятливий інвестиційний клімат в країні досягається не лише лібералізацією міграційного законодавства, але й докорінним реформуванням трудового законодавства.

ТОП 20 УСПІШНИХ КОРПОРАТИВНИХ ЮРИСТІВ

(на думку представників юридичного бізнесу)

- 1** Наталія Лиса, Данон – Східна Європа
- 2** Ольга Лук'янова, Хенкель Україна
- 3** Світлана Романова, МЕТІНВЕСТ ХОЛДИНГ
- 4** Олег Бігдан, Бунге Україна
- 5** Ірина Кравцова, Лореаль Україна
- 6** Дмитро Таранчук, Фармак
- 7** Надія Білоус, Бритіш Американ Тобакко Україна
- 8** Андрій Васильєв, НІБУЛОН
- 9** Лада Кондуфорова, Смарт-Холдинг
- 10** Сергій Панов, UKRSIBBANK
- 11** Сергій Ткаченко, ІСД
- 12** Іван Юрченко, МЕТІНВЕСТ ХОЛДИНГ
- 13** Сергій Ігнатовський, Агрохолдинг «МРІЯ»
- 14** Андрій Ходак, Агропросперіс
- 15** Олег Літвінов, МТС Україна
- 16** Юрій Мартинюк, АрселорМіттал
- 17** Олександр Онуфрієнко, КІНТО
- 18** Леонід Бортнічук, Укрпошта
- 19** Андрій Гаврилюк, FOZZY GROUP
- 20** Олена Глоба, Lactalis Україна

ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ «IN-HOUSE»?

- 1 ЧОМУ ОБРАЛИ САМЕ ЦЮ ПРОФЕСІЮ? ЧИМ ПОДОБАЄТЬСЯ ВАША РОБОТА?
- 2 ЯКІ ДЛЯ ВАС ІСНУЮТЬ КАТЕГОРІЇ УСПІШНОСТІ?
- 3 З ЯКИМИ ПРОБЛЕМАМИ В РОБОТІ ЗІШТОВХУЮТЬСЯ УКРАЇНСЬКІ IN-HOUSE LAWYERS?

Дмитро ТАРАНЧУК,

керівник юридичного департаменту
ПАТ «ФАРМАК», адвокат

1 З одного боку, юридичну професію я обрав випадково, а з іншого – не зовсім, оскільки в моїй родині юристів ніколи не було, тому я завжди мріяв опанувати професію, яка навчить мене знати та захищати свої права й інтереси. Потім це бажання перетворилося на прагнення допомагати іншим людям розуміти Закон, а також здійснювати захист їхніх прав та інтересів.

Передусім, робота юриста мені подобається безперервним навчанням. Я маю три вищі освіти, які так чи інакше пов'язані з юриспруденцією. Мені цікаво знаходити в океані законодавства саме ті норми, що допомагають вирішувати конкретні правові питання великому бізнесу, в якому я працюю, моїм клієнтам, яким я допомагаю, а та-

кож бути юридично грамотним та захищеним в особистих справах.

2 Результат, результат і ще раз результат. Що клієнт очікує від адвоката? Що бізнес очікує від свого внутрішнього юриста і зовнішніх радників? Тільки досягнення результату, який потрібен клієнту та бізнесу в оптимальний строк. Тому результативність і задоволення клієнта отриманим результатом у потрібні строки, на мою думку, є головними категоріями успішності адвоката та юриста.

Ще одна категорія успішності – можливість знайти нестандартне та, можливо, унікальне вирішення юридичної проблеми в ситуації, в якій клієнту здавалося, що виходу немає і вже нічого не можна зробити. В таких ситуаціях потрібен висококваліфікований юрист, який зможе знайти у законодавстві потрібні правові підстави та буде здатний дійти до кінця, захищаючи права й інтереси клієнта.

3 Проблем, з якими доводиться мати справу мені як in-house юристу, доволі багато. Це нестабільне законодавство і правозастосування, багато суб'єктивних та об'єктивних чинників, які віддаляють нашу країну від правової держави, якою є Україна відповідно до ст. 1 Конституції України 1996 р.

Ким є in-house юрист для свого роботодавця? Це сімейний лікар, який завжди поруч та знає всі проблеми зі здоров'ям пацієнта, а також той, хто першим приходить на допомогу і знає, який план лікування потрібен у конкретному випадку, а також який не відмовиться допомогти своєму пацієнту, навіть коли всі інші лікарі відмовилися і не вірять у перемогу над хворобою.

Найбільшою моєю проблемою як практикуючого юриста є байдужість, протиправна бездіяльність та безвідповідальність органів державної влади, що покликані здійснювати чи то правосуддя, чи то правоохоронну діяльність, чи то державне управління в тій чи іншій сфері.

На мою думку, визнання та виконання Закону всіма учасниками правовідносин у державі, підвищення відповідальності державних службовців, викорінення корупції та невідворотність покарання за протиправні дії чи бездіяльність призведе до підвищення ролі юристів у суспільному та діловому житті. Адаже за таких умов виключно від знання законодавства та правильного його застосування залежатиме, чи буде бізнес захищений з юридичної позиції, чи не порушуватимуться норми законодавства, чи можна буде ефективно захистити порушені права й інтереси клієнта та не допустити таких порушень у майбутньому.

Адвокатське об'єднання
"Смирнов, Тарасевич та партнери"

Україна, 49005, м. Дніпро
вул. Писаржевського, буд.1А, офіс 521

Ольга ЛУК'ЯНОВА,

керівник юридичного відділу,
офіцер з дотримання корпоративних
стандартів та політик «Хенкель» в Україні

Наталія ЛИСА,

директор із зовнішніх, корпоративних
та юридичних питань (General Secretary)
Данон – Східна Європа

1 Зараз у моїй роботі багато місця для самореалізації, розвитку, комунікацій, спілкування, підкорення вершин. Ніколи не думала, що моя професія виявиться ще й творчою, адже здавна вона вважається бюрократичною. Однак як корабель назвеш, так він і попливе.

2 Успіх – це те, чим ти дихаєш та живеш. Для когось успіх – поїсти, а для когось – підкорити зірки. Комуś хочеться визнання людей, а комуś – врятувати тюленя. Мій найбільший успіх – це моя родина, діти та колеги, яких я «професійно» виховала. Якщо вони розвиваються, отримують задоволення від життя, майбутньої роботи та зможуть реалізувати свої критерії успішності, то це і є справжній успіх.

3 Проблема полягає в тому, що нам потрібно ще довго знайомити суспільство з нашою професією. Навіть не всі юристи повністю розуміють її сутність, а говорити про пересічних людей ще складніше. Не завжди наші поради сприймаються як щось потрібне і корисне. Щоб in-house lawyers сприймали як досвідчених юридичних радників, необхідно активно виховувати суспільство та роз'яснити, що корпоративні юристи – це досвідчені професіонали з хорошою освітою, що їхня думка чи рішення, засноване на широких знаннях, можуть дати правильний напрямок у вирішенні проблеми. Звісно, нам потрібно розширювати горизонти та багато працювати, тоді й буде результат. Можливо, не одразу, але він неодмінно буде.

1 Стати юристом ніколи не було моєю мрією. Вступити на юридичний факультет було доволі швидким та емоційним рішенням, нічим на той час не обґрунтоване, несвідоме та непевне. Я зацікавилася юриспруденцією вже у процесі навчання. Поступово почало подобатися римське право, цивільне, кримінальне, юридична деонтологія тощо. Проте найбільш привабливою професією стала для мене вже в бізнесі, в корпоративному секторі, де часто юрист – це людина, до якої йдуть тоді, коли вже зовсім не знають, куди бігти порадитися; де юрист – це той, хто трансформує бізнес у більш етичний та безпечний процес; де юрист може запобігти колосальним збиткам і навіть банкрутству. Однак найцікавіше, що юристу потрібно добре орієнтуватися в усіх бізнес-процесах, постійно розвиватися, завдяки чому юристи в бізнесі часто займають управлінські позиції.

2 Потрібно займатися тим, що подобається; забезпечувати прогрес у тому, що робиш; не зупинятися і постійно вдосконалюватися.

3 На сьогодні проблемою залишається впровадження адвокатської монополії, яка перетворюється на повну заборону штатним юристам представляти в суді своїх роботодавців, всупереч раніше задекларованим ідеям. Таким чином не завжди коректне сприйняття ролі юриста українським бізнесом взагалі може бути зведено до іміджу діловода.

PRO BONO ПО-УКРАЇНСЬКИ: ПРО ЩО ГОВОРИТЬ РЕЙТИНГ «ЛІДЕРИ РИНКУ – 2017»

Оксана КУПЕР,

магістр права, журналіст-аналітик,
спеціально для «Юридичної Газети»

Для суспільного блага або pro bono щороку сотні й тисячі юридичних фірм в усьому світі надають правову допомогу та здійснюють захист інтересів прав клієнтів, які потребують подібної фахової юридичної допомоги. Поступово така юридична робота отримала свою реалізацію на українському ринку та наразі продовжує демонструвати активне зростання. Про це впевнено свідчать дані, отримані «Юридичною Газетою» в межах щорічного дослідження «Лідери ринку: рейтинг юридичних компаній України – 2017».

Про які особливості свідчать підсумки рейтингу? Яким саме кейсам pro bono українські юридичні компанії віддавали перевагу в минулому році?

За результатами дослідження, в якому взяли участь 110 вітчизняних організацій, корпоративна соціальна відповідальність та надання безоплатної правової допомоги є одним з важливих елементів публічної діяльності. З усіх опитаних 52 організації, тобто 47,27% учасників рейтингу, у відповідному пункті своїх анкет вказали інформацію про те, що практикували pro bono у період з 01.07.2016 р. до 30.06.2017 р. (період часових меж дослідження). При цьому 49 компаній вважали за потрібне розповісти де-

тальніше про власну практику у цій сфері (які саме послуги та щодо яких питань надавалися консультації, однак часто з позначкою про конфіденційність деталей); 2 компанії вжили формулювання «відомості не розголошуються» і «конфіденційно», 1 компанія зазначила, що у звітному періоді тривав проект «три безоплатні справи на рік» без уточнень, про який саме вид справ йде мова.

ВІТЧИЗНЯНІ ОСОБЛИВОСТІ КЕЙСІВ PRO BONO: ЛИШЕ ФАКТИ

Хоча не всі готові роз'яснювати свої кейси, чітко видно, що українська практика pro bono у гравців вітчизняного юридичного ринку має свої особливості.

Насамперед, що стосується розмежування термінів «корпоративна соціальна відповідальність» (далі – КСВ) та «pro bono». Під час аналізу отриманих результатів ми побачили, що інколи у своїх анкетах юридичні компанії кваліфікують як pro bono власну практику у сферах, які за світовими та європейськими стандартами зазвичай відносять до корпоративної соціальної відповідальності (наприклад, організація подій, освітні проекти тощо). В цьому випадку за основу ми беремо тлумаченням Єврокомісії («Зелена книга з корпоративної соціальної відповідальності» 2001 р.), де під КСВ розуміється «концепція, відповідно до якої компанії інтегрують соціальні та екологічні питання у свою комерційну діяльність та взаємодію із зацікавленими сторонами на добровільній основі».

Згідно із загальними правилами, термін pro bono (з лат. pro bono publico, дослівно – для суспільного добра) розуміється як професійні послуги, що надаються добровільно та безоплатно, для користі громади, особливо для тих осіб, які не мають коштів для оплати цих послуг. Тобто, як бачимо, існують суттєві відмінності. Однак справедливо зазначимо, що більшість послуг компаній, вказаних у відповідному пункті анкет рейтингу, все ж

такі можна віднести до pro bono діяльності.

Які види правових послуг практикують на безоплатній основі українські правники? Відповідь на це питання є другою особливістю української практики pro bono. Передусім, мова йде про досить широкий спектр юридичної діяльності (від надання правової допомоги українським громадянам до законотворчої роботи на користь української держави).

Вітчизняні юристи малих та середніх фірм (тут ми беремо за основу критерій розміру за кількістю працівників) практикують pro bono для захисту прав учасників АТО та соціально вразливих категорій населення (малозабезпечені, інваліди, діти війни, чорнобильці тощо), в тому числі у питаннях сімейного, спадкового та трудового права – 42%; а також консультування та юридичний супровід діяльності громадських, соціальних і дрібних підприємницьких проектів – 39%. Також з результатів опитування вбачається, що окремі компанії активно долучаються до правової роботи з органами місцевого самоврядування та громадами (12 %).

Якщо говорити про практику pro bono великих гравців юридичного ринку, згідно з даними дослідження, лівова частка їх активності (з середнім показником 60%) у цій сфері зосереджена на роботі з державою та сегментом великого бізнесу. Зокрема, юристи таких фірм більше часу приділяють правовій роботі pro bono у розробці нормативного законодавства для держави Україна (Avellum, Asters, AEQUO, LCF), правовій допомозі вітчизняним міністерствам та відомствам (CMS Cameron McKenna Nabarro Olswang LLP, Arzinger, ЄПАП Україна, Правовий альянс, Дентонс Юроп), юридичному обслуговуванню міжнародних проектів та організацій (DLA Piper Ukraine) і бізнесових асоціацій (АО «Юридична фірма «Василь Кісіль і партнери»). Сподіваємося, що в майбутньому це якісно (а не тільки

кількісно) вплине на вітчизняну нормативно-правову базу.

Третій важливий факт: практика pro bono застосовується юридичними компаніями вже давно не лише у м. Києві та його околицях, а й по всій Україні. Отже, юридичні фірми, які працюють на локальному рівні та взяли участь у нашому опитуванні, мають у своєму послужному списку кейси pro bono. Зокрема, на безкоштовній основі практикують компанії з Одеси, Запоріжжя, Дніпра, Харкова та Львова.

Приміром, адвокатське бюро Оксани Кобзар (м. Харків) надає консультації та здійснює юридичну підтримку місцевих харківських художників; юристи з Advice group (м. Львів) здійснюють захист прав та інтересів членів сім'ї особи, яка стала учасником ДТП та загинула в результаті недбалості медпрацівників.

Також на регіональному рівні pro bono працюють не лише з фізичними особами, а ще й з організаціями та органами місцевого самоврядування. Так, «Юридичне агентство «Абсолют» (м. Дніпро) як pro bono практику вказує правову роботу щодо справедливих умов оренди для міської ради. Адвокатське об'єднання «Цезар» (м. Запоріжжя) вказує на роботу юридичним радником Запорізької обласної федерації футболу та управління молоді, фізичної культури та спорту Запорізької обласної державної адміністрації.

В окремих локальних кейсах навіть можна говорити про можливе виникнення певної спеціалізації з морського права. Це стосується компаній з м. Одеси. Зокрема, «Юридичне бюро Сергєєвих» серед практик pro bono у захисті прав соціально вразливих категорій населення зазначає про надання консультацій та підготовку юридичних документів (у 3-х проектах) щодо підтримки онлайн-проекту «Допомога морякам». «Юридична компанія «LeGran.TT», яка також працює у м. Одеса, в розділі практики pro bono зазначає супровід проекту щодо спрощення реєстрації лінії закордонного плавання (за їхніми словами, наразі проект перебуває на стадії реалізації).

Безперечно, подібні тенденції до розвитку та поширення такої різноманітної діяльності pro bono на укра-

їнському правничому ринку не можуть не радувати.

ФІЛОСОФІЯ PRO BONO. ОКРЕМІ ДУМКИ З ЦЬОГО ПРИВОДУ

Тенденцію до зростання зайнятості pro bono у щоденній роботі юридичних компаній також фіксують українські правники у своїй повсякденній роботі. Як зазначає керуючий партнер однойменної юридичної компанії Олексій Пуха, значний вклад у становлення практики pro bono в Україні зробили суспільно-громадські рухи та юридичні ініціативні команди. На його думку, останнім часом така діяльність стала достатньо сформованою та більш організованою, що відрізняє її від попередніх років.

«Помітно зросла ініціатива юристів до супроводження pro bono справ. Так, отримуючи ініціативи від Фундації правової допомоги, що запровадила загальну розсилку таких справ, інколи за ними формувалася черга, тому справу вели кілька юридичних консультантів», – розповів керуючий партнер ЮФ «Олексій Пуха та партнери». Крім того, за його словами, компаніям у 2017 р. було легше орієнтуватися в оцінці pro bono справ завдяки роботі Центру розвитку корпоративної соціальної відповідальності, який в минулому році запровадив уніфіковані критерії до такого виду діяльності, імплементував міжнародний досвід, а також узагальнив український досвід таких проектів.

Однак кількість часу, яку витратила кожна організація-учасник нашого рейтингу, за даними дослідження, є достатньо індивідуальним показником та може значно відрізнитися у кожній з компаній (наприклад, від 35,5 годин до 259 годин чи навіть більше ніж 8 тис. годин).

Приміром, Ілля Костін, партнер ЮК «Правовий Альянс», яка має досить широку практику pro bono, наголошує, що соціальна відповідальність завжди посідала важливе місце у діяльності його компанії. Робота над такими проектами іноді займає майже половину робочого часу партнерів.

До портфоліо справ, які останнім часом веде компанія на безоплатній основі, партнер «Правового Альянсу» відносить проекти з надання право-

вої допомоги учасникам АТО, в тому числі представництво їхніх інтересів у кримінальних справах; соціальні ініціативи у цій сфері (благодійний фонд «Коло», проект VOİNY); правову допомогу громадам на локальному рівні (проект захисту будівлі на вул. Круглоуніверситетській 2/1 від незаконної забудови в центрі м. Києва, яка загрожує збереженню історичної пам'ятки; представництво інтересів жителів с. Дернівка у боротьбі з незаконною вирубкою лісу).

«Обираючи кейси, ми не зосереджуємо увагу на конкретних соціальних верствах населення, а ретельно розбираємо кожен кейс. Ми ніколи не відмовимо в допомозі тим, хто дійсно її потребує. Конкретних правил немає. До уваги береться лише важливість проекту для суспільства та держави, його вплив, а також чи підпадає він під цінності партнерів», – повідомив про специфіку роботи pro bono в компанії пан Костін.

А як бачать свою pro bono діяльність компанії зі спеціалізацією у конкретній сфері права? Партнер allTax юридичні та податкові радники Артем Середа, розповідаючи про досвід компанії у цій сфері, зазначив, що в минулому році вони присвятили 60 годин практиці pro bono та обирали переважно IT-проекти, що стосувалися виходу на ринок нових та вдосконалених комп'ютерних програм. За його словами, в компанії важливо, щоб такі проекти містили соціальну складову, спрямовану на виявлення необхідних ніш для стимулювання, мали на меті позитивний вплив на суспільство та були прикладом для інших. Компанія планує надалі продовжувати підтримку перспективних IT-проектів, які зможуть заявити про себе на міжнародному ринку та допоможуть підняти авторитет України як лідера IT-галузі. Погодьтеся, високі наміри для pro bono діяльності!

Підсумовуючи, варто зазначити, що сучасна світова практика pro bono розуміється як обов'язковий етичний елемент роботи юриста. Тому нам приємно констатувати, що в Україні, як свідчать результати рейтингу «Лідери ринку – 2017», налічується так багато соціально відповідальних компаній та принципових правників.

EQUITY

attorneys at law

justice elates

equity.law

**АЛЕКСЕЄВ
, БОЯРЧУКОВ**
ТА ПАРТНЕРИ

СТЯГНУТИ НЕ МОЖНА ПРОСТИТИ

вул. Шота Руставелі, 11
office@abp.kiev.ua
044 235 88 77